

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Vita Prima Inedita, Auctore Thoma de Celano, Sancti discipulo. Ex codice
Ms. Longi-pontis, Ord. Costerciensis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A tunc fuerit depositum, et an ibidem hodieque sua carne integrum et in pedes erectum supersit; an contra jaceat resolutum in cineres, gravissima est inter ejusdem Sancti sectatores controversia, in *Analectis* fusius tractanda.

In eadem basilica Sancti corporis mansit, tam hic quam a ibi

727 De eodem sacro thesauro in ista ecclesia suo tempore asserto hæc subdit biographus secundus: Porro, sicuti gloriosus hic Sanctus multis in vita claruerat miraculorum prodigiis, sic et a die transitus sui usque in præsens ad ipsius patrocinia, non solum in loco, ubi preciosos ossium suorum thesaurus reconditur; verum etiam quacumque parte terrarum pie et fideliter implorata, innumeris miraculis choruscare se, gaudeat * Ecclesia. Nam cæcis et surdis, mutis et claudis, ydropicis et paraliticis, demoniacis et leprosis, naufragis et captivis omnium ipsius meritis ægritudinum, necessitatum seu periculorum remedia conferuntur. Sed et multi mirifice mortui suscitantur, operante hæc omnia virtutis Altissimi magnificentia, cui soli est omnis honor et gloria per infinita seculorum secula. Amen. Sic clauditur in codice nostro hoc anonymi Opusculum, nisi quod ibidem sequatur initium Evangelii, quod in Missa S. Francisci legitur, nimirum ex *Matthæo*: In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, et revelasti ea parvulis. Et reliqua. Igitur Pater etc.

miraculis clari.

728 Tres Socii quoque post breviter relatum sacri corporis translationem, concessunq; a Gregorio sæpe dictæ ecclesiæ immunitatis privilegium, elucubrationi suæ finem imponunt, coronidis loco addentes, multos post S. Francisci obitum viros nobiles ac litteratos, atque utriusque sexus et omnis conditionis viros ac mulieres, Ordinibus ab illo institutis se subdidisse. Isdem fere verbis, quibus biographus secundus, S. Bonaventura caput 13 Vitæ terminavit; sed adjunxit caput 16 et ultimum, in decem §§ partitum, in quibus aliqua ex probatis... miracula, ut ipsemet ibidem præfatur, recensuit, quæ apud nos recusa legi poterunt. Interim ego, cum quatuor Vitas, quas illustrandas suscepi, in hoc Commentario jam percurrerim, ex illis tres cum adjectis pro more nostro Annotatis, subnecto; deinde ceteram Gloriam posthnam et *Analecta* daturus.

VITA PRIMA INEDITA,

Auctore Thoma de Celano, Sancti discipulo.

C Ex codice Ms. Longi-pontis, Ord. Cisterciensis.

PROLOGUS.

Biographus fidem in scribendo, scribendi auctorem et Operis ordinem exponit. * capio a

Actus et Vitæ beatissimi patris nostri Francisci pia devotione, veritate semper prævia et magistra, seriatim cupiens * enarrare: et quia omnia, quæ fecit et docuit, nullorum ad plenum tenet memoria, ea saltem, quæ ex ipsius ore audivi, vel a fidelibus et probatis testibus intellexi, jubente domino et glorioso Papa Gregorio a, prout potui, verbis licet imperitis, studui explicare. Sed utinam ejus merer esse discipulus, qui semper locutionum vitavit ænigmata, et verborum phaleras ignoravit! In tribus quoque Opusculis divisi omnia, quæ de ipso Beato colligere potui, per singula capitula universa distinguens, ne varietas rerum gestarum confunderet ordinem, et in dubium adduceret veritatem b. Primum itaque Opus historiæ ordinem servat, ac puritati beate conversationis et vitæ suæ, sanctisque moribus et salutaribus documentis ejus potissimum dedicatur. In quo etiam miracula pauca de multis, quæ, ipso vivente in carne, Dominus Deus noster per eum operari dignatus est, inseruntur. Secundum autem Opus a penultimo vitæ suæ anno usque ad felicem ipsius obitum gesta

narrat. Tertium vero miracula multa continet, et plura tacet; quæ cum Christo regnans in cælis gloriosissimus Sanctus operatur in terris. Reverentiam quoque refert, honorem, laudem et gloriam, quam ei felix Papa Gregorius, et cum eo universi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales devotissime persolvunt, eum in Sanctorum catalogo conscribentes. Gratias omnipotenti Deo, qui semper in Sanctis suis admirabilem et amabilem se ostendit c.

AUCTORE THOMA CELANO.

ANNOTATA.

a Nimirum Gregorio IX, qui ante Pontificatum Hugo vel Hugolinus dictus, et Cardinalis Ostiensis erat, S. Francisco amicissimus vixit, eumque biennio post illius mortem Sanctis sollemniter adscripsit. Ad Commentarium § 1, ubi hujus Vitæ auctorem diximus Thomam de Celano, seu Celanensem, et tempus, quo eam composuit, docuimus.

b Per tria Opuscula tres designat libros, qui singuli in plura capita, sed sine titulis, sunt divisi. Ego pro more nostro plura faciam capita, adjectis titulis, et in margine appositis veterum capitulorum numeris.

c Huic Prologo in codice abbatie Longi-pontis, ex quo apographum nostrum habemus, præmittetur: Incipit Prologus in Vitam S. Francisci confessoris; in ejusdem fine subdebetur: Explicit Prologus; ac denique sequetur: Incipit Vita S. Francisci confessoris.

LIBER I.

De gestis Sancti usque ad penultimum vitæ annum.

CAPUT I.

Francisci vita secularis et libera: conversio ejus ad pietatem miris modis promotâ.

Vir erat in civitate Assisii, quæ in finibus vallis Spoletanæ sita est a, nomine Franciscus b, qui a primævo ætatis suæ anno a parentibus secundum sæculi vanitatem nutritus insolenter, et ipsorum miseram vitam diu imitatus et mores, vanior ipse atque insolentior est effectus. Quoniam hæc pessima consuetudo apud eos, qui Christiano censentur nomine, sic undique inolevit, et perniciose doctrina hæc, velut lege publica, ita ubique firmata est et præscripta, ut ab ipsis cunabulis remissæ nimis et dissolute filios suos studeant educare. Primo namque cum fari vel balbutire incipiunt, turpia quædam et execrabilia valde signis et vobis edocentur nondum * nati: et cum tempus ab lactationis advenerit, quædam luxu et lascivia plena non solum fari, sed et operari coguntur. Non audet aliquis illorum, ætatis timore coactus, honeste se agere, quoniam ex hoc duris subjacet disciplinis. Ideo bene ait secularis poeta: Quia inter exercitationem parentum crevimus, ideo a pueritia nos omnia mala secuntur *. Testimonium hoc verum est, cum eo inimiciora sint filiis vota parentum, quo cessere felicius. Sed et cum paulo plusculum ætate profecerint, se ipsis interpellantibus, semper ad deteriora opera dilabuntur. Ex vitiosa namque radice arbor vitiosa succrescit; et quod semel male depravatum est, vix reduci potest ad regulam æquitatis. Cum vero adolescentiæ portas cœperint introire, quales eos fieri arbitraris? Tunc profecto omni genere fluitantes, eo quod liceat eis explere, quod libet, omni se studio tradunt flagitiis deservire. Sic enim voluntaria servitute servi effecti peccati, arma iniquitatis exponunt omnia membra sua, et nihil in se Christianæ religionis in vita seu in moribus præferentes, solo Christianitatis nomine se tenent.

CAP. I.

Franciscus Assisii in Umbria a parentibus male educatus.

a b

F

* vixdam

* sequuntur

2 Simulant

AUCTORE
THOMAS CELAN.
et usque ad
annum 25
etatis suæ
factus vitio-
sior,

2 Simulant miseri plerumque, se nequiora fecisse, quam fecerunt, ne videantur abjectiores, qui innocentes existunt. Hæc sunt misera rudimenta, in quibus Homs iste, quem Sanctum hodie veneramus, quoniam vere Sanctus est, a pueritia versabatur, et fere usque ad vigesimum quintum annum ætatis suæ tempus suum miserabiliter perdidit et consumpsit. Immo supra coætaneos suos in vanitatibus male proficiens, inceptor malorum et æmulator stultitiæ abundantius existerat: admirationi omnibus erat, et in pompa vanæ gloriæ præire cæteros nitebatur. In jocis curiosis, in scurrilibus et inanibus verbis, in cantilenis, in vestibus mollibus et fluidis; quia prædives erat, non avarus, sed prodigus; non accumulator pecuniæ, sed substantiæ dissipator; cautus negotiationum, sed vanissimus dispensator: homo tamen humanius agens, habilis et affabilis multum, licet ad insipientiam sibi, quoniam multi ad hoc post ipsum abibant factores malorum et criminum inceptores: sicque constipatus agminibus iniquorum sublimis et magnanimis incedebat, tunc agens per medium Babylonis platearum, quo usque respiceret de cælis Dominus, et propter nomen suum longe faceret furorrem suum ab eo, et infrenaret os ejus laude sua, ne penitus interiret. Facta est B proinde super eum manus Domini, et immutatio dexteræ Excelsi, ut per eum daretur peccatoribus fiducia in gratiam respirandi, et conversionis ad Deum fieret ad exemplum.

ii.
incidit in mor-
bum, ex quo
convalescens,
melliora medi-
tatur;

c

d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

* an sui ?

sed mox ad
pristinam con-
versus, in
Apuliam mi-
litarum ire
statuit:

sed ab hoc con-
silio per som-
nium revoca-
tus,

e

5 Enimvero cum adhuc Vir ille juvenili calore fervesceret in peccatis, et lubrica ætas ad explenda juvenilia jura ipsum impelleret insolenter, ac mansuescere nesciens, antiqui serpentis esset virulentia concitatus c, adest subito divina ultio, vel unctio super eum. Et aggreditur primo sensum erroneum revocare, animo angustiam et corpori molestiam inferendo, juxta illud Propheticum: « Ecce ego » sepiam viam tuam spinis, et sepiam eam mace- » ria d. » Sicque diu infirmitate attritus, ut meretur pervicacia hominum, qua vix nisi supplicii emendatur, cœpit intra se alia solito cogitare: cumque jam paululum respirasset, et baculo sustentatus, causa recuperandæ sanitatis cœpisset huc atque illic per domicilium ambulare, die quadam foras exivit, et sancto adjacentem planiciem cœpit curiosius intueri: sed pulchritudo agrorum, amœnitas, et quidquid visu pulchrum est, in nullo potuit eum delectare. Mirabatur propterea subitam sibi * im- mutationem, et prædictorum amatores stultissimos reputabat. Ab ea itaque die cœpit seipsum vilescere sibi, et in contemptu quodam habere, quæ prius in admiratione habuerat et amore.

4 Non plene tamen et vere; quia nondum solutus erat a vinculis vanitatum, nec perversæ servitutis jugum excusserat de cervice. Gravissimum enim est assueta relinquere, et animo semel injecta non de facili enervantur. Recurrit animus longo tempore segregatus ad rudimenta principii, et assiduitate plerumque vitium vertitur in naturam. Tentat proinde Franciscus divinam fugere manum, et paternæ correctionis paulisper oblitus, ardentibus sibi prosperis, cogitabat, quæ sunt mundi. At ignorans consilium Dei, de gloria et seculi vanitate facturum adhuc maxima se, promittit. Nam nobilis quidam civitatis Assisii militariibus armis se non mediocriter præparat, et inanis gloriæ vento inflatus, ad pecuniæ vel honoris agenda lucra iturum in Apuliam se, spondit. Quibus auditis, Franciscus, quia levis animo erat, et non modicum audax, ad eundem conspirat cum illo, generis nobilitate impar, se magnanimitate superior, pauperior divitiis, sed profusior largitate.

3 Nocte igitur quadam, cum ad hæc consummanda tota se deliberatione dedisset, et desiderio æstuans ad iter agendum anhelaret, qui percusserrat eum in virga justitiæ, per visionem nocturnam visitat eum in dulcedine gratiæ e: et quia gloriæ cupidus erat, gloriæ fastigio eum allicit et exaltat.

Videbatur ei namque domum suam totam habere D plenam militariibus armis, sellis scilicet, clypeis, lanceis, et cæteris apparatus; gaudensque plurimum, quid hoc esset, secum tacitus mirabatur. Non enim consueverat talia in domo sua videre, sed potius pannorum cumulos ad vendendum. Cumque ad subitum rerum eventum stuperet non modicum, responsum est ei, omnia hæc arma sua fore, militumque suorum. Expergefactus quoque, animo gaudenti mane surrexit, et præaugium magnæ prosperitatis reputans visionem, prosperum futurum iter suum in Apuliam, securatur. Nesciebat enim, quid diceret, et munus sibi de cælo datum adhuc minime cognoscebat. In eo tamen pendere poterat, visionis hujus suam interpretationem non esse veram, quia, licet satis rerum gestarum utcumque similitudinem contineret, tamen animus ejus non circa talia solito lætatur. Vim namque sibi temerè quædam facere oportebat, ut cogitata perliceret, et iter concupitum effectui manciparet f. Et quidem pulchre satis primo de armis fit mentio, et opportune multum arma traduntur contra fortem armatum Militi pugnaturo, ut quasi alter David in nomine Domini Dei exercituum ab inveterato inimicorum opprobrio liberet Israele.

6 Immutatus quoque, sed mente, non corpore, ire in Apuliam jam recusat, et voluntatem suam studet dirigere ad divinam; sicque parumper a seculari tumultu se subtrahens et negotio, studet in interiori homine recondere Jesum Christum g. Abscondit velut prudens negotiator margaritam inventam oculis illis, et occulte nititur eam, venditis omnibus, comparare. Nam, cum vir quidam in civitate Assisii magis inter cæteros sibi dilectus existeret, unius quidem cum eo erat ætatis, et assidua familiaritas mutæ dilectionis ad communicanda secreta sua ipsi præberet ausum, eum ad loca remota et apta consiliis sæpius perducebat, quemdam thesaurum pretiosum et magnum se, asserens, invenisse. Exultat homo ille, ac de auditis existens sollicitus, libenter cum eo graditur, quotiens advocatur. Crypta quædam erat juxta civitatem, ad quam frequenter euntes, de thesauro mutuo loquebantur. Intrabat Vir Dei, qui Sanctus jam sancto proposito erat, cryptam illam, socio deforis expectante, et novo ac singulari perfusus spiritu, Patrem suum in abscondito exorabat. Gestiebat, neminem scire, quid ageret intus, et occasione boni melius sapienter occultans, solum Dominum in suo sancto proposito consolebatur. Orabat devotus, ut Deus æternus et verus dirigeret viam suam, et suam illum doceret facere voluntatem. Maximam sustinebat animi passionem, et donec opere completeret, quod conceperat, corde quiescere non valebat. Cogitationes variæ sibi invicem succedebant, et ipsarum importunitas eum duriter perturbabat. Ardebat intus igne divino, et conceptum ardorem mentis celare deforis non valebat. Penitebat eum, peccasse tam graviter, et offendisse oculos Majestatis, nec jam mala præterita seu præsentia delectabant; sed nondum receperat plene continendi fiduciam a futuris. Propterea cum foras revertebatur ad socium, ita erat labore confectus, ut alius exiens, alius videretur intrans.

7 Quadam vero die, cum Domini misericordiam plenissime invocasset, ostensum est ei a Domino, quid ipsum agere oporteret h, tantoque deinceps repletus est gaudio, quod non se capiens præ lætitia, etiam nolens ad aures hominum aliquid eructabat. Sed, licet præ magnitudine inspirati amoris silere non posset, cautius tamen aliquid et in ænigmate loquebatur. Sicut enim speciali amico, ut dictum est de thesauro abscondito, sic et cæteris loqui figuratiter nitebatur. Dicebat, se in Apuliam nolle ire; sed in patria, promittebat, nobilia et ingentia se facturum. Putabant homines, quod uxorem ducere vellet, ipsumque interrogantes dicebant: Uxoremne ducere vis, Francisce? Qui respondens

iii.
assiduis pre-
cibus, maxime
in quadam
crypta volun-
tatem Dei
exquirat,

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

eaque divini-
tus cognita,
miræ exultat.

h

A respondens, aiebat : Nobiliorem et pulchriorem sponsam, quam umquam videritis, ducam, quæ cæteris forma præmineat, et sapientia cunctis excellat. Et quidem immaculata Dei Sponsa est vera religio, quam suscepit, et thesaurus absconditus est regnum cælorum, quod tanto desiderio exquisivit, quia necessario erat omnino vocatio Euangelica in eo explenda, qui Euangelii erat minister in fide et veritate futurus.

ANNOTATA.

a De Assisio, S. Francisci patria, plura vide in Commentario prævio num. 55 et 56.

b JOANNES prius vocatus est a matre (nempe in baptismo) a patre vero tunc redeunte a Francia, in cujus absentia natus erat, FRANCISCUS est postmodum nominatus, inquit Tres Socii in Appendice num. 2. Consule Commentarium prævium num. 72 et sequentibus. Ibidem etiam § 5 multa diximus de adjunctis illius natiuitatis, baptismi et parentibus, quæ hic non repetemus. Natiuitatem vero ipsam ad annum 1182 verisimillime referendam statuimus.

c Hæc, æque ac præmissa, Thomæ Celanensis de iuvene Francisco dicta paulo mitius exponenda sunt ex Tribus Sociis et S. Bonaventura, quorum hic in Vita num. 6 negat, ipsum inter lascivos iuvenes, quamvis (esse) effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiisse; illi vero num. 5 asserunt, eundem nec verbum injuriosum vel turpe cuiquam dicere voluisse, nec turpia sibi dicentibus... respondere, ut propterea quasi per totam provinciam esset omnibus admirationi. Consule Commentarium prævium num. 78 et sequentibus.

d Osee cap. 2, v. 6.

e S. Bonaventura num. 8 et 9 nocturnæ visioni, quæ subditur, præmittit piam S. Francisci in ege- num virum nobilem largitatem, cujus præmium eandem visionem fuisse, existimat.

f Hæc omnia paulo aliter narrat S. Bonaventura loco mox citato; ac in eo maxime discrepat, quod Sanctum per visionem illam non revocatum a militia, sed ad eam incitatum fuisse affirmet; deinde vero num. 10 referat aliud divinum somnium, quo ipsum militandi desiderio vale dixisse, asserit; quod secundum somnium cum ignoraret Celanensis, tam subitæ mutationis causam nequivit assignare. Ad Commentarium prævium num. 94 et sequentibus, ubi etiam de biographorum hac in parte dissonantia plura leges.

g Inserenda hic sunt, quæ tradunt Tres Socii in Appendice num. 7 de mirabili dulcedine spiritus, quam Deus illi paucis diebus, postquam Assisium redierat, in media sociorum suorum turba pompa- que infudit, quæque velut ultimam eidem ad sanctio- rem vitam stimulum incussit. Inserenda sunt et alia, apud eosdem Socios legenda.

h Seu rectius : Ostendit ei Dominus, quod sibi (id est, eidem Francisco) diceretur in proximo, quid ipsum agere oporteret; uti diserte dicunt Tres Socii, qui prætermissa a Celanensi suppleverunt. Quo tamen modo id fuerit ipsi ostensum a Domino, nec illi exponunt. An forte in apparitione Jesu Christi, quam memorat S. Bonaventura in Vita num. 12, sed gestis jam relatis præponit? Forte tamen Celanensis vocem Crucifixi in ecclesia S. Damiani, quam ipse non retulit, cum alia priori confudit. Vide mox dicenda ad caput sequens.

CAPUT II.

Prosecutio conversionis : certamina Sancti cum patre, cui omnia abdicat, etiam vestimenta.

IV. Pecuniam, quam e pannis et equo venditis con-

licere de cætero facere moram; quia lethalis morbus ubicumque jam in tantum excreverat, et multorum sic omnes occupaverat artus, ut, aliquantisper medico retardante, arripere vitam, vitali spiritu intercluso a. Surgit proinde, et signo sanctæ Crucis se muniens, præparato equo, super eum ascendit, assumptisque secum pannis scapularis b ad vendendum, ad civitatem, quæ Fulgineum c vocatur, festinus devenit. Ibi ex morte venditis omnibus, quæ portabat, caballum, cui tunc incederat felix Mercator, assumpto pretio, derelinquit. Regressusque inde, depositis sarcinis, quid ageret de pecunia, religiosa mente tractabat. Mirum in modum mox totus in Dei opere conversus, gravatum valde se sentiens, pecuniam illam una hora portare, ac velut arenam reputans omne illius emolumentum, ad deponendam illam cito festinat. Cumque versus civitatem Assisii remearet, reperit juxta viam quandam ecclesiam, quæ in honorem sancti Damiani fuerat antiquitus fabricata, quæ casum proximum ex virtute nimia minabatur d.

9 Ad quam novus Christi Miles adveniens, pietate tante necessitatis commotus, cum timore ac reverentia introivit : et invento illic quodam paupere sacerdote, magnaque cum fide osculatis ejus manibus sacris, pecuniam obtulit ei, quam portabat, et propositum suum per ordinem enarravit. Obstupefactus sacerdos, et ultra, quam credi potest, subitam rerum conversionem admirans, quæ audiebat, credere recusavit. Et, quia putabat, illud sibi, noluit apud se oblatam pecuniam retinere. Viderat enim eum, ut ita dicam, pene altera die enormiter vivere ultra cognatos et notos, et supra ceteros suam stultitiam exaltare. At ipse pertinacius insistens, verbis suis fidem facere nitebatur, orans enixius et deprecans sacerdotem, ut eum secum morari pro Domino pateretur. Acquievit tandem sacerdos de mora illius : sed timore parentum pecuniam non recepit e. Quam verus Contemptor pecuniarum in quamdam fenestram f projiciens, de ipsa velut de pulvere nunciavit. Cupiebat enim possidere sapientiam, quæ est auro melior, et prudentiam acquirere, quæ pretiosior est argento.

10 Moram igitur faciente in prædicto loco Servo Dei excelsi, pater ejus circuit usquequaque sedulus, tamquam explorator, seire cupiens, quid de Filio actum sit. Et dum intellexisset, eum in loco jam dicto taliter conversari, tactus dolore cordis intrinsecus, ad subitum rerum eventum turbatus est valde nimis : convocatisque amicis ac vicinis, citissime cucurrit ad locum, in quo Dei Famulus morabatur. At ipse, quia novus athleta Christi erat, cum audiret persequentium minas, ac eorum præsentire adventum, dare locum iræ volens, in quamdam occultam caveam, quam ad hoc ipsemet paraverat, se mergebat. Erat in domo fovea illa uni tantum forte cognita soli, in qua per mensem unum sic continuo latitavit, cum ad causam humanæ necessitatis egredi vix auderet. Cibus siquando dabatur, in fovea occulte edebat eum clam, festinum quia ei impendebatur obsequium : oransque orabat jugiter lacrymarum imbre perfusus, ut liberaret eum Dominus de manibus persequentium animam suam, et ut pia vota sua benigno favore completeret, in jejuniis et fletu exorabat clementiam Salvatoris, et de sua diffidens industria, totum jactabat in Domino cogitatum. Et licet esset in fovea et in tenebris constitutus, perfundebatur tamen indicibili lætitia quadam, hactenus inexpectata, in qua totus ignescens, relicta fovea, palam se persecutorum exposuit maledictis.

11 Surrexit itaque protinus impiger, festinus et alacer, et ad præliandum pro Domino scutum fidei proferens, magnæque fiduciæ armis munitus, versus civitatem aggressus est viam, et divino calore succensus, cepit semetipsum segnitiei et ignavia plurimum incusare. Quo viso, cuncti, qui nove- rant eum, comparantes ultima primis, cœperunt illi

AUCTORE
THOMA CELAN.
fecerat,
an statuit?

a

b

c

d

conatur im-
pendere ad
reparandum
S. Damiani
ecclesiam,
E

e

f

v.
apud quam
dum a patre
queritur, in
cavea per
mensem lati-
tat.

F

Hinc in civi-
tatem palam
prodiens, a
civibus affec-
tur contume-
liis,

illi

AUCTORE
THOMA CELAN.

illi miserabiliter exprobrare, et insanum ac dementem acclamantes, lutum platearum ac lapides in ipsum projiciunt. Gernebant ipsum a pristinis moribus alteratum; et a carnis maceratione valde confectum. Ideo totum, quod agebat, exinanitioni et dementiæ imputabant. Sed, quia melior est patiens arrogante, Famulus Dei surdum in omnibus se præstabat, et nulla immutatus injuria, pro his omnibus gratias Deo referebat. In vanum namque iniquus persequitur ad honesta tendentem, quia plus * fuerit ille percussus, fortius triumphabit. Generosum animum ait quidam per dedecus fortio-rem.

et a patrè
captus, cæsus-
que ac domi
vinctus et
reclusus,

* an quo plus?

g

B

12 Cumque diu rumor ac plausus hujuscemodi de ipso per plateas ac vicus discurreret civitatis, et huc atque illuc illudentium sonitus resultaret; inter multos, quorum teligit aures, horum fama tandem pervenit ad patrem. Qui cum audisset Filii sui nomen, et in eo tale negotium a concivibus intorqueri, continuo surgit, non ad deliberandum eum, sed potius ad perdendum; nullaque moderatione servata, tamquam lupus ad ovem, advolat, et torvo ac truci vultu respiciens, injecta manu, inverecunde ac inhoneste satis ad propriam domum pertraxit eum. Sicque, omni miseratione subtracta, per plures dies eum in tenebroso loco reclusit g : et putans animum ejus flectere ad sui consensum, primo verbis, deinde verberibus et vinculis agit. Ipse vero ex hoc ad exequendum propositum sanctum promptior et validior reddebatur. Et nec exprobratus verbis, nec vinculis fatigatus, patientiam dereliquit. Non eum per flagella et vincula potest a mentis recta intentione declinare aut statu; nec a Christi grege abduci, cui præcipitur in tribulatione gaudere; nec trepidat in diluvio aquarum multarum, cui est refugium a pressura Filii Dei, qui, ne nostra videantur aspera, nobis semper sua ostendit esse majora, quæ pertulit.

VI.
tandem a ma-
tre dimissus,
ad ecclesiam
S. Damiani
regreditur,

C

13 Factum est autem, cum pater ejus, causa urgente, aliquantulum a propria domo discessisset, et Vir Dei vinctus in domo ergastulo permaneret; mater ejus, quæ sola domi cum eo remanserat, factum viri non probans, blandis sermonibus Filium allocuta est. Cumque videret, quod eum a suo proposito revocare non posset, commota sunt materna viscera super eum, et contractis vinculis, liberum eum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Domino referens, ad locum, in quo fuerat prius conditus, est reversus. Majorum enim jam utitur tentationum documentis, probatus et per multiplicia bella, et imaginem lætorem, et securiorem ex injuriis receperat animum : ubicumque pergens, magnanimior incedebat. Revertitur interea pater, et eo non invento, peccata pro peccatis accumulans, ad convicia uxoris convertitur. Currit ad locum deinde fremens et perstrepsens, ut, si eum revocare non posset, saltem de provincia effugaret. Verum, quia timor Domini fiducia fortitudinis est, ut audivit carnalem patrem gratiæ Filius ad se venientem, securus et lætus ultro se obtulit, libera voce clamans, se pro nihilo ducere vincula et verbera ejus, insuper attestatur, se pro Christi nomine gaudenter mala omnia subiturum.

ubi a furibun-
do patre fru-
stra tentatus,
ad episcopum
adducitur,

* forte pulve-
rentam

14 Videns autem pater, quod ab incepto itinere eum revocare non posset, totus ad extorquendam pecuniam instigatur. Desideraverat Vir Dei, eam in pauperum victu et illius loci ædificiis totam expendere ac præbere : sed, quia pecuniam non amabat, nulla de ipsa specie boni decipi potest : et qui nullo ipsius detinebatur affectu, ad ejus amissionem in aliquo non turbatur. Inventa itaque pecunia, quam maximus terrenorum contemptor, et cælestium divitiarum nimis cupidus exquisitor in pulverem dum * fenestram excusserat, sævientis patris aliquantulum extinguitur furor, et avaritiæ sitis inventionis vapore utcumque restinguitur. Ducit deinde coram episcopo civitatis, ut in ipsius manibus ejus renuntians facultatibus, omnia red-

deret, quæ habebat h. Quod non solum ipse non renuit; sed postquam gaudens prompto animo acce-
leravit facere postulata.

15 Cumque productus esset coram episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo; imo nec verba expectat, ut faciat; sed continuo depositis et projectis vestimentis, restituit ea patri : insuper etiam nec femoralia retinens, totus coram omnibus denudatur i. Episcopus vero animum ejus attendens, fervoremque ac constantiam nimis admirans, profinus consurrexit, et inter brachia sua ipsum recolligens, pallio, quo indutus erat, contexit eum. Intellexit aperte, divinum esse consilium, et facta Viri Dei, quæ præsentialiter viderat, cognovit mysterium continere. Factus deinceps propterea adjutor ejus, et fovens ipsum atque confortans, amplexatus est eum in visceribus caritatis k. Ecce jam nudus cum nudo luctatur, et depositis omnibus, quæ sunt mundi, solius divinæ justitiæ memoratur. Studet jam sic propriam contemnere vitam, omnem pro illa sollicitudinem deponendo, ut sibi pauperi par esset in obsessa via, et solus carnis paries ipsum a divina visione interim separaret l.

coram quo,
etiam vestes
red. lens, bonis
omnibus cedit.

i

k

l

ANNOTATA.

a Præmittenda hic sunt, quæ Tres Socii in Appendice num. 15, et S. Bonaventura in Vita num. 45 tradunt mandato ecclesiæ reparandæ, quod S. Franciscus in ecclesia S. Damiani ab imagine Crucifixi Domini accepit.

b Quid per pannos scalpulatos indicet, plane nescio. Tres Socii num. 16 dicunt: Pannos diversorum colorum; S. Bonaventura num. 16: Pannos venales. Fecit autem hoc S. Franciscus, ut horum pretium conferret in S. Damiani ecclesiæ reparationem, quam sibi a Christo mandatam credebat.

c Fulginium, Italis Foligno, Umbriæ civitas est, decem circiter miliaribus Romanis Assisio dissita.

d Causam itineris Fulginium suscepti et venditarum mercium et equi nescivi Celanensis, ut jam monui supra; propterea hic ex Tribus Sociis sanctoque Bonaventura corrigendus est. Vide dicta mox ad litt. a et b.

e Sunt, qui istud S. Francisci factum calumniantur, atque ipsum ex ablati parentum rebus furti reum agere non verentur: verum his responsum est in Commentario prævio num. 116 et duobus sequentibus.

f Waddingus in Apparatu § 3, num. 20 sic ait: Adhuc illa exstat fenestra, hoc pecuniarum contemptu celebris, invisiturque a Francisci rerum indagatoribus, ad dextram ingredientis ædiculam.

g Waddingus ibidem num. 26, Vidi ego, inquit, non absque pietate angulum ipsum, obscurum et tetrum, quo sub scala ædificii arcta clausus est custodia, servaturque ad hujus pii Mancipii memoriam in ipsa ecclesia, quæ noviter constructa est in ædibus paternis, absque ulla structuræ injuria vel elegantis ædificii difformitate.

h Tres Socii in Appendice num. 19 præmittunt, patrem, antequam Filium ad episcopum adduxit, frustra laborasse, ut coram magistratu civico comparere cogeretur. Vide dicenda ibidem.

i Nonnulli credunt, S. Franciscum omni prorsus tegumento corporis nudatum comparuisse, quorum ego opinioni non possum subscribere ob dicta in Commentario prævio num. 151 et sequentibus.

k Hic episcopus Assisiensis apud Ughellum in Italiæ sacræ auctæ tom. I, col. 479 vocatur Vido (ab aliis Guido) de familia Secunda Romanus. At ibi de eodem additur: Seraphicum Assisiatem Franciscum e paterna domo nudum egressum atque ad sua genua provolutum excepit, vilique sacco et detrito a se indutum, ut novum vitæ genus constantissime auspiciaretur, maxime juvit. In his corrige, quod Sanctum e paterna domo nudum egressum ait; neque enim ille se in paterna domo vestibus exiit, se in palatio episcopi, ut eas patri cederet. Cetera vera sunt; nam et vili sacco vel pallio rustico

A rustico Franciscum, priusquam inde discederet, ab episcopo donatum fuisse, constat ex S. Bonaventura in Vita num. 20; et Vidonem ipsius eximium adiutorem fautoremque deinceps semper fuisse, infra videbimus.

1 Hanc rerum omnium abdicationem, quæ velut fundamentum Ordinis Fratrum Minorum fuit, figendam credimus anno 1207. Ad Commentarium § 7.

CAPUT III.

Sanctus patitur a latronibus : servit in culina monasterii : vestem accipit Eugubii : inservit leprosis : rediens Assisium, mendicando tres reparat ecclesias, auditisque Evangelii verbis, durum magis assumit habitum.

VII.
A latronibus male multatur; servit in culina; veste donatur,

B
a
b
c

d

e

f

* an subtracta?

g

leprosis, a quibus adhorruerat, inservit, in pauperes jam olim largus.

C

h

i

k

Jam enim cum Semicentiis a pergeret, qui quondam clavatis b utebatur, et per quamdam sylvam laudes Domino lingua Francigena c decantaret, latrones super eum subito irruerunt. Quibus ferali animo eum, quis esset, interrogantibus, confidenter Vir Dei plena voce respondit, dicens: Præco sum magni Regis, quid ad vos? At illi percipientes eum, in defosso loco, pleno magnis nivibus, procerunt, dicentes: Jace, Rustice præco Dei. Ipse vero se huc atque illuc revolvens, nive a se discussa, illis recedentibus, de fovea exilivit; et magno exhilaratus gaudio, cæpit alta voce per nemora laudes Creatori omnium persolvere d. Tandem ad quoddam claustrum monachorum veniens, per plures dies in sola vili camisia garcio in coquina e existens, cupiebat vel de brodio f saturari. Verum, cum omni miseratione subiecta *, nullum posset vel vetustum acquirere indumentum, non motus ira, sed necessitate coactus, inde progrediens devenit ad Eugubii g civitatem, ubi a quodam olim amico ejus sibi tuniculam acquisivit. Post hæc a modico tempore jam elapso, cum Viri Dei ubique fama crebresceret, et nomen ejus divulgaretur in populis, Prior monasterii supradicti, quod factum fuerat in Virum Dei, recolens et intelligens, venit ad eum, ob reverentiam Salvatoris ab eo suppliciter pro se suisque veniam postulavit.

17 Deinde vero totius humilitatis sanctus Amator se transtulit ad leprosos, eratque cum eis, dilectissime serviens omnibus propter Deum, et lavans putredinem omnem ab eis, etiam sanie ulcerum extergebat, sicut ipse in testamento suo loquitur, dicens: Quia, cum essem in peccatis, nimis amarum mihi videbatur videre leprosos, et Dominus conduxit me inter illos, et feci misericordiam cum illis h. In tantum namque (ut dicebat) aliquando amara ei leprosozum visio existebat, ut, cum tempore vanitatis suæ per duo fere millia eminus ipsorum domos respiceret, nares suas manibus propriis obturaret. Sed, cum jam gratia et virtute Altissimi sancta et virilia inciperet cogitare, in seculari adhuc habitu constitutus leprosum unum obvium habuit die quadam, et semetipso fortior effectus, accessit et osculatus est eum i. Exinde quoque cæpit seipsum magis ac magis contemnere, quo usque misericordia Redemptoris ad perfectam stumet victoriam perveniret. Major quoque pauperum, in seculo manens et adhuc seculum sequens, erat adjutor, non habentibus porrigens mane misericordiam manum, et afflicto gerens compassionis affectum. Nam cum die una præter morem suum, quia curialissimus erat, cuidam pauperi, postulanti ab eo eleemosynam, exprobrasset, statim pœnitentia ductus cæpit ducere intra se magni vituperii magnique dedecoris, petenti pro nomine tanti Regis subtrahere postulata. Posuit deinde in corde suo nemini pro Deo a se petenti secundum posse de cætero aliquid denegare k, quod et diligentissime fecit et implevit, quo usque

totum omnino præbuit semetipsum, Euangelici consilii primitus executor, quam doctor, effectus. Qui petit (inquit) da ei, et volenti a te mutuari, ne avertaris l.

18 Primum itaque opus Franciscus aggreditur, liberatione sui de manu carnalis patris obtenta. Domum construit Deo, illamque non de novo facere tentat, sed veterem reparat, vetustam resarcit; non fundamentum evellit, sed super illud ædificat, prærogativam, licet ignorans, semper reservans Christo. Fundamentum enim nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus m. Cumque ad locum, in quo, sicut dictum est, ecclesia sancti Damiani antiquitus fuerat constructa, reversus foret, gratia ipsum Altissimi comitante, in brevi eam tempore reparavit n. Hic est locus ille beatus et sanctus, in quo gloriosa Religio et excellentissimus Ordo Pauperum dominarum et sanctarum virginum, a conversione B. Francisci fere sex annorum spatio jam clauso, per eundem beatum Virum felix exordium sumpsit o. In quo domina Clara, civitate Assisii oriunda, lapis pretiosissimus atque fortissimus, cæterorum superpositorum lapidum extitit fundamentum. Nam cum post initiationem Ordinis Fratrum dicta domina sancti Viri monitis ad eum conversa fuisset, multis extitit ad profectum, et innumeris ad exemplum, nobilis parentela, sed nobilior gratia; virgo carne, mente castissima; ætate juvenula, sed animo cana; constans proposito, et in divino amore ardentissima desiderio; sapientia prædita, et humilitate præcipua; Clara nomine, vita clarior, clarissima moribus p.

19 Super hanc quoque pretiosissimarum margaritarum nobilis structura surrexit, quarum laus non ex hominibus, sed ex Deo est, cum nec angusta meditatio eam cogitare sufficiat, nec brevis locus explicare. Præcipua namque ante omnia in eis viget virtus mutæ ac continuæ caritatis, quæ ita ipsarum in unum copulat voluntates, ut, cum quadraginta pariter alicubi commorentur, idem velle ac idem nolle unum in iis spiritum faciat de diversis. Secundo in unaquaque rutilat humilitatis gemma, quæ collata bona et de cælis habita sic conservat, ut virtutes cæteras mereatur. Tertio virginitatis et castitatis lilium sic respexit odore mirabili universas, ut terrenarum cogitationum oblitæ sola desiderarent caelestia meditari. Et tantus ex ipsius flagrantia in ipsarum cordibus æterni Sponsi amor exoritur, ut integritas sacræ affectionis omnem ab eis consuetudinem vitæ prioris excludat. Quarto sic omnes altissimæ paupertatis sunt titulo insignitæ, ut extremæ necessitati victus et vestitus vix, aut nunquam, satisfacere acquiescant.

20 Quinto vero sic abstinentiæ ac taciturnitatis adeptæ sunt gratiam singularem, ut ad cohibendum carnalem motum infraendam linguam q vim minime patiantur. Inde et quædam ipsarum ita sunt colloctionibus dissuetæ, ut, cum necessitas exigit, eas loqui, vix verba formare, prout expedit, recordentur. Sexto quippe in his omnibus virtute patientiæ tam mirabiliter adornantur, ut nulla tribulationum adversitas vel molestiarum injuria ipsarum frangat animum vel immutet. Septimo denique contemplationis summam taliter meruerunt, ut in ea discant omne, quod agendum eis, seu vitandum sit. Et feliciter noverunt mente Deo excedere, nocte ac die divinis laudibus et orationibus insistentes. Dignetur æternus Deus gratia sua secundum principium exitu concludere sanctiori. Et hæc ad præsens de virginibus Deo dicatis et devotissimis ancillis Christi dicta sufficiant, cum ipsarum vita mirifica et institutio gloriosa, quam a domino Papa Gregorio, tunc temporis Ostiensi episcopo, susceperunt r, proprium opus requirat et otium.

21 Interea Sanctus Dei, mutato habitu s, et prædicta ecclesia reparata, migravit ad locum alium juxta civitatem Assisii, in quo ecclesiam quamdam t, dirutam propemodum, reædificare inci-

AUCTORE
THOMACELAN.

l

m

VIII.
Reparat ecclesiam S. Damiani, ubi S. Claram

n

o

p

E

admisit ad novum Ordinem Pauperum dominarum.

F

cujus Ordinis elogium datur,

q

r

s

t

piens,

AUCTORE
THOMA CELAN.

IX.
Reficit aliam
ecclesiam, ac
tertiam B. M.
de Portiuncu-
la dictam.

II

x
Auditio quo-
dam Evange-
lii loco, vestem
mutat et nor-
mam vivendi.

* I. Qui

piens, a bono proposito non destitit, quo usque ad perfectum duceret universa. Inde vero ad alium se transtulit locum, qui Portiuncula nuncupatur, in quo ecclesia beatae Matris Virginis Dei antiquitus constituta extiterat, sed deserta tunc a nemine intrabatur. Quam cum Dei Sanctus cerneret sic destructam, pietate commotus, quia devotione fervebat erga totius bonitatis Matrem, cepit ibidem assiduus commorari. Factum est autem, cum jam dictam ecclesiam reparasset, conversionis ejus annus tertius agebatur u. Quo in tempore quasi heremiticum ferme habitum, accinctus corrigia, et baculum manu portans, calceatis pedibus incedebat x.

22 Sed cum die quadam Euangelium, qualiter Dominus miserit discipulos suos ad praedicandum, in eadem ecclesia legeretur, et Sanctus Dei assistens ibidem verba Evangelica intellexisset, celebratis Missarum solemnibus, a sacerdote sibi exponi Euangelium suppliciter postulavit. Quod * cum ei cuncta enarrasset, audiens S. Franciscus, discipulos non debere aurum, sive argentum, vel pecuniam possidere, non peram, non sacculum, non panem, non virgam in via portare, non calceamenta, non duas tunicas habere; sed regnum Dei et poenitentiam praedicare y; continuo exultans in B Spiritu Dei, Hoc est, inquit, quod volo: hoc est, quod quero: haec totis medullis cordis facere concupisco. Festinat proinde Pater sanctus, superabundans gaudio, ad impletionem salutaris auditus. Nec moram patitur aliquam praeterire, quin operari devotus incipiat, quod audivit. Solvit protinus calceamenta de pedibus, baculum deponit e manibus, et tunica una contentus, pro corrigia funiculum immutavit. Parat sibi ex tunc tunicam, crucis imaginem praefertentem z, ut in ea pulset omnes daemónicas phantasias: parat asperrimam, ut carnem in ea crucifigat cum vitis et peccatis: parat denique pauperrimam et incultam, quae a mundo nullatenus valeat concupisci. Caetera vero, quae audierat, summa cum diligentia, summa cum reverentia facere gestiebat. Non enim fuerat Evangelii surdus auditor, sed laudabili memoriae, quae audierat, cuncta commendans, ad litteram diligenter implere curabat.

ANNOTATA.

a Semicintium hic accipiendum non est in sua propria significatione pro zona minus lata; sed pro vili ac brevi veste, qua totum corpus tegi nequibat; quam ob rem ab auctore Vitae secundae Sanctus tunc seminudus fuisse dicitur.

C b Clavatis supple vestimentis, qualia nimirum ditioris fortunae primaeque conditionis homines gestare solent.

c Amabat enim Gallice loqui, quamvis non satis calleret, ut alibi observavi.

d Eadem narrantur in Vita secunda et apud S. Bonaventuram.

e Id est, Servulus ad infima coquinæ obsequia deputatus.

f Brodium, italica Broda et Brodo, Latinis est carniū elixarum jusculum.

g Eugubium, vernacule Gubbio, episcopalis civitas est ducatus Urbinatis in ditone Ecclesiae, tredecim circiter miliaribus Assisio distans Urbinum versus.

h Dignum hoc S. Francisco Testamentum dedi in Commentario praevio, ubi num. 622 verba a Celanensi hic allegata reperies.

i Vide haec paulo latius exposita apud Tres Socios in Appendice num. 11, et apud S. Bonaventuram in Vita, item num. 11.

k Vide haec quoque apud Tres Socios num. 5, sanctumque Bonaventuram, num. 7.

l Ex Matthaei cap. 3, § 42.

m Ita loquitur auctor, ut indicet, restorationem ecclesiae S. Damiani figuram quamdam fuisse instaurationis multorum bonorum operum in Ecclesia

Dei, quam effigies Crucifixi Francisco primario D mandaverat, atque ipse cum suis erat effecturus.

n Reparavit autem ex elemosynis, quas Assisii publice mendicans inter multorum sannas collegit, ac propriis humeris donatos lapides afferendo. Consule Tres Socios in Appendice num. 21.

o Adi Commentarium praevium § 7, num 278 et sequentibus, ubi Pauperum dominarum, quae nunc Clarissae vocantur, Ordinis initium ad annum 1212 cum aliis retuli.

p Colitur S. Clara die 12 Augusti, quo ejusdem gesta illustrata sunt in Opere nostro. Adi etiam, si lubet Commentarium praevium loco mox indicato.

q Lege in frænando linguam, vel, et frænandam linguam.

r Fuit hic Hugo vel Hugolinus, de quo ob intimam cum S. Francisco familiaritatem in Vitis saepius recurrit mentio. De Regula Clarissis scripta loquar in Analectis.

s Hic lapsus memoria videtur Celanensis, si mutationem habitus inter utriusque ecclesiae reparationem contigisse significet. Sanctus enim assumptam eremiticam vestem non deposuit, nisi postea, ut suo loco videbimus.

t Erat hac ecclesia S. Petri, longius, quam praedicta S. Damiani, Assisio distans, ut docet S. Bonaventura in Vita danda num 25. Merito censuit Waddingus in Apparatu, hanc citius, quam priorem, ab eo reparatam fuisse, quia, crescente sancti Viri fama, augebantur elemosynae, quas hunc in finem mendicabat.

u A prima scilicet illius conversione, quam anno 1206 contigisse credimus. Qua ratione tam exiguo tempore tres memoratas ecclesias reparasse credi possit, dixi in Commentario praevio num. 130.

x Sunt, qui velint, Sanctum tunc temporis Eremitam Ordinis S. Augustini fuisse, quod sane cum Vitis edendis nullo modo convenit.

y Hoc Evangelium fuisse ex Matthaei cap. 10, liquet ex S. Bonaventura. Contigerunt autem haec secundum chronotaxim nostram anno Christi 1209, ac forte die 24 Februarii. Lege Commentarium praevium num. 151 et sequentibus.

z Habitus ille Crucis imaginem praetulisse dicitur; quia suprema illius pars, qua caput tegebatur, sive caputium, satis eminebat supra humeros, ut crucis apicem, manicæ vero, ul transversum stipitem quoquo modo referre possent. Adi Commentarium praevium num. 176 et sequentibus, ubi de S. Francisci habitu plura reperies.

CAPUT IV.

Sanctus poenitentiam praedicare incipit : F primorum sociorum accessus : monita eis data : aliorum accessus, quo universi fiunt numero duodecim.

E xinde cum magno fervore spiritus et gaudio mentis cepit omnibus poenitentiam praedicare, verbo simplici, sed corde magifico aedificans audientes. Erat verbum ejus velut ignis ardens, penetrans intima cordium. Et omnium mentes admiratione replebat. Totus alter videbatur, quam fuerat, et caelum intuens, dedignabatur respicere terram. Et mirum est dictu certe, quia cepit ibi primitus praedicare, ubi, cum adhuc esset infantulus, didicerat legere; in quo etiam loco honorifice sepultus est a. Primum ut felix initium consummatio commendaret: ubi didicit, ibi et docuit; et ubi cepit, ibi feliciter consummavit. In omni praedicatione sua, priusquam convenientibus proponeret verbum Dei, pacem imprecabatur, dicens: Dominus det vobis pacem: hanc viris et mulieribus, hanc et obviantibus semper devotissime nuntiabat. Propterea multi, qui oderant pacem pariter et salutem, Domino cooperante, pacem amplexati sunt toto corde, facti et ipsi filii pacis et aemuli salutis aeternae.

x.
Praedicat cum magno fructu . discipulos colligit.

a

A 24 Inter quos quidam de Assisio puer, ac simplicem spiritum gerens, Virum Dei primo devote secutus est. Post hunc frater Bernardus legatam pacem amplectens, ad mercandum regnum celorum post Sanctum Dei cucurrit alacriter *b*. Hic enim frequenter susceperat beatum Patrem hospitio, cujus vitam et mores intuitus et expertus, reffectusque sanctitatis ejus odore, concepit timorem et salutis spiritum parturivit. Videbat tota nocte eum orantem, rarissime dormientem, laudantem, Deum et gloriosam Matrem ejus mirabatur, atque dicebat: Vere hic Homo est a Deo. Accelerat proinde vendere omnia sua: pauperibus, non parentibus, elargitus est ea, et perfectioris vitae titulum apprehendens, sancti Evangelii consilium adimplevit: « Si vis perfectus esse, vade, » et vende omnia, quae habes, et da pauperibus, » habebis thesaurum in caelo, et veni, sequere » me c. » Quo facto, vita et habitu sancto Francisco associatus est, eratque cum eo semper, quo usque, multiplicatis fratribus, cum obedientia pii Patris ad alias transmissus est regiones: cujus namque ad Deum conversio forma extitit convertendis in venditione possessionum et elargitione pauperum.

ac quatuor alios, inter quos fuerit B. Egidius et Philippus;
B 25 Sanctus Franciscus vero de tanti viri adventu et conversione gavisus est gaudio magno valde, eo quod Dominus videretur ejus habere curam, dans ei socium necessarium et amicum fidelem. Statim autem vir alter Assisii civitatis *d* eum secutus est, qui valde in conversatione laudabilis extitit; et, quod sancte cepit, sanctius post modicum consummavit. Hunc vero post non multum temporis sequitur frater Egidius, vir simplex et rectus ac timens Deum, qui longo tempore durans, sancte, juste ac pie vivendo, perfectae obedientiae sanctaeque contemplationis nobis reliquit exemplum *e*. His autem uno alio appposito, frater Philippus septenarium numerum adimplevit *f*, cujus Dominus munditiae calculo labia tetigit, ut loqueretur de ipso dulcia et melliflua eructaret. Scripturas sacras quoque intelligens et interpretans, cum non didicerit, illorum imitator effectus est, quos idiotas et sine litteris fore, Judaeorum principes causabantur *g*.

xi.
quibuscum dum viveeret, inter orandum in ecclasiis
C 26 Beatus igitur pater Franciscus consolatione ac gratia Sancti Spiritus quotidie implebatur, omnique vigilantia ac sollicitudine novos filios novis institutionibus informabat, sanctae paupertatis beatissimaeque simplicitatis viam gressu indeclinabili eos edocens ambulare. Quadam vero die, cum Domini misericordiam super impensis sibi beneficiis miraretur, et conversationis suae, suorumque processum concupisceret sibi a Domino indicari, locum orationis petit, sicut et sapissime faciebat, ubi cum diu perseveraret, cum timore et tremore Dominatori universi assistens, et in amaritudine animae suae annos male expensis recogitaret, frequenter replicans verbum illud: Deus, propitius esto mihi peccatori; quaedam laetitia indicibilis et suavitas maxima sensim cepit cordis ejus intima superfundere, semet cepit a semetipso dedecere, compressisque affectibus ac tenebris effugatis, quae timore peccati fuerant in corde suo concretae, infusa est sibi certitudo remissionis omnium delictorum, et fiducia in gratiam respirandi. Raptus deinde super se, atque in quodam lumine totus absorptus, dilatato mentis sinu, quae futura erant, luculenter aspexit. Recedente deinde suavitate illa cum lumine, spiritu innovatus, jam mutatus in alterum videbatur.

futura sui Ordinis magnitudinem cognoscit,
D 27 Sicque reversus, gaudenter dixit ad fratres: Confortamini carissimi, et gaudete in Domino; nec, quia pauci, efficiamini tristes; nec vos deterreat mea vel vestra simplicitas; quoniam, sicut mihi a Domino in veritate ostensum est, in maximam multitudinem faciet vos crescere Deus, et usque ad finem orbis multipliciter dilatabit. Ad vestrum quoque profectum dicere cogor, quod et utique magis silere liberet, nisi caritas me cogeret vobis referre: Vidi multitudinem hominum ad me venientium, et

Octobris Tomus II.

in habitu sanctae Religionis Regula * nobiscum volentium conversari. Et ecce adhuc sonitus eorum in auribus meis, euntium et redeuntium secundum obedientiae sanctae mandatum. Vidi quasi vias ipsorum multitudine plenas ex omni fere natione in his partibus convenire. Veniunt Francigenae, festinant Hispani; Theutonici et Anglici currunt, et aliarum diversarum linguarum accelerat multitudo. Quod cum audissent fratres, repleti sunt gaudio salutari, sive propter gratiam, quam Dominus contulerat Sancto suo, sive quia proximorum luera sitiabant ardentem, quos desiderabant salvi * esse, et in id ipsum quotidie augmentari.

E 28 Et ait ad eos Sanctus: Ut fideliter et devote Deo nostro super omnia dona sua gratias referamus, et ut sciatis, qualiter cum praesentibus et futuris sit fratribus conversandum, futurorum processuum intelligite veritatem. Nunc in principio nostrae conversationis inveniemus poma quaedam dulcia et suavia nimium ad edendum; sed paulo post quaedam minoris suavitatis ac dulcedinis affertur; postremo vero quaedam amaritudine plena dabuntur, quibus non poterimus vesci, quoniam praeracitate sua erunt inesibilia universis, licet quaedam exteriorem olentiam ac pulchritudinem repraesentent. Et vere, sicut locutus sum, in magnam gentem nos Dominus augmentabit. Sed ultimo sic eveniet, quemadmodum si homo jactet retia sua in mare vel in aliquem lacum, et concludat multitudinem piscium copiosam, et cum omnes miserit in naviculam suam, praeracitate omnes portare fastidens, eligat majores et sibi placentes in vasis suis, caeteros autem foras emittat. Haec omnia, quae Sanctus Dei praedixit, quanta veritate praefulgeant, quanta se manifestatione aperiant, satis manifestum est considerantibus in spiritu veritatis *h*. Ecce quomodo spiritus prophetiae requievit in S. Francisco!

F 29 Eodem quoque tempore quodam alio bono viro Religionem intrante, ad octonarium numerum processerunt. Tunc beatus Franciscus omnes ad se convocavit, et plura eis de regno Dei, de contemptu mundi, de abnegatione propriae voluntatis et proprii corporis subjectione pronuntians, binos illos in partes quatuor segregavit; et ait ad eos: Ite cautissimi, bini et bini per diversas partes orbis, annuntiantes pacem hominibus et poenitentiam in remissionem peccatorum. Et estote patientes in tribulatione; securi, quia propositum suum et promissum Deus adimplebit. Interrogantibus humiliter respondete, persequentibus benedicite; vobis injuriantibus et calumniis referentibus gratias agite: et pro his regnum vobis paratur aeternum. At illi cum gaudio et laetitia suscipientes obedientiae sanctae mandatum, coram S. Francisco supplices se prosternebant in terram. Ipse vero amplexans eos dulciter et devote, singulis dicebat: Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet. Hoc verbum dicebat, quotiens ad obedientiam fratres aliquos transmittet.

G 30 Tunc frater Bernardus cum fratre Egidio versus sanctum Jacobum iter arripuit *i*. Sanctus vero Franciscus cum suo aliam mundi elegit partem, reliqui quatuor, incedentes bini, partes reliquas tenuerunt. Sed modico tempore jam elapso, sanctus Franciscus, eos videre desiderans, orabat Dominum, qui congregat dispersos Israel, ut eos in brevi congregare misericorditer dignaretur: sicque factum est, ut in modico secundum desiderium suum, absque humana vocatione, gratias agentes Deo, pariter convenirent. Convenientibus vero in unum divisione magni Pastoris, magna gaudia celebrant, et se sic uno convenisse desiderio admirantur. Referunt deinde bona, quae Misericors fecerat eis; et, si negligentes et ingrati aliquatenus extitissent, correptionem et disciplinam a sancto Patre humiliter petunt, et diligenter suscipiunt. Sic enim consueverant facere semper, cum veniebant ad eum; nec ab eo cogitationem minimam, vel primos etiam motus animi occultabant:

AUCTORE
THOMAS CELANUS.
* an et Regula

* salvos

istis et
deinde expo-
nit.

E

h

xii.

Post accessum
alterius, bini
et bini invicem
abscedunt
praedicatum.

F

et paulo post
orante Sancto,
denovo
conveniant.

AUCTOR
THOMAS CELANUS.

bant : et cum omnia implevisent, quæ ipsis præcepta erant, servos se inutiles reputabant. Sic etiam totam illam primam beati Francisci scholam puritatis spiritus possidebat, ut, cum utilia et sancta et justa operari sciret, de ipsis gaudere inaniter penitus ignoraret.

quos ille lætus suscipit, ejusque fama celebris evadit.

51 Beatus vero Pater nimia caritate filios amplectens, cœpit eis aperire propositum suum; et quæ sibi revelaverat Deus, indicare. Statim autem alii quatuor boni et idonei viri appositus sunt ad eos, et secuti sunt Sanctum Dei. Factus est proinde rumor magnus in populo, et fama Viri cœpit longius dilatari. Erat certe illo in tempore S. Franciscus et fratribus suis exultatio magna nimis et gaudium singulare, quando aliquis, quicumque vel qualicumque, dives, pauper, nobilis, ignobilis, vilis, carus, prudens, simplex, clericus, idiota, laicus, in populo Christiano, Spiritu Dei ductus, veniebat sanctum Religionis habitum suscepturus. Erat in secularibus viris de omnibus viris admiratio multa et humilitatis exemplum, eos provocans ad emendationis vitæ viam et poenitentiam peccatorum. Nulla ignobilitas, vel nulla paupertatis infirmitas obsistebat, quin ædificarentur in opere Dei, quos volebat ædificare Deus, qui esse cum abjectis et cum simplicibus delectatur.

B

ANNOTATA.

a Nempè in ecclesia S. Georgii intra civitatem Assisensem, ad quam defuncti corpus e conventu S. Mariæ in Portiuncula postredie mortis illius anno 1228 honorifice delatum fuit, et ex qua deinde anno 1250 ad ecclesiam eidem dicatam, ubi hactenus colitur, translatum est, ut constabit ex dicendis. Verum, cum Celanensis ante postremum annum scripserit, non potuit, nisi de prima illius sepultura in ecclesia S. Georgii meminisse.

b Hunc Bernardum, quem de Quintavalle cognominant, omnes agnoscunt, primum fuisse S. Francisci socium; ut omnino dicendum sit, puerum, qui hic præmittitur, non fuisse saltem ante Bernardum habitum a Sancto donatum. Consule Commentarium prævium § 9, ubi de hujus insignis viri ad S. Franciscum accessu, qui anno 1209 contigit, pluribus actum est. Lege etiam Tres Socios in Appendice num. 27 et seqq.

c Ita fere Matthæi cap. 19, v. 21.

d Fuit hic nominatus Petrus, de quo vide Tres Socios in Appendice num. 29.

e Vivebat is adhuc, dum hæc scripsit Celanensis: quare verbum Reliquit interpretare per Dedit. De eo vide apud nos die 25 Aprilis.

f Annumeratis ipso S. Francisco et puero, de quo supra.

g Actor. Apost. cap 4, v. 15.

h Hoc sanctissimi Viri vaticinium hodieque cum magna Ecclesiæ Dei utilitate impleri, totus orbis experitur.

i Nimirum Compostellam in Gallæcia, ubi S. Jacobi apostoli corpus magna peregrinorum accurrentium pietate colitur. Attamen eo usque tunc non pertigerunt laudati Bernardus et Egidius, quia nimis breve spatium inter eorumdum discessum reditumque intercessisse, mox videbimus.

CAPUT V.

Ordo S. Francisci ab Innocentio III approbatus: cibus ei sociisque in loco deserto allatus: multa de Sancto ejusque primis sociis.

xiii.
Romam profectus, juvenibus episcopo Assisate et Cardinale Sabinensi,
ii

Videns beatus Franciscus, quod Dominus Deus quotidie augeter numerum in idipsum, scripsit sibi et fratribus suis, habitis et futuris, simpliciter et paucis verbis vitæ formam et Regulam, sancti Evangelii præcipue sermonibus utens a, ad cujus perfectionem solummodo inhiabat. Pauca tamen

inseruit alia, quæ omnia omnino ad conversationis sanctæ usum necessario innuebant*. Venit proinde Romam cum omnibus dictis fratribus b, desiderans sibi nimirum a domino Papa Innocentio III. quæ scripserat, confirmari. Erat tunc temporis Romæ venerabilis Assisii natus episcopus, nomine Guido e, qui sanctum Franciscum et omnes fratres in omnibus honorabat et speciali venerabatur dilectione: cumque vidisset S. Franciscum et fratres causam nesciens, ipsorum adventum [ægere d] tulit. Timebat enim, ne patriam vellent deserere, in qua Dominus per servos suos jam cœperat operari. Gaudebat plurimum tantos viros in suo episcopatu habere, de quorum vita et moribus maxime præsumebat. Sed audita causa, et eorum intellecto proposito, gavius est in Domino valde, respondens eis, se ad hoc consilium et præsidium fore. Accessit præterea S. Franciscus ad reverendum dominum episcopum Sabinensem, nomine Joannem de S. Paulo e, qui inter alios Romanæ curiæ principes et majores terrena videbatur despiciere, et amare cælestia. Nam illum benigne atque caritative suscipiens, ipsius voluntatem et propositum plurimum commendavit.

55 Verum, quia homo erat providus et discretus, cœpit eum de multis interrogare, et, ut ad vitam monasticam seu eremiticam diverteret, suadebat. At sanctus Franciscus suasionem ejus humiliter, prout poterat, recusabat: non suasa despiciendo, sed alia pie affectando, altiori ferebatur. Mirabatur dominus ille fervorem ipsius, et timens, ne a tanto proposito resiliret, ei planiora itinera ostendebat. Tandem ejus constantia victus, precibus acquievit, et coram Domino studuit ejus negotia de cætero promovere. Præerat tunc temporis Ecclesiæ Dei Innocentius Papa III f, ut gloriosus doctrina, alluentissimus quoque sermone, clarissimus zelo justitiæ, cum fidei cultus eam poscebat. Hic cum virorum Dei votum agnovisset, discretionem prævia, petitioni eorum assensum præbuit, et effectu prosequentis complevit: atque de plurimis cohortans et monens eos, benedixit S. Franciscus et fratribus ejus, dixitque eis: Ite cum Domino, fratres, et prout Dominus inspirare vobis dignabitur, omnibus poenitentiam prædicate. Cum enim omnipotens Dominus vos numero multiplicabit et gratiam*, ad me cum gaudio referetis, et

ego vobis his plura concedam, et securius majora committam g. Vere Dominus erat cum S. Franciscus, quocumque pergebat, eum revelationibus lætificans et beneficis exhortans. Nam cum nocte quadam se sopori dedisset, visum est ei per quandam viam ambulare, juxta quam arbor magna proceritatis stabat. Arbor illa pulchra, fortis, grossa et alta nimis. Factum est autem, dum appropinquaret ad eam, et sub ea stans, ejus pulchritudinem et altitudinem miraretur, ut cacumen arboris tangeret, eamque manu capiens facillime inclinaret ad terram. Et revera sic actum est, cum dominus Innocentius, arbor in mundo excelsior et sublimior, ejus petitioni et voluntati se tam benignissime inclinavit.

54 Sanctus Franciscus de munere ac gratia tanti patris et domini plurimum exultans, gratias egit omnipotenti Deo, qui ponit humiles in sublimi, et moerentes erigit sospitate; statimque venit visitare limina B. Petri. Et oratione completa, egressus ex Urbe, versus vallem Spoletanam iter arripens, cum sociis est profectus. Conferebant ad invicem, dum irent, quanta et qualia eis clementissimus Deus dona contulerit, qualiter a Vicario Christi, domino et patre universæ Christianæ nationis, gratissime sunt recepti: qualiter etiam monita et præcepta ipsius adimplere valerent: qualiter Regulam, quam susceperant, possent sincere servare et indeclinabiliter custodire: qualiter moniti* sanctitate et religione coram Altissimo ambularent: qualiter deinde vita et mores ipsorum per incrementa sanctorum virtutum forent proximis ad exemplum. Cumque novi Christi discipuli de hujusmodi

D
* forte innuebat.

b

c

d

e

approbationem Regulæ et potestatem prædicandi sibi suisque a Papa impetrat.

E

f

* forte gratia

g

F

xiv.

Roma cum suis revertens, in via divinitus refecitur,

* an muniti?

h A hujusmodi in schola humilitatis sufficienter disputassent, dies multum ascendit et hora *h* præterit. Pervenerant tunc ad desertum locum, præ lassitudine itineris fatigati, et usurientes refectionem aliquam invenire non poterant, eo quod locus ille ab hominum habitatione valde remotus erat. Statimque, divina gratia procurante, occurrit homo, afferens manu panem, deditque eis, et abiit. Ipsi vero non cognoscentes eum, mirati sunt in cordibus suis, et ut magis de misericordia divina confiderent, devote alter alterum admonebat. Sumptoque cibo, et ex ipso non modico * confortati, venientes ad quandam locum prope civitatem Ortensem *i*, ibidem fere per dies quindecim sunt morati. Aliqui eorum intrantes civitatem, acquirentes necessaria victus, et modicum illud, quod acquirere poterant ostiatim, ad fratres alios deportantes, cum gratiarum actione ac lætitia cordis pariter manducabant. Si quid vero residuum erat, quoniam alicui dare non poterant, recondebant illud in quodam sepulchro, quod aliquando conservaverat corpora mortuorum, ut idem iterum manducarent.

et prope civitatem Hortensem aliquot dies in deserto loco moratus.

B 53 Locus ille desertus erat atque relictus, et rarorum aut nullorum frequentabatur accessu. Erat eis exultatio magna, cum nihil haberent, aut viderent, quod eos posset vane seu carnaliter delectare. Cœperunt propterea cum sancta paupertate ibidem habere commercium, et in defectu omnium, quæ sunt mundi, nimium consolari. Disponebant, sicut ibi erant, et ubique perpetuo adherere. Et quia, deposita omni sollicitudine terrenorum, sola eos divina consolatio delectabat, statuunt et confirmant, nullis impulsu tentationibus ab ejus amplexibus resilire. Sed licet ipsius loci amenitas, quæ ad corruptendum verum vigorem animi non mediocriter potest, eorum non detineret affectus, ne saltem longioris moræ assiduitas vel solum exterius eis aliquid proprietatis innecteret, loco ipso relicto *k*, sequentes felicem Patrem, vallem Spolethanam tunc temporis intraverunt. Conferebant pariter veri cultores justitiæ, utrum inter homines conversari deberent, an ad loca solitaria se transferre. Sed S. Franciscus, qui non de industria propria confidebat, sed sancta oratione omnia præveniebat negotia, elegit non sibi vivere soli, sed ei, qui pro omnibus mortuus est, sciens se ad hoc missum, ut Deo animas lucraretur, quas diabolus conabatur auferre.

xv. in civitatibus et castellis prædicat

C 56 Circuibat proinde fortissimus miles Christi Franciscus civitates et castella, non in persuasibilibus humane sapientiæ verbis, sed in doctrina et virtute spiritus, annuncians regnum Dei, prædicans pacem, docens salutem et poenitentiam in remissionem peccatorum. Erat in omnibus fiduciosus agens ex autoritate Apostolica sibi concessa *l*, nullis utens adulationibus, nullis seductoribus blandimentis. Nesciebat aliquorum culpas palpate, sed pungere; nec vitam fovere peccantium, sed aspera increpatione percutere. Quoniam primo sibi suaserat opere, quod verbis aliis suadebat; et non timens reprehensorem, veritatem fidentissime loquebatur, ita ut litteratissimi etiam viri, gloria et dignitate potentes, mirarentur sermones, et timore utili ejus præsentia terrentur. Currebant viri, currebant et femine; festinabant clerici, accelerabant Religiosi, ut viderent et audirent Sanctum Dei, qui homo alterius seculi videbatur. Omnis ætas, omnisque sexus properabat cernere mirabilia, quæ novit Dominus, quæ per Servum suum operabatur in mundo. Videbatur certe tempore illo, sive per præsentiam S. Francisci, sive per famam quædam nova lux e cælo missa, in terris fugans universam tenebrarum caliginem, quæ pene totam sic occupaverat regionem, ut vix aliquis sciret, quo foret pergendum. Sic enim alta profunditas oblivionis Dei, et negligentia sopor mandatorum ejus fere omnes oppresserat, ut vix excitari a veteribus et inveteratis malis aliquatenus paterentur.

57 Radiabat quasi stella fulgens in caligine noctis, et quasi mane expansum super tenebras. Sicque factum est, ut in brevi totius provinciæ facies sit immutata, et lætiori vultu appareret, ubique deposita pristina fœditate. Fugata est prior ariditas et seges in scalenti * campo surrexit cito. Cœpit etiam inculta vinea germinare, et germen odoris et honestatis pariter parturivit. Resonabat ubique gratiarum actio et vox laudis, ita ut multi, secularibus curis abjectis, in vita et doctrina beatissimi patris Francisci suam reciperent notitiam, et ad Creatoris amorem et reverentiam aspirarent. Cœperunt multi de populo nobiles, ignobiles, clerici et laici divina inspiratione compuncti, ad S. Franciscum accedere, cupientes sub ejus disciplina et magisterio perpetuo militare. Quos omnes Sanctus Dei, velut cælestis gratiæ rivus uberimus, charismatum imbribus rigans, agrum cordis ipsorum virtutum floribus exornabat: Egregius nempe Artifex, ad cujus formam, regulam et doctrinam efferendo præconio in utroque sexu Christi renovatur Ecclesia, et trina fide triumphat in salvandorum. Omnibus tribuebat normam vitæ, et salutis viam in omni gradu veraciter demonstrabat.

58 Sed de Ordine, quem caritate pariter et professione assumpsit et tenuit, præcipue sermo in manibus est. Quid enim? Ordinem Fratrum Minorum primitus ipse plantavit, et ea scilicet occasione hoc ei nomen imposuit. Cum enim sic in Regula scriberetur: Et sunt MINORES: ad cujus sermonis prolationem ea quidem hora, Volo, inquit, ut ORDO FRATRUM MINORUM fraternitas hæc vocetur *n*. Et vere Minores, qui omnibus subditi existentes, semper quærebant locum vilitatis et officium exercere, et in quo quædam fore injuria videretur, ut sic in solido veræ humilitatis fundati mererentur, ut felici dispositione in eis consurgeret omnium virtutum fabrica spiritalis. Revera constantiæ fundamentum caritatis nobilis structura surrexit, in qua vivi lapides ex omnibus mundi partibus coacervati sunt in habitaculum Spiritus Sancti. O quanto caritatis ardore flagrabant novi Christi discipuli! Quantus in eis præ societatis vigeat amor! Cum enim alicubi convenirent pariter, vel in via, ut moris est, sibi invicem obviarent, ibi spiculum spiritalis amoris resultabat, super omnes veræ dilectionis seminarium spargens. Quid illud? Casti amplexus, suaves affectus, osculum sanctum, dulce colloquium, risus modestus, animus simplex, lingua placabilis, responsio mollis, idem propositum, promptum obsequium et indefessa manus.

59 Et quidem cum terrena cuncta despicerent, et seipsos nunquam amore privato diligerent, totius affectum in communi refundentes, seipsos dare in pretium satagebant, ut fraternæ necessitati pariter subvenirent; desiderabiliter conveniebant, delectabilis simul erant, et gravis erat utrinque separatio socialis, amarum divortium, acerba disjunctio. Sed nihil sanctæ obedientiæ præceptis audebant præponere obedientissimi milites, qui, antequam perlicerent, obedientiæ se ad exequendum imperium præparabant, nihil scientes discernere in præceptis, ad quæque injuncta, omni remota contradictione, quasi præcipites concurrebant. Paupertatis sanctissimæ sectatores, quia habebant nihil, amabant nihil, perinde nihil perdere verebantur. Sola tunica erant contenti, repetiata *o* quandoque intus et foris. Nullus in ea cultus, et despectus multus et vilitas apparebat, ut in ea crucifigi penitus mundo viderentur. Fune succincti, femoralia vilia gestabant, et in his omnibus permanere, nihilque amplius habere, propositum pium habebant. Securi propterea erant ubique, nullo timore suspensi, nulla cura distracti, sine ulla sollicitudine diem crastinum expectabant: nec de serotino hospitio, in magno frequenter itineris discrimine positi, anxiantur. Nam cum sepe in maximis frigoribus necessario carerent hospitio, clibanus recolligebat eos *p*, vel certe in cryptis

AUCTORE
THOMA CELAN.
cum miro p o
puli concursu
parique fructu.
* l. squalenti

m

Socii seu discipuli ejus, quos Minores vocari voluit.

E

n

in omni virtutum genere excellunt.

F

o

p

AUCTORE
THOMA CELAN.

aliisque præ-
lucent,
g

r

cryptis seu speluncis humiliter latitabant. Diebus vero manibus propriis, qui noverant, laborabant, existentes in domibus leprosorum, vel in aliis locis honestis, servientes humiliter et devote.

40 Nullum officium exercere volebant, de quo posset scandalum exoriri g, sed semper justa et sancta, honesta et utilia operantes, omnes, cum quibus conversabantur, ad humilitatis exemplum et patientiam provocabant. Ita eos virtus patientiæ circumdederat, ut potius quaererent, ibi esse, ubi persecutionem suorum operum paterentur, quam ubi possent, sanctitate ipsorum cognita vel laudata, mundi favoribus sublevari. Nam multoties opprobriorum contumeliis affecti, denudati, verberati r, ligati, carcerati, nullius patrocinio se tuentes, cuncta sic viriliter sustinebant, ut in ore ipsorum non nisi sola vox laudis et gratiarum actio resonaret. Vix aut nunquam a laude Dei cessabant, sed continua discussione, quidquid recolligentes, pro bene actis gratias Deo, pro neglectis et incaute commissis gemitus et lacrymas persolvebant. Relictos a Deo se fore, putabant, si non se in spiritu devotionis solita pietate jugiter cognoscerent visitari. Cum enim orationibus incumbere vellent, ne ipsos arriperet somnus, aliquo adminiculo tuebantur. Aliquis suspensus funibus fulebatur, ne per somni subreptionem oratio turbaretur: aliqui se instrumentis ferreis circumdabant: aliqui vero ligneis ergastulis se cingebant. Si quando ciborum copia vel potus, ut assolet, eorum sobrietas turbaretur, vel itineris lassitudine necessitatis metas vel in modico pertransiret, multorum dierum abstinentia se acerbissime cruciabant. Tanta denique maceratione incentiva carnis reprimere satagebant, ut in frigidissima glacie non abhorrerent sæpius se nudare, ac totum corpus spinarum aculeis compungentes, effusione sanguinis irrigare.

ita scilicet a
sancto Patre
suo instituti.

41 Ita enim omnia terrena strenuissime contrebant, ut extrema vitæ necessaria recipere paterentur, et tam longa consuetudine a corporea consolatione disjuncti quæque aspera non timerent. In his omnibus pacem et mansuetudinem cum omnibus sequebantur, et pudica semper et pacifica operantes, summo studio cuncta scandala devitabant. Vix enim tempore necessario loquebantur, nec de ipsorum ore scurrile aut otiosum quippiam procedebat, ut in omni vita et conversatione ipsorum non posset impudicum quid vel inhonestum aliquatenus inveniri. Actus eorum omnis disciplinatus, incessus modestus, sensus omnes ita mortificati erant in eis, ut vix audire seu videre, nisi quod eorum intentionem exposceret, paterentur. Defixis in terra oculis, mentem in cælo habebant. Nulla invidia, nulla malicia, nullus rancor, nulla oblocutio, nulla suspicio, nulla amaritudo in eis locum habebant; sed concordia multa, quies continua, gratiarum actio, et vox laudis erat * in eis. Hæc sunt documenta pii Patris, quibus non verbo tantum et lingua, sed opere et veritate maxime, novos filios informabat.

* an erant?

ANNOTATA.

a Waddingus existimavit, hanc eam Regulam esse, quam ipse Waddingus e duabus primam edidit. Mihi verisimilius est, Regulam, quam S. Franciscus omnium primam scripsit, perisse aut latere; eam vero, quam laudatus Annalista Minorum primam credidit, unam esse ex aliis, quas Tres Socii in Appendice num. 55 ab eodem sancto Institute scriptas asserunt, prius quam faceret illam, quam ultimo reliquit fratribus. Rationem habes in Commentario prævio num. 227 et sequenti.

b Nimirum undecim, quibus ipse Franciscus junctus erat duodecim. Porro hoc iter et Regulæ approbationem cogimur anno 1209 asfigere ob rationes datas in Commentario prævio num. 134 et sequentibus.

c Ab Ughello in Italia sacra Vido vocatur, isque ipse est, qui S. Franciscum, patri bona omnia atque

etiam vestes cedentem, pene nudum in brachia sua D suscepit, suoque pallio texit.

d Vocem ægre, quæ in apographo nostro desiderabatur, addidi et unciis inclusi.

e Insigne hujus Cardinalis, e familia Columnensium nati, elogium habes apud Ciaconium et Oldoinum tom. I Vitarum Romanorum Pontificum et Cardinalium col. 1161 et sequenti. Ibidem etiam dicitur fuisse primus Ordinis Minorum protector; quod verum est, si curam et officia spectes; sed infra videbimus, primum ejusdem protectorem Pontificia auctoritate potestateque constitutum, fuisse Cardinalem Hugolinum seu Hugonem, episcopum Ostiensem, qui postea ad summum Pontificatum evectus Gregorius IX dictus fuit.

f Innocentius III, Cælestino III succedens, Romanam S. Petri Cathedram ab anno 1198 usque ad 1216 tenuit.

g Multa hic compendiose complexus est, atque aliqua prætermisit Celanensis, quæ uberius exposuerunt Tres Socii in Appendice cap. 4, et S. Bonaventura cap. 5, apud quos ea legi possunt. Ceterum hæc Regulæ approbatio solo vixæ vocis oraculo sine scriptis facta fuit.

h Puto, hic exidisse vocem cænæ, aut reficiendi vel similis significationis.

i Orta, seu Horta et Hortanum, episcopalis civitas est in provincia Patrimonii S. Petri, ad Tiberim atque in ipso Umbriæ limite sita.

k De tota hac apud Hortanum mora silent Tres Socii et S. Bonaventura: meminit tamen biographus secundus; sed in hujus apographo nostro, forte ex solius describentis vitio, illa, quæ solum fere quindecim dierum fuisse a Celanensi dicitur, per quadraginta dies protracta est.

l Videlicet, quia Innocentius III ipsi sociisque illius potestatem fecerat patientiam prædicandi, ut præmissum est num. 55.

m Insinuat tres Ordines ab eo institutos, scilicet Fratrum Minorum, Pauperum dominarum, quas nunc Clarissas vocamus, et Penitentium.

n In Regula primo loco a Waddingo edita cap. 6 legitur: Et nullus vocetur Prior, sed generaliter omnes vocentur FRATRES MINORES: atque hic est primus locus hujus Regulæ, in quo vox Minores occurrit. Quapropter oportet, Celanensem hic locutum esse de alia Regula, in qua præmittentur istæ voces, Et sunt Minores, quarum occasione S. Franciscus voluit Ordinem suum appellari Fratrum Minorum. Hæc certe non est Regula omnium ultima, in qua istæ voces non sunt; sed verisimillime omnium prima, quæ latere vel perisse videtur.

o Repeciata, id est, assutis centonibus resarta. Galli dicunt Rapiécé, a pièce Latine frustum, cento etc. In utraque quoque Regula Minorum a Waddingo edita cap. 2 legitur: Fratres omnes vilibus vestibus induantur, et possint eas repeciare de saccis et aliis peciis.

p Hujusmodi exemplum habes apud Tres Socios in Appendice num. 58.

q Consona habet Regula primo loco edita a Waddingo cap. 7, quod de modo serviendi et laborandi inscriptum est.

r Hujus generis exempla referunt Tres Socii in Appendice num. 40, aliaque per decursum Vitarum videbimus.

CAPUT VI.

Habitatio S. Francisci in Rivo-torto: Sociorum instructio, quos docet orare: virtutibus fulget, occulta cordium et futura novit.

Colligebat se beatus Franciscus cum cæteris juxta civitatem Assisi in loco, qui dicitur Rugus-tortus a: quo in loco tugurium quoddam relictum erat, sub cujus umbra vivebant, magnarum et pulchrarum domuum strenuissimi contemptores, et tuebantur se ibidem

XVI.
Habitat cum
fuis in Rivo-
torto, ubi
exemplo suo
a

A ibidem a turbinibus pluviarum. Nam, ut ait Sanctus: Citius de tugurio, quam de palatio in caelum ascenditur. Conversabantur in eodem loco cum beato Patre filii et fratres in labore multo et inopia universarum rerum, saepissime omnis panis solatio destituti, solis contenti rapis, quas per planiciem Assisii huc atque illuc in angustia manducabant. Locus ille tam angustissimus erat, ut in eo sedere aut quiescere vix valerent. Nullum pro his murmur resonat, nulla querimonia; sed corde placido mens plena gaudio conservat patientiam. S. Franciscus quotidianam, immo continuam sui et suorum inquisitionem diligentissime faciebat, et nil in eis residere patiens lubricum, ab ipsorum cordibus omnem negligentiam abigebat, rigidus in disciplina, super custodiam suam erat vigilans omni hora. Nam si qua, ut assolet, carnis temptatio eum quandoque pulsaret, in quadam fovea glacie plena, cum hyems existeret, se immergebat, in ea tandiu persistens prolixissime, quoad usque carnis omnis recederet corruptela. Et quidem tantae mortificationis exemplum caeteri ferventissime sequebantur.

et verbis illos ad sui abnegationem instituit;

45 Docebat eos, non solum mortificare vitia et carnis incentiva reprimere, verum etiam et ipsos exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam. Quoniam, cum illo tempore imperator Otho ad suscipiendam coronam terreni imperii per partes illas cum magno strepitu et pompa transiret *b*, sanctissimus Pater cum reliquis juxta viam ipsius transitus existens, tugurio nec ad videndum foras exivit, nec aliquem respicere pertulit, praeter unum, qui constantissime illi annuntiaret, gloriam hanc sibi tempore modico duraturam *c*. Erat enim gloriosus Sanctus secum habitans; et deambulans in latitudine cordis sui, in se dignum Deo habitaculum praeparabat. Et ideo aures ejus non rapiebat clamor exterior, nec aliqua * excutere poterat seu interrompere ingens negotium, quod habebat in manibus. Apostolica in eo vigeat autoritas, et ideo regibus et principibus adulari penitus recusabat. Dabat semper in se simplicitati operam, nec sinebat locum angustum cordis latitudinem impedire.

indo recedit ad S. Mariam in Portiuncula. * Scribebat

44 Sciebat * praeterea nomina fratrum per tigna et domicilium, ut unusquisque, orare volens aut quiescere, recognosceret locum suum, et ne angusta loci modicitas mentis silentium perturbaret. Cumque ibidem morarentur, accidit, ut quadam die asinum ducens deveniret ad umbraculum, in quo Vir Dei cum sociis morabatur. Et ne pateretur repulsam, adhortans asinum suum ad ingrediendum, locutus est verba haec: Vade intus, quia loco huic benefaciemus. Quod verbum S. Franciscus audiens graviter tulit, illius viri intentionem cognoscens. Putabat enim ille, ipsos ibidem morari velle ad augendum locum, et ut domum domui copularent. Statimque S. Franciscus egrediens inde, relicto tugurio illo propter rustici verbum, transtulit ad alium se locum, non longe ab illo, qui Portiuncula dicitur, ubi, sicut supra dictum est, ecclesia sanctae Mariae ab illo ante diu fuerat reparata. Nihil volebat proprietatis habere, ut omnia posset plenius in Domino possidere.

XVII. Suos orare docet, at illi in omnibus obsequentes,

d

43 Deprecati sunt cum fratre tempore illo, ut doceret eos orare, quoniam in simplicitate spiritus ambulantes, adhuc ecclesiasticum Officium ignorabant. Quibus ipse ait: Cum orabitis, dicite: Pater noster, Adoramus te Christe *d*, et ad omnes ecclesias tuas, quae sunt in mundo universo, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. Hoc autem ipsi fratres, pii Magistri discipuli, summa cum diligentia observare curabant, quia non ea tantum, quae beatus Franciscus pater dicebat eis, superno consilio, seu paterno imperio, verum etiam si ea, quae cogitabat vel meditabatur ipse, aliquo scire possent indicio, studebant efficacissime adimplere. Dicebat enim eis ipse beatus Pater, veram obedientiam fore, non solum prolatam, sed excogitatum; non solum au-

dientiam imperatam, sed desideratam; hoc est, si frater, fratris praelati subditus, non solum audiat vocem, sed comprehendat voluntatem, statim ad obedientiam totum se debet colligere, ac facere, quod eum velle, signo aliquo comprehendet. In quocumque loco praeterea aliqua ecclesia constructa foret, etiamsi praesentes non erant, tantum possent eam utcumque cernere de remotis, inclinabant se versus eam prae se super terram, et inclinato homine, adorabant Omnipotentem, dicentes: Adoramus te, Christe, et ad omnes ecclesias, sicut eos docuerat sanctus Pater. Et, quod non minus est admirandum, ubicumque crucem vel crucis signum intuebantur, sive in terra, sive in pariete, sive in arboribus, sive in sepibus viarum, faciebant hoc idem.

AUCTOR THOMA CELAN.

46 Sic enim eos repleverat sancta simplicitas, sic eos innocentia vitae docebat, ut duplicitatem animi penitus ignorarent; quia sicut una fides, ita unus spiritus erat in eis, una voluntates, una caritas; animorum coherentia, semper morum concordia; virtutum cultus, conformitas in aeternum, et pietas actionum. Nam dum cuidam sacerdoti ex secularibus, qui meritis valde infamis erat, et enormitate scelerum ab omnibus contemnendus, confiterentur saepe peccata sua, et per multos eis innotuisset ejus nequitia, nullo tamen modo credere noluerunt: nec propterea obmiserunt peccata sua ei solito confiteri, nec debitam impendere reverentiam *e*. Et quidem cum ipse vel alius sacerdos cuidam e fratribus quadam die dixisset: Vide, frater, ne sis hypocrita; statim propter sacerdotis verbum credidit, se, frater ille, hypocritam esse: propter quod die ac nocte lamentabatur, nimio dolore affectus. Quarentibus autem ab eo fratribus, quid vellet tanta maestitia et tantus insuetus moeror, respondit, dicens: Sacerdos quidam tale mihi verbum locutus est, de quo tanto dolore afficior, quod vix possum aliquid cogitare. Consolabantur eum et, ne sic crederet, hortabantur. Quibus ipse dicebat: Quid est, quod dicitis, fratres? Sacerdos est, qui locutus est verbum hoc. Potestne mentiri sacerdos? Cum ergo sacerdos non mentiatur, necesse igitur est, ut, quod locutus est, esse verum credamus. Sicque diu in hac simplicitate perdurans, verbis tandem Patris beatissimi acquievit, qui ei verbum sacerdotis exposuit, et intentionem sagaciter excusavit. Vix alicui fratrum tanta posset mentis inesse turbatio, quod ad ejus ignitum eloquium non discederet omne nubilum, rediretque serenum.

mira mentis morumque simplicitate elucet.

* voluerunt

E

e

XVIII.

Apparet iisdem in curru igneo:

F

47 Ambulantes coram Deo simpliciter et coram hominibus confidenter, meruerunt tunc temporis fratres divina revelatione laetificari. Dum enim igne Spiritus Sancti succensi, non solum constitutis horis, neque etiam qualibet compediret eos terrena sollicitudo, vel molesta curarum anxietas occuparet, sed PATER NOSTER in melodia spiritus vitae suppliciter decantarent; beatissimus sanctus Franciscus nocte quadam se ab eis corpore absentavit. Et ecce fere media noctis hora, quibusdam e fratribus quiescentibus, quibusdam vero in silentio affectuose orantibus, per ostium domus currus igneus splendidissimus intrans, bis et ter huc atque illuc per domicilium se convertit, supra quem globus maximus residebat, qui solis habens aspectum, nocte clarescere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, exterriti sunt dormientes, et non minus cordis, quam corporis, senserunt claritatem. Convenientibus quoque in unum, coeperunt quaerere inter se, quid hoc esset. Sed ex vi et gratia tantae lucis unius alteri erat conscientia manifesta. Intellexerunt denique ac noverunt, animam sancti Patris exiitisse fulgore tam maximo radiantem, qui ob praecipuae puritatis suae gratiam et magnae pietatis in filios curam tanti muneris benedictionem a Domino meruit obtinere *f*.

corum arcana cognoscit, longe remoti, adest, arcana cognoscit;

48 Et quidem manifestis indicii saepius hoc probant et experti fuerant, occulta cordis eorum Patrem sanctissimum non latere. O quotiens, nullo docente homine, sed Spiritu Sancto revelante, absentium

AUCTORE
THOMAS CELAN.

sentium fratrum acta agnovit, occulta cordium aperuit, et conscientiam exploravit! O quantos in somno admonuit, quibus et agenda præcepit et non agenda prohibuit! O quantum futura mala prædixit, quorum præsentia bona in facie videbantur! Sic et iniquitatum finem plurimorum præsciens, futuram in multis salutis gratiam nuntiavit. Immo, si quid *, puritatis et simplicitatis spiritu, meruit illustrari visionis ejus modo, cæteris inexpectato, consolatione potius * est singulari. Referam unum inter alia, quæ, fidelibus testibus referentibus, agnovi. Cum tempore quodam frater Joannes de Florentia esset a S. Francisco Minister fratrum in Provincia g constitutus, et capitulum fratrum in eadem provincia celebrasset, Dominus Deus solita pietate ostium ei sermonis aperuit, et fratres omnes ad audiendum reddidit benevolos et attentos. Erat inter eos super eos sacerdos fama clarus, sed clarior vita, Monaldus nomine, cujus virtus in humilitate fundata, oratione frequenti adjuta, scuto patientiæ servabatur. Intererat etiam illi capitulo frater Antonius h, cujus Dominus aperuit sensum, ut intelligeret Scripturas, ut super mel et favum de Jesu verba dulcia eructaret in populo universo. Qui cum fratribus ferventissime ac devotissime prædicaret, hoc scilicet verbum: JESUS NAZARENUS REX JUDÆORUM; dictus frater Monaldus respexit ostium domus, in qua erant fratres pariter congregati, et vidit ibi corporeis oculis beatum Franciscum in aere sublevatum, extensis velut in cruce manibus, benedicentem fratres. Repleti quoque videbantur omnes consolatione Spiritus Sancti: et de concepto salutis gaudio satis credibile fuit eis, quod de visione ac præsentia Patris gloriosissimi audierunt.

fratremque Richerium, de ejusdem amicitia sollicitum

49 Quod vero alienorum cordium occulta cognoverit, inter multa, quæ multi sæpius sunt experti, unum, de quo nulla potest oriri dubitatio, in medium proferatur. Frater quidam, Richerius nomine, nobilis genere, sed nobilior moribus, amator Dei, et sui contemptor, cum suo spiritu et voluntate plenissime ducitur, ut sancti patris Francisci gratiam perfecte posset assequi et habere, timebat valde, ne S. Franciscus eum occulto aliquo judicio abhorreret, et sic a gratia dilectionis suæ ipsum redderet alienum. Putabat frater ille, quoniam timoratus erat, quemcumque S. Franciscus intima caritate diligeret, dignum etiam fore divinam gratiam promereri: e regione vero, cui non se benivolam ostenderet et placatum, arbitrabatur eum iram superni Regis incursum. Hæc autem frater dictus volvebat in animo, hæc secum frequenter tacitus loquebatur, nulli prorsus revelans suæ cogitationis arcanum.

divinitus instructus solatur.

50 Cæterum, cum die quadam beatus Franciscus pater in cellula esset orans, et dictus frater, solita cogitatione turbatus, venisset ad locum, Sanctus Dei et adventum ejus cognovit, et quod volvebat animo, intellexit. Statim proinde fecit eum ad se vocari, et dixit ad eum: Nulla te conturbet tentatio, fili, nulla cogitatio exacerbet; quoniam carissimus mihi es, et inter præcipue mihi caros. Mea dilectione ac familiaritate dignum te noveris: securus ad me intra, quando volueris, et de familiaritate sume facundiam *. Miratus est dictus frater admiratione permaxima, et exinde reverentior factus, quantum crevit in gratia sancti Patris, tantum cœpit in Dei misericordia fiducialius dilatari. Quam egregie *, sancte Pater, tuam debent absentiam ferre, qui omnino desperant in terris ultra tui similem invenire! Juva tua intercessione, quos obvolutos cernis noxia labe peccati. Cum esses omnino justorum spiritu jam repletus, futura et prævidens et præsentia sciens, ut omnem jactantiam fugeres, sanctæ simplicitatis semper imaginem præferebas. Sed ad superiora recurramus, historiarum ordinem percurrentes.

* an fiduciam!

* an ægre?

ANNOTATA.

a Apud scriptorem Vitæ secundæ legitur Rigus-tortus, apud Tres Socios Rivus-tortus, quod proprium loci nomen fuisse videtur. S. Bonaventura nomen reticuit.

b Fuit hic Otto IV, qui ex communi omnium scriptorum consensu anno 1209 coronam imperialem ab Innocentio III Romæ accepit, die 27 Septembris, ut aliqui existimant, vel, ut alii volunt, 4 Octobris. Cum igitur ex hoc Thomæ Celanensis loco certum sit, probationem Regulæ S. Francisci priorem esse Romanam coronationem Ottonis, compulsus fuit eandem approbationem anno 1209 affigere, atque ita recedere ab erudito Waddingo, qui illam anno 1210 illigavit. Vide disputata in Commentario prævio, num. 154 et sequentibus.

c Veritatem vaticinii luctuosus Ottonis IV eventus docuit.

d Alibi rectius legitur: Hic et ad omnes etc.: ita enim etiam in ipsius S. Francisci Testamento legitur in Commentario prævio, num. 622.

e Nimirum ex sancta simplicitate et reverentia erga sacerdotes non poterant credere, vera esse, quæ de isto dicebantur, ac in eodem magis considerabant sacrum Ordinem, quam delicta: ita nempe instituti a sancto Patre suo, qui in laudato Testamento apud me num. 625 reverentiam erga sacerdotes suis commendans inter alia ait: Et ipsos et omnes alios (sacerdotes) volo timere, amare et honorare, sicut meos dominos. Et nolo in ipsis considerare peccata, quia Filium Dei cerno in ipsis, et domini mei sunt etc.

f Eandem mirabilem apparitionem narrat S. Bonaventura in Vita num. 45 et sequenti, significans, eam contigisse apud Rivum-tortum, quando Vir sanctus die quadam Sabbathi civitatem Assisii intravit, prædicaturus namque in ecclesia cathedrali; cumque ibidem in quadam tugurio, sito in horto canonicorum... in oratione Dei more solito pernoctaret.

g In Provincia scilicet Galliæ, vulgo la Provence. h Indicatur S. Antonius, vulgo cognominatus Patavinus, in cujus Vita apud nos ad diem 15 Junii edita, num. 11 fere eadem referuntur, et in Annotatis lit. e Arelate facta dicuntur vel anno 1226 vel paulo citius. Waddingus eadem anno 1224 affixit.

CAPUT VII.

Cura subditos corrigendi et paupertatem servandi: vitæ austeritas, mirando exemplo confirmata: humilitas et contemptus sui, iter in Asiam, et deinde in Africam frustra susceptum: gesta cum Soldano: miracula Sancti, cui animantia obediunt.

R^egressus est Vir beatissimus corporaliter ad fratres suos, a quibus, sicut dictum est, nunquam spiritualiter recedebat, tanta ex * diligenti examinatione omnium acta perquirens, felici semper curiositate in subditis ferebatur, nihil impune relinquens, sicut magis et minus recipi, deprehenderet, perpetrata. Et primo quidem spiritualia vitæ decernebat; deinde eradicabat corporalia, ad ultimum extirpans occasionem omnes, quæ peccatis solent aditum aperire. Omni studio, omni sollicitudine custodiebat sanctam paupertatem et * dominam a, non patiens (ne quando ad superflua pervenirent) nec vasculum in domo aliquod residere, cum sine utraque b posset extremæ necessitatis evadere servitute. Impossibile namque fore, aiebat, satisfacere necessitati, et voluptati non obedire. Cocta cibaria vix aut rarissime admittebat; admissa vero sæpe aut confundebat cinere, aut condimenti sapore aqua frigida extinguebat. O quotiens

XIX.

In subditos incivilat. severam in victu * an et?

* an ut?

a

b

A quotiens per mundum ambulans ad prædicandam Evangelium Dei, vocatus ad prandium a magnis principibus, qui eum miro venerabantur affectu, gustatis parumper carnibus propter observantiam sancti Evangelii *c*, reliquum, quod comedere videbatur, deponerat in sinu, manu ori adducta, ne quis posset perpendere, quid agebat. De potu vini quid dicam, cum nec ipsam aquam, desiderio sitis æstuans, ad sufficientiam bibere pateretur?

abstinentiam
servat: ex
humilitate
eximia

32 Accubitum vero suum ubique, receptus hospitio, nullis sinebat stramentis seu vestibus operiri, sed nuda humus, tunica interposita, nuda suscipiebat membra. Quandoque, cum corpusculum suum somni beneficio recrearet, sæpius sedens, nec aliter se deponens, dormiebat. Pro cervicali ligno vel lapide utebatur. Cum comedendi aliquid suscitaretur, ut moris est, appetitus, vix acquiescebat illud postmodum manducare. Accidit autem quadam vice, cum infirmitate gravatus aliquantulum pullorum carniū comedisset, resumptis utcumque corporis viribus, introivit Assisii civitatem. Cumque pervenisset ad portam civitatis, præcepit cuidam fratri, qui cum eo erat, ut funem collo ejus ligaret, et sic eum quasi latronem per totam traheret civitatem, voce præconis clamans, et dicens: Ecce, videte glotonem, qui impinguatus est carnis gallinarum, quas, vobis ignorantibus, manducavit. Accurrebant proinde multi ad tam ingens spectaculum, et ingeminatis suspiriis collacrymantes, aiebant: Væ nobis miseris, quorum vita tota versatur in sanguine, et in luxuriis et ebrietatibus corda et corpora enutrimus: sique compuncti corde ad melioris vitæ statum tanto provocabantur exemplo.

conatur se-
ipsum apud
omnes

33 Multa quoque in hunc modum sæpissime faciebat, ut et seipsum perfecte contemneret, et ad honorem perpetuum cæteros invitaret. Factus erat sibi tamquam vas perditum, nullo timore, nulla sollicitudine pro corpore oneratus, strenuissime objiciebat ipsum contumelias, ne ipsius amore temporale aliquid concupiscere cogerebatur. Verus sui contemptor, omnes seipsos contemnere verbo et exemplo utiliter instruebat. Quid enim? Magnificabatur ab hominibus, et laudabili judicio efferebatur a cunctis, sed solus ipse se vilissimum reputabat, solus ardentissime contemnebat. Sæpe namque ab omnibus honoratus, dolore nimio sauciabatur, et favorem humanum pro foribus arcens, faciebat sibi e regione ab aliquo exprobrari, vocabatque ad se fratrem aliquem, dicens ei: Per obedientiam tibi dico, ut mihi duriter injuriaris, contra istorum mendacia vera loquaris. Cumque frater ille, licet invitatus, eum Rusticum, Mercenarium, et Inutilem diceret, subridens et applaudens plurimum, respondebat: Benedicat tibi Dominus, quia dixisti verissima: talia enim licet audire filium Petri de Bernardone *d*. Sic loquens, nativitatibus suæ humilia primordia recolebat *e*.

contemptibi-
lem reddere

34 Nam ut se perfecte contemptibilem demonstraret, et veræ confessionis exemplum cæteris præberet; cum in aliquo delinquebat, non erubesciebat illud in prædicatione coram omni populo confiteri. Imo, si forte sinistra cogitatione tangeretur de aliquo, vel casu in quoquam invectionis emitteret verbum, statim cum omni humilitate illimet, de quo sinistrum quippiam cogitaverat vel dixerat, ab eo, peccatum confitens, veniam postulabat. Totius innocentie conscientia testis sinebat eum quiescere; omni sollicitudine se custodiens, donec vulnus mentis mulcendo sanaret. In omni certe genere vacillium proficere, non prospici cupiebat, modis omnibus fugiens admirationem, ne unquam incurreret vanitatem. Heu nobis, qui sic te amissimus, sancte Pater, totius beneficiæ ac humilitatis. Justo quippe judicio amissimus, quem, cum haberemus, cognoscere non curavimus.

xx.
Versus Sy-
riam navi-

35 Amore divino fervens beatissimus pater Franciscus, studebat semper ad fortiora mittere manum, et dilatato corde, viam mandatorum Dei

ambulans, perfectionis Dei summam attingere cupiebat. Sexto namque conversionis suæ anno sacri martyrii desiderio maxime flagrans, ad prædicandam fidem Christianam et pœnitentiam Sarracenis et cæteris infidelibus, ad partes Syriæ voluit transfretare *f*. Qui cum navem quandam, ut illuc tenderet, intravisset, ventis contrariis flantibus, in partibus Sclavoniæ *g* cum cæteris navigantibus invenitur. Videns autem a tanto desiderio se fraudatum, facto modico temporis intervallo, nautas quosdam Anconam *h* tendentes, ut eum secum ducerent, exoravit; quoniam in anno eo vix illa navis potuit ad partes Syriæ transmeare *i*. Verum illis hoc agere pertinacius recusantibus propter defectum expensarum, Sanctus Dei confidens plurimum de Domini bonitate, navim latenter cum socio introivit. Affuit divina providentia tunc quidam, omnibus ignorantibus, secum necessaria victus ferens, qui quendam Dei timentem de navi vocavit, et ait ad eum: Tolle tecum hæc omnia, et pauperibus *k* necessitatis tempore fideliter exhibebis. Sicque factum est, ut, cum tempestate nimia exorta, per multos dies laborantes in remigando cibaria omnia consumpsissent, sola paupertatis cibaria Francisci superessent, quæ in tantum divina gratia et virtute multiplicata sunt, ut, cum adhuc plurimum dierum forent navigationis itinera, ex sui copia usque ad portum Anconæ omnium necessitatibus plenissime pervenirent. Videntes itaque nautæ, se per servum Dei Franciscum maris pericula evasisse, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui semper in Servis suis mirabilem se ostendit.

AUCTORE
THOMA CELAN-
gans, appellit
in Slavoniam,
hinc Anco-
nam, a divina
providentia
nutritus.

f

g

h

i

k

In Africam
cogitans, mor-
bo detinetur in
Hispania.

36 Servus Dei excelsi Franciscus, relinquens mare, terram deambulat, eamque verbi vomere scindens, semen vitæ seminat, fructum proferens benedictum. Statim namque plures et idonei viri, clerici et laici, fugientes mundum, et diabolum eludentes, gratia et voluntate Altissimi, vita et proposito eum devote secuti sunt. Sed licet electissimorum fructuum palmas ex se copiam producat, martyrii tamen sublime propositum et desiderium ardens in eo nullo modo frigescit. Post non multum enim temporis versus Marrochium iter arripuit, ut Miramolino et complicitibus suis Christi Evangelium prædicaret *l*. Tanto namque desiderio ferebatur, ut peregrinationis suæ quandoque relinqueret comitem, et ad exequendum propositum spiritu ebrius festinaret. Sed bonus Deus, cui mei et multorum sola benignitate placuit recordari, cum jam ivisset usque in Hispaniam, in faciem restitit, et ne ultra procederet, aegritudine intenta eum a coopto itinere revocavit.

F
unde rediit,
discipulos ad-
mittit: adit
Soldanum in
Egypto, a
quo benigne
excipitur.

m

n

o

p

q

37 Revertente quoque ipso ad ecclesiam sanctæ Mariæ de Portiuncula, tempore non multo post quidam litterati viri *m* et quidam nobiles ei gratissime adhererunt. Quos ipse, ut erat animo nobilissimus et discretus, honorifice atque digne pertractans, quod suum erat, unicuique piissime impendebat. Revera discretionem præcipua præditus, considerabat prudenter in omnibus cunctorum graduum dignitatem. Sed nondum valet quiescere, quin beatum impetum animi sui *n* adhuc ferventius exequatur. Nam decimo tertio anno conversionis suæ *o* ad partes Syriæ pergens, cum quotidie bella inter Christianos et paganos fortia et dura ingruerent, assumpto secum socio *p*, conspectibus Soldani Sarracenorum *q* se non timuit præsentare. Sed quis enarrare sufficiat, quanta illi animi virtute loquebatur, quanta facundia et fiducia legi Christianæ insultantibus respondebat? Nam primo, quom ad Seldanum accederet, captus a complicitibus, contumelias affectus, attritus verberibus, non terretur, comminatis suppliciis, non veretur, morte intenta, non expavescit. Et quidem, licet a multis satis hostili animo et mente adversa exprobratus fuisset; tamen a Soldano honorifice plurimum est susceptus. Honorabat eum, prout poterat, et oblati muneribus multis ad divitias mundi animum ejus flectere conabatur. Sed cum vidisset, eum strenuissime

AUCTORE
THOMASCELAN.

r

s

XXI.

Prædicanti

aves auscul-

tant, applau-

duntque,

l

u

B

x

* forte inter-

dum

y

C

hirundinibus

silentium im-

perat,

z

* hirundines

aa

nuissime omnia, velut stercora, contemnentem, admiratione maxima repletus est, quia Virum omnibus disimilem intuebatur r. Permotus est verbis ejus valde, et eum libentissime audiebat. In omnibus his Dominus desiderium ipsius non implevit, prærogativam illi reservans gratiæ singularis s.

58 Interea, dum, sicut dictum est, multi appositum sunt ad fratres, beatissimus pater Franciscus iter faciebat per vallem Spoletanam: qui ad locum quendam applicuit prope Menanium t, in quo diversi generis congregata erat avium multitudo maxima, columbarum scilicet, cornicularum, et aliarum, quæ vulgo Monaclæ u vocantur. Has cum vidisset beatissimus servus Dei Franciscus, quia homo maximi fervoris erat, magnam etiam circa inferiores et irracionales creaturas pietatis atque dulcedinis gerens affectum, alacriter cucurrit ad eas, in via sociis derelictis. Cum autem satis jam prope esset, videns, quod eum præstolarentur, ipsas more solito salutavit. Sed admirans non modicum, quod aves non surrexissent in fugam, ut facere solent, ingenti gaudio humiliter deprecatus est eas, ut verbum Dei deberent audire. Et inter plura, quæ locutus est eis, hoc quoque adjunxit: Fratres mei aves, multum debetis laudare Creatorem vestrum et ipsum diligere semper, qui dedit vobis plumas ad induendum, pennas ad volandum, et quicquid necesse fuit vobis. Nobiles vos fecit inter creaturas suas, et in puritate aeris vobis contulit mansionem; quoniam, cum neque seminetis, neque metatis, nihilominus sine omni vestra sollicitudine vos protegit et gubernat. Ad hæc aviculæ illæ (ut dicebat, et qui cum eo fuerunt) miro modo secundum naturam suam stantes, inceperunt extendere collum, prodere alas, aperire os, illum respirare. Ipse vero transiens per medium illarum ibat et revertebatur, cum tunica sua capita earum contingens et corpora. Benedixit denique ipsis, et signo crucis facto, licentiam tribuit, ut ad alium locum transvolarent x. Beatus autem Pater ibat cum sociis suis, per viam suam gaudens, et gratias agebat Deo, quem omnes creaturæ supplici confessione venerantur. Cum esset autem simplex gratia, non natura, cepit se negligentiam incusare, quod olim non prædicaverit avibus, postquam audirent cum tanta reverentia verbum Dei: sicut factum est, ut ab illo die cuncta volatilia, cuncta animalia, cunctaque reptilia, et inter * creaturas, quæ non sentiunt, ad laudem et amorem Creatoris hortaretur y: quoniam quotidie, invocato nomine Salvatoris, propria experientia ipsarum obedientiam cognoscebat.

59 Nam cum die quadam ad castrum, nomine Albanum z, ut verbum Dei proponeret, advenisset, ascendens in eminentiori loco spectandus ab omnibus, cepit silentium postulare. Silentibus vero cunctis et reverenter astantibus, irundines * quam plures, garrientes et prestrepentes multum, nidificabant in eodem loco. Quibus garrientibus, quia beatus Franciscus ab hominibus audiri non poterat, avibus locutus est, dicens: Sorores meæ irundines, quia tempus est, ut loquar et ego, quia vos usque modo satis dixistis, audite verbum Domini et estote in silentio, et quiescite, donec sermo Domini compleatur. At illæ aviculæ, stupentibus et mirantibus omnibus, qui assistebant, statim conticuerunt, nec motæ sunt de loco illo, quoad usque prædicatio finiretur. Illi vero viri, cum vidissent hoc signum, repleti sunt admiratione, dicentes: Vere hic Homo sanctus est et amicus Altissimi. Et festinabant devotione maxima vel ejus saltem contingere vestimenta, laudantes et benedicentes Deum. Et mirum certe tunc temporis, quod irracionales creaturæ ipsius erga se affectum pietatis agnoscerent et amorem dulcissimum præsentirent.

60 Nam cum tempore quodam apud castrum Græci aa moraretur, lepusculus unus, captus laqueo, a fratre quodam vivus apportatus est ei:

quem videns Vir beatissimus, pietate motus, ait: Frater lepuscule, veni ad me; quare sic te decipi permisisti? Statimque a fratre dimissus, qui eum tenebat, ad Sanctum confugit, et velut in tutissimo loco, nullo cogente, in ejus sinu quievit. Cumque aliquantulum quievisset ibidem, Pater sanctus, eum materno demulcens affectu, dimisit eum, ut liber ad nemus rediret. Qui cum sæpe in terra positus, ad Sancti sinum recurreret, jussit eum tandem ad sylvam, quæ propinqua erat, a fratribus deportari. Simile quidem * contigit de quodam cuniculo, qui animal valde indomesticum est, cum esset in insula lacu Parvi bb. Eodem devotus pietatis affectu erga pisces ducebatur, quos, cum opportunitatem haberet, captos in aquam vivos rejiciebat, præcipiens eis, cavere sibi, ne iterum caperentur.

61 Cum enim tempore quodam in lacu Reatino cc juxta quemdam portum in navicula resideret, piscator quidam, piscem magnum capiens, qui vulgo Tinca dicitur, devotus obtulit ei. Qui cum hilariter et benigne suscipiens, fraterno nomine ipsum revocare cepit; et extra naviculum eum in aqua reponens, cepit devotus benedicere nomen Domini: sicut aliquandiu, dum in oratione persisteret, dictus piscis juxta naviculum ludens in aqua, non recedebat de loco, in quo eum posuerat, donec, oratione completa, Sanctus Dei recedenti sibi licentiam exhiberet. Sic enim gloriosus pater Franciscus in via obedientiæ ambulans, et divina subjectionis perfecte amplectens, in creaturarum obedientia magnam coram Deo est adeptus dignitatem. Nam et aqua ei in vinum conversa est, cum tempore quodam apud eremum sancti Urbani dd ægritudine gravissima laboraret: ad cujus gustum tanta facilitate conscientia * affuit, ut divinum fore miraculum, sicut et erat, ab hominibus crederetur. Et vere Sanctus, cui sic obediunt creaturæ, ejus et ad nutum in alteros usus temporalia transcunt elementa.

ANNOTATA.

a Sic solebat ille paupertatem appellare.

b Mendosa hæc phrasia est, in qua videtur deesse vox aliqua, ad quam possit vox utraque referri. Secundus biographus ista sic exposuit: Omni studio præcavebat, ne sanctæ summæque paupertatis metas transiliens, ad superflua quoque modo difflueret; ita ut magis semper ad indigentiam, quam ad habundantem sufficientiam vel excessum, declinans, usque ad maximæ necessitatis exigentiam vix vasculum saltem in domo relinqueret.

c Lucae cap. 10, § 8 dicit Christus septuaginta duobus discipulis suis: Manducate, quæ apponuntur vobis. Hinc etiam in Regula Minorum primo loco edita a Waddingo cap. 5 legitur: Licet eis (Fratribus Minoribus) manducare de omnibus cibis, qui apponuntur eis, secundum sanctum Evangelium. Eadem habet Regula ultima, capite item tertio.

d Singularia sunt hæc humilitatis exempla, quæ sanctissimo Viro suasit suus humillimus de se sensus. Quo modo autem hæc cum veritate possint componi, exposui in Commentario prævio, num. 273.

e Non favent hæc opinio, quæ S. Francisco nobilitatem generis adscribit.

f De hoc itinere, quod S. Franciscus anno 1212 frustra tentavit, pluribus egi in Commentario prævio num. 292 et sequentibus.

g Sclavoniam improprimè intellige, puta Illyricum, seu hujus partes mari Adriatico adjacentes.

h Ancona primaria Marchiæ Anconitanæ civitas episcopalis est, in ditione Pontificia, ac celebre emporium in ora maris Adriatici.

i Verisimillimum est, Sanctum noluisse usque in annum sequentem in Illyrico opportunitatem in Syriam navigandi opperiri, ne cogere abesse a comitiis generalibus, anno sequenti Assisii de more celebrandis.

k S. Bonaventura in Vita num. 150 eadem refertur,

D
Iepusculum et
cuniculum
sibi obedientes
habet.

* anquidam?

bb

ut et alias
piscem: aqua
ipsi in vinum
versa.

cc

E

dd

* an convales-
centia?

Arens, virum illum sic loquentem inducit: Hæc pro pauperibus Fratribus in navi latitantibus conserva fideliter etc.; ut adeo non quibuslibet pauperibus, sed S. Francisco ac socio ista destinata fuerint.

l Hoc iter videtur ad annum 1215 referendum esse. De illo pluribus egi in Commentario prævio num. 297 et sequentibus. Solum hic addo, Marochum, seu regnum Maroccanum, esse amplam Africæ regionem in Barbaria, ad Oceanum Atlanticum. Miramolinus ille, quod nomen commune Maurorum regibus erat, vocabatur Mahomet, variaque regna etiam in Hispania tunc obtinebat.

m Biographus videtur unus ex hisce fuisse, quantum conjicere licet ex hoc loco, collato cum præcedenti.

n Nempe desiderium sanguinis sui pro Christo fundendi, quo accessus jam duo alia itinera frustra susceperat; unum scilicet versus Syriam, alterum versus Africam, ut supra dictum est.

o Anno Christi 1219.

p Hunc S. Bonaventura in Vita Illuminatum dictum fuisse, ait.

q Fuit is soldanus Babylonie, seu Ægypti, qui eo anno 1219 haud procul a Christiano Cruce-signatorum exercitu, Damiatam obsidente, castra habebat, ut urbi succurrere tentaret.

r Hæc omnia pluribus exposuit S. Bonaventura in Vita a num. 152, quam consule, uti et num. 154 et sequenti, ubi alia occasione iterum agitur de S. Francisco tunc versante in castris Christianorum ante Damiatam. Consule etiam Commentarium prævium §§ 16 et 17, in quibus de eodem Sancti itinere ac gestis in Ægypto, reditu in Europam, aliisque eodem spectantibus, satis proluxe actum est.

s Id est, non permisit, ipsum a Saracenis martyrio officii, sed servavit illum, ut ex peculiari privilegio quinque sacris Christi stigmatibus postea insigniretur.

t Legendum est Mevanium, seu Mevaniam, ut habent alii, quæ ditionis Pontificæ in Umbria oppidum est, vulgo Bevagna dictum, paucisque milliaribus Assisio dissitum.

u Forte legendum est Monachæ; nam in Lezicis Italicis invento, voces Monachino, Monacchia, Monacchina, et Monachella quamdam avium speciem significare.

x Factum hoc, quod etiam a secundo biographo et a S. Bonaventura in Vita num. 174 memoratur, quidam heterodoxi imperite sugillarunt, quos redargui in Commentario prævio num. 405 et sequenti. Ceterum nequeunt hoc et alia aliæque ejusdem generis gesta certis temporibus illigari, quæ propterea inter incerti temporis facta in eodem Commentario prævio reposui.

y Scilicet exemplo Trium puerorum in fornace Babylonica, Danielis cap. 5; et regii Prophetæ in Psalmis.

z Alias Alvanum, in Umbria non procul a Tiberi et ab Ameria civitate.

aa Grecium, Italis Greccia, castrum est in valle Reatina, non multis milliaribus ab ipsa urbe Reate distans.

bb Pro Pravi legendum puto Perusini, ut habet S. Bonaventura in Vita num. 115.

cc Italii il Lago di Rieti, ditionis Ecclesiæ in Umbria, in limite Sabinæ, inter urbem Reatinam et Velinum lacum.

dd Apud Waddingum ad annum 1215, num. 14 dicitur hic locus esse in comitatu Narniensi apud castrum S. Urbani.

CAPUT VIII.

Fructus prædicationum S. Francisci: plurima ejusdem miracula.

xxii. Socios aggregat, prædicat miro cum populi studio:

Tempore illo, in quo, sicut dictum est, venerabilis pater Franciscus prædicavit, civitates et castella circueiens, et ubique benedictionum semina spargens, ad civitatem Hesculanam a applicuit. In Octobris Tomus II.

qua cum verbum Dei more solito ferventissime loqueretur, immutatione dexteræ Excelsi tanta gratia et devotione pene universus populus est repletus, ad audiendum et videndum cum anhelantes, ut omnes se invicem conculcarent. Nam et triginta viri, clerici et laici, tunc temporis ab ipso sanctæ religionis habitum susceperunt. Tanta erat fides virorum et mulierum, tanta mentis devotio erga Sanctum Dei, ut felicem se pronuntiaret, qui saltem vestimentum ejus contingere potuisset. Ingresso ipso civitatem, lætabatur clerus, pulsabantur campanæ, exultabant viri; congaudebant feminae, applaudebant pueri, et sæpe ramis arborum sumptis, psallentes ei obviam procedebant. Confundebatur hæretica pravitas, extollebatur fides Ecclesiæ, et fidelibus vigilantibus, hæretici latitabant. Nam tanta in eo apparebant signa sanctitatis, quod nemo se audebat verbis opponere, cum ad ipsum solummodo respiceret frequentia populorum. Inter omnia et super omnia fidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ servandam, venerandam et imitandam fore, censebat, in qua sola salus consistit omnium salvandorum. Venerabatur sacerdotes, et omnem Ecclesiasticum ordinem amplexabatur affectu.

65 Offerebant ei populi panes ad benedicendum, quos longo reservantes (tempore b) ad eorum gustum c a diversis agritudinibus sanabantur. Sic et multotiens fide maxima freti, ejus tunicam incidebant, ut quasi nudus aliquando remaneret. Et quod magis est admirandum, si rem aliquam manu tangeret sanctus Pater, per eam etiam nonnullis sanitas reddebatur. Nam cum mulier quædam, in partibus Aretii d villulam quamdam inhabitans, gravida esset, veniente tempore partus, in pariendo diebus pluribus laboravit, sicque incredibili attrita dolore, nec mors nec vita sibi aliquatenus præstatur. Vicini et cognati ejus audierunt, beatum Franciscum per viam illam fore ad quamdam heremum transiturum. Expectantibus autem illis, accidit, beatum Franciscum ad dictum locum per aliam viam transire. Iverat enim equo, eo quod erat debilis et infirmus. Sed perveniente ipso ad locum, per quemdam fratrem, nomine Petrum, equum dimisit ad illum virum, qui sibi eum concesserat intuitu pietatis. Frater Petrus, reducens equum, per viam illam transivit, in qua mulier torquebatur. Quem videntes viri terræ illius, festini cucurrerunt ad eum, putantes, ipsum esse Franciscum. Sed cognoscentes, ipsum non esse, tristati sunt valde nimis. Tandem cœperunt quærere inter se, si posset res aliqua inveniri, quam manu tetigisset beatus Franciscus. Cumque in his quærendo diu facerent moram, demum invenerunt f rem * et habenas, quas ipse manu tenuerat equitando. Extrahentesque frenum ex equi ore, cui sanctus Pater insederat, posuerunt super mulierem habenas, quas propriis manibus contrectaverat ipse. Quæ in continenti, periculo remoto, cum gaudio peperit.

64 Gualfredutius, Castrum-plebis e inhabitans, homo religiosus, timens et colens Deum cum omni domo sua, corrigiam apud se habebat, quam beatus Franciscus quandoque succinctus fuerat. Accidit autem, ut in terra illa multi viri et mulieres non paucæ variis infirmitatibus et febribus laborarent: ibatque prædictus vir per infirmantium domos, et intincta corda in aqua, vel ex pilis ipsius aliquid commiscens in ea, dabat bibere patientibus: et ita in Christi nomine sanitatem consequerentur omnes. Hæc autem in absentia beati Francisci fiebant; ex * his multo plura, quæ a nobis non possent sermone longissimo aliquatenus explicari. Verbum * de his, quæ per ejus præsentiam dignatus est operari Dominus Deus noster, pauca quædam huic Operi breviter inseremus.

65 Cum tempore quodam ad evangelizandum regnum Dei S. Franciscus regiones longas et varias circuiret, pervenit ad civitatem quamdam, quæ dicitur Tuscanella f: in qua cum more solito speret

AUCTORE
THOMAS CELAN.
a

panes ab eo benedicti, resque, quas contrectaverat,
b
c

E

d

F

lege frenum

adversus varias infirmitates feliciter adhibita.
e

. i. et

. i. Verum

xxiii. Tuscania puerum claudum ac debilem sanat, f

AUCTORE
THOMA CELAN.
9
* forte annos

geret semen vite, miles *g* quidam civitatis ejusdem eum suscepit hospitio, cui filius unicus erat claudus et toto corpore debilis. Qui, licet etate puerulus, ablactationis transierat annus * et adhuc in cunabulis morabatur. Pater vero pueri, videns Virum Dei tanta præditum sanctitate, projecit se ad ejus pedes humiliter, filii sui ab eo postulans sanitatem. Qui cum tantæ virtutis et gratiæ se indignum et inutilem reputaret, diu hoc facere recusavit. Tandem precum illius instantia victus, oratione præmissa, manum imposuit puero, et benedicens eum allevavit. Qui statim, cernentibus singulis, in nomine Domini nostri Jesu Christi surrexit incolumis, et huc atque illuc cœpit per domicilium ambulare.

Narniæ virum
toto corpore
paralyticum:
h

66 Quodam vero tempore, cum Narnium *h* advenisset vir Dei Franciscus, et ibidem diebus pluribus moraretur, vir quidam ejusdem civitatis, nomine Petrus, paralyticus in lecto jacebat. Qui per quinque mensium spatium ita fuit omnium membrorum officio destitutus, quod nullo modo surgere poterat, nec aliquatenus se movere; et sic pedum, manuum ac capitis totaliter auxilio perdit, solam linguam movere poterat et oculos aperire. Audiens, quod S. Franciscus Narnium advenisset, transmisit nuntium ad episcopum civitatis, ut divinæ pietatis intuitu Servum Dei altissimi ad se venire, precari dignaretur, confidens, ab infirmitate, qua tenebatur, ex ejus visione ac præsentia liberari. Sic utique factum est, ut, cum beatus Franciscus accessit ad eum, signum crucis a capite usque ad pedes faciens, statim, omni fugato morbo, eum pristina restitueret sanitati.

B

XXIV.
Ibidem cæco
lumen reddidit;
Eugubii con-
tractæ usum
manuum.
i

67 Mulier quædam civitatis supradictæ, oculorum cæcitate percussa, per signum crucis a B. Francisco super oculos lumen recipere meruit concupitum. Apud Eugubium *i* mulier erat, quæ manus ambas contractas habens, cum eis non poterat operari: quæ cum cognovisset, S. Franciscum civitatem intrasse, statim cucurrit ad eum, et facie miserabili, mœstitiaque plena, contractas ei manus ostendens, cœpit rogare ipsum, ut eas tangere dignaretur. Qui pietate permotus, manus ejus tetigit et sanavit: statimque mulier, domum rediens lætabunda, casseatam *k* unam propriis manibus fecit, ipsamque obtulit sancto Viro. Ipse vero parumper ex eadem casseatâ caritative suscipiens, reliquum jussit mulierem cum familia manducare.

XXV.
Unum e Fra-
tribus terribili
malo liberat;
C

68 Frater unus infirmitatem maximam et horribilem visu patiebatur frequenter, quam quo nomine censeam, nescio, cum quidam, malignum fuisse diabolum, opinentur. Nam totus sepe allidebatur, et mirabili * aspectu respiciens volubatur spumans. Nunc membra illius contrahebantur, nunc extendebantur; nunc plicata et torta, nunc rigida efficiebantur et dura. Quandoque totus extensus et rigidus, pedibus æquatis capiti, elevabatur in altum, quantum viri statura est, et subito residebat * ad terram. Cujus languorem gravissimum sanctus pater Franciscus miseratus, ivit ad eum, et facta oratione, signavit eum et benedixit: qui subito sanus effectus, infirmitatis hujus molestias aliquas minime postmodum toleravit *l*.

l
in Castro
S. Gemini da-
monem ex mu-
liere expellit,
m

69 Quadam die cum transiret beatissimus Franciscus pater per episcopatum Narniensem devenit ad castrum quoddam, quod dicitur Sancti Gemini *m*: et evangelizans ibi regnum Dei, a quodam viro, timente atque colente Deum, satis bonæ famæ in terra illa, cum tribus fratribus hospitio est susceptus. Uxor autem ejus a dæmonio vexabatur, sicut notum erat omnibus inhabitantibus terram illam. Rogavitque beatum Franciscum vir ejus pro illa, confidens, illam posse ipsius meritis liberari. Sed quoniam plus desiderabat in simplicitate sua contemptui haberi, quam de ostensione sanctitatis mundi hujus favoribus extolli, facere hoc penitus recusabat. Tandemque (Deus in causa erat) rogantibus eum multis, victus precibus acquievit; vocavitque tres fratres ad se, qui erant

cum eo, et in singulis illius domus angulis singulum, fratrem constituens, dixit eis: Oremus, fratres, ad Dominum pro muliere hac, ut jugum diaboli ab ea excutiat Deus ad laudem et gloriam suam. Stemus separatim (inquit) in angulis domus, ne spiritus iste malignus nos fugere aut decipere valeat, quaerens diverticula angulorum. Completaque oratione, beatus Franciscus in virtute spiritus accessit ad mulierem, quæ miserabiliter torquebatur, et horrende clamabat, et ait: In nomine Domini nostri Jesu Christi per obedientiam præcipio tibi, dæmon, ut exeat, ab ea, nec audeas ipsam amplius impedire. Vix verba compleverat, et tam velocissime cum furóre atque stridore egressus est, quod propter subitam sanitatem mulieris, et tam citissimam obedientiam dæmonis, sanctus Pater sibi putaret fore illum: statimque cum rubore de loco illo recessit, divina providentia id gerente, ne posset inaniter gloriari. Unde factum est, quod, cum alia vice per eundem locum beatus Franciscus transiret, frater Helias cum eo erat; et ecce mulier, ut cognovit adventum ejus, continuo surrexit, et accurrens, per plateam clamabat post eum, ut sibi eloqui dignaretur. Ipse vero nolebatur eloqui, sciens, eam esse mulierem illam, quam exposuerat *, quando virtute divina dæmonium ejecit ab ea. At ipsa deosculabatur vestigia pedis ejus, gratias agens Deo, et S. Francisco servo ejus, qui de manu mortis liberaverat eam. Tandem frater Helias compulsi Sanctum prece, qui locutus est ei, certificatus per multos de infirmitate, ut dictum est, et liberatione sua.

* an extimue-
rat?

E

70 Apud Civitatem *n* etiam mulier de Castello quodam obsessa erat a dæmonio: in qua civitate cum esset beatissimus pater Franciscus, perducta est mulier ad domum, in qua ipse manebat. Mulier autem illa stans cœpit frendere dentibus et torvo vultu miserabili voce garrere sicut mos est spirituum immundorum. Multi enim de civitate illa utriusque sexus accedentes, rogabant S. Franciscum pro muliere. Diu namque ille malignus et eam vexavit torquens, et eos turbavit garrido. Sanctus Pater misit tunc ad eam fratrem, qui erat secum, volens experiri, utrum esset dæmonium, an deceptio mulieris. Quem videns mulier illa, cœpit deridere ipsum, sciens, S. Franciscum minime fore. Pater sanctus intus erat orans, finitaque ejus oratione, foras exivit; mulier autem cœpit fremere ac volutari super terram, non sustinens virtutem ejus. Quam vocans ad se S. Franciscus: In virtute obedientiæ præcipio tibi, immunde spiritus, exi ab ea. Qui confestim dimisit eam sine aliqua læsione, satis indignabundus recedens. F. Gratias omnipotenti Deo, qui omnia in omnibus operatur. Verum, quia non miracula, quæ sanctitatem non faciunt, sed ostendunt; sed potius excellentiam vitæ ac sincerissimam conversationis ejus formam decrevimus explanare; his præ nimietate obmissis, salutis æternæ opera retexemus.

XXVI.
ut et alibi ex
altera.
n

ANNOTATA.

a *Lege* Asculanam. Est autem geminum in Italia Asculum, unum cognominatum Apulum, in regno Neapolitano; alterum Picenum, ditionis Pontificiæ in Marchia Anconitana.

b *Deerat hæc vox in apographo nostro.*

c *Id est, comestionem.*

d *Aretium, Italice Arezzo, civitas Hetruriæ est.*

e *Verisimiliter indicatur hic Castrum plebis, tunc oppidum, nunc civitas Umbriæ, a Clemente VIII episcopatu illustrata, et Civitas Plebis, Italice Citta della Pieve etiam appellata.*

f *Alias Tuscania, Italice Toscanella, parva civitas episcopalis est ditionis Ecclesiæ, in provincia Patrimonii.*

g *Id est: Vir nobilis: nam ea etate nobiles milites vocabantur, uti alibi observavi.*

h *Narnia, vulgo Narni, ditionis Pontificiæ in Umbria civitas episcopalis est.*

i Eugubium,

A i Eugubium, vernacule Gubbio, etiam civitas Umbriae est in ducatu Urbinato.

k In Vita secunda dicitur caseata, quae placenta ex caseo est.

l De facto consentiunt scriptor Vitae secundae et S. Bonaventura; verum hic num. 184 ait, Religiosum illum, non a praesente S. Francisco per signum Crucis, sed per missam ab eodem buccellam panis, ex quo comederat, sanatum fuisse. Verisimile est, istud adjunctum non sine diligenti examine a sancto Doctore fuisse variatum.

m Apud S. Bonaventuram in Vita edenda num. 185 legitur: In castro S. Geminiani. Vide Commentarium praevium num. 419, ubi ostendi, legendum esse S. Gemini, quod Umbriae castrum et oppidum est.

n Est quidem in Apulia vicus quidam, olim civitas episcopalis, Civitas appellata; verum cum S. Bonaventura in Vita edenda num. 185 similem energumena per S. Franciscum liberationem in Civitate de Castello breviter memoret, eique consentiat auctor Vitae secundae; dubito, an non idem hic indicetur locus. Vide Commentarium praevium num. 420.

CAPUT IX.

B *Conjunctio Sancti cum Deo in oratione: constantia in praedicando, praedicatio coram Papa et Cardinalibus: amicitia cum Hugolino Ostiensi: amor pauperum et quorundam animalium.*

xxvii.
Orationi perpetuo intentus, demonis tentationes

Vir Dei Franciscus doctus erat, non sua quaerere, sed quae aliorum salutis praecipue cerneret expedire. Super omnia tamen desiderabat dissolvi et esse cum Christo. Propterea summum ejus erat studium ab omnibus, quae in mundo sunt, liber existere, ne vel ad horam contagione alicujus pulveris ejus mentis serenitas turbaretur. Insensibilem omnibus, quae perstreperunt exterius, se reddebat et totis visceribus in se undique sensus exteriores recolligens ac motus animi cohibens, soli vacabat Deo; in foraminibus petrae nidificabat, et in caverna maceriae habitatio ejus. Felici certe devotione circuibat caelibus mansiones, et in vulneribus Salvatoris exinanitus totus diutius residebat. Eligebat proinde frequenter solitaria loca, ut ex toto animum in Deum posset dirigere: nec tamen pigritabatur, cum tempus cerneret opportunum, se negotiis ingerere, ac salutem liberius intendere proximorum. Nam ejus tutissimus portus erat oratio, non unius existens momenti, vacuane, an praesumptuosa; sed longa tempore, plena devotione, humilitate placita. Si sero incipiebat, vix mane finiebat: ambulans, sedens, comedens, bibens, orationi erat intentus. In ecclesiis derelictis et in deserto positus solus ad orandum pergebat: in quibus, divina gratia protegente, multos timores multasque angustias superavit.

* l. vacuave aut

et insultus contemnit, constantissime praedicat.

72 Manu ad manum cum diabolo conflagrabat, cum in ejusmodi locis non solum tentationibus ipsum pulsaret interius, verum etiam exterius ruinis et subversionibus deterreret. Sed sciens fortissimus Miles Dei, Dominum suum ubique omnia posse, terroribus non cedebat; sed aiebat in corde suo: Non amplius, o malevole, potes in me malitia tua arma excutere, quam si in publico coram hominibus maneremus. Revera constantissimus erat valde, et in nullo, nisi quod erat Domini, attendebat. Nam cum inter multa millia hominum verbum Domini saepissime praedicaret, ita securus erat, acsi cum familiaris socio loqueretur. Populorum maximam multitudinem, quasi virum unum, cernebat, et uni, quasi multitudini, praedicabat. De puritate mentis providebat sibi securitatem dicendi sermonem, et non praecogitans, mira et inaudita omnibus loquebatur. Si quando vero aliqua meditatione praeveniret sermonem, congregatis populis et meditata quandoque

non recordabatur, et loqui alia ignorabat; absque rubore aliquo confitebatur populis, se multa praecogitasse, quorum nihil penitus poterat recordari. Sicque de subito tanta eloquentia replebatur, ut in admirationem converteret animos auditorum. Quandoque vero nihil sciens loqui, benedictione data, ex hoc solo maxime praedicatos populos dimittebat.

75 Sed cum tempore quodam, causa Religionis poscente, ad urbem Romam venisset a, loqui coram Domino Papa Honorio et venerabilibus Cardinalibus plurimum sitebat. Quod intelligens dominus Hugo Ostiensis episcopus, qui Sanctum Dei singulari venerabatur affectu, timore ac laetitia repletus, admirans sancti Viri fervorem et simplicem intuentis puritatem; sed confidens de misericordia Omnipotentis, qui pie se colentibus necessitatis tempore nunquam deest, eum coram domino Papa Honorio et reverendis Cardinalibus introduxit b. Qui coram cunctis principibus assistens, licentia et benedictione suscepta, intrepidus loqui coepit; et quidem cum tanto fervore spiritus loquebatur, quod non (se c) capiens praelæticia, cum ex ore verbum proferret, pedes quasi saliendo movebat, non ut lasciviens, sed ut igne divini amoris ardens; non ad risum movens, sed plangentem doloris extorquens. Multi enim ipsorum corde compuncti sunt, divina gratiam et tanti Viri gratiam admirantes. In mirabili episcopus venerabilis dominus Ostiensis timore suspensus erat, totis orans visceribus ad Dominum, ne beati Viri contemneretur simplicitas; quoniam in eum Sancti gloria resultat *, et dedecus * ei erat, eo quod erat pater d super ejus familiam constitutus.

74 Adhaeserat ei namque S. Franciscus, tanquam filius patri et unicus matri suae, securus in sinu clementiae suae dormiens et requiescens. Pastoris certe ille implebat vicem et faciebat opus, sed sancto Viro reliquerat nomen. Beatus Pater necessaria providebat, sed felix ille dominus provisae effectui mancipabat. O quanti, maxime in principio, cum haec agerentur, novellae plantationi insidiabantur, ut perderent! O quanti electam vineam, quam Dominica manus benignissime novam in mundo plantabat, suffocare studebant! Quam multi primos et purissimos ejus (fructus e) furari et consumere nitebantur! Qui omnes tam reverendi patris et domini gladio interfecti, et ad nihilum sunt redacti. Erat rivus eloquentiae, murus Ecclesiae invictus, assertor humilium. Benedicta proinde et memorabilis dies illa, qua Sanctus Dei tam venerabili domino se commisit. Cum enim tempore quodam dominus ille legatione, sicut saepe solebat, pro Sede Apostolica in Tuscia fungeretur, F beatus Franciscus, non multos adhuc fratres habens, et volens in Franciam ire, devenit Florentiam, ubi jam tunc dictus episcopus morabatur; nondum alter alteri praecipua familiaritate conjunctus, sed sola fama beatæ vitæ mutuali eos junxerat caritate.

73 Caterumque * moris erat B. Francisci, cum aliquam civitatem et terram ingrederetur, ad ipsos * vel sacerdotes accedere; audiens de praesentia pontificis tanti, magna cum reverentia ejus se clementiae praesentavit. Quem dominus episcopus videns, humili devotione suscepit, sicut et semper omnibus sacram Religionem praetendentibus faciebat, et illis praecipue, qui beatæ paupertatis et beatæ simplicitatis insigne nobile deferebant. Et quoniam sollicitus erat pauperum supplere inopiam, et ipsorum negotia specialiter pertractare, causam adventus ipsius diligenter quaesivit, et ejus propositum benignissime intellexit. Quem cum cerneret supra ceteros terrena omnia contemnentem, et illo igne ferventem, quem Jesus misit in terram, anima sua et tunc animæ illius conglutinata est, devote ipsius petens orationem, et gratissime ei suam offerens in omnibus protectionem. Monuit proinde ipsum, coeptum perficere iter, et ad curam et custodiam eorum, quos Dominus Deus sibi commiserat, solite

AUCTORE
THOMAS CELAN.

etiam coram
Honorio Papa
gaudente
Cardinalis
Ostiensis,
a

b

c

E

* l. resultabat

* l. decus

d

qui sanctum et
socios ejus
paterno fovebat
animo,

e

F

et jam ante in
clientelam
suam accepterat.

* an Caterum

quia?

* an episcopus?

solite

AUCTORE
THOMASCELAN.

XXVIII.
Sanctus pau-
peres hono-
rari vult,
eosque re et
opera iuvat.

licite vigilare. Videns autem S. Franciscus tam reverendum dominum, sicut parvuli, gerere animum, affectum dulcem, sermonem efficacem, gavisus est gaudio magno valde; et exinde procidens ad pedes ejus, seipsum et fratres suos devoto ei animo tradidit et commisit.

76 Pater pauperum, pauper Franciscus, pauperibus omnibus se conformans, pauperiorem se quempiam conspicere gravabatur, non inanis gloriae appetitu, sed solius compassionis affectu. Et licet tunica vili et hispida foret contentus, illam multotiens cum aliquo paupere dividere cupiebat. Sed ut ditissimus pauper, magno pietatis affectu ductus, posset utcumque pauperibus subvenire, postulabat in magnis frigoribus a divitibus hujus seculi mantellum seu pelles praestari. Quod cum devote libentius id facerent, quam ab eis Pater beatissimus postularet, dicebat eis: Tali tenore hoc a vobis recipiam, quod rehabere de caetero non expectetis. Cumque aliquis ex pauperibus ei primitus obviaret, exultans et gaudens, ex accepto pauperem induebat. Molestissimum erat ei, cum alicui pauperum cerneret exprobrari, vel in aliquam creaturam maledictionis verbum audiret ab aliquo intorqueri. Unde accidit, ut frater quidam cuidam pauperi, elemosynam postulanti, **B** verbum invectionis inferret, dicens: Vide, ne forte sis dives, et simules paupertatem: quod audiens pater pauperum S. Franciscus, graviter doluit, et fratrem talia proferentem durissime increpavit, praecipitque ei, ut se coram paupere denudaret, **f** ac pedes ejus deosculans, veniam postularet. Aiebat namque: Qui pauperi maledicit, Christo injuriam facit, cuius portat nobile signum, qui pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Frequenter proinde inveniens pauperes, lignis vel aliis sarcinis oneratos, ad juvandos illos proprios humeros, licet nimium debiles, supponebat.

Præ ceteris
brutis ani-
mantibus dili-
gebat agnos,
quorum
unum

77 Affluebat spiritu caritatis, pietatis viscera gestans, non solum erga homines necessitatem patientes, verum etiam erga muta brutaque animalia, reptilia, volatilia, et ceteras insensibiles creaturas; sed in omni genere animalium speciali dilectione et promptiori affectu agniculos diligebat, eo quod Domini nostri Jesu Christi humilitas in Scripturis sacris agno assimilatur frequentius, et convenientius coaptatur. Sic et omnia illa, praecipue in quibus fidei posset aliqua similitudo allegoriae reperiri, amplexabatur carius, et libentius videbat. Nam cum tempore quodam iter faceret per Marchiam de Ancona, et in eadem civitate verbum Dei praedicasset, ac versus Auximum **g** cum domino Paulo **h**, quem Ministrum constituerat omnium fratrum in eadem provincia, iter arripisset; invenit in campis pastorem quemdam, caprarum et hircorum gregem pascentem; eratque inter caprarum et hircorum pluralitatem ovicula una pergens, humilis et quietius pascens. Quam videns beatus Franciscus, lixit gradum et tactus dolore cordis intrinsecus, altius ingemiscens, dixit ad fratrem, qui comitabatur eum: Nunquid non ovem hanc cernis, quæ inter has capras et hircos sic ambulat mansueta? Ita dico tibi, quia Dominus noster Jesus Christus inter Pharisaeos et principes sacerdotum sic humilis ambulabat. Rogo te propterea, fili, per caritatem ipsius, ut mecum huic compatiaris oviculae, et, soluto pretio, de medio istarum caprarum et hircorum educamus eam.

ex caprarum
hircorumque
grege redemit,
et nutriendum
curavit;

78 Frater Paulus vero, ejus dolorem admirans, cepit ipsemet condolere. Cum autem nihil præter viles tunicas, quibus induebantur, haberent, et solliciti de solvendo pretio existerent, quidam statim mercator iter agens affluit, et pretium obtulit, quod optabant. At ipsi gratias agentes Deo, accepta ove, Auximum pervenerunt. Et introeuntes ad episcopum civitatis, ab ipso magna cum reverentia sunt suscepti. Miratus est dominus episcopus et de ove, quam Vir Dei ducebat, et de affectu, quo erga eam ducebat. Sed cum Christi Servus longam sibi de ove sermonis parabolam retegisset, corde compun-

*retegisset

ctus, gratias egit Deo. Die vero sequenti egressus **D** est de civitate, et cogitans, quidnam de ove faceret, consiliis consocii et fratris sui eam in quodam claustro famularum Christi apud Sanctum Severinum **i** tradidit conservandam. Venerabiles ancillae Christi, velut magnum munus a Deo sibi datum, gaudentes oviculum susceperunt: quam temporibus multis sollicitè custodientes, de lana ipsius tunicam texerunt, et eam beato patri Francisco apud ecclesiam B. Mariæ de Portiuncula tempore cujusdam capituli transmiserunt. Quam cum magna reverentia et animi exultatione Sanctus Dei amplexans, deosculabatur eam, invitans ad gaudium circumstantes eum.

79 Alia vero vice, cum per eandem Marchiam transiret, eodem fratre ipsum alacriter comitante, viro cuidam obviavit, qui agniculos duos suspensos et ligatos in humero suo ad forum, ut venderet, deportabat. Cumque agnos balantes beatus Franciscus audisset, commota sunt ejus viscera, et appropinquans tetigit eos, quasi mater super plorantem filium, affectum compassionis ostendens; et ait ad virum: Quare sic fratres meos agnos ligatos et suspensos exrucias? Qui respondens ait: Eos ad forum porto, ut vendam, pretii necessitate compulsus. Et ait Sanctus: Quid postea fiet de illis? Ad quem ille, Emptores, inquit, eos interficient et manducabunt. Absit, respondit Sanctus, non fiat istud, sed tolle, pro pretio mantellum, quem porto, et agnos mihi concede. Qui alacri animo agniculos tribuit, et mantellum suscepit, quoniam multo majoris pretii erat mantellus, quem causa frigoris expellendi Sanctus a quodam fideli viro mutuo susceperat **k** ea die. Caeterum apud se Sanctus, susceptis agniculis, quid de ipsis faceret, sollicitus cogitabat, et habito consilio fratris associantis cum eo, viro illi reddidit gubernando, praecipitque sibi, ne ullo tempore venderet eos, nec malum eis quid inferret, sed conservaret, nutrit et regeret studioso.

et alios duos,
qui ad forum
venales fore-
bantur.

ANNOTATA.

a Ut Regulam suam, ab Innocentio III summo Pontifice dudum vivæ vocis oraculo approbatam, ab ejusdem successore Honorio III scriptis confirmari obtineret; prout suo loco dixi in Commentario prævio, et infra dicitur.

b Tres Socii, qui Appendicem Vitæ dandam scripserunt post Thomam Celanensem, tradunt, S. Franciscum, non sponte sua, sed a Cardinale Hugone seu Hugolino, Ostiensis episcopo, compulsus coram Honorio et Cardinalibus prædicasse. Vide dicta in Commentario prævio num. 305 et sequenti.

c Hanc voculam, quæ in apographo nostro exciderat, addidi.

d Id est, protector Ordinis illius; tunc quidem propria sua voluntate et rogatus a S. Francisco, at paulo post auctoritate Pontificia.

e Hanc quoque voculam, quæ deesse videtur, adjunxi.

f Denudationem hanc non nimis crude interpretaris.

g Auximum vel Auximum, Italis Osimo, ditionis Ecclesiasticæ civitas episcopalis est in Marchia Anconitana.

h Infra Frater Paulus dicitur.
i S. Severini fanum, alias etiam Septempeda, Italis San-Severino dictum, item episcopalis civitas est ad Potentiam fluvium, in eadem Marchia Anconitana.

k Nempe palliolum istud sic mutuum, seu commodatum, acceperat Sanctus, ut, quemadmodum alias vidimus, de eo, si vellet, posset disponere.

A

CAPUT X.

Sanctus in omnibus laudat Deum : mores ejusdem, virtutes, corporis figura late descripta. Christum imitari conatur, Natalem ejus mira solemnitate celebrat : miracula in eo loco facta, et ecclesia Sancto dedicata.

XXIX.
Sanctus
Deum in
omnibus crea-
tis contem-
plans,

Longum esset nimis et impossibile, omnia numerare et recolligere, quæ gloriosus pater Franciscus fecit et docuit, donec in carne vixit. Quis enim umquam posset summum ejus affectum exprimit, quo in omnibus, quæ Dei sunt, ferebatur? Quis enarrare dulcedinem, qua fruebatur, contemplans in creaturis sapientiam Creatoris, potentiam et bonitatem ejus? Revera miro atque ineffabili gaudio ex hac consideratione sæpissime replebatur, cum respiciebat solem, cum lunam cernebat, cum stellas et firmamentum. O pietas simplex, et o simplicitas pia! Circa vermiculos etiam nimio flagrabat amore, quia legerat de Salvatore dictum: Ego sum vermis, et non homo. Et idcirco colligebat de via, in tuto recondens loco, ne transcuntium vestigiis detererentur. Quid de aliis inferioribus dicam creaturis, cum et apibus in hyeme, ne frigoris algore deficerent, mel, sive optimum vinum, faceret exhiberi: quarum efficaciam operum et ingenii excellentiam ad Domini gloriam tanto præconio extollebat, ut diem unum plerumque in earum creaturarum laudibus consummaret. Sicut enim olim tres pueri, in camino ignis ardentis positi, ad laudandum et glorificandum Creatorem universitatis elementa omnia invitabant *a*, sic et ille Vir, Spiritu Dei plenus, in omnibus creaturis Creatorem omnium ac Gubernatorem glorificare, laudare et benedicere non cessabat.

ejusdem lau-
dem miro cum
affectu prædi-
cabat;

81 O quantam putas ejus menti exhilarationem florum speciositas importabat? Cum eorum venustatis cerneret formam, et suavitatis olentiam persentiret, statim ad illius Floris pulchritudinem considerationis oculum deflectebat, qui lucidus in vernali tempore de radice Jesse progrediens, ad odorem suum suscitavit innumera millia mortuorum. Cumque florum copiam inveniret, ita prædicabat eis, et ad laudem eos Dominicam invitabat, acsi ratione vigerent. Sic et segetes, vineas, lapides et sylvas, et omnia speciosa camporum, irrigua fontium, et hortorum virentia, terramque et ignem, aerem et ventum sincerissima puritate ad divinum monebat amorem et libens obsequium hortabatur. Omnes denique creaturas *FRATRES* nomine nuncupabat *b*: et modo præcellenti atque cæteris inexperto creaturarum occulta cordis acie decernebat, utpote qui jam evaserat in libertatem filiorum gloriæ Dei *c*. Nunc in cælis, o bone Jesu, te admirabilem laudat cum angelis, qui certe amabilem in terra positus omnibus te prædicabat creaturis.

miris item
modis nomen
Domini vene-
rabatur.
* f. altior

82 Nam supra hominum intellectum afficiebatur, cum nomen tuum, sancte Domine, nominaret, et totus existens in jubilo, ac jucunditate castissima plenus, novus certe homo et altius * seculo videbatur. Propterea ubicumque scriptum aliquid, sive divinum, sive humanum, in via, in domo seu in pavimento inveniebat, reverentissime colligebat illud, et in sacro vel honesto reponebat loco, ea reverentia quidem, ne ibi esset nomen Domini, vel ad id pertimens scriptum *d*. Enimvero, cum a quodam fratre quadam die fuisset interrogatus, ad quid etiam paganorum scripta, et ubi [nihil *e*] erat Domini, sic studiose colligeret; respondit dicens: Fili, quia literæ sunt, ex quibus componitur gloriosissimum Dei nomen. Bonum quoque, quod ibi est, non pertinet ad paganos, neque ad aliquos homines, sed ad solum Deum, cujus est bonum. Et quod non minus est admi-

randum, cum litteras aliquas salutationis vel admonitionis gratia faceret scribi, non patiebatur, ex eis delere * litteram aliquam aut syllabam, licet superflua sæpe aut incompetens poneretur.

AUCTORE
THOMA CELAN.
* deleri

85 O quam pulcher, quam splendidus, quam gloriosus apparebat in vitæ innocentia, et in simplicitate verborum, in puritate cordis, in dilectione Dei, in caritate fraterna, in fragranti obedientia, in concordii obsequio, in aspectu angelico! Dulcis in moribus, natura placidus, affabilis in sermone, commodissimus in exhortatione, fidelissimus in commisso, providus in consilio, in negotio efficax; graciosus in omnibus, mente serenus, animo dulcis, spiritu sobrius, contemplatione stabilis, gratia perseverans, et in omnibus idem: ad indulgendum velox, ad irascendum tardus, liber ingenio, memoria luclentus, subtilis in disserendo, circumspexus in eligendo, et in omnibus simplex: rigidus in se, pius in aliis, discretus in omnibus; facundissimus homo, facie hilaris, vultu benignus, immunis ignaviae, insolentiae expers: statura mediocris, parvitati vicinior. Caput mediocre ac rotundum, facies utrinque oblonga et protensa, frons parva et plana; mediocres oculi, nigri et simplices, fuscii capilli, supercilia recta; nasus subtilis, æqualis et rectus, aures erectæ et parvæ, et tempora plana: lingua placabilis, ignea et acuta; vox vehemens, dulcis, clara atque sonora; dentes conjuncti, æquales et albi; modica labia, atque subtilia: barba nigra, pilis non plene respersa: subtile collum, humeri recti, brevina brachia, tenues manus, digiti longi, ungues producti, crura subtilia, parvuli pedes, tenuis cutis, caro paucissima: aspera vestis, somnus brevissimus, manus largissima: et quia erat humillimus, omnem mansuetudinem ostendebat ad omnes homines, omnium moribus utiliter se conformans. Sanctior inter sanctos, inter peccatores quasi unus ex illis. Adjuva igitur peccatores, peccatorum amator, Pater sanctissime, et quos cernis miserabiliter in delictorum sordibus jacere, dignare eos misericordissime tuis gloriosissimis suffragiis elevare.

Illius animi
corporisque
effigies datur.

E

84 Summa ejusdem intentio, præcipuum desiderium supremumque propositum ejus erat, sanctum Evangelium in omnibus et per omnia observare, ac perfecte omni vigilantia, omni studio, toto desiderio mentis, toto cordis fervore, Domini nostri Jesu Christi doctrinam sequi, et vestigia imitari. Recordabatur assidua meditatione verborum ejus et sagacissima consideratione ipsius opera recolere: præcipue incarnationis humilitas et caritas passionis ita ejus memoriam occupabant, ut vix valeret aliud cogitare. Memorandum proinde ac reverenti memoria recolendum, quod tertio anno ante gloriosi obitus sui diem *f* apud castrum, quod Grecium dicitur, fecit in die natalis Domini nostri Jesu Christi. Erat in terra illa vir quidam, nomine Joannes, bonæ famæ, melioris vitæ, quem beatus Franciscus amore præcipuo diligebat; quoniam, cum in terra sua et * honorabilis plurimum extitisset, carnis nobilitate calcata, nobilitatem animi est sequutus. Hunc vero beatus Franciscus, sicut sæpe solebat, per quindecim dies ante Nativitatem Domini fecit ad se vocari, et dixit ei: Si desideras, ut apud Grecium *g* præsentem festivitatem Domini celebremus, festina præcedere, et, quæ tibi dico, præpara diligenter. Volo enim illius Pueri memoriam agere, qui in Bethlehem natus est, et infantium necessitatum ejus incommoda, quomodo in præsepio reclinatus, et quomodo, astante bove atque asino, super fenam positus extitit, utcumque corporeis oculis pervidere. Quod audiens vir bonus atque fidelis, cucurrit citius, et omnia in prædicto loco, quæ Sanctus dixerat, præparavit.

XXX.
Evangelium
perpetuo me-
ditabatur,
maxime
Christi incar-
nationem
passionemque,

F

* an. dives et?

g

85 Appropinquavit autem dies lætitiæ, tempus exultationis advenit: e pluribus locis vocati sunt Fratres, viri et mulieres terræ illius secundum posse suum, exultantibus animis, cereos et faces præparant

ejus festum
natale singu-
lari solenni-
tate

AUCTORE
THOMA CELAN.

præparant ad illuminandam noctem, quæ scintillanti sydere dies omnes illuminavit et annos. Venit denique Sanctus Dei, et inveniens omnia præparata, vidit et gavisus est: et quidem præparatur præsepium, apportatur fœnum: hos et asinus adducuntur, honoratur ibi simplicitas, exaltatur paupertas, humilitas commendatur, et quasi nova Bethlehem de Greco facta est. Illuminatur nox, ut dies, et hominibus atque animalibus deliciosa extitit: adveniunt populi, et ad novum mysterium novis gaudiis adlantantur. Personat sylva voces, et jubilantibus rupes respondent. Cantant Fratres, Domino laudes debitas persolventes, et tota nox jubilatione resultat. Stat Sanctus Dei coram præsepio suspiriis plenus, pietate constrictus, et miserabili * gaudio superflusus. Celebrantur Missarum solennia persepe h, et nova fruitur consolatione sacerdos i.

* l. mirabili
h
i

et cum ingenti
populi concursu celebravit Grecii,

* l. eructat

86 Induitur leviticis ornamentis, quia levita erat, et voce sonora Evangelium cantat. Et quidem vox ejus vox vehemens, vox dulcis, vox clara, voxque sonora, cunctos invitans ad præmia summa. Prædicat deinde populo circumstanti, et de nativitate pauperis Regis, et Bethlehem parvula civitate melliflua ruptat *. Sæpe quoque, cum vellet Jesum Christum nominare, amore flagrans nimio, cum Puerum de Bethlehem nuncupabat, et more balantis ovis Bethlehem dicens, os suum sic magis dulci affectione totum implebat: et labia sua, cum Puerum de Bethlehem vel Jesum nominaret, quasi lingebat lingua, felici palato degustans et deglutiens dulcedinem verbi hujus. Multiplicantur ibi dona Omnipotentis, et a quodam viro virtutis k mirabilis visio cernitur. Videbat enim in præsepio puerulum unum, jacentem exanimem, ad quem videbat accedere sacerdotem Dei l, et eundem puerum quasi a somno suscitare. Nec inconveniens visio ista, cum puer Jesus in multorum cordibus oblivioni fuerit datus, in quibus, ipsius gratia faciente, per servum suum sanctum Franciscum resuscitatus est, et impressus memoriæ diligenti. Finituntur deinde solennes excubiæ, et unusquisque cum gaudio ad propria remeavit.

ubi in ejus rei memoriam ecclesia postmodum edificata fuit.

C

m

87 Conservatur fœnum in præsepio positum, ut per ipsum jumenta et animalia salva faciat Dominus, quemadmodum multiplicavit misericordiam suam sanctam. Et revera sic actum est, ut animalia, diversos morbos habentia, per circum adjacentem regionem, manducantia de hoc feno, a suis sint ægri tudinibus liberata. Imo et mulieres, partu gravi et longo laborantes, de prædicto feno sibi superimponentes, partu pariunt salutari: atque a diversis cladibus utriusque sexus concursus desideratam ibidem obtinent sanitatem. Consecratus est denique locus præsepium templum Domino: et in honorem beatissimi patris Francisci supra præsepe altare construitur, et ecclesia dedicatur m; ut, ubi animalia quandoque feni pabulum comederunt, ibi de cætero ad sanitatem animæ et corporis manducant homines carnes Agni immaculati Jesu Christi Domini nostri, qui summa et ineffabili caritate dedit seipsum nobis, cum Patre et Spiritu sancto vivens et regnans Deus æternaliter gloriosus per cuncta sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Danielis* cap. 5.

b Consideratione... primæ originis omnium (inquit S. Bonaventura in *Vita* num. 109) abundantiori pietate repletus, creaturas, quantumlibet parvas, FRATRES vel SONORUS appellabat nominibus; pro eo, quod sciebat, eas unum secum habere principium.

c *Ex Epistola S. Pauli ad Romanos* cap. 8, v. 21.

d Huc spectant, quæ de divini nominis veneratione Sanctus ipse suo Testamento inseruit his verbis: Sanctissima nomina et verba ejus (Dei) scripta, ubicumque invenero in locis illicitis (id est, in locis

vilibus) volo colligere, et rogo, quod colligantur, D et in loco honesto collocentur.

e Vocem unicus inclusam addidi, ut sensum perscicerem.

f Id est, anno 1225; nam obiit S. Franciscus anno 1226, die 4, seu 5 Octobris.

g *Lege Annotata ad cap. 7, lit. aa.*

h Puto, hic legendum esse: Super præsepe, uti habent *Vita secunda* et S. Bonaventura. Porro quia hic natalem Domini celebrandi modus plane novus ac insolens fuit, S. Bonaventura in *Vita* num. 149 lectores præmonuit, hæc non sine Honorii III Papæ consensu facta esse; Ne vero, inquiens, hoc levitati posset adscribi, a summo Pontifice petita et obtenta venia, fecit præparari præsepium etc. Vide *Commentarium prævium* § 25, ubi eandem festivitatem etiam ex biographo secundo enarravi.

i Id est, S. Franciscus, qui, cum Levita, seu diaconus solum esset, ut sequitur, improprie vocatur hic sacerdos, forte quia ipse primarius hujusce solennitatis auctor et actor erat. Pari modo mox infra idem Sanctus Sacerdos Dei vocatur, ut annotabo lit. l.

k Fuit hic idem Joannes, de quo supra, teste S. Bonaventura.

l Ipsismet S. Franciscum, ut docent scriptor *Vitæ secundæ sanctusque Bonaventura, et ex sequentibus liquet. Vide etiam mox annotata ad lit. i.*

m *Eadem habet biographus secundus; at S. Bonaventura de ceteris consentiens, de ecclesia, haud dubie exigua, eo in loco exstructa silet.*

LIBER II,

Referens gesta duobus posterioribus
Vitæ S. Francisci annis.

CAPUT I.

Excellentia vitæ S. Francisci et utilitas
ejus doctrine: mirabilis visio, in qua
eidem sacra stigmata imprimuntur.

Superiori quidem tractatu, quem gratia Salvatoris congruo fine conclusimus, vitam et actus beatissimi patris nostri Francisci usque ad octavum decimum conversionis suæ annum a enarrandum utcumque conscripsimus. Reliqua vero gesta ipsius a penultimo vitæ suæ anno b, prout potuimus scire, recte huic Opusculo breviter adnectimus; et ea sola, quæ, necessaria magis occurrunt, ad præsens intendimus adnotare; ut, qui plus his dicere cupiunt, quid addant, semper valeant invenire. F Anno siquidem Dominicæ Incarnationis MCCCXVI, xv Indictione, iv Nonas Octobris, die Dominico, beatissimus pater noster Franciscus in civitate Assisii, de qua ortus est, apud Sanctam Mariam de Portiuncula, ubi Ordinem Fratrum Minorum ipse primo plantavit, expletis viginti annis, ex quo perfectissime adhæsit Christo, Apostolorum vitam et vestigia sequens, egressus de carnis ergastulo, ad cælestium spirituum mansiones, perfecte, quæ cœpit, consummans, felicissime convolvit c. Cum hymnis et laudibus in illa civitate sacrum et sanctum corpus ipsius collocatum est, et honorifice reconditum, ubi ad gloriam Omnipotentis multis coruscat miraculis. Amen.

89 Hic vero, cum in via Dei ipsius cognitionis a primævo juventutis flore parum vel nihil esset institutus, in natali simplicitate ac victiorum fervore tempore non paucò d perdurans, immutatione dexteræ Excelsi justificatus a peccato, gratia et virtute Altissimi super omnes tempore suo repletus divina sapientia est repletus. Nam cum doctrina Evangelica, etsi non particulariter, sed generaliter, ubicumque * multum per opera defecisset, missus est, ut universaliter per totum mundum Apostolorum exemplo perhiberet testimonium veritati: sique factum est, ut doctrina sua omnem mundi

CAP I.
Auctor in
Sancti laudem
excurrrens,

a

b

F

c

ipsius eminentem, sapientiam sanctimoniam,
d

* an ubique?

mundi

A mundi sapientiam ostenderet evidentissime fore stultam, et brevi spatio temporis ad veram sapientiam Dei per stultitiam prædicationis mundum generavit in Christo duce; quoniam in novissimo tempore novus Euangelista, quasi unus ex paradisi fluminibus, in toto terrarum orbe fluente Euangelii pia irrigatione diffudit, et viam in eo Filii Dei, atque doctrinam Veritatis opere prædicavit. Facta est proinde in eo et per eum orbis terrarum in sperata exultatio et sancta novitas, antiquæ religionis germen inveteratos diu et veteres multum subito innovavit, datus est spiritus novus in cordibus electorum, et in medio eorum effusa est unctio salutaris; cum, velut unum de luminaribus cæli, Christi Servus et sanctus, et novo ritu et novis signis desuper radiavit. Renovata sunt per eum antiqua miracula, dum in deserto mundi hujus ordine novo, sed antiquo more, plantata est vitis fructifera, proferens flores suavitatis in odorem sanctarum virtutum, ubique sacræ Religionis palmites extendendo.

doctrinamque omnibus utilem, et miracula commendat.

90 Nam licet fuerit similis nobis passibilis, non fuit tamen contentus præcepta communia observare, sed ferventissima æstuans caritate, totius perfectionis arripuit viam, perfectæ sanctitatis apprehendit summam, et omnis consummationis vidit finem. Omnis proinde ordo, omnis sexus, omnis ætas, omnes in ipso doctrinæ salutaris evidentiæ documenta habent, et sanctorum operum exempla præcipua. Si qui ad fortia proponunt mittere manus, et excellentioris vitæ charismata meliora emulari nituntur, respiciant in speculum vitæ et omnem perfectionem adjiciant. Si qui vero ad humiliora et planiora se conferunt, timentes ambulare per ardua, et montis ascendere verticem, in hoc gradu etiam apud eum inveniunt congrua monumenta. Si qui denique signa et miracula quæcumque ipsius interrogant sanctitatem, et, quod postulant, consequuntur, ut, quod gloriosa vita ipsius Sanctorum priorum perfectionem in lumine clariori probat, hoc passio Jesu Christi et ejus plenissime manifestat. Revera in quinque partibus corporis et passionis et crucis signaculo Pater venerabilis est signatus, acsi in cruce cum Dei Filio pependisset. Sacramentum hoc magnum est, et prærogativæ dilectionis indicat majestatem: sed arcanum in eo latet consilium, et reverendum contegitur mysterium, quod soli Deo cognitum, et per ipsum Sanctum ex parte quadam revelatum. Propterea in ejus laudibus non expedit multum tentare, cujus laus ab ipso, qui est laus omnium, fons et honor, dans fortissimis præmia lucis. Benedicentes igitur Deum, sanctum, verum et gloriosum, ad historiam recurramus.

ii. Sacris recessibus vacans, totusque ad perfectionem Deumque aspirans, e f

91 Tempore quodam e beatus et venerabilis pater Franciscus, relictis secularibus turbis, quæ ad audiendum et videndum eum quotidie devotissime concurrebant, locum quietis et secretum solitudinis / petit, cupiens ibi vacare Deo, et extergere, si quid pulveris sibi inhæserat ex conversatione hominum. Mos ejus erat tempus impensum sibi ad gratiam promerendam dividere, et, prout oportere videbat, aliud proximorum lucris impendere, aliud contemplationis beatis recessibus consummare. Assumpsit proinde secum socios valde paucos, quibus ejus conversationis sancta, magis quam cæteris nota erant, ut tuerentur eum ab incursu et conturbatione hominum, et suam quietem in omnibus diligenter adjuvant. Cumque cum illis diu permansisset, et oratione continua et frequenti contemplatione divinam familiaritatem modo ineffabili fuisset adeptus, quid æterno Regi de se et in se foret acceptum, aut esse posset, cognoscere cupiebat. Curiosissime exquirebat, et pissime anhelabat scire, quali modo, quali via, aut quali desiderio Domino Deo valeret juxta consilium et beneplacitum voluntatis suæ perfectus adherere. Hæc summa philosophia semper fuit, hoc summum desiderium in eo, quoad vixit. Semper flagravit, ut quæreret a simplicibus et sapientibus,

a perfectis et imperfectis, qualiter posset viam apprehendere veritatis, et ad maius propositum pervenire.

AUCTORE THOMA CELAN.

92 Nam cum esset perfectorum perfectior, perfectum abnuens g, imperfectum se penitus reputabat. Gustaverat et viderat, quam dulcis, suavis et bonus foret his Deus Israel, qui recto sunt corde, et in simplicitate pura, et in puritate vera quærunt illum. Infusa namque in se dulcedo et suavitas, rarissimis raro data, quam sibi desuper senserat aspirare, cogebat eum totum a seipso diffidere: et tanta jucunditate repletus, cupiebat modis omnibus illuc ex toto transire, ubi excedendo seipsum jam parte processerat; paratusque erat Homo, spiritum Dei habens, omnes animi pati angustias, omnesque corporis passiones tolerare, si tandem optio sibi daretur, et voluntas Patris cælestis misericorditer compleretur in eo. Accessit deinde die quadam ante sacrum altare, quod in heremitorio, in quo ipse manebat, erat constructum; et accepto codice, in quo sacra Euangelia erant conscripta, reverenter altari superposuit illum; sicque prostratus in oratione quotidie non minus corde, quam corpore, humili prece posebat, ut benignus Pater, Deus misericordiarum, et Deus totius consolationis, suam sibi dignaretur ostendere voluntatem, et ut perfecte consummare valeret, quod olim simpliciter et devote inceperat: quid si * esset opportunius agere, in prima libri apertione indicari, simpliciter precabatur. Sanctorum quippe ac perfectissimorum exemplo ducebatur, qui pia devotione in desiderio sanctitatis simile aliquid fecisse leguntur h.

ac illius voluntatem inquirens, divinitus cognoscit, g

E an sibi?

h multa sibi toleranda esse, ad quæ se parat alacriter.

93 Surgensque ab oratione, in spiritu humilitatis animoque contrito, ac signaculo sanctæ crucis se muniens, de altari librum accepit, eumque cum reverentia et timore aperuit. Factum est autem, eum aperuisset librum, occurrit sibi primo passio Domini nostri Jesu Christi, et id solum, tribulationem eum passurum, demonstrabat. Sed ne hoc casu evenisse, possit aliquatenus suspicari, bis et ter librum aperuit, et simile, vel idem, scriptum invenit. Intellexit tunc Vir spiritu Dei plenus quod per multas tribulationes, per multas angustias, et per multas pugnas oporteret, eum intrare in regnum Dei. Sed non turbatur fortissimus Miles ad ingruentia bella, nec animo decidit, præliaturus Domini prælia in castris sæculi hujus. Non veritus est succumbere hosti, qui non cedebat sibi, etiam cum diu supra modum humanarum virium laborasset. Revera ferventissimus erat, et, si retroactis sæculis socium habuit in proposito, nemo tamen eo superior inventus est in desiderio. Nam et levius perfecta operari, quam dicere, non cognoscebat; semper, non verbis, quæ bonum non faciunt, sed ostendunt, sed sanctis operibus efficax studium et operam præbens. Manebat proinde inconcussus et lætus, et sibi et Deo in corde suo lætitiæ cantica decantabat. Propterea majori revelatione dignus habitus est, qui sic de minimo exultavit, et in modico fidelis, constituitur supra multa.

iii. Videt Seraphinum, velut crucifixum, et ipse sacris stigmatibus i

94 Faciente ipso moram in eremitorio, quod a loco, in quo positum est, Aumna i nominatur, duobus annis, antequam animam redderet cælo, vidit in visione Dei virum unum, quasi Seraphim, sex alas habentem, stantem supra, manibus extensis, ac pedibus conjunctis, cruci affixum. Duæ alæ supra caput elevabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ denique totum velabant corpus. Cumque ista videret beatus Servus Altissimi, admiratione permaxima replebatur; sed quid sibi vellet hæc visio, advertere nesciebat. Gaudebatque quam plurimum et vehementius lætabatur in benigno et gratioso respectu, quod Seraphim k videbat, quia pulchritudo inæstimabilis erat nimis: sed omnino ipsum crucis afflixio et passionis ipsius acerbitas deterrebat. Sicque surrexit (ut ita dicatur) tristis et lætus; et gaudium atque mœror suas in ipso alternabant vices. Cogitabat sollicitus, quid posset hæc visio designare, et ad capiendum ex ea intelligentiæ

k

AUCTORE
THOMA CELAN

l

mirabiliter
insignitur :
quæ, quan-
tum potuit,

m

n

o

p

celare semper
nisus est.

q

r

intelligentiæ sensum anxiabatur plurimum spiritus ejus. Cumque liquido ex ea intellectu aliquid non perciperet *l*, et multum ejus cordi visionis ejus novitas insideret; cœperunt in manibus et pedibus ejus apparere signa clavorum, quemadmodum paulo ante Virum sanctum supra se viderat crucifixum.

93 Manus et pedes ejus in medio clavis confixi videbantur, clavorum capitibus interiori parte manuum et superiori pedum apparentibus, eorum acuminibus existentibus ex adverso. Erant enim signa illa rotunda interius in manibus, exterius autem oblonga; et caruncula quedam apparebat, quasi summitas clavorum retorta et repercussa, quæ carnem reliquam excedebat. Sic et in pedibus impressa erant signa clavorum, et a carne reliqua relevata *m*. Dextrumque latus, quasi lancea sanxiflimum *n*, cicatrice obducta, erat quod sæpe sanguinem emittebat, ita ut tunica ejus cum femoralibus multociens respergeretur sanguine sacro. Heu! quam pauci, dum viveret crucifixus Servus Domini crucifixi, sacrum lateris vulnus cerneret meruerunt! sed felix Helias *o*, qui, dum viveret Sanctus, utrumque illud videre meruit: sed magis felix Rufinus *p*, qui propriis manibus contrectavit. Enimvero cum semel dictus frater Rufinus manum suam in sinum sanctissimi Viri, ut eum scalperet, immisisset, dilapsa est manus ejus, ut sæpe contingit, ad dextrum latus ipsius, et occurrit illi pretiosam illam contingere cicatricem. Ad cujus tactum Sanctus Dei non modicum doluit, et manum a se repellens, ut ei parceret Dominus, acclamavit. Studiosissime namque abscondebat hoc ab externis, celabat cautissime a propinquis, ita ut et tolerabiles fratres et ejus devotissimi secutores hoc per multum temporis ignorarent.

96 Et licet tantis ac talibus margaritis, tanquam pretiosissimis gemmis, Servus et amicus Altissimi se videret ornatum, atque supra omnium hominum gloriam et honorem mirifice decoratum, non evanuit tamen in corde suo; non quaesivit alicui per appetitum vanæ gloriæ complacere. Sed et ne humanus favor datam sibi gratiam furaretur, modis omnibus, quibus poterat, hæc abscondere satagebat. Mos etenim ipsius erat raro aut nulli pretiosum revelare secretum, timens specie præcipuæ dilectionis ex eorum dilectione, sicut solent facere prædilecti, pati aliquid in data sibi gratia detrimentum. Colebat semper in corde suo, et in ore frequenter habebat prophetium illud: « In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi *q*. » Quotiens vero ex sæcularibus ad eum convenissent alicui, ab eorum colloquutione cupiens abstinere, fratribus et filiis, qui secum morabantur, tale dederat signum, ut, cum videlicet prædictum versiculum recitaret, statim eis, qui convenerant, modeste licentiam exhiberent. Expertus namque fuerat, magnum fore malum, cuncta communicare, et spirituale sciebat esse non posse, perfectiora secreta, cujus et plura non sunt, quam ea, quæ in facie videntur, et ex apparentia possunt in una parte ab hominibus indicari *r*. Invenerat enim aliquot sibi exterius concordantes et interius dissidentes; applaudentes coram, irridentes retro, qui iudicium sibi acquisierunt, et rectos ei suspectos aliquantulum reddiderunt. Sæpe malitia denigrare nititur puritatem, et propter mendacium familiare multis, paucorum non creditur veritati.

ANNOTATA.

a Ex chronotaxi nostra conversus est S. Franciscus anno 1206; cui si annos 17 completos addas, perennes usque in annum Christi 1223, in cuius fine, nempe die 23 Decembris, ipse Nativitatem Christi Domini peculiari modo Greci celebravit, cum qua festivitate Celanensis primum Vitæ librum terminavit.

b Ita etiam præmisit in Prologo: verumtamen oportet hic penultimum vitæ S. Francisci annum latius accipere pro toto biennio completo cum aliquot

mensibus ante Sancti obitum. Ratio est, quod ipsemet D Celanensis in eodem capite num. 94 impressionem sacrorum stigmatum referat, hancque ibidem factam dicat duobus annis, antequam Sanctus animam redderet cælo; ex Bonaventura vero in Vita num. 191 habeamus, eandem impressionem contigisse circa festum Exaltationis sanctæ Crucis, seu circa diem 14 Septembris; atque adeo certo ultra integrum biennium ante diem 4 seu 5 Octobris anni 1226, quo S. Franciscus ex ejusdem Celanensis sententia ex hoc mundo ad cælum emigravit.

c Omnes allegatas epochas recte se habere, ostendi in Commentario prævio § 29. Observandum tamen est, ut feci ibidem, dies mensis et hebdomadæ a Celanensi, in Italia scribente, more Italico expressos esse; ita ut pro nostro more computandi S. Franciscus obiisse dicendus sit, non iv Nonas Octobris, nec die Dominico, sed v Nonas Octobris, die Sabbati post solis occasum. Observandum secundo est, minus accurate hic dicti, Franciscum obiisse, expletis viginti annis a conversione sua; cum idem scriptor deinde num. 119 mortem ejus figat vicesimo conversionis suæ anno, quod etiam expresse asserit S. Bonaventura in Vita danda num. 208.

d Nempe sere usque ad vigesimum quintum annum ætatis suæ, ut præmisit num. 2.

e Cum... juxta solitum morem Quadragesimam... ad honorem sancti archangeli Michaelis jejunare cœpisset, inquit S. Bonaventura in vita num. 189; ac proinde mense Septembris vel circa finem Augusti, et, quia biennio ante obitum, anno 1224.

f Montem Alvernae fuisse, docet S. Bonaventura num. 188, qui mons Hetrurix est in agro Florentino, vernacule ille Monte Alverno dicitur.

g Id est, non credens, se perfectum esse.

h De his legi potest Waddingus ad annum 1209, num. 7.

i Legendum esse Alverna, constat ex aliis biographis; nisi forte pars montis Alvernae Aumna dicta fuerit, quod tamen nusquam reperi.

k S. Bonaventura in Vita num. 192 tradit, non Seraphinum, sed ipsum Christum Seraphini specie apparuisse, sic dicens: Letabatur quidem (Franciscus) in gratioso aspectu, quo a Christo sub specie Seraphi cernebat se conspici etc.

l Laudatus S. Bonaventura ait: Intellexit tandem ex hoc, Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat præsentata conspectibus, ut Amicus Christi prænosceret, se, non per martyrium carnis, sed per incendium mentis, totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum. Potuit sanctus doctor istud adjunctum, quod Celanensi latuit, didicisse ex aliis S. Francisci discipulis, quos diligenter a se consultos, in Prologo testatur.

m Consentunt Tres Socii in Appendice num. 70, ubi aiunt: Cernebant enim in manibus et pedibus ejus (mox ab obitu) non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos ex ejus carne compositos, et eidem carni innatos: ferri quoque nigredinem, nimirum in usdem clavis, ita ut hi, etsi carnei essent, ferri speciem referrent. Consentit quoque S. Bonaventura in Vita num. 195; unde colligas, non esse accuratas S. Francisci imagines, quæ in manibus et pedibus ejus... quasi clavorum puncturas, sui sola vulnera, non ipsos clavos, ex ejusdem carne compositos representant.

n Veritatem hujus historiæ in Commentario prævio totis §§ 24 et 25 tot tanque irrefragabilibus testimoniis probavi, ut nesciam, quid vir prudens ad certam fidem historicam faciendam præterea posset requirere.

o Is est Elias, S. Francisci vicarius et in generale Ordinis ministerium successor, de quo sæpe meminimus in Commentario prævio, sermoque recurrit.

p Fuit hic unus ex Tribus illis Sociis, qui Appendicem ad hanc Vitam scriperunt.

q Psalmo 118, v 41.

r Obscura admodum hæc periodus, ac forte descriptis vitio deformata est.

CAPUT

A

CAPUT II.

Sanctus semper fervens, multis corporis infirmitatibus afficitur: ejus amicitia cum Cardinale Hugolino, postea Gregorio IX, et hujus laudes: virtutes S. Francisci.

IV.

Sanctus, emacerato attritoque ex divinis laboribus corpore,

a

* f. spiritus

B

b

incidit in varias infirmitates, maxime oculorum,

c

* f. utcumque

* f. directo

C

d

e

ad quos curandos fuit Reate, ubi in curia Pontificia tunc erat

f

Franciscus patrem et dominum elegerat super universam religionem et Ordinem fratrum suorum ex assensu et voluntate domini Honorii Papæ g, eo quod illi beata paupertas multum placebat, et sancta simplicitas in maxima reverentia existebat. Conformabat se dominus ille fratrum moribus, et in desiderio sanctitatis cum simplicibus erat simplex, et cum humilibus erat humilis, et cum pauperibus erat pauper, frater inter fratres, inter Minores minimus, et velut unus ceterorum, in quantum licitum erat, in vita et moribus gerere se studebat. Sollicitus erat ubique sacram Religionem plantare, et in remotis partibus fama clara clarioris vitæ ipsius Ordinem plurimum ampliabat. Dedit illi Dominus linguam eruditam, in qua confundebat adversarios veritatis, in qua refellebat inimicos crucis Christi, in qua reducebat errantes ad viam, in qua discordes pacificabat et concordēs fortioris caritatis vinculo colligebat *. Erat in Ecclesia quasi lucerna ardens et lucens, et sagitta electa, parata in tempore opportuno.

100 O quoties, depositis pretiosis vestibus, vilibus indutus, discalceatis pedibus, quasi unus de fratribus, incedens, rogabat ea, quæ ad pacem sunt! Hæc inter virum et proximum suum, quoties oportebat; hæc inter Dominum et hominem semper sollicitè faciebat. Præterea paulo post elegit eum Dominus Pastorem, et in universa terra, et in Ecclesia sua sancta exaltavit caput ejus in tribus populorum h: quod ut inspiratum divinitus, et Christi Jesu voluntate operatum esse sciatur, longe ante beatus pater Franciscus hæc verbis prædixit et opere præsignavit. Nam cum Ordo et Religio fratrum, divina gratia faciente, satis inciperet dilatari, et velut cedrus in paradiso Dei, et in cælestibus sanctorum attolleret verticem meritorum, et tanta vinea electa sacros produceret palmitem in latitudinem orbis terræ; sanctus Franciscus accessit ad dominum Papam Honorium, qui tunc Romanæ præerat Ecclesiæ, simplici petens prece, ut Hugonem episcopum Ostiensem sui fratrumque suorum patrem et dominum ordinaret. Annuit dominus Papa precibus Sancti, et benigne obtemperans, suam illi super Ordinem fratrum contulit potestatem; quam ille reverenter et devote suscipiens, tanquam fidelis servus et prudens constitutus supra familiam Domini, studebat omnibus modis cibum æternæ vitæ sibi commissis ministrare in tempore opportuno. Propterea sanctus Pater modis omnibus se subiciebat ei, et miro ac reverenti eum venerabatur affectu. Spiritu Dei ducebatur *, quod postmodum erat in oculis omnium sic futurum. Nam quoties familiaris religionis urgente causa, vel potius caritate Christi, qua erga ipsum flagrabat, scribere vellet ei, nequaquam acquiescebat, ipsum in literis suis vocari episcopum Ostiensem seu Velle-trensem, sicut ceteri utebantur in salutationibus consuetis; sed, assumpta materia, sic aiebat: « Re- » verentissimo patri sive domino Hugoni, totius » mundi Episcopo. » Sæpe namque benedictionibus inauditis salutabat eum, et, licet esset devota subiectione filius, dictante tamen spiritu, quandoque ipsum patrem consolabatur colloquio, ut confortaret super eum benedictiones patrum, donec veniret desiderium collium æternorum i.

101 Nimio quoque amore ducebatur dominus dictus erga sanctum Virum, et ideo, quidquid Vir beatus loquebatur, quidquid faciebat, placebat ei, et in sola visione ipsius sæpe totus afficiebatur. Testatur ipse k de eo, quod nunquam esset in tanta perturbatione seu animi motu, quod visione ac colloquutione S. Francisci non omne mentis nubilum discederet, rediretque serenum, effugaretur accidia *, et gaudium desuper aspiraret. Ministrabat ille beato Franciscò, tanquam servus domino suo, et quoties videbat eum, tanquam Christi apostolo, reverentiam exhibebat, et inclinatio utroque homine, sæpe manus deosculabatur ore sacro. Curabat sollicitus atque devotus, quomodo beatus Pater recuperare posset oculorum pristinam san-

AUCTORE

THOMA CELAX.

g

* f. colligebat

Cardinalis Ostiensis, protector Ordinis, Sanctoque conjunctissimus,

E

h

* f. dicebat

F

ex cuius consilio Sanctus majorem sui corporis curam deinceps admisit,

k

* i. e. moror

AUCTOR
THOMA CELAN.

*an Patre?

l
*colliriis
VI.
*committens
eam quatuor
e sociis suis,

B

*necredundat

*f. virtus

dum ipse inte-
rim perfectio-
ra semper
meditabatur,

C

an ullo?

*adde et
Deum,

tatem, sciens eum sanctum et justum, Ecclesiae Dei necessarium et utilem valde, nimis compatiebatur super eum universae congregationi fratrum, et filios miserabatur in Patrem *. Monebat proinde sanctum Patrem, curam gerere suae infirmitatis, necessaria non abjicere, ne ad peccatum aliquod potius, quam ad meritum, horum deputaretur incuria. Sanctus Franciscus vero, quae sibi a tam reverendo domino et tam carissimo patre dicebantur, humiliter observabat, cautius deinde agens et securius necessaria curae suae. Sed ita jam creverat malum, quod ad remedium quaecumque acutissima requirebat ingenia et acerbissima medicamina exposebat: sicque factum est, ut in pluribus locis decocto capite l, incisus venis, superpositis emplastris et immissis colliriis *, nihil proficeret, sed quasi semper deterius se haberet.

102 Haec fere per duos annos in omni patientia sustinuit et humilitate, in omnibus gratias agens Deo. Sed, ut ipse liberius suam intentionem poneret ad Deum, et beataram visionem in caelo posituram, frequenter mente excedens, circuire posset ac ingredi officinas, et in pinguedine gratiae coram placidissimo et serenissimo universorum Domino se in caelestibus praesentare, quibusdam fratribus, merito sibi valde dilectis, commiserat curam sui. Erant viri illi virtutum, devoti, Deo placentes, sancti, gratiosi hominibus, super quos, velut domus super columnas quatuor, beatus Franciscus innitebatur. Eorum namque nec * nomina supprimo, ipsorum verecundiae parcens, quae tanquam spiritualibus viris satis est familiaris et amica: verecundia enim est omnium ornatus aetatum, innocentiae testis, pudicitiae mentis indicium, disciplinae virga spiritualis, gratia conscientiae, famae custos, et totius honestatis insigne. Haec virtus adornaverat istos, haec amabiles et benevolos eos reddebat hominibus. Utique haec gratia omnibus erat communis, sed singulos virtutis * singula decorabat. Erat discretionis praecipuae, patientiae singularis, gloriose simplicitatis alius et alius: reliquos vero secundum corporis vires robustus, et secundum mores animi placabilis. Ii vero omni vigilantia, omni studio, omni voluntate, beati Patris animi quietem excolebant, infirmitatem corporis procurabant, nullas declinantes angustias, nullos labores, qui totos se Christi servitio manciparant.

105 Sed licet gloriosus Pater jam esset coram Deo in gratia consummatus, et operibus sanctis rutilaret inter homines mundi hujus, cogitabat tamen perfectiora incipere, et tanquam devotissimus miles in castris Dei, provocato adversario, excitare iterum nova bella. Proponebat, Christo duce, ingentia se facturum, et fatiscientibus artibus, jam emortuo corpore, novo certamine sperabat de morte triumphum. Vera namque virtus temporis finem ignorat, cum mercedis expectatio sit aeterna. Flagrabat deinde desiderio magno valde ad humilitatis reverti primordia, et ad praemia, amoris immensitate semper gaudens, cum corpus suum ad tantam jam devenisset extremitatem, revocare cogitabat ad pristinam servitutem. Amputabat a se penitus omnium creaturarum obstacula, et cunctarum sollicitudinum strepitum plenissime compescebat. Cumque infirmitatis suae occasione rigorem pristinum temperaret, dicebat: Incipiamus, fratres, servire Domino Deo, qui huc usque vix vel parum in nullo * profecimus. Nam non arbitrabatur, se adhuc comprehendisse, et infatigabilis durans in sanctae novitatis proposito, semper inchoare sperabat. Volebat ad serviendum leprosis redire denuo, et haberi contemptui, sicut aliquando habebatur; hominum conversationem fugere proponebat, et ad loca remotissima se conferre, ut sic exutus omni cura, et aliorum sollicitudine deposita, solus carnis paries inter se * interim separaret.

104 Videbat enim, multos ad magisterii regimina convolare, quorum temeritatem detestans,

ab hujusmodi peste sui exemplo revocare studebat eos. Dicebat enim, fore bonum, Deo et acceptabile curam gerere aliorum, et sollicitudinem animarum aiebat eos suscipere debere, qui dumtaxat in ea nihil de suo quaerent, sed divinam semper in omnibus attenderent voluntatem; qui videlicet propriae saluti nihil praeponebant, et subditorum applausibus non attenderent, sed profectibus, non coram hominibus pompam, sed gloriam ante Deum: qui praelationem non affectarent, sed timerent; quos habita non extolleret, sed humiliaret; et ablata non deiceret, sed exaltaret. Sed praecipue in tempore hoc, in quo tantum superexcrevit malitia, et superabundavit iniquitas, periculosum dicebat, regere, regi vero, affirmabat utilius. Dicebat, quosdam prima opera reliquisset, et novis inventionibus pristinum oblitos esse simplicitatem. Propterea lamentabatur eos, qui quandoque magis superioribus toto desiderio intendebant, ad infima et vilia descendisse, * per frivola et inania in campo vacuae libertatis, relictis veris gaudiis, discurrere et vacare. Orabat proinde divinam clementiam pro liberatione filiorum, et servari eos in data gratia, devotissime precabatur.

ANNOTATA.

a *Perducta ergo hic est historia vitae usque in annum 1225.*

b *Psalmo 62, v. 2.*

c *In vulgata ecclesiastici cap. 18, v. 6: Cum consummaverit homo, tunc incipiet, et cum quieverit, aperiabitur.*

d *Videlicet vicarium suum in regimine Ordinis.*

e *In vulgata Ecclesiastici cap. 58, v. 4: Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa.*

f *Reate, Italis Rieti, episcopalis civitas est ditionis Pontificiae in Umbria in confinio regni Neapolitani.*

g *Contigit id anno 1225, quando S. Franciscus etiam confirmationem Regulae suae ab eodem Honorio III, summo Pontifice, scripto obtinuit; fuitque Hugo, seu Hugolinus ille primus Ordinis Minorum protector Pontificia auctoritate constitutus.*

h *Honorio III mortuo in summum Pontificatum successit anno 1227, Gregorius IX dictus, eximius Ordinis Minorum fautor. Obierat autem anno praecedenti S. Franciscus.*

i *Simillima ex secundo biographo jam retuli in Commentario praevio, et in Appendice Trium Scriptorum, atque in Vita per S. Bonaventuram scripta legemus.*

k *Vivebat enim et Pontificatum tenebat Gregorius IX, quando Thomas Celanensis hanc vitam ex ejusdem mandato scribebat.*

l *Cauterio scilicet, ut aliunde novimus.*

CAPUT III.

Crescunt Sancti infirmitates: pia ad mortem praeparatio, et felix obitus: anima in caelum ascendere visa.

In mense autem sexto ante obitus sui diem, cum esset apud Senas a pro infirmitate oculorum curanda, cepit in reliquo corpore graviter infirmari, et fracto stomacho, infirmitate diuturna, et vitio hepatis sanguinem multum evomit, ita quod visus est morti appropinquare. Quo comperto, frater Elias citissime cucurrit ad eum. In cujus adventu sanctus Pater in tantum convaluit, ut, relicta villa b illa, cum ipso ad cellam de Crotona c veniret. Ipso ibidem et per tempus aliquod faciente moram, intumuit venter ejus, turgere crura, tumeruntque pedes, et stomachi magis ac magis defectum incurrit, ut cibum aliquem recipere non valeret. Rogavit deinde fratrem Eliam, ut eum Assisium faceret deportari. Fecit bonus filius, quod benignus Pater petiit, et praeparatis omnibus, ipsum ad concupitum locum perduxit. Laetata est

D
et aliquorum
ambitionem
humillimus
Pater desebat.

* adde et

E

F

VII.

Apud Senas
gravissus labo-
rans, defertur
ad cellam de
Crotona, dein-
de Assisium

a

b c

in

A in adventu Patris beati civitas, et omnium populorum ora laudabant Deum. Universa namque multitudo populi Sanctum Dei sperabat in proximo moriturum, et hæc erat exultationis tantæ materia *d*, Dei quoque nutu factum est hoc, ut sancta anima carne soluta, inde ad cælorum regna transiret, ubi sibi adhuc in carne manenti primo data est notitia supernorum et infusa unctio salutaris.

ob desiderium
S. Mariæ de
Portiuncula,
quem locum
suis commen-
dat :

106 Nam cum in omni sede terrarum cælorum regna constituta cognosceret, et in omni loco divinam gratiam electis tribui, crederet; expertus tamen erat eum locum S. Mariæ de Portiuncula gratia uberiori repletum, et supernorum visitatione spirituum frequentatum. Aiebat proinde fratribus sæpe: Videte, o filii, ne quando hunc locum relinquatis. Si ab una parte foras pellere mini, ex alia reintrate. Nam locus vere iste sanctus et habitatio Dei est. Hic, cum pauci essemus, augmentavit nos Altissimus: hic luce sapientiæ suæ illuminavit suorum pauperum corda: hic igne amoris sui nostras voluntates accendit: hic, qui oraverit corde devoto, quod petierit, obtinebit, et offendens gravius punietur. Propterea, filii, omni honore dignum habete locum habitaculi Dei in toto corde; in voce exultationis et confessionis ibi confitemini Deo.

morbi molestias ad nutum Dei patientissime tolerat:
* adde cum

107 Infirmirate crescente, omne robur corporis ejus elanguit, et omnibus viribus destitutus nullo modo poterat se movere. Siquidem * a quodam fratre fuisset interrogatus, quid vellet tolerare, hanc scilicet diuturnam et sic longam infirmitatem, an a carnifice quantumcumque grave martyrium sustinere, respondit: Illud mihi, fili, carius, illud dulcius acceptiusve semper extitit et existit, quod Domino meo magis in me et de me fieri placet; cujus utique voluntati solum semper desidero, concors et obediens per omnia inveniri: sed in cujuslibet martyrii compensatione hanc infirmitatem pati vel per tres dies molestius mihi foret; quod non pro mercedis remuneratione loquor, * pro sola, quam ingerit, molestia passionis. O martyr, qui ridens et gaudens libentissime tolerabat, quod erat acerbissimum omnibus intueri! Revera nullum in eo remanserat membrum absque nimio passionis dolore, et calore naturali sensim amisso, ad extrema quotidie propinquabat. Stupebant medici, mirabantur fratres, quomodo spiritus vivere posset in carne sic mortua, cum, consumptis carnis, sola cutis ossibus adhæreret.

filii suis benedixit, et ad S. Mariam de Portiuncula jubet se portari,

108 Cum vero videret, imminere diem extremum, quod etiam per revelationem divinam duobus annis ei fuerat indicatum; vocans ad se fratres, quos volebat, unicuique, sicut desuper dabatur, velut olim patriarcha Jacob suis filiis, benedixit. Imo velut alter Moyses ascensus in montem, quem constituit ei Deus, filios Israel benedictionibus ampliavit. Cumque a sinistris ipsius resideret frater Elias, circumsedentibus reliquis filiis, cancellatis manibus dexteram posuit super caput ejus, et exteriorum oculorum lumine privatus et usu, Super quem, inquit, teneo [dextram e] meam? Super fratrem Eliam, inquit. Et, Ego sic volo, ait. Te, inquit, filii, in omnibus, et per omnia benedico, et sicut in manibus tuis fratres meos et filios augmentavit Altissimus, super te et in te omnibus benedico. In cælo et in terra benedicat te omnium Dominus Deus. Benedico, sicut possum, et plus quam possum; et quod non possum ego, possit in te, qui omnia potest. Recordetur Deus operis ac laboris tui, et in tribulatione * justorum sors tua fervetur. Omnem benedictionem, quam cupis, invenias, et quod digne postulas, impleatur. Valet, filii omnes, in timore Dei, et permanete in ipso semper, per quem futura est super vos tentatio maxima et tribulatio. Appropinquant ad Deum felices, qui in his, quæ cœperunt, perseverabunt. Ego enim ad Dominum propero, et ad Deum meum, cui devote in spiritu meo servivi, jam ire confido. Erat tunc temporis manens in palatio Assinatus episcopi /, et propterea rogavit fratres, ut eum ad locum

* an retributione?

f

S. Mariæ de Portiuncula deportarent. Volebat enim ibi animam reddere, ubi, sicut dictum est, primo perfecte viam veritatis agnovit.

AUCTORE
THOMA CELAN.
VIII.

109 Conversionis suæ tempus jam erat viginti annorum spatio consummatum *g*, sicut sibi divina innoverat voluntate. Nam, cum ipse beatus Pater et Elias tempore quodam apud Fulgineum moraretur, et nocte quadam, cum se sopori dedisset, astitit fratri Eliæ sacerdos quidam albis indutus, grandævæ ac provecetæ ætatis, aspectu venerabilis, dicens: Surge, frater, et dic fratri Francisco, quoniam expleti sunt decem et octo anni, ex quo mundo renunciasti, Christo adhæsit, et duobus tantum annis dehinc in hac vita manens, viam universæ carnis, vocante ipsum ad se Domino, introibit. Sicque factum est, ut sermo Domini, quem diu ante prædixerat, constituto termino completeretur. Cum igitur in loco sibi valde desiderato paucis quievisset diebus, et cognosceret, tempus propinquum mortis instare, vocavit ad se duos fratres et suos filios speciales, præcipiens eis de morte propinqua, imo de vita sic proxima, in exultatione spiritus alta voce laudes Domino decantare. Ipse vero, prout potuit, in illum Davidicum psalmum erupit: « Voce mea ad Dominum clamavi, voce » mea ad Dominum deprecatus sum *h*. » Frater autem quidam de assistentibus, quem Sanctus satis diligebat, de more pro fratribus omnibus plurimum existens sollicitus, cum hæc intueretur, et Sancti agnosceret exitum propinquare, dixit ad eum: Benigne pater, heu! absque patre remanent filii, et oculorum privantur lumine vero; recordare igitur orphanorum, quos deseris, et, omnibus culpis dimissis, tam præsentibus, quam absentibus omnes, tua sancta benedictione lætifica. Ad quem Sanctus: Ecce, inquit, vocor a Deo, filii: fratribus meis, tam absentibus, quam præsentibus, offensas omnes et culpas remitto, et eos, sicut * absolvo: quibus tu hæc denuntiasti, ex parte mea omnibus benedices.

mortem propinquam sciens ex revelatione biennio ante accepta; ac rursum benedicens suis,
g

h

E

* adde te

110 Jussit denique, codicem Euangeliorum deportari, et Euangelium secundum Joannem sibi legi poposcit ab eo loco, ubi incipit: « Ante sex » dies Paschæ *i* sciens Jesus, quia venit hora ejus, » ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. » Hoc etiam Euangelium legere proposuit sibi minister, priusquam ei præciperetur: hoc etiam in prima libri apertione occurrit, cum tota et plena bibliotheca esset, in qua hoc Euangelium legi debebat *k*. Jussit proinde se superponi cilicio et conspergi cinere, quia terra et cinis mox erat futurus. Convenientibus itaque multis fratribus, quorum ipse pater et dux erat, reverenterque astantibus et expectantibus omnibus exitum beatum et consummationem felicem, sanctissima anima illa carne soluta est, qua in abyso claritatis absorpta, corpus dormivit in Domino. Unus autem ex fratribus et discipulis ejus, fama modicum * celebris, cujus nomen non aestimo recitandum, quoniam, dum vivit in carne, non vult tanto præconio gloriari, vidit animam sanctissimi Patris recto tramite in cælum conscendere super aquas multas. Erat enim quasi stella, quodammodo lunæ immensitatem habens, solis vero utcumque retinens claritatem, et candida subvecta nubecula *l*.

lecta Passione Domini, in cinere et cilicio emittit animam,

i

k

F

* non modicum

l
quæ instar stelle lucide in cælum ferri visa est.

111 Libet propterea sic exclamare de ipso: O quam gloriosus est iste Sanctus, cujus animam in cælum ascendere vidit, quæ pulchra ut luna, electa ut sol, in nube candida cum ascenderet, gloriosissime rutilabat! O vere mundi Lucerna, sole splendidior lucens in Christi Ecclesia; ecce jam lucis tuæ radios subtraxisti, et in illa luminosa patria secedens, pro nobis miseris angelorum et Sanctorum frequentiam commutasti! O insignis præconii almitas gloriosa, noli filiorum te cura exuere, licet exutus jam sis consimili carne. Nosti, revera nosti, in quanto eos discrimine positos reliquisti, quorum labores innumeros et frequentes angustias sola tua præsentia felix omni honore misericorditer relebat. O vere misericors Pater sanctissime, qui peccantibus

AUCTOR
THOMA CELAN.

peccantibus filiis misereri semper et parcere benigne paratus eras! Tibi ergo benedicimus, benigne Pater, cui benedixit Altissimus, qui semper est Deus benedictus super omnia. Amen.

ANNOTATA.

a Notissima est celebris urbs *Hetruriæ* Sena, *Italix* Siena, tunc libera et cognominis reipublicæ caput, nunc *Magno Hetruriæ* duci subdita. Porro antequam S. Franciscus *medelæ* causa ad *Senensem* agrum fuit advectus, *Waddingus* ipsum prius ad eremitorium *Fontis-Columbæ* ac deinde *Assisium* ductum fuisse, asserit, aliæque narrat, de quibus vide *Commentarium prævium* § 26.

b Non igitur in urbe *Senensi*, sed in ejusdem agro decumbebat.

c *Seu* de *Cortona*, quæ pariter *Hetruriæ* civitas est in dominio *Magni ducis*, in confinio *Umbriæ*, in cuius civitatis agro S. Franciscus in loco *Cella dicto*, pauperulum conventum habebat, ut observavi in *Commentario prævio* num. 616.

d Non, quod instanti illius morte gauderent, sud quod, cum illum in civitate sua brevi moriturum adverterent, ejusdem corpus possessuri essent, quod sperare non poterant, si ille alibi moreretur.

e Vocem unci inclusam, quæ exciderat, addidi.
f Vicebat etiam tunc episcopus *Vido*, seu *Guido*, coram quo S. Franciscus a viginti fere annis bona sua atque ipsas etiam vestes patri cesserat, quique ipsum exin plurimum fuerat veneratus, libensque in domum suam tunc receperat, ut commodius posset curari.

g *Infra* num. 119 idem biographus scribit, Franciscum obiisse vicesimo conversionis suæ anno, quod *chronotaxi* conformius est. Numerabat tunc Sanctus annum ætatis suæ quadragesimum quintum. *Adi* *Commentarium prævium* num. 665.

h *Psalmo* 141, v. 2.

i *Lege* Ante diem festum *Paschæ*, ut habet S. *Joannes* cap. 13, v. 1, et *Tres Socii* ac S. *Bonaventura*.

k *Obscura* hæc sunt ac forte vitata in apographo nostro. Fortasse voluit indicare, *Evangelium* illud in bibliotheca, libris plena, inventum fuisse in prima apertura libri, qui primus incidit in manus quærentis.

l Hanc visionem etiam referunt *Tres Socii* in *Appendice* num. 68, et S. *Bonaventura* in *Vita* num. 215, qui deinde præterea duas alias sanctissimæ animæ mox ab excessu e corpore apparitiones subnectit.

CAPUT IV.

Concursus populi ad defunctum : sacra stigmata et pulchritudo corporis mortui : honorifice portatur ad civitatem, et ad monasterium S. *Claræ*, ac demum sepelitur.

ix.
Mortui corpus
candidum
pulchrumque

Factus est propterea concursus populorum multorum, laudantium Deum, ac dicentium : Laudatus et benedictus tu, Domine Deus noster, qui nobis indignis tam pretiosum depositum commendasti; laus et gloria sit tibi, Trinitas ineffabilis. Catervatim tota civitas *Assisii* ruit, et omnis accelerat regio videre magnalia Dei, quæ in *Servo* sancto suo gloriose ostenderat Dominus *Majestatis*. Unusquisque autem cantabat canticum lætitiæ, prout cordis gaudium suggerebat, et de impleto desiderio a benedicebant universi *Omnipotentem*. Verumtamen filii lamentabantur; tanto *Patre* orbat, et pium cordis affectum lacrymis et suspiriis ostendebant. Sed temperabat *mœstitionam* gaudium inauditum, et miraculi novitas eorum mentes in stuporem nimium convertebat. Versus luctus in canticum et ploratio est in *jubilationem*. Nunquam enim audierant aut legerant in *Scripturis*, quod oculis monstrabatur, quod et persuaderi vix potuisset eis, si non tam evidenti testimonio probaretur. Revera resultabat in eo forma crucis et passionis *Agni immaculati*,

qui lavit crimina mundi, dum quasi recenter ex cruce depositus videbatur, manus et pedes clavis confixos habens, et dextrum latus quasi lancea perforatum. Intuebantur carnem illius, quæ nigra erat prius, candore nimio renitentem, et ex sui pulchritudine beatæ resurrectionis præmia pollicentem. Cernebant denique vultum ejus, quasi vultum angeli, quasi viveret, non quasi mortuus esset, et cetera membra ejus conversa in teneritudinem et habilitatem innocentie puerilis.

115 Non sunt contracti nervi ejus, ut mortuorum solent, non indurata cutis, non rigida effecta sunt membra; sed huc atque illuc vertenti a se veluti ponebantur. Cumque tam mira pulchritudine cunctis cernentibus resplenderet, et caro ejus nive candidior esset effecta, cernere mirabile erat in medio manuum et pedum ipsius, non clavorum quidem puncturas; sed ipsos clavos in eis impositos ex ferri recenti nigredine b, ac dextrum latus sanguine rubricatum. Non incutiebant horrorem mentibus intuentium signa martyrii, sed decorem multum conferebant et gratiam, sicut in pavimento albo nigri lapilli solent. Accurrebant fratres et filii: collacrimantes deosculabantur manus et pedes pii *Patris*, eos derelinquentis, nec non et dextrum latus, in cuius plaga illius memoria celebris agebatur, qui ex eo loco sanguinem et aquam pariter fundens, mundum reconciliavit *Patri*. Maximum sibi donum exhiberi credebant quivis de populo, si admittebatur, non solum ad osculandum, et * ad videndum sacra stigmata *Jesu Christi*, quæ S. Franciscus portabat in corpore suo. Quis enim fletui, hæc videns, et non magis gaudio, esset intentus? Etiam si fleret, magis non præ lætitia, quam præ dolore id faceret? Cujus tam ferreum pectus non moveretur ad gemitum? Cujus tam lapideum cor non scinderetur ad compunctionem? Non accenderetur ad divinum amorem? Non animaretur ad bonam voluntatem? Quis tam hebes et tam insensibilis, qui manifesta non cognosceret veritate, Sanctum illum, sicut singulari munere honoratum in terris, sic ineffabili gratia magnificatum in cælis?

114 O singulare donum, et prærogativa dilectionis indicium, iisdem gloriæ armis *Militem* adornari, quæ soli *Regi* excellentissima dignitate conveniunt! O æterna memoria dignum miraculum, et sine omni intermissione admirabili reverentia memorabile sacramentum, quod occulta fide illud mysterium representat, in quo *Agni* immaculati sanguis, per quinque foramina copiosissime manans, lavit crimina mundi! O sublime decus crucis mirificæ, mortuis præstans vitam, onus, quod tam premit suaviter, et tam dulciter pungit, ut hæc mortua caro vivat, et infirmus spiritus roboretur! Hic te dilexit multum, quem sic gloriosissime decorasti. Gloria et benedictio soli *Sapienti*, qui innovat signa et immutat mirabilia, ut infirmorum mentes novis revelationibus consoletur, et per visibilibus mirabile opus ipsorum corda in amore invisibilium rapiantur. O mira et amabilis dispositio, qua, ut nulla de miraculi novitate posset oriri suspicio, primo misericorditer ostendit in eo, qui de cælis erat, quod mirabiliter paulo post futurum erat in eo, qui debebat in terris c. Et quidem indicare voluit verus *Pater* misericordiarum, quanto præmio dignus sit, qui eum diligere studuerit toto corde, ut in superiori scilicet ac sibi memori supercælestium spirituum ordine collocetur. Quod poterimus utique indubitanter adipisci, si more *Seraphim* duas extenderimus super caput alas, habentes videlicet beati *Francisci* exemplo in omni opere bono intentionem puram et operationem rectam; * his directis ad Deum, soli sibi placere in omnibus infatigabiliter studuerimus, quæ ad revelandum caput necessario conjunguntur, quia rectitudinem operis absque puritate intentionis, et e converso, *Pater* luminum minime acceptabit; ideo dicente d: « Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus » tuum lucidum erit : si autem nequam fuerit, » totum corpus tuum tenebrosum erit. » Oculum autem

ac quinque
sacris stigma-
tibus insigni-
tibus spectatur
ab omnibus;

b

E
* forte sed

quam Sancti
prærogativam
auctor com-
mendans, hor-
tatur omnes

F

c

* adde et

d

A autem simplex non est, qui non videt, quod est videndum, cognitione veritatis carens; aut, quod non videndum fuit, intuetur, intentionem puram non habens. In primo non simplicem, sed cæcum; in secundo nequam ipsum aperta ratio indicabit. Pennæ harum alarum sunt amor Patris salvantis misericorditer, et timor Domini judicantis mirabiliter, qui in animis electorum malos motus reprimendo, et castos ordinando, affectus debent suspendere a terrenis. Duabus quoque alis volandum est ad impendendam duplicem proximo caritatem, reficiendo videlicet animum verbo Dei, et corpus terreno subsidio sustentando: quæ alæ rarissime conjunguntur, quia vix utrumque valet ab aliquo adimpleri. Pennæ harum divisa sunt opera, quæ ad consilium et auxilium requiruntur, proximo exhibenda. Duabus quoque alis tegendum est corpus nudum meritis, quod tunc ordinate impletur, cum scilicet, quoties peccato interveniente, fuerit denudatum, contritionis atque confessionis innocentia revestitur. Pennæ harum multimodæ affectiones sunt, quæ ex peccatorum execratione et appetitu justitiæ procreantur.

ad imitanda
opera, quibus
ipse eam pro-
meruit.

115 Hæc omnia beatissimus pater Franciscus perfectissime adimplevit, qui Seraphim imaginem tenuit atque formam, atque in cruce perseverans, ad sublimium spirituum gradum meruit advolare. Semper enim in cruce fuit, non subterfugiens laborem, tantum ut posset in se et de se voluntatem Domini adimplere. Norunt præterea, qui cum illo conversati sunt, fratres, quoniam quotidiana et continua collatio de Jesu fuerit in ore ipsius, quam dulcis et suavis confabulatio, quam benigna et amore plena colloquio. Ex abundantia cordis os loquebatur, et fons illuminati amoris, replens omnia viscera ejus, ebulliebat foras. Multa illi utique cum Jesu: Jesum in oculis, Jesum in manibus, Jesum in reliquis membris semper portabat. O quoties, cum sederet ad prandium, audiens vel nominans vel cogitans Jesum, corporalis esse * oblitus est! Et, ut de Sancto legitur, videns non videbat, audiens non audiebat. Imo et multoties, cum per viam iret, meditans et cantans Jesum, obliviscatur itineris, et omnia in vitabat ad laudem Jesu. Et quia miro amore semper in corde suo gerebat Christum Jesum, et hunc crucifixum, propterea signaculo suo gloriosissime supra cæteros est signatus. Quem etiam mente excedens contemplabatur in gloria indicibili et incomprehensibili sedentem ad dexteram Patris, cum quo ipse coalitissimus Altissimi Filius in unitate Spiritus Sancti vivit et regnat, vincit et imperat, Deus æternaliter gloriosus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

x.
Postridie cum
ingenti pompa
defertur ad
ecclesiam
S. Damiani,

C 116 Patres ergo et filii, qui conveniant, cum omni multitudine populorum, quæ ex vicinis civitatibus tantis adgaudebat interesse solemnibus, totam noctem illam, in qua obiit Pater, divinis laudibus consummare, ita ut præ jubilationum charitatis fore angelorum excubiæ viderentur. Mane autem facto, convenit multitudo civitatis Assisii cum omni clero, et tollentes corpus sacrum de loco, in quo obierat, cum hymnis et laudibus, clangentibus tubis, ipsum ad civitatem portaverunt. Acceperunt singuli ramos olivarum aliarumque arborum, sacras obsequias solemniter exequentes, multiplicatis luminaribus, omnia vocabula altisonis exsolvebant. Cumque, portantibus filiis Patrem, et grege sequente Pastorem, ad Pastorem ovium * properantem, perventum esset ad locum, in quo Religionem et Ordinem sacrarum virginum et dominarum pauperum ipse primo plantavit, deponentibus eum in ecclesia S. Damiani, in qua decem filia suæ, quas Domino acquisiverat, morabantur, aperta est fenestra parvula, per quam ancillæ Christi constituto tempore communicare solent Dominici Corporis Sacramento; aperta est arca, in qua portabatur a paucis, qui multos portare solebat: et ecce domina Clara, quæ erat aliarum mater, et prima plantula hujus sancti Ordinis fuit, venit cum reliquis filiabus ad vi-

* f. omnium

dendum Patrem, non loquentem eis, non rever- surum ad eas, sed ad Dominum properantem.

AUCTORE
THOMA CELAN.
ubi ostenditur
S. Clara et
sociabus ejus,
atque hinc

117 Et ingeminatis suspiriis cum magno cordis gemitu et lacrymis multis respicientes eum, supra voce clamare cœperunt: Pater, pater, quid faciemus? cur nos miseris deseris, aut cui nos desolatas relinquis? Cur nos, quo vadis, non præmisisti gaudentes, quas sic hic dimittis dolentes? Quid præcipis, nos facturas in isto carcere sic reclusas, quas nunquam, ut soles, disponis ulterius visitare? Tecum nostra consolatio tota recedit, et simile solatium non remanet sæculo tumulatis. Quis in paupertate tanta non minus mentorum, quam rerum, sociabitur nobis, o pauperum Pater, paupertatis amator? Quis in tentatione succurret, o innumeras tentationes expertus, tentationum examinatus, incautus *. Quis in tribulatione consolabitur tribulatas, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis? O amarissima separatio! o inimica absentatio! o nimis horrenda mors, quæ millia filiorum et filiarum tanto Patre orbata trucidas, cum irrevocabiliter elongare festinas illum, per quem nostra studia, si qua sunt, floruerunt. Sed virgineus pudor multo fletui imperabat, et super illum plangere nimis erat incongruum, in cujus transitu frequens concurrat exercitus angelorum, et latati sunt cives Sanctorum et domestici Dei. Sicque inter lætitiæ * positæ deosculabantur splendidissimas manus ejus, ornatas pretiosissimis gemmis et coruscantibus margaritis e. Et ablato eo, clausa est illis janua, quæ minime vultui tanto patebit. O quantus luctus omnium erat in harum miseranda et pietate plena reclamazione! Quanta præcipue mœrentium lamenta filiorum! Singularis eorum dolor, communis omnium erat, ita quod vix quisquam posset abstinere a fletu, cum angeli pacis amare flerent.

* f. incautus

E
* adde et mœ-
rentem

118 Pervenientibus denique omnibus ad civitatem cum jucunditate magna et exultatione, in sacro loco f, sed sacriori de cætero, posuerunt sanctissimum corpus; ubi ad gloriam summi omnipotentis Dei novorum multiplicitate miraculorum mundum illuminat, sicut hactenus eum in sanctæ prædicationis doctrina mirabiliter illustravit. Deo gratias. Amen. Ecce, sanctissime ac benedictæ Pater, debitis ac dignis, licet insufficientibus, laudibus te prosecutus sum, et tua gesta utcumque perstrinxi narrando. Da propterea mihi misero ita digne vita præsentem te sequi, ut misericordiam consequi merear in futuro. Recordare pie pauperum filiorum, quos præter te unicum et singulare solatium vix aliqua consolatio confortaret. Nam licet tu, eorum potior et prima portio, angelorum F choris admixtus, et in throno gloriæ Apostolis insertus, jacent ipsi nihilominus in lecto * fecis obscuri, in carcere sic flebiliter ad te clamantes: Representa, Pater, Jesu Christo, Filio summi Patris, sacra stigmata ejus, et lateris ac pedum et manuum crucis signacula prode, ut dignetur ipse misericors ostendere propria vulnera Patri, qui nobis miseris revera propter hoc semper placabilis erit. Amen. Fiat, fiat.

Assisium, ubi
tumulatur et
miraculis co-
ruseat

f

* f. loco

ANNOTATA.

a Nempè de impleto desiderio possidendi sacri illius corporis thesaurum.

b Forte legendum est: Et ferri recentis nigredinem.

c Obscurum est, quid hic velit biographus. Forte tamen indicat, stigmata illa prius in Seraphino, qui S. Francisco apparuit, visa esse, ac paulo post in Francisco.

d Subintellige hic Luca, aut Euangelio: nam textus, qui subditur, ita fere legitur apud Lucam cap. 11, v. 54.

e Id est, sacris stigmatibus.

f In ecclesia S. Georgii, in qua sepultum quievit usque in annum 1250, quo ad magnificam ecclesiam, illius nomine Deo exstructam, translatum fuit, uti

e.c

AUCTORE
THOMA CELANO

ex Tribus Socis sanctoque Bonaventura videbimus; de qua translatione non potuit meminisse Celanensis, qui ante id temporis hoc suum Opusculum absolvit.

LIBER III.

CAPUT I.

Franciscus ritu solemniori in numerum Sanctorum relatus.

CAP. I.
Increbra centibus quotidie Sancti miraculis.

a

Gloriosissimus pater Franciscus vicesimo conversionis suae anno feliciter finem felici connectens principio, felicissime caelo spiritum commendavit, ubi gloria et honore coronatus, et locum sortitus, in medio lapidum ignitorum a throno Divinitatis assistens, eorum, quos reliquit in terris, studet efficaciter negotia pertractare. Revera quid illi poterit denegari, in cujus sacrorum stigmatum pressura forma resultat illius, qui coequalis Patri existens, sedet ad dexteram Majestatis in excelsis, splendor, ignis et figura substantiae Dei, purgationem faciens peccatorum? Quid ni exaudiatur, qui configuratus morti Jesu Christi in societate passionum ejus, manuum et pedum atque lateris **B** sacra vulnera repraesentat? Laetificat certe jam mundum novo gaudio sospitatum, et vere salutis offert commoda universis. Miraculorum luce clarissima mundum irradiat, et veri sideris fulgore totum illustrat. Lugebat olim mundus, ejus se fraudatum praesentia; quadam tenebrarum voragine ad ejus occasum se viderat occupatum. Sed jam, velut in meridie et novae lucis exortu, fulgentioribus radiis illustratus, sentit, se universam caliginem amisisse. Cessavit jam (benedictus Deus) omnis querimonia ejus, cum quotidie virtutibus, novis exultationibus in sanctarum virtutum fascibus ex ipso copiosissime cumuletur. Veniunt ab Oriente et Occidente; veniunt a Meridie et Septentrione, qui ejus patrocinio sublevati, haec ita fore, comprobent testimonio veritatis. Ideoque Vir in carne supernorum Amator praecipuus nihil in mundo proprietatis accepit, ut universitatis bonum plenius et jucundius possideret. Factus est proinde in toto, qui voluit esse in parte, et aeternitatem pro tempore commutavit: ubique omnibus adest, et veram universitatis Amator participii detrimenta non novit **b**.

forte noluit

b
et crescente veneratione in populis,

120 Vivens adhuc inter peccatores, universum peragravit et praedicavit orbem. Regnans jam cum angelis, in ecclesiis et populis omnibus praestat beneficia gloriosa. Tota proinde universitas populorum honorat eum, veneratur, glorificat et collaudat. Revera communi bono participantur omnes. Quis enumerare sufficiat, quanta, quis dicere valeat, qualia per eum ubique Dominus dignatus est miracula operari? Quanta nempe in sola Francia Franciscus miracula patrat, ubi ad deosculandum et adorandum capitale **c**, quo sanctus Franciscus in infirmitate fuerat usus, Francorum rex **d**, et regina, et universi magnates occurrunt, ubi sapientes orbis et litteratissimi viri, quorum copiam super omnem terram Parisius **e** maximam ex more producit, Franciscum, virum idiotam et verae simplicitatis totiusque sinceritatis amicum, humiliter et devotissime venerantur, admirantur et colunt. Et vere Franciscus, qui super omnes cor francum et nobile gessit. Norunt quippe magnanimitatem ejus experti, quam liber, quam liberalis fuit, quam virtute, quanto fervore animi cuncta saecularia conculcavit. Verum quid de aliis partibus mundi loquar, et quibus per semicinctia sua morbi discedunt, fugiunt aegritudines, et ad solam nominis ejus invocationem utriusque sexus frequentia multa suis a cladibus liberatur?

in
sternitur via ad canonizationem.

121 Ad cujus quoque tumbam assidue nova miracula fiunt, et multipliciter intercessionibus, eo in loco animarum et corporum gloriosa beneficia impetrantur. Caecis restituitur visus, surdis repara-

tur auditus, claudis redditur gressus. Mutus loquitur, salit podagricus, leprosus mundatur, turgens subtiliatur **f**, et diversa variae infirmitatum gravamina patientes desideratam obtinent sanitatem, ut mortuum corpus viva corpora sanet, sicut vivens mortuas animas suscitabat. Audit haec et intelligit Romanus Pontifex **g**, omnium pontificum summus, omnium Christianorum dux, dominus orbis, pastor Ecclesiae, Christus Domini, vicarius Christi, gaudet et exultat et laetatur, cum temporibus suis novis mysteriis et antiquis mirabilibus Ecclesiam Dei videat innovari, et hoc in Filio suo, quem sacro portavit in utero, fovit in gremio, lactavit verbo, et educavit cibo salutis. Audiunt et ceteri custodes Ecclesiae, pastores gregis, fidei defensores, amici Sponsi, collaterales ejus, mundi Cardinales, congratulantur Ecclesiae, congaudent provinciae, glorificant Salvatorem, qui summa et ineffabili sapientia et incomprehensibili gratia, summa et inestimabili bonitate, stulta et ignobilia mundi elegit, ut scilicet ad se fortia trahat. Audit et applaudit totalis orbis, et universa monarchia, Catholicae fidei parens, superabundat gaudio, et sancta consolatione perfunditur.

122 Sed sic subita conversio rerum et nova interitus causa emergit in mundo, turbatur protinus pacis jucundum, et ardescit invidiae face, domestico et intestino bello Ecclesia laceratur. Romani, seditiosum hominum genus et ferox, in vicinos ex more deserviunt, et temerarii ad sancta manus mittunt. Studet egregius Papa Gregorius exortam comescere malitiam, saevitiam reprimere, impetum temperare, et velut munitissima turris tuetur Ecclesiam. Multa pericula ingruunt, exitia multa crebrescunt, et adversus Deum reliquo in orbe peccatorum cervix erigitur. Quid enim? Experientissima futura dimetiens, praesentia ponderans, seditiosis reliquit Urbem **h**, ut orbem a seditionibus liberet et defendat. Venit proinde ad civitatem Reatinam **i**, ubi honorifice suscipitur, sicut debet. Inde progrediens Spoletum **k**, ab hominibus magna cum reverentia honoratur; ubi paucis diebus commorans, causa Ecclesiae informata, comitantibus ipsum venerabilibus Christi, ad famulas mundo mortuas et sepultas **l** benignus advenit: quarum conversatio sancta, paupertas altissima, et institutio gloriosa ipsum cum reliquis movet ad lacrymas, ad contemptum provocat saeculi, ad caelibem vitam accendit. O admirabilis gratiarum omnium nutrix humilitas! Princeps orbis terrarum, successor Principis Apostolorum, visitat pauperulas mulieres, accedit ad abjectas et humiles carceratas, et licet digna iudicio justo, insueta exemplo tamen humilitas haec, et multis retroactis saeculis inexplorata.

123 Properat jam, properat Assisium, ubi sibi gloriosum depositum conservatur, ut in eo passio universa et tribulatio ingruens exturbetur. Ad ejus ingressum tota jubilat regio, civitas exultatione repletur, pauperum turba magna gaudium celebrat, et luminosa dies novis luminaribus inclarescit. In ejus occursum omnis homo procedit, et solemnes excubiæ ab omnibus excoluntur. Egreditur obviam ei pauperum Fratrum pia societas, et unusquisque Domini dulcia cantica promit. Applicat ad locum Christi Vicarius, et in primo descensu sepulcrum sancti Francisci reverenter salutatur. In geminat suspiria, pectus tundit, lacrymas fundit, et uberiori devotione reverendum caput inclinat. Fit interea de Sancti canonis actione sollemnis collatio, et super hujusmodi negotio egregia Cardinalium concio saepius convocatur. Concurrunt undique multi, qui per Sanctum Dei fuerant a suis cladibus liberati, et miraculorum maxima multitudo hinc inde coruscant, approbantur, verificantur, audiuntur, recipiuntur. Urget interim officiosa necessitas, nova imminet causa: Perusium it **m** beatus Papa, ut superabundanti et singulari gratia pro summo negotio iterum revertatur. Convenitur denique Perusii rursus, et super hanc causam in camera

Interim tumultuantibus Romanis, Gregorius IX ex Urbe recedit **E**

h
i
k

l

F
et Assisii Sancti sepulcrum veneratus, canonizationis causam tractat,

m

A camera domini Papæ venerabilium Cardinalium celebratur sacer conventus. Concordant et dicunt ad * ipsum omnes, miracula legunt, et plurimum venerantur, summisque præconis vitam beati Patris et conversationem extollunt.

eamque Perusii prosecutus, redit Assisium,

124 Ideoque non indiget, inquit, miraculorum attestazione Sanctissimi vita sanctissima, quam oculis nostris vidimus, contractavimus manibus, magistra veritate probavimus. Tripudiant universi, lætantur, lacrymantur. Et quidem in lacrymis illis benedictio multa. Jam namque diem constituunt benedictum, in quo totum mundum repleant gaudio salutari n. Adest quoque dies sollemnis toto venerabilis ævo, non solum terras, sed cælicas officinas, sublimiori tripudio spargens. Convocantur episcopi, adveniunt abbates, et de remotis partibus prælati Ecclesiæ adsunt. Regalis se offert præsentia comitum, et procerum advenit nobilis multitudo. Comitantur deinde universi Dominum omnis orbis, et cum ipso Assisii civitatem felici pompa ingrediuntur. Venitur ad locum, tam sollemni occursum Cardinalium præparatum, et beato Papæ gloriosorum Cardinalium, episcoporum et abbatum conglomeratum frequentia tota. Ibi sacerdotum et clericorum concursus eximius: ibi Religiosorum felix et sacer conventus: ibi sacri velaminis verecundior habitus: ibi omnium populorum maxima turba, et utriusque sexus pene innumerabilis multitudo. Accurritur undique, et desideratissime omnis ætas tanto se conventui præsentat. Parvus et magnus ibi sunt, servus et liber a domino suo.

ibique Franciscum

125 Astat Pontifex summus, Christi Ecclesiæ sponsus, tantorum filiorum varietate circumdatus, et corona gloriæ in capite suo, signo sanctitatis, indutus, in ligatura auri, opere lapidarii sculptilis. Astat Christus Domini in magnificentia gloriæ decoratus, et vernantibus figuratis gemmis coopertus, omnes sollicitat ad videndum. Circumdant eum Cardinales et episcopi, splendidioribus ornati monilibus, et niveis fulgoribus candidati, supercælestium pulchritudinum imaginem præferunt, et glorificatorum gaudium repræsentant. Expectat omnis populus vocem gaudii, vocem lætitiæ, vocem novam, vocem omni dulcedine plenam, vocem laudis, vocem perpetuæ benedictionis. Prædicat primitus populo universo Papa Gregorius, et affectu mellifluis, voce sonora, nuntiat præconia Dei: sanctum quoque Franciscum patrem nobilissimo sermone collaudat, et conversationis ejus recolens et annuncians puritatem, totus lacrymis madidatur. Sermo ejus tale sumit exordium: « Quasi stella matutina in medio nebulae, et quasi luna in diebus suis plena, et quasi sol refulgens, sic ille refulsit in templo Dei. » Completur itaque sermo fidelis et omni acceptione dignus. Et unus ex subdiaconibus domini Papæ, nomine Octavianus p, miracula Sancti coram omnibus voce altissima legit. Dominus Ramarius q diaconus Cardinalis perspicaci pollens ingenio, pietate ac moribus clarus, ea sacris loquelis, lacrymis perflusus edisserit. Tripudiat Pastor Ecclesiæ, ac de intimis visceribus longa suspiria trahens, et salutare singultus ingenians, lacrymarum rivulos educit. Cæteri quoque prælati lacrymarum profluvia spargunt, et sacri ornatus earum exuberantia irrorantur. Plorat denique cunctus populus, et desiderabili expectatione suspensus vehementius fatigatur.

126 Clamat deinde voce altisona Papa beatus, et protensis ad cælum manibus, inquit: Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus Sancti, et gloriosæ Virginis Mariæ, et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et ad honorem gloriosæ Ecclesiæ Romane, beatissimum patrem Franciscum, quem Dominus glorificavit in cælis, venerantes in terris, consilio fratrum nostrorum et aliorum prælatorum in catalogo Sanctorum decernimus adnotandum, et festum ejus die obitus sui celebrari r. Ad hanc quoque vocem cæperunt venerandi Cardinales cum domino Papa, TE DEUM LAUDAMUS alta voce cantare. Attollitur proinde cla-

Sanctis sollemnissime adscribit anno 1228, die 16 Julii.

r

mor populorum multorum, laudantium Deum, et universas resonat terra voces, repletur jubilationibus aer, et tellus lacrymis madidatur. Cantantur cantica nova, et in melodia Spiritus jubilant servi Dei. Audiuntur ibi organa melliflua, et carmina spiritualia modulatis vocibus decantantur. Ibi suavissimus odor respirat, et jucundior melodia omnium movens affectus resultat ibidem. Emicat aula, et splendidioribus radiis coloratur. Ibi olivarum virentes rami, et reliquarum arborum comæ virentes. Ibi festivus ornatus, lucidus, incandescens cunctos exornat, et pacis benedictio convenientium lætificat mentes. Descendit denique de solio excelso felix Papa Gregorius, et per inferiores gradus ad offerenda vota et Sacrificia sanctuarium intrat, tumbamque, continentem sacrum et Deo dicatum corpus, felicibus labiis osculatur s. Offert et multiplicat prece, celebratque Mysteria t. Stat circa illum corona Fratrum, laudans, adorans et benedicens omnipotentem Deum, qui fecit magna in omni terra. Ampliat universus populus laudes Dei, et in honorem Trinitatis excelsæ sancto Francisco persolvunt sacrarum munera gratiarum. Amen. Facta sunt hæc autem in civitate Assisii secundo anno Pontificatus domini Papæ Gregorii, xvii die Calendarum mensis Augusti u.

s

t

u

E

ANNOTATA.

a Ex Ezechielis cap. 28, v. 14.

b Id est, qui aliis succurrendo nihil amittit.

c Id est, pulvinar ad caput reclinandum.

d Regnabat tunc in Francia Ludovicus IX, et ipse post obitum suum inter Sanctos merito relatus.

e Parisius pro Parisii, seu pro Lutetia Parisiorum ea ætate sæpe usurpabatur.

f Hoc est, detumescit.

g Gregorius IX summum Pontificatum adeptus est anno 1227, sexto mense post obitum S. Francisci, cui fuerat familiaris ac mire deditus.

h Seditiosis Romanis, quos Fredericus II imperator in suas partes adversus Gregorium IX attraxerat, et a quibus hic compulsus fuit Roma excedere anno 1228 in festis Paschalibus, ut testantur ejus temporis chronologi, seu feria secunda Resurrectionis Dominicæ, ut addit ejusdem Pontificis Vitæ scriptor.

i Reate, Italice Rieti, ditionis Ecclesiasticæ in Umbria Episcopalis civitas est, ut supra annotavi.

k Spoletum, olim ducatus Spoletani caput, civitas in Umbria est ditionis Pontificæ.

l Indicat Pauperes Dominas, quæ prope Assisium apud ecclesiam S. Damiani sub S. Clara Regulam F. S. Francisci profitebantur.

m Perusium vel Perusia, Umbriæ caput et civitas Episcopalis est sub dominio summi Pontificis, circiter duodecim milliariibus distans Assisio.

n Quia decretum hoc Perusii factum est, Benedictus XIV in suo eximio Opere de Servorum Dei beatificatione etc.; lib. 1, cap. 56, num. 2. Francisci canonizationem a laudato Gregorio in civitate Perusina factam ait, quamvis ejusdem sollemnitas, ut mox videbimus, paulo post Assisii peracta sit.

o Ex Ecclesiastici cap. 30, v. 6 et 7.

p Apud Waddingum ad annum 1228 num. 4 dicitur hic fuisse octavianus Cardinalis, consobrinus Innocentii III, ab eodem creatus tituli SS. Sergii et Bacchi.

q Apud laudatum Annalistam vocatur hic Rainerus Cappoccius Viterbiensis, diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin.

r Obiit S. Franciscus Italico more computandi quarto Nonas Octobris, cui diei Gregorius IX illius festum affixit; sed nostro, eoque per Europam magis recepto more, obiit quinto Nonas Octobris post solis occasum. Consule Commentarium prævium § 29.

s Solum ergo osculatus est tumbam continentem sacrum et Deo dicatum (Francisci) corpus, non corpus levavit de tumba, ut quidam crediderunt, quos

in

AUCTORE
THOMAS CELAN.

in Commentario prævio num. 680 et sequenti refu-
tavi.

1. Non recte igitur hæc S. Francisci canonizatio
refertur inter eas, quæ sine celebratione Sacrificii
Missæ a summis Pontificibus peractæ fuere. Ad
Commentarium prævium num. 679.

u. Id est, anno æræ Christianæ 1228, die 16 Ju-
lii, consentientibus reliquis biographis. Lege Com-
mentarium prævium num. 682 et sequentibus, ubi
etiam refutavi Franciscum Pagium, qui eandem
solemnitatem sub finem Junii vel initio Julii conti-
gisse, credidit.

CAPUT II.

Miracula post mortem patrata.

ii.
Puella tor-
tum collum
restituitur:

Jesu Christi Domini nostri suppliciter gratiam
invocantes, ad excitandam præsentium devotionem
et futurorum corroborandam fidem, miracula, quæ
coram domino Papa Gregorio, ut dictum est, per-
fecta sunt, et populo nuntiata a, Christo duce, bre-
viter, sed veraciter, conscribimus. Eo namque die,
quo sanctum et sacrum corpus beatissimi patris
Francisci reconditum fuit, velut pretiosissimus
thesaurus, magis supercœlestibus aromatibus,
quam terrenis speciebus, inunctum b, apportata est
puellula quædam, jam per annum habens collum
monstruose plicatum, et caput humero annexum,
nec poterat, nisi ex obliquo sursum aspicere. Quæ
dum sub arca, in qua pretiosissimi Sancti recon-
ditum corpus jacebat, caput aliquamdiu submisisset,
statim meritis sanctissimi Viri collum erexit
et in concedenti statu caput extitit reparatum, ita
quod puella ex subita sui immutatione extupescita
nimis, cepit fugere ac plorare: fovea namque
apparebat quædam in humero, cui caput fuerat
applicatum, propter situm, quem fecerat infirmitas
diuturna.

a
b
c
puer contra-
ctam distor-
tamque tibiam
habens,

128 In comitatu Narniensi c puer quidam erat,
qui tanta contractione tibiam tortam gerebat, quod,
nisi duorum baculorum suffragio, nullo modo po-
terat ambulare. Erat enim mendicans, et tanta
infirmitate per plures annos gravatus, patrem pro-
prium et matrem minime cognoscebat. Qui meritis
beatissimis patris nostri Francisci a dicto periculo
sic extitit liberatus, ut absque baculorum susten-
taculo liber incederet usquequaque, laudans et be-
nedicens Deum et Sanctum ejus.

d
vir sinistram
crus gravissi-
me affectum;

129 Nicolaus, de Fulgineo d quidam civis, cum
haberet crus sinistram dolore gravatum, ad recu-
perandam pristinam sanitatem tanta expendit in
medicis, quod ultra velle ac posse se debitis obli-
gavit. Tandem, cum eorum auxilio in nullo sibi
penitus profecisset, dolore permaximo sauciatus
est in tantum, quod ingeminatis clamoribus vicinos
de nocte non permittebat obdormire, vovens se
Deo et S. Francisco, fecit se ad ejus tumulum
deportari, cumque per noctem orans coram Sancti
tumulo moraretur, extenso crure, magno exhila-
ratus gaudio, sine baculo ad propria remeavit.

e
item puer al-
ter contra-
ctam tibiam,

150 Puer unus etiam crus habens contractum,
ita quod genu pectori et calcaneum natibus ad-
hæreret, ad sepulcrum beati Francisci accedens,
patre ipsius carnem propriam cilicio macerante
ac pro ipso graviter affligente, ita plena et subita
sanitate convalevit, quod sanus et letus, gratias
[agens e] Deo et S. Francisco, posset discurrere per
plateas.

f
aliusque præ-
terea ulcero-
sam, habentes

151 In Fanensi f civitate quidam contractus
erat, cujus tibiam, ulceribus plenâ, natibus adhæ-
rebant, quæ tantum exhalabant fetorem, quod
eum hospitalarii recipere non poterant, nec tenere;
qui meritis beatissimi patris Francisci, cujus mise-
ricordiam invocatum *, se paulo post gavisus est
liberatum.

* l. invocabat
ac puella om-
nium mem-
brorum usu
destituta, san-
tantur.

152 Quædam puella Eugubina g, cum, contra-
ctis manibus, omnium membrorum officium per
annum penitus amisisset, ad obtinendam gratiam
nutrix ejus cum imagine cerea ipsam ad beatissimi

patris Francisci tumulum deportavit. Cumque ibi-
dem per octo dierum spatium moraretur, die una
ita propriis usibus restituta sunt omnia membra
ejus, quod ad pristina officia idonea solito habe-
rentur.

D
g

155 Collius quoque puer de Monte-nigro h ante
fores ecclesiæ, ubi requiescit corpus beati Fran-
cisci per dies plures decubans, quia nec ire pote-
rat, nec sedere, a cingulo infra omnibus erat viribus
et membrorum officio destitutus: quadam vero die
intrans ecclesiam, ad tactum sepulcri beatissimi
patris Francisci, foras sanus et incolumis est re-
gressus. Dicebat autem ipse puer, quod, dum co-
ram tumulo gloriosissimi Sancti jaceret, astitit ei
juvenis quidam, habitu Fratrum indutus, supra
sepulcrum existens; qui pira in manibus portans,
vocavit eum, et præbens ei pira, ut surgeret,
confortavit eum. Quod pira de manibus ipsius
suscipiens, respondebat: Ecce contractus sum, et
nullo modo surgere possum. Pira vero exhibi-
tum manducavit, et ad aliud pira, quod a juvene
offerebatur, cepit extendere manum. Qui dum
iterum eum, ut surgeret, hortaretur, infirmitate
gravatum se sentiens, non surgebat. Sed dum ad
pira manum extenderet, dictus juvenis, exhibito
illo pira, manum ejus apprehendit, et foras addu-
cens eum, disparuit ab oculis. Qui sanus et incolu-
mem factum se videns, cepit alta voce clamare,
quod factum fuerat, omnibus manifestans.

Puer paraly-
ticus per mi-
ram ad illius
sepulcrum vi-
sionem,
h

154 Mulier quædam de castro, quod dicitur
Cucoranum i, ad sepulcrum gloriosi patris Fran-
cisci oblata est. In nullo enim membrorum, præ-
terquam in sola lingua, operationis cujusquam
remanserat usus. Moram igitur faciens ante tum-
bam sanctissimi Viri, surrexit optime liberata.
Quidam alius, civis Eugubinus, cum filium suum
in cista contractum ad sancti Patris tumulum de-
tulisset, sanum et incolumem recepit eum: fuerat
enim tanta enormitate contractus, quod tibiam na-
tibus adhærentes forent penitus arefactæ.

mulier para-
lytica, atque
alter contra-
ctus,
i

153 Bartholomæus de Narnii civitate, homo
pauperimus et egenus, cum sub umbra cujusdam
nucis quodam tempore obdormivisset, evigilans,
ita se contractum reperit, quod nunquam ire po-
terat: crescente autem sensim infirmitate, tibia
cum pede subtili curva et arida facta est, incisio-
nem ferri non sentiens, nec ignis adustionem ali-
quatenus pertimescens. Sed versus Amatorum paupe-
rum, et omnium egenorum pater, Franciscus
sanctissimus, nocte quadam se illi per visionem
somnia manifestat, præcipiens, ut ad balneum
quoddam accedat. In tante miserie *, pietate per-
motus, vult eum ab hac ægritudine liberare. Sed
expergefactus nesciens, quid faceret, episcopo ci-
vilitatis narravit per ordinem visionem. Episcopus
vero adhortans eum, ut ad imperatum balneum
properaret, signavit ac benedixit eum. Cœpitque
baculo sustentatus ad locum utcumque, ut melius
poterat, pertrahere semetipsum. Cumque mœstus
pergeret, nimio labore confectus, audivit vocem
dicentem sibi: Vade cum pace Domini, ego ille,
cui te vovisti. Appropinquans deinde ad balneum,
quia nox erat, erravit a via, et audivit vocem di-
centem sibi, quod non recto itinere ambularet:
quæ et versus balneum eum direxit. Cumque ve-
nisset ad locum, et balneum fuisset ingressus,
manum unam super pedem sensit imponi sibi, et
aliam super tibiam ipsam quietius extendentem.
Continuo proinde liberatus, ex balneo exiit, lau-
dans et benedicens omnipotentem Creatorem et
beatum Franciscum, servum ejus, qui tantam ei
gratiam contulit et virtutem. Sex enim annorum
spatio contractus et mendicus fuerat homo ille, ac
plena ætate provectus.

virque, cui ti-
bia aruerat,
mirabiliter
curantur.

* an in tanta
miseria?
F

156 Mulier quædam Sibia nomine, cæcitatem
oculorum per plures annos perpessa, ad sepul-
crum Viri Dei cæca, tristis adductur. Recuperato
vero pristino lumine, gaudens et exultans domum
revertitur. Claudus * de Spello k coram tumulo
sacri corporis, visum diu perditum reinvenit.

iii.
Cæci ac lusa
visu donan-
tur.

* forte Clau-
dus
k

A Collia vero mulier de Camerino *l*, cum esset dexteri oculi lumine privata ex toto, pannum, quem beatus Franciscus tetigerat, parentes ejus super perditum oculum posuerunt, et sic, voto facto, de recuperato lumine Domino Deo et sancto Francisco gratias persolvunt. Simile aliquid cuidam mulieri de Eugubino * accidit, quæ, voto facto, pristinam sanitatem rehabere lætatur. Civis quidam de Assisio, per quinquennium perditum lumine oculorum, qui *, cum adhuc viveret, beatus Franciscus familiaris fuerat, ei semper, cum oraret, pristinam familiaritatem commemorans, ad tactum sepulcri ejus extitit liberatus. Albertinus quidam de Narnio fere per annum oculorum lumen ex toto amiserat, ita quod palpebræ usque ad genas dependerent : qui beato Francisco se vovit, et statim, lumine reparato, ad gloriosum sepulcrum ejus visitandum se preparans devenit.

Energumenus ad Sancti tumbam liberatus, m

157 Vir erat in civitate Fulginei, nomine Petrus, qui dum vice quadam ad visitanda limina beati Michaelis archangeli *m*, sive ex voto, sive ex poenitentia sibi injuncta, pergeret, ad fontem applicuit. Qui cum ex lassitudine itineris sitiret, illius fontis aquam degustans, visum est sibi demones imbibisse. Sicque per tres annos ab ipsis obsessus, horribilia visa et dicta pessima faciebat. Veniens quoque ad tumulum beatissimi Patris, furentibus demonibus et crudelissimè discerpentibus eum, claro et manifesto miraculo ad tactum sepulchri ejus mirifice liberatus est.

atque demonum vexationibus erepti.

158 Mulier quædam in civitate Narnii cum furia maxima duceretur, et, mente perditâ, horribilia faceret, et inconvenientia loqueretur; apparuit ei tandem beatus Franciscus in visione dicens : Facias tibi crucem. Et respondente illa : Non possum; Sanctus illi signum crucis impressit, et omnem fugavit ab ea insaniam passionis et dæmoniâ fantasmâ. Viri quoque multi et feminae, variis dæmonum cruciatu supplicis et decepti præstigiis, ab ipsorum potestate sancti et gloriosi Patris præclaris meritis sunt expediti. Verum quia illud hominum genus sæpe solet implicare deceptio falsitatis, de his nos breviter expedientes, ad maxima transeamus.

ANNOTATA.

a Sunt ergo hæc miracula authentica, diligenter scilicet examine discussa, et a probis testibus probata et comperta. De iisdem ita loquitur Alexander IV Papa in litteris anno 1233 die 29 Octobris datis, relatisque in Bullario Franciscano tom. II, pag. 85 et sequenti : Multis cum (forte eum, Franciscum scilicet) divina potentia adhuc militantem inter homines, et demum in Sanctorum agminibus triumphantem, dignata est clarificare miraculis, quæ felicis record. Gregorius Papa, prædecessor noster, ne illa vel perverteret amula sanctitatis iniquitas, vel oblivionis digitus, qui rebus gestis cito superducitur, aboleretur, solertissimis inquisitionibus indagata, et comperta fidelissimis documentis, fecit ad laudem Dei, et augmentum fidei, et instructionem salubrem, tam præsentium, quam etiam futurorum, monumentis perpetuis commendari. Monumenta hæc Bullarum editor Sbaralea ibidem annotavit, hoc ipsum Thomæ Celanensis Opusculum esse; quod mihi quoque verisimillimum apparet, nisi forte sint aliud instrumentum, ex quo ille miracula descripsit.

b Ex hoc loco dubitari potest, an Sancti corpus ante primam sepulturam suam unguentis fuerit inunctum; qua de re tamen apud alios biographos nulla fit mentio.

c Narnia, incolis Narni, Pontificiæ ditionis in Umbria civitas episcopalis est, ad Narem fluvium.

d Fulginium, Italicæ Foligno, similiter episcopalis civitas Umbræ est, et ditionis Ecclesiæ.

e Hanc voculam, quæ in apographo nostro desideratur, adscripsi.

f Fanum, de quo hic, alias Fanum Fortunæ, Italicæ Fano dictum, Umbræ civitas episcopalis est Octobris Tomus II.

ditionis Pontificiæ, in littore maris Adriatici inter Pisaurum et Senogalliam sita.

g Id est, ex civitate Eugubio, cujus brevem notitiam supra jam dedi; nec in posterum de locis, quorum notitia præmissa est, hic quidquam annotabo, ne frustra prolatus sim.

h Verisimiliter indicatur mons et vicus in Sabiniis, paucis milliariibus ab urbe Reatina distans, Italicæ Monte Nero dictus.

i Leander Albertus in Descriptione Italiæ Castrum vel Castellum Cuccaro memorat in Lucania seu Basilicata, quatuor milliariibus a littore distans. Hocne, an aliud hic per castrum Cuccoranum indicetur, incertum mihi est.

k Spello, Latine Hispellum, oppidum Umbræ est ditionis Pontificiæ.

l Camerinum civitas episcopalis est ditionis Ecclesiæ in Marchia Anconitana.

m Nimirum ad Montem Garganum in Apulia, S. Michaelis archangeli apparitione celebrem.

AUCTORE
THOMAS CELAN.

CAPUT III.

Reliqua miracula.

Puer quidam, Matthæus nomine, de civitate Tuderterti *a*, per octo dies quasi mortuus in lecto jacens, ore penitus intercluso et lumine oculorum sublato, cute vultus, manuum ac pedum ipsius ad modum ollæ totaliter denigrata, et de salute vitæ ejus ab omnibus desperatus, ad votum matris suæ mirabili velocitate convaluit. Emittebat enim marcidum sanguinem per os suum, per quod etiam credebatur emittere intestina. Statim vero, ut mater ejus S. Francisci nomen flexis genibus invocavit, surgens * ab oratione, cepit puer oculos aperire, lumen videre, ac sugere mammas; et paulo post decedente corio nigro, caro pristina rediit, et convalescentiam viresque resumpsit. Protinus namque, ut convalescere cepit, interrogavit eum mater ejus, dicens : Quis te liberavit, fili? Et ille balbutiendo respondebat : Ciccū, Ciccū. Non enim poterat propter infantiam plene loqui, et ideo nomen beati Francisci sic loquens dimidiabat.

iv.
Puer morti proximus mirabili modo subito convalescit : a

E

* i. dum surrexit

140 Juvenis quidam, cum in quodam altissimo loco moraretur, ex eodem loco corruens, loquelam et omnia membrorum officia perdidit. Tribus quoque diebus non manducans neque bibens, neque aliud sentiens, mortuus credebatur. Mater vero illius nullorum medicorum requirens suffragium, a B. Francisco ejus postulat sanitatem. Et sic, voto facto, vivum eum recipiens et incolumem, laudare cepit omnipotentiam Salvatoris. Alius quidam, Martinus nomine, infirmatus ad mortem, et de liberatione sua penitus ab omnibus desperatus, invocato utcumque nomine beati Francisci, subita sanitate convaluit. Puer quidam de Aretio *b*, Galterus nomine, continuis febribus laborans, et duplici apostemate cruciatus, ab omnibus medicis desperatus, voto parentum beato Francisco exhibitio, concupitè restitutus est sanitati. Alius vero morti propinquus, facta imagine cerea, priusquam perfecta esset *c*, ab omni passione in continenti extitit liberatus.

juvenis elapsu, alii aliter de vita periclitantes sanantur :

F

b

c

141 Mulier quædam per plures annos in lecto infirmitatis suæ decubans, nec se aliquo modo valens volvere, vovit se Deo et beato Francisco, et ab omni liberata est aegritudine, et implevit necessaria officia vitæ suæ. In civitate Narniensi quædam mulier erat, quæ per octo annos manum sic habuit desiccata, quod nihil cum ea posset operari. Tandem beatus Franciscus per visionem apparuit, et manum ejus extendens, alteri adæquavit. Juvenis quidam in ea civitate per decem annos gravissima infirmitate detentus, totus erat immobilis effectus, ita quod ei nulla prodesse poterat medicina. Qui meritis beati Francisci, voto a matre emisso, statim recepit commodum sanitatis. Erat in civitate Fanensi quidam Hydropisis morbo detentus, cujus membra erant horribiliter tumefacta :

alii ab aliis infirmitatibus

AUCTORE
THOMA CELANO:
d

qui per beatum Franciscum ab eadem infirmitate plene meruit liberari. Civis quidam de Tuderto in tantum gutta arthritica *d* gravabatur, quod nec sedere poterat, nec quiescere ullo modo. Tantum ei dicta passionis vehementia frigus præstabat continuum, quod totus ad nihilum redigi videbatur. Vocavit medicos, multiplicavit balnea, medicinas adhibuit multas, nec tamen ullo modo potuit horum remedio sublevari. Die vero quadam, quodam sacerdote præsentate, votum emisit, ut sanctus Franciscus ei pristinam redderet sanitatem, sicque precibus ad ipsum fuis, mox se conspexit pristinae redditum sanitati.

per ejusdem
Sancti opem
evadent inco-
lumes.

142 Mulier quædam in Eugubii civitate paralytica jacens, tertio invocato nomine beati Francisci, ab infirmitate sua dimissa est et sanata. Quidam, nomine Bantadosus, cum in pedibus et manibus sustineret gravissimam passionem, ita quod nec movere se poterat, nec ad partem aliquam declinare, cibo jam perdito atque somno; mulier quædam die quadam venidit ad eum, monens et suggerens, ut, si ab hac infirmitate vellet citissime liberari, beato Franciscus se devotissime devoveret. Respondebat autem vir ille: Non credo, ipsum esse Sanctum. Muliere illi pertinaciter devote suggerente, vir ille tandem se vovit in hunc modum: Voveo me (inquit) sancto Franciscus, et ipsum credo Sanctum, si me infra trium dierum terminum ab hac aegritudine liberabit. Qui meritis Sancti Dei mox liberatus, ambulavit, requievit et manducavit, dans gloriam omnipotenti Deo.

Apparens vul-
nerato, docet
modum extra-
hendi sagit-
tam;
e

145 Vir unus, cum esset in capite sagitta ferrea graviter vulneratus, et sagitta illa intrans per cassam oculi *e*, remansisset in capite, nullo poterat medicorum auxilio adjuvari. Vovit se deinde devotione sancto Dei Franciscus, sperans, se posse illius suffragio liberari. Qui, dum aliquantulum quiesceret et dormiret, dictum est ei a sancto Franciscus in somnis, quod per posteriorem partem capitis faceret eam trahi: sicque, prout in somnis viderat, die sequenti faciens, sine difficultate magna extitit liberatus.

herniosum
curat;
f

144 Homo quidam in castro, Spelli *f*, nomine Imperator, per duos annos rupturam adeo graviter passus est, quod per inferiores exitus intestina omnia defluebant, neque poterat per magnum temporis spatium ea intus reducere et nec locare, ita quod eum habere unum plumatum *g*, oportebat, in quo intestina interius retineret. Recurrit ad medicos ipsorum solatium petens, qui dum ab eo pretium insuliciens *h* postularent, cum unius diei expensis careret et victu, de illorum auxilio penitus desperavit. Convertit se tandem ad divinum auxilium, et merita beati Francisci cepit in via, in domo, et ubicumque foret, suppliciter invocare. Sicque factum est in brevi temporis spatio per Dei gratiam et beati Francisci merita, ut integræ foret restitutus sanitati.

item laboran-
tem in illis vel
costis sanat.

143 Frater quidam in Marchia de Ancona, sub obedientia nostræ Religionis militans, in illis vel costis gravissimum morbum fistulæ tolerabat, ita quod ab omni curatione medicorum ob immensitatem morbi jam fuerat desperatus. Petiit deinde a Ministro, sub cujus obedientia morabatur, licentiam veniendi ad visitandum locum, in quo corpus beatissimi Patris quiescebat, gerens fidem, per ipsius Sancti merita curationis suæ se gratiam adepturum. Minister vero ipsius cum prohibuit, dubitans propter nives et pluvias, quæ tunc temporis erant, ne magis ex itineris fatigatione incureret detrimentum. Cumque de non habita licentia frater ille aliquantulum turbaretur, nocte quadam sanctus pater Franciscus astitit, dicens: Fili, noli de hujusmodi de cetero anxari, sed exuere pelliceo, quo indueris, et emplastrum projice; observa-que Regulam tuam, et liberaberis. Qui mane surgens, juxta præceptum ejus omnia fecit, et de subita liberatione gratias egit Deo.

* an Otto

146 Apud Sanctum Severinum in Marchia de Ancona juvenis quidam erat, nomine Octo *, qui totus lepra infectus existens, medicorum judicio leprosus in omnibus habebatur. Omnia enim membra ejus tumefacta, ingrossata erant, et extensione et inflatione venarum inconvenienti cuncta aspectu cernebat. Non poterat ambulare, sed in lecto aegritudinis miser assidue jacens, parentibus suis dolorem atque tristitiam ingerebat. Pater vero ipsius dolore nimio sauciatus, quid de ipso ageret, nesciebat. Tandem venit in cor suum, ut beato Franciscus ipsum modis omnibus devoveret, et ait ad filium suum: Vis te, fili, vovere beato Franciscus, qui multis utique coruscet miraculis, ut ei placeat te ab hac aegritudine liberare? Qui respondens ait: Volo, pater. Fecit statim pater ejus apportari papyrum, et filii statum faciens in longitudine ac grossitudine mensurata, Erige te, inquit, fili, et beato Franciscus te devove, et liberatione donata, candelam sibi tuæ longitudinis singulis annis, dum vixeris, apportabis. Qui ad jussum patris utcumque se erigens, junctis manibus, cepit beati Francisci misericordiam suppliciter invocare. Suscepta itaque mensura papyri et completa oratione, illico a lepra sanatus est, et surgens, dans gloriam Deo et beato Franciscus, cepit ambulare. In civitate Fani quidam juvenis, nomine Bonus-homo, qui a medicis universis habebatur paralyticus et leprosus, a parentibus suis beato Franciscus devote offertur, mundatus a lepra, et effugato morbo paralisis, plenam consecutus est sanitatem.

D
v.
Duo leprosi,
quorum alter
etiam erat
paralyticus,
curantur.

E
vi.
Puer surdus et
mutus natus
i
k

147 Apud Castrum Plebis *i* puer unus erat pauperimus et mendicus, qui ex toto mutus et surdus erat a nativitate sua, habebatque linguam brevissimam atque curtam, quæ multoties a pluribus exquisita, incisa penitus videretur. Sero *k* vero quodam accessit ad domum cujusdam viri ejusdem Castri, qui Marcus vocabatur, per signum, ut solent muti, ab eo petens hospitium. Inclinauit caput, ex latere maxillæ supponens manum, ut per hoc intelligeretur, quod nocte illa desiderabat hospitari cum eo. Vir autem ille hilariter suscepit eum in domo sua, et libenter tenuit eum secum; quia compenter famulabatur juvenis ille, et bonæ indolis erat puer. Quia, licet surdus et mutus esset a cunabulis, tamen quoque per signum noverat imperata. Cœnante viro prædicto nocte quadam cum uxore sua, astante puero coram eis, dixit uxori suæ: Hoc ego maximum miraculum reputarem, si beatus Franciscus huic auditum redderet et loquelam.

148 Et adjecit: Voveo Domino Deo, si beatus Franciscus hoc dignabitur operari, propter amorem suum hunc puerum habeo charissimum, et expensas ei conferam toto tempore vitæ suæ. Mirum! Dicto completo, statim puer locutus est, dicens: Vivit sanctus Franciscus. Et subsequenter suscipiens, rursus ait: Video S. Franciscum hic superius stantem, qui venit, ut loquelam impendat mihi. Et adjecit puer: O quid ego jam populo dicam? Respondit homo ille: Laudabit * Dominum, et salvabit homines multos. Surrexit denique homo ille, gaudens et exultans multum, et quod factum fuerat, coram omnibus publicavit. Concurrunt omnes, qui eum prius viderant non loquentem, et admiratione repleti et stupore, laudes Deo et beato Franciscus suppliciter retulerunt. Crevit lingua illius et conveniens facta est ad loquendum, et quasi omni tempore puer fuisset locutus, cepit verba formata proferre.

149 Alius quoque puer, nomine Ulla, nec loqui poterat nec ambulare, pro quo mater fidei voto certam imaginem faciens, ad locum, in quo beatus pater Franciscus requiescit, magna cum reverentia deportavit. Quæ domum regrediens, ambulatent reperit filium et loquentem. Homo quidam in episcopatu Perusii, loquela et verbo privatus, omnino semper os ferens apertum, horribiliter oscitabat et anxiabatur. Habebat enim guttur valde tumidum et inflatum. Cumque pervenisset ad locum, in quo requiescit sanctissimum corpus, et per gradum ad sepulchrum ejus vellet attingere, sanguinem multum

post factum a
quodam
votum auditu
et loquela
donatur.

F

* f. laudabis

Duo alii muti
quorum unus
insuper gressu
privatus.

A multum evomuit, et peroptime liberatus, cepit loqui et os claudere, et, sicut expedit, aperire.

ac mulier arefacta lingua, atque alter surdus et mutus sospitantur.

an iapillus?

130 Mulier quædam tam magnum dolorem patiebatur in gutture, quod præ nimio dolore lingua adhaerens palato arida facta est. Non enim poterat loqui, non comedere, nec bibere, et emplastris appositis medicinisque adhibitis, nullam infirmitatis allevationem in his omnibus sentiebat. Tandem in corde suo, quia loqui non poterat, devovit se Sancto, et subito caro crepuit, et de gula egressus est capillus* unus rotundus, quem manu suscipiens, et omnibus ostendens, mox extitit liberata. In castro Grecii juvenis quidam erat, qui auditum perdidit, memoriam et loquelam, nec erat intelligens vel sentiens quidquam. Parentes vero, quia magnam fidem habebant in sancto Francisco, ei supplicii devotione dictum juvenem devoverant. Qui, expleto voto, cunctis, quibus carebat, sensibus affluenter gloriosissimi patris Francisci gratia est ditatus, ad laudem et honorem et gloriam Jesu Christi Domini nostri, cujus regnum, imperium solidum et immobile perseverat per omnia secula seculorum. Amen.

vii. Auctoris brevis epilogus.

131 Diximus pauca de miraculis beatissimi Patris nostri, et plura omisimus, relinquentes volentibus ejus vestigia novæ benedictionis gratiam, studium exquirendi, ut, qui verbo, vita, doctrina mundum omnem gloriosissime illuminavit, mentes diligentium nomen Domini semper dignetur supercaelestium charismatum novis imbribus irrigare. Obsecro propter amorem Nuperis crucifixi, et per sacra stigmata ejus, quæ beatus Franciscus portavit in corpore suo, universos ista legentes et audientes, ut coram Deo mei meminerint peccatoris. Amen.

Sanctus pater atque rectus
Est Franciscus, caelo vectus
Transmigrans a sæculo.
Fit obliquus per hunc rectus,
Et, qui ligno fuit vectus,
Redit absque baculo.
Per hunc dæmon est ejectus
Sanitatumque profectus
Confertur in populo.
Qui repebat super pectus
Firmus vadit et erectus
Ejus adminiculo.
Per hunc cæcus intuetur,
Mutus loqui prohibetur
Nec linguæ vincticulo.

ANNOTATA.

C a Tudertum, seu Tuder, vulgo Todi, Pontificæ ditionis in Umbria civitas est, episcopatu insignita.
b Aretium, Italici Arezzo, episcopalis civitas Hetruriæ est, in dominio Magni ducis.

c Significat haud dubie, aliquem pro laborante vocisse imaginem ceream ad Sancti tumbam appendendam, et antequam imago illa perfecta esset, ægrum convalescere.

d Id, est arthritide.

e Cassa vox Italica, Latine capsula, arca, theca. Cassa oculi igitur est orbita seu cavum oculi, quia oculus in eo, velut in theca ossea, insertus est.

f Vide Annotata ad caput præcedens lit. k.

g Nescio, quid plumatum (quod apud sequioris ævi scriptores nunquam pro pulvinari usurpatur) hic proprie significet, nisi cingulum, quo heriosi utuntur.

h Hoc est, quantum infirmus nequibat sufficere, uti patet ex sequentibus.

i Duo hujus nominis loca in Italia reperi, unum vernacule la Pieve aut la Pieve di Cadore dictum, oppidum Cadubrii tractus caput in ducatu Fori Julii; alium, civitatem Umbriæ, de qua supra jam meminimus.

k Id est, vesperi.

APPENDIX INEDITA

AD VITAM PRIMAM,

Auctoribus Tribus ipsius Sancti Sociis,
Leone, Rufino et Angelo,

Ex codice Ms. conventus Fratrum Minorum Lovanii in Belgio.

PROLOGUS AUCTORUM.

Reverendo a in Christo patri, fratri Crescentio, Dei gratia generali Ministro, frater Leo, frater Rufinus, et frater Angelus, olim socii, licet indigni, beatissimi patris Francisci, reverentiam in Domino debitam et devotam. Cum de mandato Christi, præteriti capituli generalis et vestro b teneantur fratres signa et prodigia beatissimi Francisci, quæ scire vel reperire possunt, vestræ paternitati dirigere, visum est nobis, qui secum, licet indigni, fuimus diutius conversati, pauca de multis gestis ipsius, quæ per nos vidimus, vel per alios sanctos fratres scire potuimus, et specialiter per fratrem Joannem, visitatorem pauperum dominarum, fratrem Illuminatum de Arce, fratrem Masseum de Merignano, et fratrem Joannem, socium venerabilis patris fratris Egidii, qui plura de his habuit de eodem sancto fratre Egidio, et sanctæ memoriæ fratre Bernardo, primo socio c beati Francisci, sanctitati vestræ, veritate prævia, intimare, non contenti narrare solum miracula, quæ sanctitatem non faciunt, sed ostendunt; sed etiam conversationis ejus insignia, et pii beneplaciti voluntatem ostendere cupientes ad laudem et gloriam summi Dei, et dicti Patris sanctissimi, atque ædificationem volentium ejus vestigia imitari; quæ tamen per modum Legendæ non scribimus, cum dudum de vita sua et miraculis, quæ per eum Dominus operatus est, sint confectæ Legendæ d: sed velut de amœno prato quosdam flores, qui arbitrio nostro sunt pulchriores, excerptimus, continuantem historiam non sequentes, sed multa seriose relinquentes, quæ in prædictis Legendis sunt posita, tam veridico quam luculento sermone; quibus pauca, quæ scribimus, poteritis facere inseri, si vestra discretio viderit esse justum e. Credimus enim, quod, si venerabilibus viris, quæ præfatas confecerunt Legendas, hæc nota fuissent, ea minime præterissent, nisi saltem pro parte ipsa suo decorassent eloquio, et posteris ad memoriam reliquissent. Semper integre valeat vestra sancta paternitas in Domino Jesu Christo, in quo nos filios vestros devotos sanctitati vestræ recommendamus humiliter et devote. Data in loco Grecii in idus Augusti anno Domini MCCXLVII f.

Causa, ratio et modus hujus Appendixis scribendæ exponitur.

a

b

E

c

d

e

f. qui

F

f

ANNOTATA.

a In apographo nostro ante Prologum ista leguntur: Hæc sunt quædam scripta per tres Socios B. Francisci de vita et conversatione ejus in habitu sæculari, de mirabili et perfecta conversatione ipsius, et de perfectione originis et fundamenti Ordinis in ipso et in primis Fratribus. De his auctoribus, quorum fidem ipsa hæc Appendix commendabit, consule Commentarium prævium § 1.

b Hoc capitulum generale Fratrum Minorum, cui præsedit Crescentius, Ordinis Minister, habitum fuit Januæ anno 1244. Ad eundem Commentarium num. 16 et sequenti.

c Ex his, quos dicendorum testes hic laudant Tres Socii, cætera ignotus mihi est Joannes, pauperum Dominarum, seu Clarissarum, visitator; Illuminatum S. Francisco apud Soldanum in Ægypto socium attribuit S. Bonaventura in Vita num. 154; sed hunc Waddingus alique a patria sua Aretinum, non de Arce appellant. Notior in Ordine est Masseus de Marignano, qui Menologio Franciscano Hueberi ad 17 Novembris inscriptus est, ubi de illius cultu poterit inquiri. Gesta B. Egidii, qui tertius S. Francisci

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

S. Francisci socius fuit, illustrata apud nos sunt ad diem 25 Aprilis. De eodem Beato, uti et de Bernardo, quaedam etiam jam diximus in Commentario prævio, et in edendis sermo recurret.

d Vide, quæ ex hoc et similibus Trium Sociorum locis observavimus in Commentario prævio num. 12 et 15.

e Non est ergo hoc Opusculum proprie dicta Vita S. Francisci, sed Appendix ad Vitam ante editas.

f Græcium, vel Grecium, Italice Greccia, castrum vel oppidulum est in valle Aretina, apud quod S. Franciscus eremitorium quoddam seu conventum acceperat. De eodem in edendis redibit mentio; Pro anno MCCXLVII Waddingus legit annum 1246. Vide dicta in Commentario prævio num. 17.

Vetus capitulum partitio.

CAP. I. De nativitate beati Francisci, et de vanitate et curiositate et prodigalitate ipsius, et qualiter ex his pervenit ad largitatem et charitatem circa pauperes.

ii. Qualiter captivatus fuit Perusii, et de duabus visionibus, quas habuit, volens fieri miles.

iii. Qualiter Dominus primo visitavit cor ejus mirabili dulcedine, virtute ejus cœpit proficere per contemptum sui et omnium vanitatum, atque per orationes et eleemosynas et amorem paupertatis.

B iv. Qualiter a leprosis cœpit vincere seipsum, et sentire dulcedinem in his, quæ prius erant sibi amara.

v. De prima allocutione Crucifixi ad ipsum, et qualiter ex tunc portavit in corde passionem Christi usque ad mortem suam.

vi. Qualiter primo fugit persecutionem patris et propinquorum, stando cum sacerdote sancti Damiani, in cujus fenestra projecerat pecuniam.

vii. De maximo labore et afflictione ipsius pro reparatione ecclesiæ sancti Damiani, et qualiter cœpit vincere seipsum, eundo pro eleemosyna.

viii. Qualiter, auditis et intellectis consiliis Christi in Evangelio, statim mutavit habitum exteriorem, et induit novum habitum perfectionis interioris et exterioris.

ix. De modo vocationis fratris Sylvestri, et de visione, quam habuit ante ingressum Ordinis.

x. Qualiter prædixit sex sociis suis omnia, quæ ventura erant illis euntibus per mundum, exhortans eos ad patientiam.

xi. De receptione aliorum quatuor fratrum, et de ardentissima charitate, quam habebant ad invicem primi Fratres, et de sollicitudine laborandi et orandi, et de perfecta obedientia ipsorum.

C xii. Qualiter beatus Franciscus cum undecim sociis ivit ad curiam Papæ, ut notificaret ei suum propositum, et faceret confirmari Regulam, quam scripserat.

xiii. De efficacia prædicationis ipsius, et de primo loco, quem habuit, et qualiter fratres stabant ibi, et quomodo inde recesserunt.

xiv. De capitulo, quod fiebat bis in anno in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula.

xv. De morte domini Joannis, primi protectoris, et de assumptione domi Hugolini Hostiensis in patrem et protectorem Ordinis.

xvi. De electione Ministrorum primorum, et qualiter fuerunt missi per mundum.

xvii. De sacratissima morte beati Francisci, et qualiter per biennium ante receperat stigmata Domini nostri Jesu Christi.

xviii. De canonizatione ipsius.

CAPUT I.

Sancti patria, indoles et vitia in adolescentia et juventute; captivitas, ad meliorem conversio et pius in Christum passum affectus.

Franciscus de civitate Assisii oriundus, quæ in finibus Spoletanæ vallis est sita, JOANNES prius vo-

catus est a matre, a patre vero tunc redeunte a Francia, in cujus absentia natus erat, FRANCISCUS est postmodum nominatus a. Hic postquam fuit adultus, et subtilis ingenii factus, artem patris, id est, negociationem exercuit b; sed dissimiliter valde, quoniam ipse liberalior valde et hilarior, deditus iocis et cantibus, civitatem Assisii die noctuque circumiens, sibi similibus est associatus; in expendendo largissimus, adeo ut omnia, quæ habere poterat et lucrari, comestionibus et aliis rebus consumeret; propter quod multotiens arguebatur a parentibus, dicentibus ei, quod tam magnas expensas in se et in aliis faceret, ut non eorum filius, sed cujusdam magni principis videretur. Quia tamen divites erant parentes ejus, et ipsum tenerime diligebant, tolerabant eum, in talibus ipsum turbare nolentes. Mater autem ejus, cum de prodigalitate sua sermo a conviciis fieret, respondebat: Quid de Filio meo putatis? Adhuc erit filius Dei per gratiam c. Ipse vero non solum in his erat largus, immo prodigus, sed etiam in indumentis multipliciter excedebat, cariores pannos faciens, quam ipsum decebat habere. In curiositate etiam tantum erat vanus, quod aliquando in eodem indumento pannum valde carum panno vilissimo consui faciebat.

5 Erat tamen quasi naturaliter curialis in moribus et in verbis, juxta cordis sui propositum nemini dicentis verbum injuriosum vel turpe; immo cum sic esset juvenis jocosus et lascivus, proposuit turpia sibi dicentibus minime respondere; unde ex hoc fama ejus quasi per totam provinciam est adeo divulgata, ut a multis, qui cognoscebant eum, diceretur aliquid magni futurus d. A quibus virtutum naturalium gradibus ad hanc provecus est gratiam, ut diceret ad seipsum conversus, Ex quo largus et curialis es apud homines, a quibus nil recipis, nisi favorem transitorium et inanem; justum est, ut propter Deum, qui largissimus est in retribuendo, pauperibus sic curialis et largus. Libenter igitur ex tunc videbat pauperes, tribuens eis eleemosynas ferventer. Et licet esset mercator, erat vanissimus opulentæ secularis. Cum autem quadam die in apotheca, ubi pannos vendebat, circa hujusmodi staret sollicitus, venit quidam pauper ad eum, petens eleemosynam amore Dei; cumque cupiditate divitiarum et mercationis cura detentus illi eleemosynam denegasset, divina prospectus gratia, seipsum arguit magnæ rusticitatis, dicens: Si pro magno comite vel barone pauper ille a te aliquid postulasset, certe postulatum sibi dedisses, quanto ergo magis pro Rege regum et omnium Domino illud facere debuisti? Cujus rei causa exinde in corde suo proposuit, quod pro tanto Domino postulata de cetero non negaret e.

4 Quodam tempore, guerra f inter Perusium et Assisium exeunte, captus est Franciscus cum multis suis concivibus, et Perusii captivatus; tamen, quia nobilis erat moribus, cum militibus captivus est positus g. Cum autem quadam die captivi sui tristarentur, ipse, qui naturaliter erat hilaris et jucundus, non videbatur tristari, sed quodammodo jucundari; propter quod unus de sociis suis reprehendit eum, tanquam insanum, quia scilicet lætabatur in carcere constitutus. Ad quem Franciscus viva voce respondit: Quid putatis de me? Adhuc adorabor per totum mundum h. Cumque unus de militibus, quibus erat adjunctus, uni de conceptivis injuriam intulisset, et ob hoc omnes alii vellent illum deserere, solus Franciscus ei societatem non denegat, sed et alios hortatur ad idem. Expleto autem anno, reformata pace inter civitates prædictas, Franciscus cum sociis conceptivis Assisium est reversus.

5 Post paucos vero annos quidam nobilis de civitate Assisii militaribus armis se præparat, ut ad pecuniæ vel honoris lucra agenda in Apuliam vadat. Quo audito, Franciscus ad eandem cum illo aspirat, ut a quodam comite gentili i miles fiat;

D
Franciscus,
ante dictus
Joannes, in
juventute joco-
sus et prodigus,

a

b

c

E
pudicus tamen, statuit nulli in Christi nomine penitentis stipem negare:

d

F

e
ii.
captivitatem hilariter fert, et virum nobilem solatur.

f

g

h

Militiam meditantem, et ad eam animatus somno, an eundem?

i

A fiat; pannos pro posse præparat, præciosiores concivi suo, pauperior divitiis, sed profusior largitate *k*. Nocte igitur quadam, cum ad hujusmodi consummanda tota se deliberatione dedisset, et ad iter agendum desiderio æstuarat, visitat a Domino, qui eum, tanquam gloriæ cupidum, fastigio gloriæ per visionem allicit et exultat. Cum enim illa nocte dormiret, apparuit ei quidam, vocans eum ex nomine, ac ducens ipsum in quoddam spatiosum et amœnum palatium *l*, plenum militariis armis, scilicet splendidibus clipeis, ceterisque apparatus ad murum pendentibus, ad militiæ decorem spectantibus; qui cum gaudens plurimum, quid hoc esset, secum tacitus miraretur, interrogavit, cujus essent hæc arma tanto splendore fulgentia, et palatium sic amœnum. Et responsum est illi, hæc omnia cum palatio sua esse, militumque suorum. Expergefactus itaque gaudenti animo mane surrexit, sæculariter cogitans, tanquam qui nondum spiritum Dei plene gustaverat, si in hoc debere magnifice principari; atque præsigium magnæ prosperitatis reputans visionem, iter arripere deliberabat in Apuliam, ut miles fieret a comite supradicto. Tanto vero lætior solito est effectus, ut pluribus admirantibus, et quærentibus, unde sibi tanta esset lætitia, responderet: Scio, me magnum principem affuturum.

proficiscitur versus Apuliam; sed divinitus monitus redit Assisium.

m

n

o

B Quoddam tamen magnæ curiositatis et nobilitatis indicium in eo præcesserat die immediate præcedente visionem prædictam, quod ipsius visionis non modica occasio creditur extitisse. Nam omnia indumenta sua, quæ de novo fecerat sibi, curiosa et cara, cuidam pauperi militi donaverat illa die *m*. Cum ergo iter arripens ivisset usque Spoletum *n*, ut in Apuliam pergeret, cepit aliquantulum agrotare. Solicitus autem nihilominus de suo itinere, cum se sopori dedisset, audivit semidormiens quendam interrogantem ipsum, quo tendere cupiebat. Cui Franciscus cum totum suum propositum revelasset, adjecit ille: Quis potest tibi melius facere, Dominus, aut servus? Qui cum respondisset: Dominus. Iterum dixit illi: Cur ergo relinquis pro servo Dominum, et principem pro cliente? Et Franciscus ait: Quid me vis facere, Domine? Revertere, inquit, in terram tuam, et tibi dicetur, quid sis facturus: nam visionem, quam vidisti, oportet te aliter intelligere. Evigilans autem cepit de hac visione cogitare diligentissime. Et sicut in prima visione fuerat quasi totus extravagatus præ magna lætitia, prosperitatem desiderans temporalem; sic in ista collegit intus se totum, vim ejus admirans et considerans adeo diligenter, quod illa nocte ultra dormire nequivit *o*.

iii.

Divina gratia dulcedine subito allectus

C Mane itaque facto, versus Assisium revertitur festinanter, lætus et gaudens quam plurimum, expectans voluntatem Domini, qui sibi hoc ostenderat, et de salute sua ab ipso consilium sibi dari; immutatusque jam mente in Apuliam ire recusat, et se voluntati divinæ desiderat conformare.

7 Postquam vero Assisium est reversus, non post multos dies quodam sero a sociis suis eligitur in dominum, ut secundum voluntatem suam faceret expensas. Fecit ergo tunc sumptuosam comestionem parari, sicut multociens fecerat: cumque refecti de domo exissent, sociique simul eum præcederent, euntes per civitatem cantando, ipse portans in manu baculum, quasi dominus, parum retroibat post illos, non cantando, sed diligentius meditando. Et ecce, subito visitat a Domino, tantaque dulcedine repletur cor ejus, quod nec loqui, nec moveri poterat, nihilque aliud sentire vel audire, nisi dulcedinem illam, valebat; quod ita ipsum alienaverat a sensu carnali, sicut ipse postea dixit *, si fuisset tunc totus frustratim * incisus, non potuisset se de loco movere. Cum autem socii ejus retro aspicerent, et * viderunt eum ita remotum ab ipsis, revertentes ad illum, territi tenuerunt ipsum, quasi in virum alterum jam mutatum. Et interrogavit eum *, dicens: Quid

* adde ut, * l. frustratim

* an ut ?

* adde unus

cogitasti, quod non venisti ad nos? Forsitan uxorem accipere cogitasti? Quibus ille viva voce respondit: Verum dixistis; quia nobiliorem ac ditiozem et pulchriorem sponsam, quam unquam videratis, accipere cogitavi. Et deriserunt eum. Ipse vero dixit hoc non a se, sed inspiratus a Deo; nam ipsa sponsa fuit vera Religio, quam suscepit, ceteris nobilior, ditior et pulchrior paupertate.

AUCTORIBUS TRIBUS SOCIIS.

8 Ab illa itaque hora cepit sibi vilescere, et illa contemnere, quæ prius habuerat in amore; non tamen plene, quia nondum erat penitus a sæculi vanitate solutus, parum aut * a seculari tumultu se subtrahens, studebat in interiore homine recondere Jesum Christum, et margaritam, quam comparare, venditisonibus, cupiebat, oculis illudorum abscondens. Sæpe, et quasi quotidie, ad orationem ibat secreto, ad hoc ipsum urgente quodammodo prælibata dulcedine, quæ sæpius eum visitans, ipsum ad orationem de platea et aliis locis impellebat. Licet vero dudum jam fuisset pauperum benefactor, ex tunc tamen firmiter in corde suo proposuit, nulli pauperi, pro Domino petenti se, ulterius denegare, sed liberius et affluentius solito eleemosynas facere. Semper igitur quicumque pauper ab ipso extra domum eleemosynam postulabat, de denariis providebat illi, si poterat; carens vero denariis, vel corrigiam dabat ei, ne pauperem dimitteret vacuum. Si vero de his non habebat, ibat ad aliquem locum occultum, et se camisiam *p* exuens, illuc pauperem mittebat secreto, ut eam sibi tolleret propter Deum. Emebat etiam utensilia ad ecclesiarum ornatum pertinentia, et ea sacerdotibus pauperibus secretius transmittit.

orationi instat, piam munificentiam exercet, * l. autem

E

p

9 Cum vero, patre suo abeunte, remanebat in domo, etiamsi solus cum matre in domo comederet, implebat mensam panibus, ac si pro tota familia præpararet. Unde cum interrogaretur a matre, cur tot panes in mensa poneret, respondit, se hoc facere pro eleemosynis dandis pauperibus, eo quod proposuerat omni petenti pro Deo eleemosynam elargiri. Mater autem, quia eum præ ceteris filiis diligebat, ipsum tolerabat in talibus, observans, quæ ab illo fiebant, multumque super his in corde suo admirans. Sicut enim solebat cor apponere ad eundem post socios, cum vocabatur ab eis, et in tantum erat illorum societate illectus, ut multociens surgeret a mensa, etiamsi parum comedisset, relinquens in afflictione parentes propter sic inordinatum recessum; ita nunc cor suum totum erat, ut pauperes videret, vel audiret, quibus eleemosynam elargiretur *q*.

miroque affectu prosequitur pauperes.

inter quas Romæ in mendici habitu stipem petit:

F

10 Divina igitur gratia sic mutatus, licet adhuc esset in sæculari habitu, cupiebat esse in aliqua civitate, ubi tanquam incognitus proprios pannos exueret, et alicujus pauperis indumenta mutuo accepta indueret, probaretque amore Dei eleemosynas postulare. Factum est autem, ut tunc temporis Romam causa peregrinationis accederet. Et ingrediens ecclesiam sancti Petri, consideravit, oblationes quorundam quod essent modicæ, et ait intra se: Cum princeps Apostolorum sit magnifice honorandus, cur isti tam parvas oblationes in ecclesia faciunt, ubi corpus ejus quiescit? sicque cum magno favore manum ad bursam ponit, et plenam denariis traxit, eosque per fenestram altaris projiciens, tantum sonum fecit, quod de tam magnifica oblatione omnes astantes plurimum sunt mirati. Exiens autem ante fores ecclesiæ, ubi multi pauperes aderant ad eleemosynas petendas, mutuo accepit secreta panniculos cujusdam pauperuli hominis, et suos deponens, illos induit, atque stans in gradibus ecclesiæ cum aliis pauperibus eleemosynam Gallice postulabat, quia libenter lingua Gallica loquebatur, licet ea recte loqui nesciret *r*. Postea vero exuens dictos pannos, et proprios resumens, rediit Assisium, cepitque orare Dominum, ut dirigeret viam suam: nemini enim pandebat suum secretum, nec ullius in hac parte consilio utebatur, nisi solius Dei, qui viam ejus dirigere cœperat, et aliquando episcopi Assisii;

r

ACTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

IV.
vincit horro-
rem suum a
leprosis:

S

sisii; quia tunc temporis apud nullos erat vera paupertas, quam desiderabat super omnia hujus mundi, volens in ea vivere atque mori s.

11 Cum autem quadam die Dominum ferventer oraret, responsum est illi, Francisce, omnia, quae carnaliter dilexisti, et habere desiderasti, oportet te contemnere ac odire, si meam vis cognoscere voluntatem. Quod postquam inceperis facere, quae tibi praesens suavia et dulcia videbantur, erunt tibi importabilia et amara. Atque in his et in Deo confortatus, cum prope Assisium equitaret, leprosum quendam obvium habuit. Et quia consueverat multum horrere leprosos, vim sibi met ipsi faciens, descendit de equo, et obtulit sibi denarium, osculans illi manum. Et accepto osculo pacis ab ipso, readscendit equum, et persequitur iter suum. Exinde cepit magis et magis se ipsum contemnere, donec ad sui victoriam perfecte Dei gratia perveniret. Post paucos autem dies assumens multam pecuniam ad hospitale leproso- rum se transtulit, et congregans omnes simul, dedit cuilibet eleemosynam, osculans ejus manum. Recedente autem eo, vere, quod prius erat sibi amarum, id est, de leprosis videndis et tangendis, in dulcedinem est conversum. In tantum enim, ut dixi, amara fuerat ei visio leproso- rum, ut non solum nollet eos videre, sed nec eorum habitaculum appropinquare. Et si aliquando contingebat, ipsum juxta domos eorum transire, aut eos videre, licet pietate moveretur ad faciendum eis eleemosynam per interpositam personam, vultum tamen semper avertens, nares suas propriis manibus obturabat. Sed per Dei gratiam ita factus est leproso- rum familiaris et amicus, quod, sicut in Testamento suo testatur, inter illos manebat, et eis humiliter serviebat t.

voluntatem
Dei precibus
inquirat, fru-
stra obtinente
dæmone.

II

12 Alteratus u autem post leproso- rum visitationes, bonum quendam socium suum, quem multum dilexerat, ad loca remota secum ducens, dicebat illi, se quendam magnum et preciosum thesaurum invenisse. Et exultans vir ille non modicum et libenter vadit cum illo, quotiens advocatur; quem Francisceus ad quamdam criptam juxta Assisium saepe ducebat, et ipse solus intrans, sociumque de thesauro habendo sollicitum foris relinquens, novo ac singulari spiritu perlusus Patrem in abscondito exorabat, cupiens, neminem scire, quid ageret intus, praeter solum Deum, quem de caelesti thesauro habendo assidue consu- lebat. Quod attendens humani generis inimicus ipsum ab incepto bono retrahere nititur, ei timo- rem incutiens et horrorem. Nam quaedam mulier erat Assisii gibbosa deformiter, quam demon, Viro Dei apparens, sibi ad memoriam reducebat, et comminabatur eidem, quod gibbositatem illius mulieris jactaret in ipsum, nisi a concepto proposito resiliret x. Sed Christi Miles fortissimus, minas diaboli vilipendens, intra criptam devote orabat, ut Deus dirigeret viam suam. Sustinebat autem maximam passionem et anxietatem mentis, non valens quiescere, donec opere completeret, quod mente conceperat, cogitationibus variis in- vicem succedentibus, quarum importunitas eum durius perturbabat. Ardebat enim interius igne divino, conceptum mentis ardorem fervoremque deforis celare non valens; poenitebat ipsum, pec- casse tam graviter, nec jam eum mala praeterita vel praesentia delectabant, et nondum tamen rece- perat continendi fiduciam a futuris. Praeterea, cum extra criptam exibat ad socium, in virum alterum mutatus videbatur.

v.
Audi vocem
imaginis Cru-
cifixi, quam
non recte in-
terpretatur;

y

15 Quadam vero die, cum misericordiam Dei ferventius imploraret, ostendit ei Dominus, quod sibi diceretur in proximo, quid ipsum agere oportet y. Ex tunc autem tanto repletus est gaudio, quod non capiens se praeter letitia, etiam nolens, de hujusmodi secretis in aures hominum aliquid eru- ctabat. Caute tamen et in aenigmate loquebatur, dicens, se in Apuliam nolle ire, sed in patria propria nobilitate et gentilitate facturum. Ut autem socii

D
ejus viderunt eum ita mutatum, a quibus erat elongatus mentaliter, licet adhuc corporaliter ali- quando sociaretur eisdem, quasi ludendo rursus interrogant eum: Visne uxorem ducere, Francisce? Quibus respondit sub quodam aenigmate, sicut superius est praemissum x. Paucis autem diebus elapsis, cum ambularet juxta ecclesiam sancti Da- miani, dictum est illi in spiritu, ut in eam ad ora- tionem intraret. Quam ingressus cepit orare fer- venter coram quadam imagine Crucifixi, quae pie ac benigne locuta est, dicens: Francisce, nonne vides, quod domus mea destruitur? Vade igitur, et repara illam mihi. Et tremens ac stupens ait: Libenter faciam, Domine. Intellexit enim, de illa ecclesia sancti Damiani dici, quae praenimia vetu- state casum proximum minabatur aa. De illa au- tem allocutione tanto repletus fuit gaudio et lu- mine illustratus, quod in anima sua veraciter sensit Christum crucifixum, qui locutus est ei. Exiens vero ecclesiam invenit sacerdotem juxta eam se- dentem, mittensque manum suam ad bursam, obtulit ei quendam pecuniae quantitatem, dicens: Rogo te, domine, ut emas oleum, et facias conti- nue ardere lampadem coram illo Crucifixo. Et ad hoc cum consumpta fuerat haec pecunia, iterum offero tibi, quanta fuerit oportunum.

14 Ab illa itaque hora vulneratum et liquefa- ctum est cor ejus ad memoriam Dominicae passio- nis, quod semper, dum vixit, stigmata Domini Jesu in corde suo portavit; sicut postea luculenter apparuit ex renovatione eorumdem stigmatum, in corpore ipsius mirabiliter facta, et clarissime de- monstrata. Exinde tanta se maceratione carnis afflixit, quod sanus et infirmus corpori suo nimis austerius * existens, vix aut nunquam voluit indul- gere sibi, propter quod, quae mortis ejus instante, confessus est, se multum peccasse in fratrem azi- mum bb, id est, corpus. Quadam autem die solus ibat prope ecclesiam sanctae Mariae de Portiuncula plangendo et ejulando alta voce; quem audiens quidam vir spiritalis, putavit, ipsum pati infir- mitatem aliquam vel dolorem. Et pietate motus circa eum, interrogavit illum, cur fletet. At ille dixit: Plango passionem Domini mei Jesu Christi, pro quo non debere vecundari alta voce ire plorando per totum mundum. Ille simi- liter cepit cum ipso alta voce plangere. Saepe etiam, cum ab oratione surgebat, videbantur ejus oculi pleni sanguine, quia flevit multum amare; non solum autem affligebat se in lacrymis, sed etiam abstinentia cibi et potus ob memoriam Domi- nicae passionis.

15 Unde, cum sederet aliquando ad manducan- dum cum saecularibus, et dabantur ei aliqua cibaria delectabilia corpori suo, parum gustavit ex eis, aliquam excusationem praetendens, nec videretur ea propter abstinentiam dimisisse. Et quando co- medebat eum fratribus, in cibis, quos edebat, saepe ponebat cinerem, dicens fratribus in absti- nentiae suae velamen, fratrem cc cinerem esse cas- tum. Cum autem semel ad manducandum sede- ret, dixit ei frater quidam, quod beata Virgo in hora comestionis ita fuerat paupercula, quod non habebat, quid daret Filio ad manducandum. Quod audiens Vir Dei, suspiravit cum magno dolore, mensaque relicta, panem super nudam terram co- medebat. Multociens vero, cum sederet ad man- ducandum, parum post comestionis initium sub- sistebat, non comedens neque bibens, suspensus circa caelestia meditando; nolebat enim tunc verbis aliquibus impediri, alta suspiria ex intimo cordis emittens. Dicebat enim fratribus, ut semper, cum audirent eum taliter suspirantem, laudarent Deum, et pro ipso fideliter exorarent. Hoc de sua absti- nentia diximus incidenter, ut ostenderemus, ipsum post visionem et allocutionem imaginis Crucifixi fuisse usque ad mortem semper Christi passioni conformem.

E
et ex illo tem-
pore passio-
nem illius
continue me-
ditatur.

austerus

bb

et corpus ve-
hementer
affligit.

F

cc

ANNOTATA.

A

a *Adi Commentari prævii § 5 a num. 72.*

b Franciscum cum patre suo mercaturam pannorum exercuisse, consentiunt omnes biographi; at S. Bonaventura in Vita num. 6 mercaturæ præmittit aliqualem litterarum peritiam.

c *Vide in Commentario prævio num. 70 suspicionem meam de facto, quod matri tam bonam de Filio suo prodigo opinionem injicere potuit.*

d *Hæc breviter laudari in Annotatis ad Vitæ primæ caput 1, lit. c adversus Thomæ Celanensis duriusculum de juvenis Francisci moribus loquendi modum.*

e *Hoc S. Francisci factum omisit Thomas Celanensis; sed refertur etiam a S. Bonaventura in Vita num. 7.*

f *Guerra vel guerra, Gallicæ la guerre, Latinis est bellum. Id temporis solebant satis frequentia esse ejusmodi inter civitates Italiæ dissidia: ad quem tamen annum hoc referendum sit, non potui deprehendere; nec scire, an S. Franciscus in eodem arma ferens, an solum ut inimicæ civitatis incolæ, e Perusinis captus fuerit.*

g *Hæc minime favent sententiæ, quæ S. Franciscum e nobilibus parentibus natum statuit; nam si id ita esset, cur Tres Socii causam, quod ille cum militibus, id est, cum viris nobilibus, inclusus fuerit, non illius nobilitatem natalium, sed solum morum allegassent?*

h *Vide, quid in Commentario num. 70 observaverim de hoc dicto.*

i *Quis fuerit comes ille, non satis constat; vide tamen dicta in Commentario prævio num. 104.*

k *Vide dicta in Commentario num. 96 et sequenti.*

l *Palatium etiam vocat S. Bonaventura in Vita num. 9; at Celanensis supra num. 5 dixit domum suam, id est, paternam ipsius S. Francisci.*

m *De hac donatione etiam meminit Bonaventura in Vita num. 8, sed eam desiderio militandi præposuit.*

n *Spoletum Umbriæ civitas est in ditone Pontificia, Spoletani olim ducatus caput.*

o *Hanc revelationem seu divinum somnium nesciens Celanus, non potuit allegare veram causam, ob quam S. Franciscus tam subito fuerat mutatus; verum hanc etiam assignat S. Bonaventura in Vita num. 10.*

p *Lege camisia, Latine interula, seu indusio.*

q *Hæc peculiaria S. Francisci misericordiæ opera, hoc ac sequenti numero relata, prætermiserat Celanensis.*

r *Hinc collige, quam inepte quidam putent, Franciscum a lingua Francicæ peritiam, aut etiam ab ejusdem scientia prodigiose accepta, dictum fuisse.*

s *Quæ hoc quoque numero referuntur, etiam omisit Celanensis.*

t *Laudatum Testamentum, cui ex hoc Trium Sociorum testimonio multum auctoritatis accedit, recitavi in Commentario prævio § 27, ubi num. 622 hæc leguntur huc spectantia: Dominus ita dedit mihi fratri Franciscus incipere facere pœnitentiam; quia, cum essem in peccatis meis, nimis mihi videbatur amarum videre leprosos; sed ipse Dominus adduxit me inter illos, et feci misericordiam cum illis; et recedente me ab ipsis, id, quod videbatur mihi amarum, conversum fuit mihi in dulcedinem animæ et corporis.*

u *Alteratus, id est, velut alter vir factus, seu totus mutatus animo. Porro postquam Tres Socii prædicta de Sancti misericordia in leprosos, siquæ ipsius victoria, a Celanensi etiam præterita, retulerunt, deinde pergunt cum illo de frequentis ipsius in locis secretis oratione agere.*

x *De venerationibus, a dæmonibus S. Franciscus in locis solitariis oranti illatis, meminere etiam alii biographi; at soli Tres Socii hanc peculiarem narrant.*

y *Vide Annotata ad Vitæ primæ caput 1, lit. h.*

z *Nimirum num. 7.*

aa *Hanc allocutionem nesciens Thomas Celanensis, in nonnullis erravit, ut supra ad Vitam primam observatum est.*

bb *Lege: asinum; ita enim Sanctus corpus suum appellare consueverat. Verumtamen hæc non sic accipias, quasi illum austeritatis in corpus suum tunc pœnituerit; sed ut pium dictum, quo adstantes suo exemplo doceret, quo loco habenda sint corporis commoda.*

cc *Solebat scilicet Sanctus, ut suo loco latius diximus, creaturas omnes Fratrum nomine compellere.*

CAPUT II.

Sancti gesta a sua conversione usque ad assumptum habitum Fratrum Minorum, ceptumque novum vitæ genus.

Ex dicta igitur visione et allocutione Crucifixi gavisus surrexit, signo crucis se muniens, et ascendens equum, assumensque pannos diversorum colorum, ad civitatem, quæ dicitur Fulginium a, pervenit, atque ibi venditis equo et omnibus, quæ portaverat, ad ecclesiam sancti Damiani est reversus; ut invento illo sacerdote pauperculo b, cum magna fide et devotione osculans manus ejus, obtulit illi pecuniam, quam portabat, et propositum suum per ordinem enarravit. Obstupelactus igitur sacerdos, et subita ejus conversione miratus, recusabat hæc credere; et sibi putans illud, noluit apud se pecuniam retinere. At ipse pertinaciter insistens, verbis suis fidem facere nitabatur, et sacerdotem orabat enixius, ut eum secum permitteret commorari. Acquievit tandem sacerdos de mora illius, sed timore parentum pecuniam non recepit. Quare verus pecuniarum Contemptor in quandam fenestram projiciens ipsam, velut pulverem vilipendit. Moram igitur faciente ipso in loco præfato, pater ipsius, ut sedulus explorator, circumivit quærens, quid actum sit de Filio suo, et cum audisset, eum sic mutatum in loco jam dicto taliter conversari, tactus dolore cordis intrinsecus, et ad subitum rerum eventum turbatus, convocatis amicis et vicinis, citissime cucurrit ad eum. Ipse autem, qui erat novus miles Christi, ut audivit minas persequentium, eorumque adventum præcivit, dedit locum iræ paternæ, et ad quandam occultam caveam, quam ad hoc sibi paraverat, accedens, ibi per mensem integrum latitavit; quæ cavea unitantum de domo patris erat cognita c, ubi cibum sibi quandoque oblatum edebat, occulte orans jugiter lacrymarum imbre perfusus, ut Dominus liberaret eum a persecutione nociva, et ut pia vota F ipsius benigno favore completeret.

17 Cumque sic in jejuniis et fletu ferventer ac assidue Dominum exorasset de sua diffusus * virtute et industria, spem suam totaliter jactavit in Dominum, qui eum, licet in tenebris manentem, perfuderat quasi ineffabili lætitia et illustraverat mirabili claritate. Ex qua nimirum totus ignitus, fovea relicta, iter arripuit versus Assisium, impiger, festinus et lætus. Et fiduciæ Christi armis munitus, divinoque calore succensus, seipsum arguens de pigritia et vano timore, manibus et ictibus persequentium exposuit se manifeste. Quem videntes illi, qui prius noverant eum, sibi * miserabiliter exprobrabant, insanumque ac dementem clamantes, lutum platearum et lapides projiciebant in eum, cernentes eum sic a pristinis moribus alteratum et carnis maceratione confectum, totum, quod agebat, exinanitioni et dementiæ deputabant. Sed Miles Christi his omnibus ut surdus pertransiens, nulla fractus aut mutatus injuria, Deo gratias referebat. Cum autem rumor hujus fieret per plateas et vicos civitatis de ipso, tandem pervenit ad patrem. Qui audiens, talia in ipsum a concivibus fieri, statim surgit querere ipsum, non ad liberandum, sed potius ad perdendum; nulla enim moderatione servata, currit tanquam lupus ad ovem,

VI.
Pecuniam offert pro restituta ecclesia S. Damiani; ibidem latitat.

a
b

E

c

F

hinc prodiens, a civibus male mulcatur, et a patre in vinculis detinetur.
* diffusus

* i. e. eisdem

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

ovem, et torvo oculo et hirsuta facie illum respiciens, iniecit impie manus in ipsum. Pertrahens autem ipsum ad domum, et per plures dies in carcere tenebroso recludens, nitebatur ejus animum verbis et verberibus flectere ad sæculi vanitatem.

emissus a matre redit ad ecclesiam S. Damiani;

18 Ipse vero nec motus verbis, nec vinculis, aut verberibus fatigatus, patienter omnia portans, ad sanctum propositum exequendum propensior et valentior reddebatur. Patre namque ipsius recedente a domo, causa necessitatis urgente, mater ejus, quæ sola cum illo remanserat, factum viri sui non approbans, blandis sermonibus alloquitur Filium. Quem cum a sancto proposito revocare non potest, commotis ejus visceribus super ipsum, confregit vincula, eumque liberum abire permisit. At ipse gratias Omnipotenti referens, ad locum, ubi fuerat prius, revertitur, et majori libertate utens, tanquam demonum tentationibus probatus, et tentationum documentis instructus, recepto animo securiori, ex injuriis liberior et magnanimior incedebat. Interea pater revertitur, et non invento Filio, peccata peccatis accumulans intorquet convicia in uxorem.

unde a patre frustra evocatus ad consules, comparet coram episcopo;

B

19 Deinde currit ad palatium communitatis, conquerens de Filio coram consulibus civitatis, postulansque, ut pecuniam, quam a spoliata domo asportaverat, faceret sibi reddi. Consules autem videntes sic eum turbatum, Franciscum, ut coram eis compareat, citant sive advocant per præconem. Qui præconi respondens, dixit, se per Dei gratiam jam factum liberum, et consulibus amplius non teneri, eo quod esset solius altissimi Dei servus *d*. Consules vero nolentes ei vim facere, dixerunt patri: Ex quo servitium Dei est aggressus, de potestate nostra exivit *e*. Videns ergo pater, quod coram consulibus nihil proficeret, eandem quærimoniam proposuit coram episcopo *f* civitatis. Episcopus vero, discretus et sapiens, vocavit eum debito modo, ut compareret, super patris quærimoniam responsurus. Qui respondit nuntio dicens: Ad dominum episcopum veniam, qui est pater et dominus animarum. Venit igitur ad episcopum, et ab ipso cum magno gaudio est receptus. Cui episcopus ait: Pater tuus dure est contra te turbatus, et scandalizatus valde; unde, si tu vis Deo servire, redde illi, quam habes pecuniam; quæ quoniam forte est de injuste acquisitis, non vult Deus, ut eroges eam in opus ecclesiæ, propter peccata patris tui, cujus furor mitigabitur, ea recepta. Habeas ergo, Fili, fiduciam in Domino, et viriliter age, nolique timere; quia ipse erit adjutor tuus, et pro ecclesiæ suæ opere abundanter tibi necessaria ministrabit.

patrique pecuniam exigenti etiam vestes suas restituit.

C

20 Surrexit igitur Vir Dei lætus et confortatus in verbis episcopi, et coram ipso portans pecuniam, ait illi: Domine, non tantum pecuniam, quæ est de rebus suis *g*, volo ei reddere gaudenti animo, sed etiam vestimenta. Et intrans cameram episcopi, exiit omnia vestimenta de suis rebus, et ponens pecuniam super ipsa coram episcopo et patre, aliisque astantibus, nudus foras exiit et dixit: Audite omnes et intelligite. Usque modo Petrum Barnardonis vocavi patrem meum; sed, quia Deo servire proposui, reddo illi pecuniam, pro qua erat turbatus, et omnia vestimenta, quæ de suis rebus habui, volens amodo dicere: Pater noster, qui es in cælis; non: Pater Petre Barnardonis. Inventus est autem Vir Dei tunc cilicium habere ad carnem sub vestibus coloratis *h*. Surgens ergo pater ejus, nimio dolore et furore succensus, accepit denarios et omnia vestimenta. Quæ dum portaret ad domum, illi, qui ad hoc spectaculum fuerant, indignati sunt contra eum, quia de vestimentis Filio reliquerat nihil, ut * super Franciscum vera pietate commoti, ceperunt fortiter lacrymari. Episcopus autem animum Viri Dei diligenter attendens, atque fervorem et constantiam ejus vehementer admirans, ipsum inter brachia sua recollegit, operiens cum pallio suo: intellige-

bat enim aperte, facta ipsius ex divino esse consilio; et agnoscebat, ea, quæ viderat, non parvum ministerium * continere; sic quod ex tunc factus est ejus adjutor, exhortando et fovendo ipsum ac diligendo et amplectendo in visceribus charitatis.

21 Servus igitur Dei Franciscus nudatus ab omnibus, quæ sunt mundi, divinæ vacat justitiæ, primamque vitam contemnens, divino servitio se mancipat modis omnibus, quibus potest. Reverentisque ad ecclesiam sancti Damiani *i*, gaudens et fervens, fecit sibi quasi heremiticum habitum *k*, et sacerdotem illius ecclesiæ confortavit eodem sermone, quo ipse fuerat ab episcopo confortatus. Deinde surgens et introiens civitatem, cepit per plateas et vicos civitatis, tanquam ebrius spiritu, Dominum collaudare. Finita vero hujusmodi collaudatione Domini, ad acquirendos lapides pro reparatione vitæ ecclesiæ se convertit, dicens: Qui mihi dederit unum lapidem, unam habebit mercedem; qui autem duos dederit, duas habebit mercedes; qui vero tres, totidem mercedes habebit, sic et multa alia verba simplicia in fervore spiritus loquebatur, quia idiota et simplex electus a Deo non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed simpliciter in omnibus se habebat. Multum autem deridebant eum, putantes ipsum insanum; alii vero pietate commoti movebantur ad lacrymas, videntes, eum de tanta lascivia et sæculi vanitate ad tantam ebrietatem divini amoris tam cito venisse. At ipse derisiones contemnens, in fervore spiritus Deo gratias egit. Quantum vero laboraverit in opere supradicto, longum et difficile esset narrare. Ipse enim, qui tam delicatus fuerat in domo paterna, propriis humeris lapides ferebat, in Dei servitio multipliciter se affligens *l*.

22 Sacerdos autem prædictus, considerans ejus laborem, quod scilicet tam ferventer ultra vires divino se obsequio manciparet, licet esset pauperculus, procurabat pro eo fieri aliquid speciale * ad victum. Sciebat autem, ipsum delicate vixisse in sæculo. Quippe, ut ipse Vir Dei confessus postea est frequenter, electuariis et confectionibus utebatur, et a cibis contrarius abstinerebat. Cum autem die quadam advertisset, quod faciebat sacerdos pro ipso, ad se conversus ait: Invenis tu hunc sacerdotem quocumque ieris, qui tibi tantam præstat humanitatem? Non est nec vita pauperis hominis, quam eligere voluisti; sed, sicut pauper, vadens ostiatim, porta in manu paropsidem, et necessitate coactus diversa in eam cibaria coaduna; ita voluntarie oportet te vivere amore illius, qui pauper natus, pauperrime vixit in sæculo, ac remansit nudus et pauper in patibulo, sepultusque est in alieno sepulcro. Surgens igitur quadam die, accepit paropsidem, et ingressus civitatem ivit petendo eleemosynam ostiatim. Cumque diversa cibaria poneret in scutella, mirabantur multi, qui sciebant, eum tam delicate vixisse, videntes ipsum ad tantum sui contemptum sic mirabiliter transmutatum. Quando autem voluit comedere illa diversa cibaria simul posita, horruit primo, quia non solum comedere, sed nec velle videre talia consueverat; tandem vincens seipsum, cepit comedere, et visum est illi, quod in comedendo electuarium aliquid nunquam fuerat sic delectatus. Proinde tantum cor ejus in Domino exultavit, quod caro ipsius, licet debilis et afflicta, corroborata est ad quæcumque aspera et amara lætenter pro Domino tolleranda; gratias insuper egit Deo, quod amarum sibi in dulce mutaverat, et eum multipliciter confortaverat. Dixit ergo illi presbytero, quod de cetero aliqua cibaria non faceret, nec fieri procuraret.

23 Pater vero ipsius, videns eum in tanta vilitate positum, dolore nimio replebatur; quia enim multum dilexerat ipsum, verecundabatur; et dolebat tantum super eum, videns carnem illius quasi mortuum ex afflictione nimia et algere, quod, ubicumque reperiebat ipsum, maledicebat ei. Vir autem Dei maledictiones patris attendens, hominem quendam pauperculum et despectum assumpsit sibi in patrem.

D
an myste-
rium?

vii.

In veste erem-
itica publice
mendicat pro
reparanda
S. Damiani
ecclesia,
i
k

E

l
et victum suum
ostiatim petit,
alios cibos
respuens,
* speciale

F

et maledicta et
sannas etiam
propriti pa-
tris, patienter
ferens,

A patrem. Et ait illi: Veni mecum, et dabo tibi de elemosynis, quæ mihi dabuntur. Cum autem videris patrem meum maledicentem mihi, ego quoque dixerō tibi: Benedic mihi, pater, signabis me ac benedices me vice illius. Sic igitur benedicente sibi paupere illo, dicebat Vir Dei ad patrem: Non credis, quod Deus potest mihi dare patrem benedicentem mihi contra maledictiones tuas? Præterea multi deridentes eum, videntesque, ipsum sic derisum patienter omnia sustinere, stupore nimio mirabantur. Unde tempore hiemali cum orationi quodam mane insisteret contentus pauperulis indumentis, frater ejus carnalis, prope ipsum transiens, cuidam suo concivi dixit ironice: Dicas Francisco, quod saltem unam nummatam *m* de sudore vendat tibi. Quod audiens Vir Dei, gaudio salutari perfusus, in fervore spiritus Gallicæ respondit: Ego, inquit, Domino meo care vendam sudorem istum.

m
et de eadem
ecclesia vaticani
natur.

24 Cum autem laboraret assidue in opere ecclesiæ memoratæ, volens, in ipsa ecclesia luminaria jugiter esse accensa, ibat per civitatem [ad] oleum mendicandum; sed cum prope quandam domum venisset, videns ibi homines congregatos ad ludendum, verecundatus coram eis elemosynam petere, retrocessit; in seipsum vero conversus arguit, se peccasse, currensque ad locum, ubi ludus fiebat, dixit coram omnibus astantibus culpam suam, quod verecundatus fuerat petere elemosynam propter eos. Et fervente spiritu, ad domum illam Gallicæ petiit oleum amore Dei pro illuminariis ecclesiæ supradictæ. Cum aliis autem laborantibus in opere præfato persistens, clamabat alta voce in gaudio spiritus ad habitantes et transeuntes juxta ecclesiam, dicens Gallicæ eis: Venite et adjutate me in opere ecclesiæ sancti Damiani, quæ futura est monasterium dominarum, quarum fama et vita in universali Ecclesia glorificabitur Pater noster cælestis. Ecce, quomodo spiritu prophetiæ repletus vere futura prædixit! Hic enim locus ille sacer, in quo gloriosa religio et excellentissimus Ordo pauperum dominarum virginum sacrarum, a conversatione *n* beati Francisci, fere sex annorum spatio consummata, per eum beatum Franciscum felix sumpsit exordium. Quarum vita mirifica et institutio gloriosa a sanctæ memoriæ domino Papa Gregorio nono, tunc temporis Hostiensis episcopo, auctoritate Sedis Apostolicæ est plenius confirmata *o*.

o
viii.
Auditio Evan-
gelio, habitum
mutavit, co-
pitque pœni-
tentiam
p

25 Beatus itaque Franciscus, ecclesiæ sancti Damiani perfecto opere, habitum heremiticum portabat, baculumque manu gestans, pedibus calceatus, et cinctus corrigia incedebat *p*. Audiens autem quadam die inter Missarum solemniam ea, quæ Christus discipulis ad prædicandum missis loquitur, ne scilicet aurum vel argentum vel peram, nec panem nec virgam portent in via, nec calceamenta, nec duas tunicas habeant: intelligens hujusmodi postea clarius ab ipso presbytero, indicibili repletus gaudio, Hoc, inquit, est, quod cupio totis viribus adimplere. Igitur cunctis, quæ audierit, commissis memoriæ, lætenter his adimplendis innotuit, duplicibusque sine mora demissis, ex tunc jam virga, calceamentis, sacculo vel pera non utitur: faciens autem sibi tunicam valde contemptibilem et incultam, rejecta corrigia, pro cingulo funem sumpsit *q*. Omnem quoque sollicitudinem cordis novæ gratiæ verbis apponens, qualiter illa possit opere perficere, cœpit instinctu divino Evangelicæ perfectionis annunciator existere, pœnitentiamque simpliciter in publicum prædicare. Erant autem verba ejus non inania, nec risu digna, sed virtute Spiritus Sancti plena, cordis medullas penetrantia, ita ut in stuporem vehementer converterent audientes.

q
et pacem pu-
blice magno
cum fructu
prædicare.

26 Sicut autem ipse postmodum testatus est, hujusmodi salutationem. Domino revelante, didicerat, videlicet: Dominus det tibi pacem. Et ideo in omni prædicatione sua pacem annuncians, populum prædicationis exordia salutabat. Et mirum
Octobris Tomus II.

certe, nec sine miraculo admittendum, quod ad hanc salutationem annunciandum ante suam conversionem habuerat quendam præcursores, qui frequenter iverat per Assisium salutando per hunc modum: Pax et bonum, pax et bonum; creditum est firmiter, quod, sicut Joannes Christum prænantians, Christo incipiente prædicare, defecit; ita et ipse, velut alter Joannes, beatum Franciscum præcesserit in annunciatione pacis, qui etiam post adventum ipsius non comparuit, sicut prius *r*. Subito ergo Vir Dei Franciscus spiritu prophetarum perfusus, juxta sermonem propheticum statim post dictum suum præconem annunciabat pacem, prædicabat salutem, ejusque salutaribus monitis plurimi vera pace fœderabantur, qui discordes a Christo extiterant, a salute longinqui.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

ANNOTATA.

a Consule Annotata ad Vitæ primæ lib. 1, cap. 2, lit. c.

b De quo egerunt cap. 1, num. 15.

c Celanensis in Vita prima num. 10 tantum dixerat: Erat in domo fovea illa (occultam caveam *mox appellaverat*) uni tantum forte cognita soli: hæc modo explicant Tres Socii, nimirum, caveam illam uni tantum de domo patris ipsius, puta, fido præ ceteris famulo, notam fuisse; nam illam procul omni dubio etiam noverat presbyter, in cujus domo erat.

d Chalippus in Vita Gallica tom. 1, pag. 14 scribit, S. Franciscum coram consulibus Assisiensibus, ut ab his jussus fuerat, comparuisse, atque ista respondisse, quod Waddingus quoque, quem ille secutus est, sensisse videtur. At contrarium liquet ex hoc Trium Sociorum loco.

e At qua, inquit, ratione immunitatem a foro civili sibi hic asseruit Franciscus, et consules agnoverunt? Waddingus existimavit, ita ipsum locutum esse, quia ex divina revelatione noverat, sese in sortem ecclesiasticam vocatum; vel quia forte jam fuerat tonsura clericali donatus, etsi habitum nondum induisset. Mihi ex ipsis Trium Sociorum verbis verisimilius apparet, Sanctum sic simpliciter respondisse præconi, ut molestam dicam evitaret, asserendo, causam suam ecclesiasticam potius, quam civilem, fore esse; cum hæc circa statum vitæ eligendæ proprie versaretur; consules vero, qui et novisse poterant documenta patientiæ constantiæque, quæ Franciscus tum ante, tum in ipso domestico carcere ac post dederat, ac præterea scire, ejusdem matrem facta conjugis minime probare; consules, inquam libenter causam hanc ad episcopum remisisse.

f Adi Annotata ad libri 1, cap. 2 Vitæ primæ, lit. k.

g Vide, quæ de hac pecunia disserui in Commentario prævio num. 125 et duobus sequentibus.

h Ergo non plane ac indecore nudus tunc apparuit, sed saltem indutus cificio; ut adversus aliquos ostendi in Commentario prævio num. 151 et sequentibus.

i Hoc loco inserenda sunt, quæ apud Celanensem de Sancti in latrones incidentis hilari patientia, de ejusdem ministerio in cujusdem cœnobii culina, et accessu ad amicum Eugubinum etc., num. 16 et 17 narrantur; quæ forte hi Socii prætermiserunt, quod ea ab illo satis exposita viderent.

k Hunc heremiticum habitum non alium esse credimus, quam quo ipsum ab amico Eugubino donatum fuisse, scribit Celanensis.

l Hæc adjuncta modumque, quibus S. Franciscus in dictæ ecclesiæ reparatione usus fuit, prætermiserat Celanensis.

m Nummata pretium seu valor unius nummi est.

n Lege a conversione, a qua annus sextus secundum chronotaxim nostram currebat anno 1212, cui illigandum est Pauperum dominarum, seu Clarissarum, Ordinis initium. Adi Commentarium prævium § 7.

o Lege Annotata ad lib. 1 Vitæ primæ, capite 5 lit. r.

78 p Prætermissa

ACTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

p *Prætermissa hic sunt, quæ de duobus aliis ecclesiis, una scilicet S. Petri, atque altera S. Mariæ in Portiuncula, a S. Francisco reparatis, Thomas Celanensis lib. 1, cap. 5, et S. Bonaventura cap. 2 tradiderunt.*

q *De his omnibus vide dicta in Annotatis ad lib. 1 Vitæ primæ caput 5.*

r *Quis fuerit hic, incertum est.*

CAPUT III.

Sanctus admittit socios, qui ab illo egregie instituti virtutibus clarent.

Admittit duos
socios Bernar-
nardum

a

b

B

c

d

et Petrum qui
ex illius con-
silio, Deique
voluntate,

Innotescite autem apud multos beati Francisci tam simplicis doctrinæ veritate, quam vitæ, cœperunt post duos annos a sua conversatione a viri quidam exemplo ipsius ad pœnitentiam animari, et eidem, rejectis omnibus, habitu vitæque conjungi, quorum primus extitit frater Bernardus b sanctæ memoriæ, qui considerans constantiam et fervorem beati Francisci in divino servicio, quomodo scilicet cum multo labore destructas reparabat ecclesias, asperamque vitam ducebat, cum sciret, ipsum delicate vixisse in sæculo; proposuit in corde suo omnia, quæ habebat, erogare pauperibus, et illi vitæ et habitu firmiter adherere. Quadam die secreto ad Virum Dei accedens, ei suum propositum revelavit, condixitque cum illo, ut tali sero c veniret ad eum. Beatus autem Franciscus, gratias agens Deo, tamquam nullum adhuc socium habens d, gavisus est valde; maxime, quia dominus Bernardus erat homo edificationis magnæ.

28 Venit ergo beatus Franciscus ad domum ejus statuto sero cum magna cordis exultatione, et cum illo tota illa nocte permansit. Cui inter alia dixit beatus Bernardus: Si quis a domino suo haberet multa vel pauca, quæ tenuisset per multos annos, et nollet ea amplius retinere, quid de ipsis agere posset, quod melius esset? Beatus Franciscus respondit, quod ea domino suo deberet reddere, a quo eadem recepisset. Et dominus Bernardus dixit: Ego, Frater, omnia mea bona temporalia volo erogare amore Domini mei, qui contulit ea mihi, sicut tibi videtur melius expedire. Cui Sanctus dixit: Summo mane ibimus ad ecclesiam, et per Evangeliorum codicem cognoscemus, quomodo Christus discipulos suos docuit. Surgentes igitur mane cum quodam alio, Petro e nomine, qui etiam cupiebat fieri frater, venerunt ad ecclesiam sancti Nicolai juxta plateam civitatis Assisii. Quam ad orationem ingressi, quia simplices erant, et nescierunt invenire verbum Evangelii de renunciatione sæculi, Dominum rogabant devote, ut in prima libri apertione voluntatem suam eis ostendere dignaretur.

ex Evangelio
cognita, om-
nia bona sua
distribuunt
pauperibus;

f

g

h

i. gratis

29 Oratione autem finita, beatus Franciscus accipiens librum clausum, flexis genibus coram altari, aperuit ipsum, et in prima ejus apertione occurrit illud consilium Domini: « Si vis » perfectus esse, vade, et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo f. » Quo comperto, beatus Franciscus gavisus est valde, et gratias egit Deo; sed quia verus Cultor Trinitatis tertio voluit confirmari, secundo et tertio librum aperuit. Et in secunda apertione occurrit illud: « Nihil tuleritis in via etc. g. In tertia vero illud: « Qui vult venire post me, abneget » semetipsum h. » Beatus ergo Franciscus, in qualibet apertione libri gratias * Deo exhibitis, pro firmatione sui propositi et desiderii dudum concepti, tertio divinitus sibi exhibita et demonstrata, dixit prædictis viris, scilicet Bernardo et Petro: Fratres, hæc est vita et regula nostra, et omnium, qui voluerint nostræ societati conjungi. Ite igitur, et sicut audistis, implete. Abiit itaque dominus Bernardus, qui erat dives valde, et vendidit omnibus, quæ habebat, multaque pecunia

congregata, pauperibus civitatis distribuit uni-
versa. Petrus etiam pro posse divinum consilium
adimplevit. Distractis autem omnibus, habitum,
quem paulo ante Sanctus assumerat, postquam
reliquit heremiticum habitum, ambo pariter sus-
ceperunt, et ab illa hora simul cum ipso vixerunt
secundum formam sancti Evangelii a Domino
illis ostensam. Et ideo beatus Franciscus dixit in
Testamento suo: « Ipse Dominus mihi relavit, ut
» deberem vivere secundum formam sancti Evan-
» gelii i. »

30 Cum autem, ut dictum est, dominus Bernar-
dus bona sua pauperibus largiretur, aderat beatus
Franciscus, intuens virtuosam operationem Do-
mini, et ipsum Dominum in corde suo glorificans
et collaudans. Venit autem quidam sacerdos, no-
mine Sylvester, a quo beatus Franciscus emerat
lapides pro reparatione ecclesiæ sancti Damiani. Et
videns, totam pecuniam expendi consilio Viri
Dei, cupiditatis igne succensus dixit ad eum: «
Francisce, non bene solvisti mihi pro lapidibus,
quos emisti a me. Audiens avaritiæ Contemptor
illum murmurantem injuste, accessit ad dominum
Bernardum, mittensque manum in chlamydem
ejus, ubi erat pecunia, cum magno fervore spiri-
tus extrahit eam plenam denariis, et dedit presby-
tero murmuranti. Et iterum secundo implens
manum pecunia, dixit illi: Habes adhuc plenam
solutionem, domine sacerdos? Respondit: Habeo,
Frater, plene; et lætus reversus est ad domum
suam cum pecunia sic accepta.

31 Post paucos autem dies idem sacerdos inspi-
ratus a Domino, cepit super his, quæ beatus
Franciscus egerat, cogitare; et dicebat intra se:
Nonne sum miser homo, qui, cum sum senex,
temporalia concupisco et quero; et hic Juvenis
pro Dei amore ea despiciet et abhorret. Sequenti
autem nocte vidit in somnis crucem immensam,
cujus consummitas cælos tangebatur, et pes ejus
stabat fixus in ore Francisci; ipsius latera ab una
parte mundi ad alteram tendebantur. Evigilans
ergo sacerdos, cognovit et credidit firmiter, Fran-
ciscum esse verum amicum Dei et servum, atque
religionem, quam cœperat, esse pro universum
mundum protinus dilatandam. Sique cepit Deum
timere, et in domo sua pœnitentiam agere. Tandem
vero post modicum tempus, ingressus est Ordinem
jam inceptum k, in quo optime vixit et gloriose
finivit.

32 Vir autem Dei Franciscus duobus, ut dictum
est, fratribus sociatus, cum non haberet hospi-
tium, ubi cum eis maneret, simul cum ipsis ad
quandam pauperulam ecclesiam derelictam se
transtulit, quæ Sancta Maria de Portiuncula l dice-
batur, et fecerunt ibi unam domunculam, in qua
aliquando pariter morarentur. Post aliquot autem
dies vir quidam Assisinus, Ægydius nomine, venit
ad eos, et cum magna reverentia et devotione,
flexis genibus, rogavit Virum Dei, ut eum in suam
societatem reciperet. Quem cum Vir Dei videret
fidelissimum et devotum, et quod multam gratiam
consequi a Deo poterat, ut postea patuit per effe-
ctum, libenter eum recepit m. Coniuncti vero hi
quatuor cum immensa lætitia et gaudio Spiritus
Sancti ad majorem profectum se taliter divi-
serunt.

33 Beatus Franciscus assumens fratrem Ægy-
dium secum, ivit in Marchiam Anconitanam n.
Alii vero duo in regionem aliam perrexerunt.
Euntes vero in Marchiam exultabant vehementer
in Domino, sed Vir sanctus, alta et clara voce
laudes Domini Gallice cantans, benedicebat et
glorificabat. Altissimi bonitatem. Tanta vero erat
in eis lætitia, quasi magnum thesaurum invenis-
sent in Evangelico prædio dominæ paupertatis,
cujus amore omnia temporalia velut stercora libe-
raliter et libenter reliquerant. Dixit autem sanctus
Franciscus ad fratrem Ægydium: Nostra religio
similis erit piscatori, qui mittit retia sua in aquam,
capiens piscum multitudinem copiosam, et parvos
in

i.
ix.
quod dum sit,
Sylvester pe-
cuniam inique
petit et obtinet
a Sancto,

deinde divino
somnia illu-
stratus, ejus-
dem discipli-
næ se postea
tradit.

k
Habitant
apud Portiun-
culam, ubi ad-
mittitur
B. Ægydius,
l

m

quocum San-
ctus, duobus
aliis alio mis-
sis, perambu-
lat
n

A in aqua relinquens, magnos eligit in vasa sua; sicque prophetavit, Ordinem dilatandum. Licet autem Vir Dei nondum plene populo prædicaret, quando tamen per civitates et castella transibat, hortabatur omnes, ut amarent et timerent Deum, atque poenitentiam agerent de peccatis. Frater autem Egedius admonebat audientes, ut ei crederent; quia eis optime consulebat.

Marchiam Anconitanam, ac rediit ad Portiunculam.

54 Qui vero eos audiebant, dicebant: Qui sunt isti, et quæ sunt hæc verba, quæ dicunt? Erat enim tunc amor et timor Dei quasi ubique extinctus, et via poenitentiae penitus nesciebatur; immo stultitia reputabatur. Nam in tantum prævaluerat carnis illecebra, mundi cupiditas et superbia vitæ, quod totus mundus in his tribus malignitatibus penitus occupatus videbatur. Erat igitur de his viris Evangelicis diversa opinio. Alii enim dicebant eos stultos vel ebrios, alii autem asseriebant, quod talia verba non ex stultitia procedebant. Unus vero de audientibus dixit: Aut propter summam perfectionem Domino adhæserunt, aut certe insani sunt, quia desperata videtur vita eorum, cum parco cibo utantur, et nudis pedibus ambulent, atque vilissimis vestibus sint induti. Inter hæc tamen, licet quidem timorem incurrerent, visa forma sanctæ conversationis eorum, nec eos adhuc aliqui sequebantur; sed mulieres et juvenule, videntes eos a longe, fingendo pavebant, ne forte stultitia et insania ducerentur. Cumque circumissent illam provinciam, redierunt ad dictum locum sanctæ Mariæ.

an quidam?

B

Admittit tres alios, quibus cum magnum pecuniam partitur.

q

C

r

s

x.

eosque egregie institutos ad predicandum mittit.

55 Paucis autem diebus elapsis, venerunt ad eos tres alii fratres, vel viri de Assisio, videlicet Sabatinus, Moritus et Joannes de Capella p, supplicantes beato Francisco, ut eos in fratres reciperet; et ipse recepit eos humiliter et benigne. Quando autem elemosynam per civitatem petebant, vix aliquis dabat eis, sed improperabant illis dicentes, quod res suas dimiserunt, et comederunt alienas; et ideo maximam penuriam sustinebant. Eorum quoque parentes et consanguinei persequebantur illos. Alique de civitate deridebant illos, tanquam insensatos et stultos; quia tempore illonullus relinquebat sua, ut peteret elemosynam ostium. Episcopus vero civitatis Assisii q, ad quem pro consilio frequenter ibat Vir Dei, benigne ipsum recipiens, dixit ei: Dura videtur mihi vita vestra et aspera, nihil scilicet in sæculo possidere. Cui Sanctus ait: Domine, si possessiones aliquas haberemus, nobis essent necessaria arma ad protectionem nostram. Nam inde oriuntur quæstiones et lites, soletque ex hoc amor Dei et proximi multipliciter impedi, et ideo nolimus in hoc sæculo aliquid possidere temporale. Et placuit episcopo multum responsio Viri Dei, qui cuncta transitoria, et præcipue pecuniam, contempsit in tantum, ut in omnibus Regulis suis commendaret potissime paupertatem, et omnes fratres sollicitos redderet de pecunia vitanda; plures enim Regulas fecit, et illas expertus est, prius quam faceret illam, quam ultimo reliquit fratribus r. Unde in una ipsarum dixit in detestationem pecuniæ: «Caveamus, qui » reliquimus omnia, ne pro tam modico regnum » cælorum perdamus. Et si pecuniam in aliquo » loco inveniremus, non curemus plus quam de » pulvere, quem sub pedibus calcamus s.

56 Sanctus autem Franciscus, cum jam plenus esset gratia Spiritus Sancti, convocans ad se dictos sex fratres suos, dixit ad illos, quæ ventura eis erant. Consideremus, inquit, fratres carissimi, vocationem nostram, qua misericorditer vocavit nos Deus, non tantum pro nostra, sed pro multorum salute, ut eamus per mundum, exhortando plus homines exemplo, quam verbo, ad agendum poenitentiam de peccatis suis, et habendam memoriam mandatorum. Nolite timere, quia pusilli et insipientes videmini; sed secure annunciate simpliciter poenitentiam, confidentes in Deo, qui vicit mundum, quod spiritu suo loquitur per vos et in vobis ad exhortandum omnes, ut convertantur ad ipsum,

et ejus mandata observent. Invenietis autem quosdam homines fideles et mansuetos et benignos, qui cum gaudio vos et verba vestra recipient, aliosque plures infideles, superbos et blasphemos, qui exprobrantes resistent vobis, et his, quæ dicetis. Ponite ergo in cordibus vestris patienter et humiliter omnia tolerare. Cumque fratres hæc audissent, timere cœperunt. Ad quos Sanctus ait: Nolite timere, quoniam non post multum tempus venient ad vos multi sapientes et nobiles, eruntque vobiscum prædicantes regibus et principibus, et populis multis; multi vero convertentur ad Dominum, qui per universum mundum multiplicabit suam familiam et augebit.

AUCTORIBUS TRIBUS SOCIIS.

57 Et cum hæc dixisset illis ac benedixisset, abierunt viri Dei, devote ejus monita observantes. Cum autem inveniebant aliquam ecclesiam sive crucem, inclinabant se ad adorationem, et devote dicebant: Adoram te, Christe, et benedicimus tibi propter omnes ecclesias, quæ sunt in universo mundo, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum t. Credebant enim semper invenire locum Dei, ubicumque crucem vel ecclesiam invenissent. Quicumque autem eos videbant, plurimum mirabantur, eo quod habitu et vita dissimiles erant omnibus, et quasi sylvestres homines videbantur. Quocumque vero intrabant, civitatem scilicet vel castellum; aut villam, vel domum, annunciabant pacem, confortantes omnes, ut timerent et amarent Creatorem cæli et terræ, ejusque mandata servarent. Quidam libenter eos audiebant; alii econtra deridebant, plerique eos quæstionibus fatigabant, quibusdam dicentibus: Unde estis? Aliis quærentibus, quis esset Ordo ipsorum. Quibus, licet esset laboriosum tot quæstionibus respondere, simpliciter tamen confitebantur, quod erant viri poenitentiales de civitate Assisii oriundi; nondum enim Ordo eorum dicebatur Religio.

illi vero obsequentes, multa indigna ferunt patienter.

t

E

Narratur hujusmodi exemplum in Bernardo cum socio Florentia,

u

F

x

nostra

58 Multi vero eos deceptores, vel fatuos judicabant, et nolebant eos recipere in domum suam, ne tanquam fures res suas furtim auferrent. Propterea in multis locis post illatas eis multas injurias hospitabantur in ecclesiarum porticibus vel domorum. Eodem tempore duo ex ipsis erant Florentiæ u, qui per civitatem mendicantes, hospitium non poterant invenire. Venientes autem ad quandam domum, habentem porticum, et in porticu clibanum, dixerunt ad invicem: Hic poterimus hospitari. Rogantes autem dominam domus, ut eos reciperet intra domum, et illa hoc facere recusante, dixerunt humiliter, ut saltem juxta clibanum permetteret eos quiescere illa nocte. Hoc autem concessio per illam, venit vir ejus, et dixit illi: Quare istis ribaldi x hospitium in porticu nostro contulisti? Respondit illa, quod noluerat eos in domo recipere, sed eis concesserat extra in porticu jacere, ubi non poterant, nisi ligna furari. Noluit ergo vir, quod daretur eis aliquid tegumentum, licet esset tunc magnum frigus: quia putabat, eos esse ribaldos et fures. Illa autem nocte cum usque ad matutinum satissobrio somno juxta clibanum quievissent, calefacti solo calore divino et cooperti tegumento dominæ paupertatis, iverunt ad vicinorem ecclesiam pro matutinali Officio audiendo.

59 Et mane facto, ivit illa mulier ad eandem ecclesiam; et videns, ibidem fratres illos in oratione devote persistere, dixit intra se: Si homines isti essent ribaldi et fures, ut vir meus dicebat, non sic in oratione persistenter reverenter. Cumque hoc cogitaret, ecce vir quidam, Guido nomine, pauperibus in ipsa ecclesia manentibus elemosynam tribuebat: qui cum venisset ad fratres, et vellet dare cuilibet eorum pecuniam, sicut dabat aliis; recusaverunt illi pecuniam, et accipere noluerunt. At ille dixit eis: Quare vos, cum sitis pauperes, non accipitis denarios, sicut alii? Respondit frater Bernardus: Verum est, quod pauperes sumus; sed nobis non est gravis paupertas, sicut aliis pauperibus; nam per Dei gratiam, cujus consilium compleximus, voluntarie pauperes facti sumus.

quorum tamen sanctitas ibidem mox agnita est.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

sumus. Admirans vir ille super his, et interrogans eos, si unquam aliquid possederant, audivit ab eis, quod multa possederant, sed amore Dei omnia dederant. Hic namque, qui sic respondit, fuit ille frater Bernardus, a beato Francisco secundus, quem sanctissimum fratrem hodie veraciter credimus; qui primo pacis et penitentiae legationem amplectens, post sanctum Dei cucurrit, venditis omnibus, quæ habebat, et erogatis pauperibus, secundum perfectionis Evangelicæ consilium perseverans usque in finem in sanctissima puritate. Considerans ergo dicta mulier, quod fratres denarios nolissent, ad eos accedens, dixit, quod libenter eos reciperet intra domum suam, si vellent illuc accedere gratia hospitandi. Cui fratres humiliter responderunt: Dominus tibi retribuatur pro bona voluntate. Prædictus autem vir audiens, quod fratres non potuissent invenisse hospitium, duxit eos in domum suam, dicens: Ecce hospitium a Domino vobis paratum; manete in eo secundum beneplacitum vestrum. Ac illi gratias Deo agentes, manserunt apud illum diebus aliquibus, ædificando tam exemplo quam verbo in timore Domini, ita quod postea multa pauperibus erogavit.

40 Licet autem sic benigne tractarentur ab ipso, apud alios tamen in tantum vilissimi habebantur, quod multi parvi et magni exprobrarent, et injuriarentur eis, auferentes quandoque etiam vestimenta, quæ habebant. Cumque Servi Dei manerent nudi, quia secundum formam Evangelii unam tantum tunicam portabant, non repetebant, ablata sibi restitui y. Si qui pietate moti reddere volebant eis ablata, libenter recipiebant. Quidam autem lutum super eos jactabant; alii vero ponentes taxillos in manibus eorum, invitabant eos, si ludere volebant. Alii capientes capucia eorum a tergo, post dorsum suum sic suspensos eos portabant. Hæc et his similia faciebant illis, reputantes eos tam viles, quod audacter affligebant ipsos, sicut volebant. Insuper in fame, siti, frigore, et nuditate immensas tribulationes et angustias tollerabant, quæ omnia constanter et patienter, ut a beato Francisco fuerint * moniti, sustinentes, non trisabantur nec turbabantur, nec maledicebant inferentibus eis mala; sed, sicut viri perfecti et Evangelici, et in magno lucro positi, exultabant vehementer in Domino, omne gaudium existimantes, cum in tentationes et tribulationes hujusmodi incidebant, atque juxta verbum Evangelii pro suis persecutoribus orabant sollicite et ferventer.

xi.
cum nonnullis
ad Ordinem
admissis ad
locum Portiunculae
re-
dierunt.

41 Videntes igitur homines, quod fratres in suis tribulationibus exultabant, orationi et devotioni sollicite et devote instabant, non recipiebant pecuniam, nec portabant, et maximam charitatem ad invicem habebant, per quam nosebantur vere esse discipuli Domini, multi corde compuncti veniebant ad eos, de offensis, quas fecerant eis, veniam postulantes. Ipsi vero ex corde remittebant, dicentes: Dominus parcat vobis; atque eos de salute sua salubriter admonebant. Quidam ipsos fratres rogabant, ut reciperent eos in societatem suam: et quia omnes illi sex habebant auctoritatem recipiendi ad Ordinem a beato Francisco propter paucitatem fratrum, in societatem suam aliquos receperunt, cum quibus sic receptis statuto termino omnes ad sanctam Mariam de Portiuncula sunt reversi. Quando autem se invicem revidebant, tanta jucunditate replebantur et gaudio, ac si nihil recordarentur eorum, quæ fuerant passi ab iniquis. Solliciti erant quotidie orare, et laborare manibus suis, ut omnem ociositatem, animæ inimicam, a se penitus effugarent. Surgebant in media nocte solliciti, et orabant devotissime cum immensis lacrymis et suspiriis; amore intimo se invicem diligebant, et serviebat unus alteri, ac nutrieat eum, sicut mater filium unicum ac dilectum. Tanta charitas ardebat in eis, quod facile ipsis videbatur tradere corpora sua morti, non solum pro Christi amore, sed etiam pro salute animæ, vel corporum suorum confratrum.

42 Unde quadam die, cum ex ipsis fratribus simul irent, invenerunt quandam fatuum, qui cœpit lapides jactare in eos. Videns ergo unus eorum, lapides jactari in alterum, opposuit se statim ictibus lapidum, volens potius, se percuti, quam fratrem suum, propter charitatem mutuam, qua flagrabat; sicque parati erant unus pro altero ponere vitam suam. Erant enim in humilitate et charitate fundati, et radicati in tantum, ut unus revereretur alterum, quasi patrem et dominum; atque illi, qui officio prælationis vel aliqua gratia præcellerant, humiliores et viliores ceteris viderentur. Omnes se quoque totos ad obediendum præbebant, ad præcipientis voluntatem se continuo præparantes, non discernabant inter justum et injustum præceptum z; quia, quidquid præcipiebatur, putabant, esse secundum Domini voluntatem. Et ideo implere præcepta erat eis facile et suave. A carnalibus autem desideriis abstinebant, semet ipsos sollicite judicantes, atque caventes, ne unus alterum offenderet ullo modo.

43 Et si quando contingebat, ut unus alteri dicebat * verbum, quod posset ipsum turbare, conscientia mordebatur, quod non poterat quiescere, donec dicebat culpam suam, prosternens se in terram humiliter, et pedem fratris faceret poni super os suum. Quod si frater turbatus pedes super os alterius ponere nolebat, si erat prælatus ille, qui turbaverat alterum, præcipiebat illi, ut pedem poneret super os suum; si non erat, subditus faciebat hoc illi præcipi a prælato: sicque studebant, ut omnis rancor et malitia fugeretur ab eis, et perfecta inter ipsos semper dilectio observaretur, satagentes pro posse singulis vitiis singulas virtutes opponere, præveniente et coadjuvante eos gratia Jesu Christi. Nihil insuper sibi proprium vendicabant, sed libris et aliis collatis, eisdem utebantur communiter secundum regulam ab Apostolis traditam aa et conservatam. Cum autem in eis esset vera paupertas, erant tamen liberales et largi de omnibus sibi pro Domino collatis, libenter dantes amore ipsius omnibus petentibus, et maxime pauperibus, elemosynas eis datas.

44 Quando vero ibant per viam, et inveniebant pauperes, petentes aliquid ab eis amore Dei, cum non habebant aliud, quod præberent, dabant aliquam partem de vestibus suis, licet vilibus. Quandoque enim dabant capucium, dividentes ipsum pro tunica, quandoque manicam, quandoque partem aliam, dissuantes ipsam a tunica, ut Evangelii illud impleretur: «Omni petenti te tribue bb». Quadam autem die venit quidam pauper ad ecclesiam sanctæ Mariæ de Portiuncula, apud quam fratres aliquando morabantur, et elemosynam petiit. Erat autem ibi quædam chlamys, quam quidam habuerat frater secularis cc. Cui cum dixisset beatus Franciscus, ut eam illi pauperi daret, libenter et velociter dedit ei. Statim propter reverentiam et devotionem, quam habuerat frater ille in dando chlamydem illi pauperi, visum est ei, quod elemosyna illa in cœlum ascendisset, et sensit, novo gaudio se perfundi.

45 Quando vero declinabant divites hujus mundi ad eos, recipiebant eos alacriter et benigne, studentes eos revocare a malo, et ad penitentiam provocare. Sollicite etiam petebant, ne mitterentur in terras, unde erant oriundi, ut fugerent familiaritatem, et conversationem consanguineorum suorum, verbumque servarent propheticum: «Extra» neus factus sum fratribus meis, et peregrinus » filiis matris meæ dd. » In paupertate plurimum lætabantur; quia non concupiscebant divitias, sed omnia transitoria spernebant, quæ possunt a mundi hujus amatoribus concupisci. Præcipue vero pecuniam, quasi pulverem, pedibus conculcabant; et, sicut a beato Francisco edocti, ipsam cum stercore asini æquali precio et pondere ponderabant. Gaudebant in Domino continue, non habentes inter se, unde possent aliquid contristari. Quanto enim a mundo magis erant divisi, tanto magis erant

D
Reversentur
insignes vir-
tutes.

quibus excel-
luerunt, in
ipsa quoque
egestate
* imo diceret

E

aa

misericordes
mireque libe-
rales.

bb

F

cc

Atque eorum-
dem virtutes.

dd

A erant Domino conjuncti, per viam crucis et semitas justitiæ incedentes, de arta via penitentiae et observationis Evangelicæ offensivula removebant, ut posteris iter planum fieret et securum.

ANNOTATA.

a *Id est, anno æræ Christianæ 1209, uti alibi probavi. Pro conversatione lege conversione.*

b *Celanensis præpositus alium quemdam, sive ætate, sive alias puerum, de quo vide Vitam primam num. 24, et Annotata ibidem.*

c *Hoc est, Vesperii.*

d *Ergo alter ille puer, a Celanensi laudatus, nondum erat proprie S. Francisci in suo vitæ genere habitus socius.*

e *Waddingus et alii credunt, hunc fuisse Petrum Cathaneum, Assisensem canonicum, postea S. Francisci vicarium; quod mihi non apparet satis verisimile ob rationes allegatas in Commentario prævio § 9, num. 192 et seqq.*

f *Matthæi cap. 19 v. 21.*

g *Lucæ cap. 9 v. 5: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque paem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.*

h *Lege Matth. cap. 16, v. 24, vel Luc. cap. 9 v. 25.*

i *Hoc Testamentum dedi in Commentario prævio § 27, ubi num. 624 eadem, paululum mutatis vocibus, sic legere est: Ipse Altissimus revelavit mihi, quod deberem vivere secundum formam sancti Evangelii.*

k *Per voces, ingressus est Ordinem jam inceptum, videntur mihi indicare, Sylvestrum eidem Ordini nomen suum primum dedisse, postquam idem Ordo ab Innocentio III summo Pontifice fuerat approbatus.*

l *Quam ipse paulo ante reparaverat, ut vidimus in Vita prima.*

m *In Commentario prævio num. 145 et sequenti ostendi, hæc contigisse anno 1209, ac verisimiliter die 25 Aprilis. B. Egidii gesta exposita habes in Opere nostro ad eundem diem Aprilis; vide tamen etiam hæc spectantia in meo Commentario prævio num. 196 et sequentibus.*

n *Lege Marchiam Anconitanam, Italiam la Marca d'Ancona, quæ ampla ditioris Ecclesiæ provincia est, contermina Umbrinæ.*

o *Non sunt hæc strictè accipienda: cum ex rerum chronotaxi non potuerit hæc peregrinatio diuturna fuisse.*

p *Breve Sabatini elogium dedit Waddingus in Annalibus ad annum 1209 num. 17; ubi cum ille ignotæ regionis fuisse dicatur, oportet, Waddingum vel non habuisse hanc Appendicem, vel non advertisse, in ea Sabatinum, æque ac duos alios, dici fuisse de Assisio. Ibidem num. 28 laudatus Annalista plura annotavit de Morito, quem ipse aliique Moricum appellant; ac denique num. 29 de Joanne de Capella, velut de altero Juda meminit, ejusdemque lepram, ac infelicem per laqueum, sibimet injectum, mortem enarravit.*

q *Hic ipse erat Vido vel Guido, coram quo S. Franciscus omnibus paternis bonis libens cesserat.*

r *Waddingus inter S. Francisci Opuscula duas edidit pro Fratibus Minoribus ab illo scriptas; sed plures fuisse, liquet ex hoc loco.*

s *Leguntur hæc cap. 8 Regulæ Minorum, quam Waddingus omnium primam putavit.*

t *De hac oratione S. Franciscus in Testamento suo sic loquitur: Dominus dedit mihi talem fidem in ecclesiis suis, ut ita simpliciter adorarem et dicerem: « Adoramus te, sanctissime Domine Jesu » Christe, hic et ad omnes ecclesias tuas, quæ sunt » in toto mundo; et benedicimus tibi, quia per » sanctam crucem tuam redemisti mundum. » Hinc corrige errorem, qui in apographum nostrum Appendicis irrepit.*

u *Haud dubie indicatur hic vulgo notissima civitas Florentia, Tusciæ primaria, magnique ducatus Hetruriæ caput.*

x *Ribaldo Italus est homo vilissimus ac nequam.*
y *Secundum illud Luc. 6, v. 50: Qui aufert, quæ tua sunt, ne repetas.*

z *Noli hæc rigoroze interpretari; non enim quælibet mandanti superiori obtemperare licet. Significant solum, illos, quia certi erant, nihil mali sibi præcipiendum, sine tergiversatione mandanti obsequi soluisse.*

aa *Videlicet Act. Apost. cap. 2, v. 44: Habebant omnia communia.*

bb *Lucæ cap. 6, v. 50.*

cc *Hic B. Egidius fuisse, factumque contigisse pridie, quam sacro habitu a S. Francisco indutus fuit, legitur in ejusdem Beati Vita in Opere nostro edita ad 25 Aprilis.*

dd *Psalm. 68, v. 9.*

CAPUT IV.

Approbatio Regulæ ab Innocentio III Romæ impetrata: reditus in vallem Spoletanam et gesta ibidem: Regula ab Honorio III confirmata et ab eodem obtentus protector Ordinis: comitia generalia anno MCCXXIV, ex quibus multi in varias provincias feliciter missi.

Videns autem beatus Franciscus, quod Dominus fratres suos numero et merito augmentaret, cum jam essent duodecim viri fortissimi, scientes id ipsum, dixit illis undecim, ipse duodecim, dux et pater eorum: Video, fratres, quod Dominus congregationem nostram vult misericorditer augmentare. Euntes ergo ad matrem nostram sanctam Romanam Ecclesiam, notificemus summo Pontifici, quæ Dominus per nos facere cœpit, ut de voluntate et præcepto ipsius, quod cœpimus, prosequamur. Cumque placuisset aliis fratribus dictum Patris, et simul cum eo iter arripuissent ad curiam, dixit eis: Faciamus unum ex nobis ducem nostrum, et habeamus ipsum quasi vicarium Jesu Christi, ut, quocumque declinare voluerit, declinemus; et quando hospitari voluerit, hospitemur. Et elegerunt fratrem Bernardum, primum post beatum Franciscum, et sicut Pater dixerat, servaverunt. Gaudentes igitur ibant, et verba Domini loquebantur, non audentes aliquid loqui, nisi quod ad laudem et gloriam Dei et ad utilitatem animæ pertinebat, et frequenter orationi vacabant. Dominus autem semper eis præparabat hospitium, faciens, illis necessaria ministrare.

47 Cum autem venissent Romam, et invenissent ibi episcopum civitatis Assisii, ab ipso cum ingenti gaudio sunt recepti. Nam beatum Franciscum et omnes fratres speciali venerabatur affectu; nesciens tamen causam adventus eorum, cœpit turbari, timens, ne propriam patriam vellent deserere, in qua Dominus cœpit per eos mirabilia operari. Gaudebat enim vehementer, tantos viros in suo episcopatu habere, de quorum vita et moribus maxime præsumebat; sed audita causa, eorumque intellecto proposito, gavisus est valde, spondens eis ad hoc consilium et juvamen. Erat autem idem episcopus notus cuidam Cardinali episcopo Sabiniensi, qui dicebatur dominus Joannes de Sancto Paulo a, vere gratia Dei plenus, diligens plurimum servos Dei; huic præfatus episcopus patefecerat vitam beati Francisci et fratrum suorum; propterea ipse affectabat videre Virum Dei et aliquos de fratribus suis. Audiens autem, quod essent in Urbe, misit pro illis, et recepit eos cum magna reverentia te amore.

48 Paucis vero diebus morantes cum ipso, ita edificaverunt eum sanctis sermonibus et exemplis, quod videns in opere fulgere, quod de ipsis audierat, recommendavit se eorum orationibus humiliter et devote. Petivit etiam de gratia speciali, quod volebat ex tunc sicut unus de fratribus reputari. Denique

AUCTORIS
TRIBUS SOCIIS.

XII.
Sanctus cum
isdem Ro-
mam proficis-
tur,

ubi ille ope
episcopi Assi-
satis et Car-
dinalis Sabi-
nensis

a

Innocentium
tertium acce-
dit, approba-
tionem Regu-
la petens;

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

b

* an quem?
* adde quod
* i. fideles

a quo benigne
susceptus, ju-
betur volunta-
tem Dei adhuc
paululum in-
quirere,

Denique interrogans beatum Franciscum, quare venisset, et audiens ab eo totum suum propositum et intentum, obtulit se procuratorem suum in curia b. Perrexit ergo ad curiam dictus Cardinalis, et dixit domino Papæ Innocentio tertio: Inveni Virum perfectissimum, qui vult secundum formam sancti Evangelii vivere, et Evangelicam perfectionem in omnibus observare: per quam *, credo, * Dominus velit in toto mundo fidem * sanctæ Ecclesiæ reformare. Quod audiens dominus Papa miratus est valde, et sic eidem Cardinali imposuit, ut ad se duceret beatum Franciscum.

49 Sequenti ergo die Vir Dei a dicto Cardinali est coram summo Pontifice presentatus, cui totum suum propositum patefecit. Ipse vero Pontifex, cum esset discretione præcipua præditus, votis Sancti debito modo assensit, et exhortans ipsum, ac fratres suos de multis, benedixit eis, dicens: Ite cum Domino, fratres, et sicut ipse vobis inspirare dignabitur, omnibus penitentiam prædicat. Cum autem omnipotens Deus vos multiplicaverit numero majori et gratia, referatis nobis, et nos plane his concedemus, ac majora vobis securius commitemus. Volens autem dominus Papa facere, ut concessa et concedenda essent secundum Dei voluntatem, priusquam Sanctus ab ipso recederet, dixit ei et sociis: Filioli nostri, vita vestra videtur nobis nimis dura et aspera; licet enim credimus, vos esse tanti servoris, quod de vobis non oporteat dubitare, tamen considerare debemus pro illis, qui secuturi sunt vos, ne hæc via nimis aspera ipsis videatur. Cumque videret eorum fidem, constantiam et anchoram spei firmissime roboratam in Christo, ita ut nollent a suo fervore divertere, dixit beato Francisco: Fili, vade et ora Deum, ut tibi revelet, si id, quod quæritis, de sua voluntate procedit, quatenus nos scientes Domini voluntatem, tuis desideriis annuamus.

quo facto mo-
tus parabola,
Sancto oranti
suggesto,

50 Orante itaque Sancto Dei, sicut et suggererat dominus Papa, locutus est ei Dominus in spiritu per similitudinem, dicens: Quædam mulier pauperula et formosa erit in quodam deserto, cujus pulchritudinem rex quidam magnus admirans, concupivit eam accipere in uxorem, quia poterat ex ipsa pulcos filios generare. Contracto autem et consummato matrimonio, multi filii sunt geniti, et adulti, quos mater sic alloquitur, dicens: Filii, nolite verecundari; quia filii regis estis. Ite ergo ad curiam ejus, et ipse vobis omnia necessaria ministrabit. Cum ergo venissent ad regem, miratus est rex eorum pulchritudinem, vidensque in eis suam similitudinem, dixit illis: Cujus estis filii? Cui cum respondissent, se esse filios mulieris pauperulæ in deserto morantis, rex cum magno gaudio amplexatus est eos, dicens: Nolite timere, quia filii mei estis; si enim de mensa mea nutriuntur extranei, multo magis vos, qui estis mei legitimi. Mandavit itaque rex mulieri prædictæ, ut omnes filios ex se conceptos ad suam curiam mitteret nutriendos. His igitur sic ostensis per visum beato Francisco oranti, intellexit Vir sanctus, se per illam mulierem pauperulam designari c.

c
et visione,
quam ipsemet
habuerat, li-
bens annuit,

51 Et oratione completa, representavit se summo Pontifici, et exemplum, quod ei Dominus ostenderat, sibi per ordinem intimavit, dixitque: Ego sum, domine, illa mulier pauperula, quam Dominus amans per suam misericordiam decoravit, et ex ipsa placuit sibi filios legitimos generare. Dixit autem mihi Rex regum, quod omnes filios, quos ex me generabit, nutriet, quia, si nutrit extraneos, bene debet legitimos nutrire. Si enim Deus peccatoribus donat bona temporalia propter nutriendorum filiorum amorem, multo magis viris Evangelicis, quibus hæc debentur ex merito, largietur. His auditis, dominus Papa miratus est vehementer, maxime quia ante adventum beati Francisci viderat in visione, quod ecclesia sancti Joannis Lateranensis minabatur ruinam, et quidam vir religiosus, modicus et despectus, eam sustentabat proprio dorso submisso d. Evigilans vero stupe-

d

factus et territus, ut discretus et sapiens, considerabat, quid sibi vellet hæc visio. Sed post paucos dies, cum venisset ad eum beatus Franciscus, et ei suum propositum revelasset, ut dictum est, petissetque ab eo confirmari sibi Regulam, quam scripserat verbis simplicibus, utens sermonibus sancti Evangelii, ad cujus perfectionem totaliter inhiabat, respiciens eum dominus Papa ita ferventem in Dei servitio, atque conferens de visione sua et de prædicto exemplo ostenso Viro Dei, cepit intra dicere: Vere hic est ille vir religiosus et sanctus, per quem sublevabitur et sustentabitur Ecclesia Dei.

52 Et sic amplexatus est eum, et Regulam, quam scripserat, approbavit. Dedit etiam sibi * licentiam prædicandi ubique penitentiam ac fratribus suis, ita tamen, quod, qui prædicaturi erant, licentiam a beato Francisco obtinerent. Et idem postea in consistorio approbant e. His ergo concessis, beatus Franciscus gratias egit Deo; et genitus flexis, promisit domino Papæ obedientiam et reverentiam humiliter et devote. Alii autem fratres secundum præceptum domini Papæ beato Francisco similiter obedientiam et reverentiam promiserunt. Suscepta itaque benedictione a summo Pontifice, et visitatis Apostolorum liminibus, datisque tonsuris beato Francisco et aliis fratribus, sicut dictus Cardinalis procuraverat, volens omnes illos duodecim f esse clericos;

53 Relinquens Urbem Vir Dei cum dictis fratribus in orbem profectus est, mirans valde de suo desiderio sic facile adimpleto, crescensque quotidie in spe et fiducia Salvatoris, qui sanctis revelationibus suis, quæ gesta fuerant, ei primitus demonstrarat. Nam antequam obtineret prædicta, quadam nocte, cum se sopori dedisset, videbatur sibi, quod per quandam viam incideret, juxta quam erat arbor magnæ proceritatis, pulcra, fortis et grossa. Cumque appropinquaret ad eam, et stans sub ipsa, cujus * celsitudinem et pulchritudinem miraretur, subito ad tantam altitudinem devenit ipse Sanctus, et ramum arboris tangebant, eamque usque ad terram facillime inclinabat. Et revera sic actum est, cum dominus Innocentius, arbor in mundo sublimior, pulcrior, et fortior, ejus petitioni et voluntati se tam benignissime inclinavit g.

54 Exinde beatus Franciscus circumiens civitatem *, et castra, cepitque ubique prædicare, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina et veritate et virtute Spiritus sancti annuncians fiducialiter regnum Dei. Erat enim veridicus, prædicator, ex auctoritate Apostolica corroboratus, nullis utens adulationibus, verborumque respuens blandimenta; quia, quod verbo aliis suadebat, hoc sibi prius suaserat opere, ut veritatem fidelissime loqueretur. Mirabantur sermonum ejus virtutem ac veritatem, quam non homo docuerat, etiam litterati et docti; et plurimi ipsum videre et audire, velut hominem alterius sæculi, festinabant. Cæperunt proinde multi homines, nobiles et ignobiles, clerici et laici, divina inspiratione inflati, beati Francisci vestigiis adherere, abjectisque secularibus curis et pompis, sub ipsius vivere disciplina.

55 Conversabatur autem adhuc Pater cum filiis in quodam loco juxta Assisium, qui dicitur Rivus-tortus h, ubi erat quoddam turgurium ab hominibus derelictum, qui locum tam erat artus, quod ibi sedere vel quiescere vix valebant. Ibi etiam æpissime panem carentes solas rapas edebant, quas hinc inde in angustia mendicabant. Scribebat Vir Dei nomina fratrum super trabes illius turgurii, ut quilibet volens quiescere, vel orare, cognosceret locum suum, et ne ex angustia loci vel modicitate rumor insolens mentis silentium perturbaret. Quadam autem die existentibus fratribus in prædicto loco, accidit, ut quidam rusticus cum suo asino veniret illuc, volens in ipso turgurio cum asino hospitari; et ne repelleretur a fratribus, ingrediens cum asino, dixit ad suum asinum: Intra, intra; quia

omnibusque
prædicandi li-
centiam dat, et
tonsurari eos
facit.

* i. e. eidem

e

Roma discedit
cum suis latius
de successu,

* i. ejus

g

xiii.

prædicat ma-
gno cum fru-
ctu,
* forte civita-
tes

f

habitat in
Rivo-torto:
hinc migrat
ad S. Mariam
de Portuincu-
la,

h

A quia benefacimus huic loco. Quod sanctus Pater audiens, et verbum et intentionem rustici cognoscens, motus est animo, super eo maxime, quia ille tumultum magnum fecerat cum suo asino, inquietans omnes fratres, qui tunc silentio et orationi vacabant. Dixit ergo Vir Dei ad fratres: Scio, fratres, quod non vocavit nos Deus ad præparandum hospitium asino, et ad habendum hominum frequentationes, sed ut hominibus quandoque viam salutis prædicantes, et salutaria consilia exhibentes, orationibus et gratiarum actionibus principaliter insistere debeamus. Reliquerunt ergo dictum turgurium, ad usum pauperum leprosorum, transferebant [se i] ad Sanctam Mariam de Portiuncula, juxta quam in una domuncula fuerat aliquando commorati k, priusquam ipsam ecclesiam obtinerent.

quam ab abbate obtinet, et de qua visio refertur, f an eam?

l

m

B 56 Postmodum vero ab abbate sancti Benedicti de Monte Subasio, prope Assisium, beatus Franciscus, voluntate et inspiratione Dei prævia, humiliter eum * acquisivit l. Quam ipse Sanctus notabiliter et affectuosissime recommendavit generali Ministro et omnibus fratribus m, tanquam locum præ cunctis locis et ecclesiis hujus sæculi dilectum a Virgine gloriosa. Ad ipsius autem loci commendationem et affectum multum fecit quædam visio, quam quidam frater vidit adhuc existens in sæculo, quem beatus Franciscus singulari dilexit affectu, quamdiu fuit cum ipso, familiaritatem præcipuam ostendendo eidem. Ille ergo cupiens servire Deo, sicut postea in religione fideliter servivit, videbat in visione, omnes homines hujus sæculi esse cæcos, et stare genibus in circuitu sanctæ Mariæ de Portiuncula, junctisque manibus, et in cælum cum facie elevatis, voce magna et lacrymabili Dominum precabantur, ut omnes illuminare misericorditer dignaretur. Quibus sic orantibus, videbatur, quod splendor magnus exiret de cælo, et descendens super illos, illuminabat omnes lumine salutari n. Evigilans ille proposuit firmus Deo servire; et parum post sæculo nequam cum suis pompis penitus derelicto, intravit religionem, ubi permansit in Dei servitio humiliter et devote.

n

XIV. Ibidem geminum quotannis capitulum instituit,

C 57 Post prædictum autem locum Sanctæ Mariæ obtentum a præfato abbate, ordinavit beatus Franciscus, quod ibi capitulum fieret bis in anno, scilicet in Pentecoste, et in Dedicatione sancti Michaelis. In Pentecoste conveniebant omnes fratres apud sanctam Mariam, et tractabant, qualiter melius possent Regulam observare, atque constituere fratres per diversas provincias, qui populo prædicarent, et fratres alios in suis provinciis collocarent. Sanctus autem Franciscus faciebat admonitiones, reprehensiones, et præcepta, sicut ei juxta consilium Dei videbatur. Omnia vero, quæ dicebat eis per verba, affectuose et sollicitè operibus ostendebat. Venerabatur prælatos et sacerdotes sanctæ Ecclesiæ, atque seniores, nobiles, et divites honorabat; pauperes quoque intime diligebat, eis viscerose compatiens; omnibusque sese subditum exhibebat. Cumque omnibus fratribus esset sublimior, unum tamen de fratribus, secum morantibus, constituebat Gardianum suum et dominum, cui, ut effugaret a se omnem occasionem superbiæ, obediebat humiliter et devote o. Humiliabat enim inter omnes caput suum usque ad terram, et inter Sanctos et electos Dei mereretur in conspectu divino aliquando exaltari. Admonebat sollicitè fratres, ut sanctum Euangelium, et Regulam, quam promiserant, firmiter observarent, et ut circa divina officia et ecclesiasticas ordinationes essent reverentes et devoti, audientes devote Missam, et corpus Domini devotissime adorantes. Sacerdotes vero, qui tractabant veneranda et maxima Sacramenta, voluit singulariter a fratribus honorari, in tantum, ut ubicumque illos invenirent, caput coram eis flectentes, oscularentur manus eorum, et cum ipsos equitantes invenirent, volebat, ut oscularentur non solum manus

o

eorum, sed etiam pedes equorum, super quos equitarent, propter reverentiam potestatis eorum.

58 Admonebat etiam fratres, ut nullum hominem judicarent, neque despicerent illos, qui delicate vivunt, ac curiose et superflue induuntur; nam Deus est noster et ipsorum Dominus, potens illos ad se vocare, et vocatos justificare. Dicebat enim, quod volebat, ut fratres revererentur tales, ut fratres et dominos suos; quia fratres sunt, in quantum ab uno Creatore creati; domini dicuntur, in quantum bonos adjuvant ad penitentiam faciendam, eis necessaria corporis ministrantes. Hujusmodi quoque dicens, addebat: Talis deberet esse fratrum conversatio inter gentes, ut, quicumque audiret vel videret eos, glorificaret Patrem cælestem et devote laudaret. Magnum namque desiderium ejus erat, ut tam ipse, quam fratres sui, talibus operibus abundarent, pro quibus Dominus laudaretur. Et dicebat illis: Sicut pacem annunciat ore, sic in cordibus vestris, et amplius, habeatis. Nullus per vos provocetur ad iram vel scandalum, sed omnes per mansuetudinem vestram [ad p] pacem, benignitatem et concordiam provocentur. Nam ad hoc vocati sumus, ut vulneratos curemus, alligemus contractos, et erroneos revocemus. Multi enim videntur nobis esse membra diaboli, qui adhuc Christi discipuli erunt.

59 Arguebat præterea pius Pater fratres suos, qui nimis erant sibi ipsis austeri, vigiliis, jejuniis, et corporalibus exercitiis nimium insudantes. Quidam enim se tam graviter affligebant, ut cuncta in se carnis exprimerent q incentiva, quod quilibet videbatur odire seipsum. Quos Vir Dei prohibebat, admonens eos benigne, et rationabiliter reprehendens, atque ipsorum vulnera alligans salutarium vinculis præceptorum. Inter fratres vero, qui ad capitulum veniebant, nullus audebat negotia sæcularia recitare; sed colloquebantur de vitis sanctorum patrum, et quomodo perfectius et melius possent invenire gratiam Domini Jesu Christi. Si qui autem de fratribus, qui ad capitulum venerant, aliquam tentationem, vel tribulationem habebant, audiendo beatum Franciscum loquentem ita dulciter et ferventer, ejusque videndo penitentiam, liberabantur a tentationibus, et tribulationibus sublevabantur mirifice. Compatienter namque loquebatur eis, non ut iudex, sed ut pater misericors filiis, et medicus bonus infirmis, sciens cum infirmantibus infirmari, et cum tribulatis affligi. Corripiebat nihilominus debite omnes delinquentes, atque contumaces et rebelles animadversione debita coercerebat. Expleto autem capitulo, benedicebat omnibus fratribus, et ad singulas provincias singulos destinabat. Quicumque ex ipsis spiritum Dei habebat, et eloquentiam idoneam ad prædicandum, sive clericus, sive laicus esset, dabat ei licentiam prædicandi r. Ipsi vero recipientes benedictionem illius, cum magno gaudio spiritum tamquam peregrini et advenæ ibant per mundum, nihil in via portantes, nisi tantum libros, in quibus possunt dicere Horas suas. Ubicumque autem inveniebant sacerdotem, divitem vel pauperem, bonum vel malum, inclinantes se humiliter ei reverentiam faciebant. Et quando erat hora hospitandi, libentius erant cum sacerdotibus, quam cum laicis sæculi.

60 Quando vero apud sacerdotes hospitari non poterant, quærebant magis spirituales et Deum timentes, apud quos possent honestius hospitari, donec per singulas civitates et castra, quæ fratres visitare volebant, Dominus inspiravit aliquibus Deum timentibus, ut illis hospitia pararent, quo usque pro ipsis edificata sunt loca in urbibus et in castris. Dedit autem illis verbum et spiritum Domini secundum temporis opportunitatem, ad proferendum verba acutissima, penetrantia corda juvenum atque senum, qui relinquentes patrem et matrem, et omnia, quæ habebant, sequebantur fratres, eorum religionis habitum assumendo. Vere tunc separationis gladius missus est in terram, dum juvenes

AUCTORIBUS TRIBUS SOCIIS. cui ipse præsidens, omnes salutaribus monitis ac præceptis erudiebat.

p

E

et in varias provincias destinabat, illi vero obsequentes.

q

F

r

virtutum odore multos ad tres S. Francisci Ordines attraxerunt.

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

* an ab eo ?

s

t

u

xv.

Defuncto Car-
dinali de
S. Paulo, pro-
tector Ordinis
fit Cardinalis
Hugolino.

x

B

y

C

xvi.

Sanctus, ut
suis consulat,
Regulam suam
scripto confir-
mari

z

juvenes veniebant ad religionem, dimittentes pa-
rentes suos in fecibus peccatorum. Illos tamen,
quos recipiebant ad Ordinem, ducebant ad beatum
Franciscum, suscepturos ab eis * religionis habi-
tum humiliter et devote. Non solum autem viri sic
convertebantur ad Ordinem; sed etiam mulieres,
virgines et viduae, ad eorum praedicationem com-
punctae, secundum ipsorum consilium per civitates
et castra monasteriis ordinatis, recludebant se ad
penitentiam faciendam s, quibus unus ex fratribus
constitutus fuit visitator et corrector earum. Si-
militer et viri uxorati, et mulieres maritatae, a lege
matrimonii non valentes, de fratum salubri con-
silio se in domibus propriis artiori penitentiae
committebant t. Et sic per beatum Franciscum, et
sanctae Trinitatis cultorem perfectum, Dei Ecclesia
in tribus Ordinibus renovatur; sicut trium eccle-
siarum praecedens reparatio u figuravit, quorum
Ordinum quilibet tempore suo fuit a summo Ponti-
fice confirmatus.

61 Venerabilis autem pater dominus Joannes
de sancto Paulo Cardinalis praedictus x, qui beato
Francisco consilium et protectionem saepius impendebat,
vitam et actus ipsius Sancti ac fratrum
suorum omnibus aliis Cardinalibus commendabat;
quorum mentes sunt commotae ad diligendum
Virum Dei cum suis fratribus, in tantum, quod
unusquisque eorum habere desiderabat in curia
de fratribus, non pro aliquo servicio recipiendo ab
ipsis, sed propter sanctitatem fratrum et devo-
tionem, qua fervebant ad eos. Defuncto vero eo
domino Joanne de sancto Paulo, inspiravit uni
Dominus ex Cardinalibus, nomine Hugolino, tunc
Hostiensi episcopo y, ut beatum Franciscum et
fratres ejus intime diligeret, protegeret et foveret.
Qui revera ferventissime se habuit circa eos, acsi
esset omnium pater, immo plus quam patris car-
nalis dilectio ad carnales filios se naturaliter ex-
tendat, amor hujusmodi spiritualiter ferbitur ad
Virum Dei cum suis fratribus diligendum in Domino
et fovendum. Cujus famam gloriosam Vir Dei
audiens, quia famosus erat inter ceteros Cardinales,
accessit ad eum cum fratribus suis. Ille autem cum
gaudio suscipiens ipsos, ait eis : Offero meipsum
vobis; auxilium et consilium, atque protectionem
paratus impendere, secundum vestrum beneplaci-
tium; et volo, quod propter Deum me recom-
mendatum in vestris orationibus habeatis. Tunc
beatus Franciscus, gratias Deo agens, dixit eidem
domino Cardinali : Libenter volo, domine, vos
habere in patrem et protectorem nostrae religionis,
et volo, quod omnes fratres vos habeant semper
in suis orationibus recommendatum. Postea rogavit
eum beatus Franciscus, ut in Pentecoste dignaretur
fratrum capitulo interesse, qui statim benigne
assensit, atque ex tunc interfuit eorum capitulo
omni anno. Quando vero ad capitulum veniebat,
exibant processionaliter obviam ei omnes fratres
in capitulo congregati. Ille autem, venientibus
fratribus, descendebat de equo, et ibat pedes cum
eis usque ad ecclesiam sanctae Mariae, eisque postea
faciebat sermonem, et celebrabat Missam, in qua
vir Dei Franciscus Euangelium decantabat.

62 Expletis itaque undecim annis, ab inceptio-
ne religionis z, et multiplicatis numero et merito fra-
tribus, electi fuerunt Ministri, et missi cum aliquot
fratribus, quasi universas per mundi provincias,
in quibus fides Catholica colitur et servatur; qui
recipiebantur in quibusdam provinciis, sed non
permittebantur habitacula construere; de qui-
busdam vero expellebantur, ne forte essent ho-
mines infideles. Quia, licet praefatus dominus In-
nocentius tertius Ordinem et Regulam approbasset
ipsorum, non tamen hoc suis litteris confirmavit.
Et propterea fratres a clericis et laicis tribulationes
plurimas sunt perpassi : unde ex hoc fratres com-
pulsus sunt fugere de diversis provinciis, atque sic
angustiati atque afflicti, nec non a latronibus
spoliati et verberati, ad beatum Franciscum cum
magna amaritudine sunt reversi. Hoc enim passi

erant quasi in omnibus ultramontanis partibus, ut
D in Alemannia et in Ungaria et pluribus aliis. Quod
cum notificatum fuisset dicto domino Cardinali,
vocavit ad se beatum Franciscum, et duxit eum ad
dominum Papam Honorium, domino Innocentio
jam defuncto, et aliam Regulam a beato Francisco,
Christo docente, compositam, fecit per eundem
dominum Honorium cum bulla praecedente so-
lemniter confirmari aa, in qua Regula prolongatus
est terminus capituli propter vitandum laborem
fratrum, qui in remotis partibus commorantur bb.

63 Poposcit autem beatus Franciscus a dicto
domino Papa Honorio unum de Cardinalibus Ro-
manae Ecclesiae quasi in patrem sui Ordinis, vide-
licet praefatum dominum Hostiensem, ad quem
fratres possunt recurrere pro suis negociis. Viderat
enim beatus Franciscus quandam visionem, quae
ipsum poterat induxisse ad petendum Cardinalem,
et ad recommendandum Ordinem Romanae Ec-
clesiae. Viderat namque gallinam quandam parvam
et nigram, habentem crura pennata in pedibus in
modum columbae domesticae, quae tot pullos ha-
bebat, quod non poterat eos sub aliis propriis
congregare; sed ibant in circuitu gallinae, exterius
remanentes. Evigilans autem a somno cepit cogi-
tare de hujusmodi visione, statimque per Spiritum
Sanctum cognovit, se per illam gallinam singu-
lariter designari. Et ait : Ego sum illa gallina,
statura pusillus, nigerque, nam qui * deo esse
simplex, sicut columba, et affectibus, pennis vir-
tutum, volare ad caelum; mihi autem Dominus per
misericordiam suam dedit et dabit filios multos,
quos protegere mea virtute non potero. Unde
oportet, ut eos sanctae Ecclesiae recommendem,
quae sub umbra alarum suarum eos protegat et
gubernat *.

64 Elapsis autem paucis annis post visionem
praedictam, venit Romam, et visitavit dominum
Hostiensem, qui imposuit sancto Francisco, ut
sequenti die mane iret secum ad curiam, quia
volebat, quod ipse coram domino Papa et Cardi-
nalibus praedicaret, atque suam religionem devote
et affectuosissime commendaret. Licet autem beatus
Franciscus se excusaret de hoc, dicens, se esse
simplicem idiotam, oportuit tamen, ipsum ire
cum illo ad curiam. Cumque beatus Franciscus se
coram domino Papa et Cardinalibus praesentasset,
visus est ab eis ingenti gaudio. Et surgens praed-
icavit eis, sicut fuerat sola Sancti Spiritus unctione
praemonitus. Finita vero praedicatione, recom-
mendavit religionem suam domino Papae, et Cardi-
nalibus universis. De praedicatione autem ipsius
aedificati fuerunt quam plurimum dominus Papa
et domini Cardinales, eorumque viscera ad reli-
gionis amorem affectuosius sunt commota cc.

65 Postea dixit beatus Franciscus summo Pon-
tifici : Domine, compatio vobis super sollicitu-
dinem et laborem continuum, quo vos oportet pro
Dei Ecclesia vigilare, multumque enim * vere-
cundor, quod pro nobis fratribus Minoribus tantam
curam et sollicitudinem habeatis. Cum enim multi
nobiles, et divites ac Religiosi quam plurimi ad
vos intrare non possunt, magnus timor et vere-
cundia debet esse nobis, qui sumus magis pauperes
et despecti, ceteris Religiosis, non solum ingredi
ad vos, sed etiam stare ante ostium vestrum, et
praesumere pulsare tabernaculum virtutis Christia-
norum. Praeterea * sanctitati vestrae supplico hu-
militer et devote, quatinus hunc dominum Ho-
stiensem nobis dignemini pro patre concedere,
ut ad eum tempore necessitatis possint fratres
recurrere, salva semper vestrae praeminentiae
dignitate. Et placuit haec petitio domino Papae,
concessitque beato Francisco praefatum dominum
Hostiensem, instituens ipsum super religionem
suam dignissimum protectorem.

66 Quia habito domini Papae mandato, revera
sicut bonus protector ad defendendum fratres
manum extendit, scribens multis praelatis, qui
persecutiones intulerant fratribus, ne ulterius
essent

aa

bb

obtinere ab
Honorio ter-
tio Papa,

E

* an namque?

* an gubernet?

coram quo
etiam concio-
natur,

F

cc

et Cardinalem
Hugolinum
suo Ordini
protectorem
dari impetrat,
* an etiam !

* an Pro-
pterea?

A *cujus altorumque opera Ordo ultra montes multum promotus fuit,*

dd

ee *quique Honorio in Pontificatum successit.*

B

i. e. eidem

ff

gg

essent eis contrarii, sed potius ad prædicandum et habitandum in suis provinciis consilium et auxilium eis darent, tamquam bonis et sanctis Religiosis, auctoritate Sedis Apostolicæ approbatis. Similiter et alii quam plures Cardinales ad idem suas litteras transmiserunt. In sequenti ergo capitulo data licentia Ministris a beato Francisco recipiendi fratres ad Ordinem, misit eos ad supradictas provincias, portantes litteras Cardinalium cum Regula, bulla Apostolica confirmata dd. Quæ omnia prædicti prælati videntes, et exhibita fratribus testimonia cognoscentes, ædificare, habitare et prædicare in suis provinciis, liberaliter concesserunt. Sic itaque morantibus et prædicantibus fratribus in illis provinciis, multi videntes eorum humilem et sanctam conversationem, atque audientes eorum verba dulcissima, moventia et inflammantia mentes ad amorem Dei, et ad pœnitentiam faciendam, venerunt ad ipsos, et sanctæ religionis habitum ferventer et humiliter susceperunt ee.

67 Videns autem beatus Franciscus, fidem et dilectionem, quam habebat ad fratres dictus dominus Hostiensis, ipsum cum intimis cordis affectuosissime diligebat. Et quoniam revelatione Dei prævia, sciebat, eum futurum summum Pontificem, semper ei hoc prænuñciabat in litteris, quas scribebat eidem, vocans ipsum Patrem totius mundi; sic enim scribebat sibi * : Venerabili in Christo patri totius mundi etc. ff. Post modicum ergo tempus, mortuo domino Honorio Papa tertio, ipse dominus Hostiensis electus est in summum Pontificem, vocatus Gregorius nonus gg, qui tam fratrum, quam aliorum Religiosorum, et maxime pauperum Christi, usque in finem vitæ suæ extitit benefactor præcipuus et defensor : unde non immerito creditur, ipsum esse Sanctorum collegio sociatum.

ANNOTATA.

a Vide Annotata ad lib. I Vitæ primæ cap. 3, lit. e.

b Hæc aliaque rerum tunc in Urbe pro obtinenda Regulæ approbatione gestarum adjuncta, prætermisit Celanensis, ad ipsam approbationem narrandam festinans.

c De hac parabola silet Celanensis, sed eandem etiam memorat S. Bonaventura in Vita num. 58, ac paulo aliter Anonymus Perusinus in Commentario relatus num. 258 et sequenti.

d Hoc quoque divinum somnium, a Celanensi præteritum, retulit S. Bonaventura in Vita num. 59.

e An approbavit, vel approbaverunt Cardinales?

f Ergo solum undecim fratres cum S. Francisco, qui duodecim et pater eorum erat, Romam pervernerunt; nec inter illos omnes duodecim ullus erat clericus.

g Accepta hæc sunt ex Vitæ primæ num. 55. Consentit fere S. Bonaventura in Vita num. 54.

h In Vita prima num. 42 dicitur Rugus-tortus; sed, ut aliunde apparet, vitiose.

i Hanc vocem addidi, ut sensum perficerem.

k Scilicet fuerant ibi commemorati, donec simul Romam profecti sunt pro obtinendi Regulæ approbatione ab Innocentio III, ut supra vidimus.

l De tempore, modoque acceptæ a Benedictinis ecclesiæ vide Commentarium prævium a num. 237.

m Hoc etiam testatur Thomas Celanensis. De peculiari disciplina, quam S. Franciscus in hoc conventu semper observatam voluisse dicitur, lege Waddingum ad annum 1226, num. 51 et 52.

n Eadem habet S. Bonaventura in Vita num. 24, in quo loco, censent aliqui, sanctum doctorem insinuasse celebrem indulgentiam Portiunculæ, cujus figuram fuisse credunt eandem visionem. Verum de hac suo loco latius agemus in Analectis.

o Iis scilicet in rebus, quæ ad sui ipsius directionem pertinebant; nam cetera negotia agebat ipsemet S. Franciscus, totius Ordinis pater et Minister generalis.

Octoberis Tomus II.

p Deerat hæc vox in apographo nostro.

q Id est, extinguere.

r Hanc enim potestatem Sanctus acceperat ab Innocentio III summo Pontifice, ut videre licet supra num. 52.

s Loquitur hic de Pauperibus dominabus, quæ nunc Clarissæ passim vocantur.

t Erant hi Tertiarii, qui Fratres et Sorores de Pœnitentia dicebantur.

u Videlicet ecclesiarum S. Damiani, S. Petri, et S. Mariæ Angelorum in Portiuncula.

x Vide supra num. 47 et seqq.

y De hoc eximio viro, qui postea summus Pontifex factus, Gregorius IX appellatus fuit, multa jam diximus, ac deinde dicemus.

z Hos undecim annos in Commentario prævio § 13 incompletos computavi, et ab anno 1209 repetii, comitiæque, de quibus mox agetur, in eodem § ad annum 1219 referenda putavi. Vide dicta ibidem, ubi etiam de iisdem comitiis plura reperies.

aa Hanc Regulæ confirmationem, de qua consule Commentarium prævium § 22, concessit Honorius III anno 1225, die 29 Novembris.

bb Supra num. 37 dixerant : Post... locum S. Mariæ obtentum... ordinavit B. Franciscus, quod ibi capitulum fieret bis in anno, scilicet in Pentecoste, et in Dedicatione S. Michaelis. In Pentecoste conveniebant omnes fratres apud S. Mariam. Hoc itaque conveniendi tempus ob allegatam rationem in posteriori Regula mutatum seu ampliatum fuisse docent. Lege Commentarium prævium num. 499 et 500.

cc Sermonis coram laudato summo Pontifice a S. Francisco feliciter habiti etiam alii biographi meminunt, sed non omnes in adjunctis consentiunt, de quibus cum sat multa dixerim in Commentario prævio num. 502, lectorem eo remitto.

dd Ex hoc loco discimus primo, Cardinalem Ostiensem, etsi jam tum ab aliquot annis protectorem Ordinis auctoritate privata sese exhibuisset; non tamen ante annum 1225 vergentem ad finem auctoritate Apostolica in eo munere confirmatum fuisse. Secundo, celebre illud capitulum generale, ex quo fratres Minores in Allemanniam, Hungariam, aliasque provincias, ex quibus antea fuerant expulsi, prospero successu remissi fuere, celebratum esse anno 1224; cum hoc primum sit, quod post constitutum auctoritate Apostolica protectorem Ordinis Hugolinum, et confirmatam ab Honorio III in Bulla Regulam, haberi potuit in Pentecoste. Vide Commentarium prævium §§ 22 et sequenti.

ee Ab eodem ergo anno 1224 repetendum initium est Ordinis Minorum per easdem provincias feliciter propagati. Adi Commentarium prævium loco mox citato.

ff Similia habet Celanensis in Vita prima num. 100.

gg Obiit Honorius III mense Martio anni 1227, eodemque anno ac mense successit ipsi laudatus Hugolinus seu Gregorius IX.

CAPUT V.

Sancti obitus post accepta ante biennium sacra stigmata : sollennis canonizatio : ecclesia ejus nomine condita, translataque ad hanc sacrum illius corpus.

P ost viginti autem annos a, ex quo perfectissime Christo adhasit, Apostolorum vitam et vestigia sequens, apostolicus vir Franciscus anno Dominicæ Incarnationis mcccxxvi, quarto Nonas Octobris, die Dominico b, felicissime migravit ad Christum; post multos labores requiem æternam adeptus, et digne Domini sui conspectibus præsentatus. Cujus animam vidit unus ex discipulis ejus sanctitate famosus, quasi stellam luminis immensitatem habentem, et claritatem solis pretendentem super aquas 79 multas,

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

XXVII.
Sanctus moritur 4 Octobris
anno 1226.

a

b

AUCTORIBUS
TRIBUS SOCIIS.

c
* salutaribus
* an suæ?

postquam
biennio ante
signatus fuis-
set stigmati-
bus Christi,
* forte jugem
* l. gerebat

d

e

B

* an hoc

quæ tam in
vita, quam et
maxime post
obitum mani-
festa fuere.
* ejus

f

C

g
xviii.
Sollemniter
canonizatur
a Gregorio IX
anno 1228,
* an quæ?

h

multas, subvectam a nubecula candida, recto tramite in caelum ascendere c. Laboraverat enim multum in vinea Domini, sollicitus et fervens in orationibus, jejuniis, vigiliis, prædicationibus, et salutaribus * itineribus, in cura et compassione proximorum, sui que abiectione, a suo * conversionis initio usque ad transmigracionem ipsius ad Christum, quem ex toto corde dilexerat, assidue memoriam ejus habens in mente, ipsumque ore collaudans et glorificans operibus fructuosus. Sic enim ferventissime et cordialiter Deum dilexit, quod audiens eum nominari, liquefactus interius totus exterius prorumpebat, dicens: Cælum et terra deberent ad nomen Domini inclinari.

69 Cujus dilectionis fervorem et ignem * passionis Christi memoriam, quam gerebant * in corde, volens ipse Dominus ostendere toti mundo, singulari privilegio, mirabili prærogativa, ipsum adhuc viventem in carne mirabiliter decoravit. Cum enim Seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, et in illum, qui charitate nimia crucifigi voluit, transformaretur dulcedine compassiva, quodam mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis d, cum oraret in latere montis, qui dicitur Alverna e, duobus scilicet annis ante obitum suum, apparuit ei Seraph unus sex alas habens, et inter alas gerens formam pulcherrimi hominis crucifixi, manus quidem et pedes extensos habentis in modum crucis, effigiemque Domini Jesu clarissime prætendentis. Duabus enim alis velabat caput, et duabus reliquum corpus usque ad pedes, duæ vero ad volandum extendebantur. Qua visione disparente, admirabilis in anima ipsius remansit ardor amoris; sed in carne ejus mirabilior apparuit impressio stigmatum Domini Jesu Christi, quæ Vir Dei pro posse abscondit usque ad mortem, nolens publicare Domini sacramentum, licet hæc * penitus celare nequiverit, quin saltem familiaribus sociis fuerit manifestum.

70 Sed post felicissimum ejus transitum omnes fratres, qui aderant, et sæculares quam plurimi manifestissime viderunt corpus suum * Christi stigmatibus decoratum. Cernebant enim in manibus et pedibus ejus, non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos ex ejus carne compositos, et eidem carni innatos, ferri quoque nigredinem; dexterum vero latus, quasi lancea transfixum, verissimi ac manifestissimi vulneris rubea cicatrice erat obtractum, quod etiam sacrum sanguinem, dum viveret, sæpe effundebat f. Quorum scilicet stigmatum in-fringibilis veritas non solum in vita et in morte ejus per visum et contactum potentissimum luculenter apparuit; verum etiam post mortem ipsius per multa miracula, in diversis mundi partibus ostensa, Dominus ipsam veritatem clarius patefecit, quibus etiam miraculis multorum corda, qui de Viro Dei recte non senserant, et de ejus stigmatibus dubitaverant, ad tantam fidei magnitudinem sunt mutata, quod, qui prius detractores ejus fuerant, bonitate Dei operante, et ipsa veritate cogente, ipsius laudatores et prædicatores fidelissimi extiterunt g.

71 Cum igitur in diversis jam mundi partibus nova miraculorum luce claresceret, qui * maxima et singularia beneficia Domini meritis ipsius experti fuerant, supradictus dominus Papa Gregorius de consilio Cardinalium et aliorum quam plurimum prælatorum, lectis et approbatis miraculis, quæ Dominus per eum fuerat operatus, ipsum in catalogo Sanctorum annotavit, mandans, festum ejus die sui obitus sollemniter celebrari h. Facta sunt autem hæc in civitate Assisii in præsentia multorum prælatorum, et maximæ multitudinis principum et baronum, ac innumerabilium populorum de diversis mundi partibus, quos ad ipsam sollemnitatem idem dominus Papa fecerat convocari, anno Domini ccc. ccxxviii. Pontificatus ipsius domini Papæ anno 2.

72 Item etiam ipse summus Pontifex dictum Sanctum, quem viventem summe dilexerat, non

solum canonizando tam mirifice honoravit, verum D etiam ecclesiam in honore ejus constructam, in ac biennio post ad eccle-
siam illius nomine dedi-
catam trans-
fertur, i
i
k
multique ad
Christianum
viam et Ordinem
Minorum
convertuntur.

75 Verum, quia parum esset, Sanctum Dei rebus insensibilibus honorari, nisi per eum, corpore mortuum et spiritu viventem in gloria, Dominus quam plurimos converteret et sanaret, non solum promiscui sexus personæ indifferentes post ejus obitum meritis ipsius conversi sunt ad Dominum, sed etiam multi magni et nobiles cum filiis suis habitum sui Ordinis susceperunt, reclusis propriis uxoribus, et filiabus suis in monasteriis Pauperum dominarum. Similiter et multi sapientes et litteratissimi viri, tam sæculares, quam clerici præbendati, spretis carnis illecebris ac impietate et sæcularibus desiderijs abdicatis, præfatum Minorum Ordinem intraverunt, paupertati ac vestigijs Christi et servi sui sancti Francisci in omnibus juxta mensuram Dominicæ gratiæ se conformantes, ut ad cælestem gloriam pervenirent. Amen l.

ANNOTATA.

a Non completos, ut alibi ostendi.

b Hæc intellige more Italico; nam communiori Europæorum computandi modo obit S. Franciscus quinto Nonas Octobris, die Sabbati post occasum solis.

c Consentit fere Celanensis in Vita prima num. 110; et S. Bonaventura num. 215.

d Festum illud celebratur die 4 Septembris, cur-rebatque tunc annus Christi 1224.

e Alverna vel Alvernus, Italis il Monte Alverno, mons Hetrurix est in agro Florentino.

f Consonat Celanensis in Vita prima num. 94, 95, 112 et 115; et sanctus Bonaventura in Vita num. 191 et sequentibus.

g Lege S. Bonaventuram in Vita cap. 16, § 4, quem De virtute sacrorum stigmatum inscripsit. F

h Colitur festum ejus quarto Nonas Octobris; seu nostro etiam more computandi die 4 Octobris; sed de die obitus ejusdem vide mox Annotata ad litteram b.

i S. Francisci corpus anno 1226 postredie mortis illius tumulatum fuit Assisii in ecclesia S. Georgii; anno vero 1250 hinc sollemnissime translatum ad novam ecclesiam, sub ejusdem invocatione Deo erectam prope Assisium, in qua hæctenus digne colitur. Thomas Celanensis, cum ante id tempus scripsisset, nec de nova illa ecclesia, nec de translato sacro corpore meminit; meminere tamen secundus biographus et S. Bonaventura.

k Hanc bullam edidi in Commentario prævio a num. 707.

l Subditur hic in apographo nostro: Explicunt miracula cum vita beatissimi patris Francisci.

VITA ALTERA,

Auctore S. Bonaventura.

Ex editione Sedulii, collata cum editione
Suriiana, Romana, Waddingiana et co-
dice nostro Ms.

PROLOGUS.

Sanctus do-
ctor eximiam
sanctitatem et
officium
Francisci,

Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri diebus istis novissimis in Servo suo Francisco, omnibus vere humilibus et sanctæ paupertatis amicis; qui superadfluentem in eo Dei misericordiam venerantes, ipsius erudiuntur exemplo, impietatem et sæcularia desideria funditus abnegare, Christo conformiter vivere, et ad beatam spem desiderio indefesso sistere. In ipsum namque, ut vere pauperulum et contritum, tanta Deus excelsus benignitatis condensatione respexit, quod non solum de mundialis conversationis pulvere suscitavit egenum, verum etiam Evangelicæ perfectionis professorem, duce atque præconem effectum, in lucem dedit credentium, ut testimonium perhibendo de lumine, viam lucis et pacis ad corda fidelium Domino præpararet. Hic etenim, quasi stella matutina in medio nebulae, claris vitæ micans et doctrinæ fulgoribus, sedentes in tenebris et umbra mortis irradiatione præfulgida direxit in lucem; et, tanquam arcus refulgens inter nebulas gloriæ, signum in se Dominici fœderis repræsentans, pacem et salutem evangelizavit hominibus, existens et ipse angelus veræ pacis. Secundum imitatoriam quoque similitudinem Præcursoris *a* destinatus a Deo, ut viam parans in deserto altissimæ *b* paupertatis, tam exemplo quam verbo, poenitentiam prædicaret; primum supernæ gratiæ præventus donis, dehinc virtutis invictæ adactus meritis, prophetae quoque repletus spiritu, nec non et angelico *c* deputatus officio, incendioque Seraphico totus ignitus, et ut vir hierarchicus curru igneo sursum vectus, sicut ex ipsius vitæ decursu luculenter apparet; rationabiliter comprobatur venisse in spiritu et virtute Eliæ.

2 Ideoque alterius amici sponsi, apostoli et Evangelistæ Joannis, vaticinatione veridica sub similitudine angeli ascendentes ab ortu solis, signumque Dei vivi habentis, astruitur non immerito designatus. Sub apertione namque sexti sigilli; « Vidi (ait Joannes in Apocalypsi *d*) alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi. » Hunc Dei nuncium amabilem Christo, imitabilem nobis, et admirabilem mundo, Servum Dei fuisse Franciscum, indubitabili fide colligimus, si culmen in eo eximie sanctitatis advertimus, qua inter homines vivens, imitator fuit puritatis angelicæ; qua * et positus est perfectis Christi sectatoribus in exemplum. Ad quod quidem fideliter sentiendum et pie, non solum inducit officium, quod habuit vocandi ad fletum et planctum, calvitiū et cingulum sacci, signandique *Thau* super frontes virorum gementium et dolentium *e* signo poenitentialis crucis, et habitus cruci conformis: verum etiam irrefragabili veritatis testificatione confirmat signaculum similitudinis Dei viventis, Christi videlicet crucifixi, quod in corpore ipsius fuit impressum, non per naturæ virtutem, vel ingenium artis, sed potius per admirandam potentiam spiritus Dei vivi *f*.

3 Ad hujus tam venerabilis Viri vitam, omni imitatione dignissimam, describendam indignum et insufficientem me sentiens, id nullatenus attentassem, nisi me fratrum fervens incitasset affectus, generalis quoque capituli concursus induxisset instantia *g*, et ea, quam ad sanctum Patrem habere teneor, devotio compulsisset; utpote qui per ipsius invocationem et merita in pueruli ætate (sicut re-

centi memoria teneo) a mortis faucibus erutus *h*, si præconia laudis ejus tacuero, sceleris timeo argui, ut ingratus. Est et hæc *i* penes me causa præcipua hunc assumendi laborem; ut ego, qui vitam corporis et animæ a Deo mihi conservatam recognosco per ipsum, et virtutem ejus in meipso expertus agnovi, vitæ illius virtutes, actus et verba, quasi fragmenta quædam partim neglecta, partimque dispersa, quamquam plene non possem, utcunque colligerem, ne morientibus iis, qui cum Famulo Dei convixerant, deperirent.

4 Ut igitur vitæ ipsius veritas, ad posteros transmittenda, certius mihi constaret et clarius, adiens locum originis, conversationis, et transitus Viri sancti *k*, cum familiaribus ejus adhuc superviventibus *l* collationem de iis habui frequentem *m* ac diligentem, et maxime cum quibusdam, qui sanctitatis ejus et conscii fuerunt et sectatores præcipui, quibus propter agnitam veritatem probatamque virtutem fides est indubitabilis adhibenda. In descriptione autem eorum, quæ per Servum suum Deus dignanter effecit, curiosum styli ornatum negligendum esse putavi; cum legentis devotio plus simplici sermone, quam phalerato, proficiat. Nec semper historiam secundum ordinem temporis textui propter confusionem vitandam; sed potius ordinem servare studui magis aptæ juncturæ, secundum quod eodem peracto tempore diversis materiis, vel diversis patrata temporibus eidem materiæ congruere videbantur. Initium autem vitæ ipsius, progressus, et consummatio quindecim distincta capitulis describuntur inferius adnotatis *n*.

5 Agitur enim primo, de conversatione ipsius in habitu sæculari.

Secundo, de perfecta conversione ejus ad Deum, et de reparatione trium ecclesiarum.

Tertio, de institutione religionis, et approbatione Regulæ.

Quarto, de profectu Ordinis sub manu ipsius, et confirmatione Regulæ prius approbatæ.

Quinto, de austeritate *o* vitæ, et quomodo creaturæ præbebant ei solatium.

Sexto, de humilitate et obedientia, et de condescensionibus divinis sibi factis ad nutum.

Septimo, de amore paupertatis, et mira supplementatione defectuum.

Octavo, de pietatis affectu, et quomodo ratione carentia affici videbantur ad ipsum.

Nono, de fervore caritatis, et desiderio martyrii.

Decimo, de studio et virtute orationis.

Undecimo, de intelligentia Scripturarum et Spiritu prophetiæ.

Duodecimo, de efficacia prædicandi, et gratia sanitarum.

Decimo tertio *p*, de Stigmatibus sacris.

Decimo quarto, de patientia ipsius, et transitu mortis.

Decimo quinto, de canonizatione, et translatione ipsius.

Postremo, de miraculis, post transitum ejus felicem ostensis, aliqua subnectuntur *q*.

ANNOTATA.

a Id est, S. Joannis Baptistæ.

b Sarius minus recte habet altissima. Porro hujusmodi minutias in posterum inobservatas relinquam.

c In codice nostro Ms., signato P. MS. 1, quem cum editionibus Sedulii, Surii, Waddingi et Vaticana anni 1596 confero, pro angelico legitur Evangelico.

d In editione Waddingiana deest: In Apocalypsi, cujus cap. 7 § 2 ista legere est; ut ipse quoque Waddingus ibidem in margine adscripsit.

e Verba sunt ex Ezechieli cap. 9, v. 4.

f Designat quinque sacra stigmata, de quibus infra latius.

g Nimirum

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
h
i

et quibus usus
sit adjumentis
ac stilo,
k
l m

n
ac denique
Vitæ capita
suo capitum
titulos recen-
set.

o

F

p

q

quem in Apo-
calypsi desi-
gnatum ait,
suspirans,

d

C

Sur. qui

e

f
exponit, cur
audeat, de-
beatque ejus
vitam scribe-
re,

g

Ms. conta-
lisset

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

g *Nimirum Comitia generalia anno 1260 Narbonæ habita id postularunt ab eo, dum generale Ordinis Ministerium gererat. Adi Commentarium prævium num. 25 et sequenti.*

h *Sunt, qui velint, S. Bonaventuram a S. Francisco inter vivos degente id beneficium obtinuisse; verum lege Commentarium de eodem sancto doctore, § 3, in Opere nostro ad diem 14 Julii, ubi illud ab eodem S. Francisco in cælis jam triumphante colatum fuisse, multo verisimilius assertitur.*

i *In editionibus Vaticana et Waddingiana, et in codice nostro Ms. legitur: Et hæc etc., omisso verbo est, et quidem, ut apparet, rectius. Sedulio consonat Surius.*

k *Is locus est civitas Assisiensis, in qua S. Franciscus natus, educatus, ad meliora conversus, conversatus ac mortuus est.*

l *Elapsi a S. Francisci obitu tunc erant anni circiter 54, ut facile superesse potuerint multi, qui cum illo vivebant familiariter.*

m *Vox frequentem etiam legitur in codice nostro Ms., sed abest ab editionibus Vaticana, Suriana et Waddingiana.*

n *Waddingus: Quindecim distincta capitulis describentur. Sit ergo, ac mox subdit Caput 1. De conversatione ejus in habitu sæculari; omisso capitulorum catalogo. Sed Sedulio consentiunt dux alia laudatæ editiones et codex noster Ms.*

o *Legebatur hic apud Sedulium: De auctoritate, verum ex editionibus Vaticana et Suriana, et codice nostro Ms. substitui vocem austeritate, quam Sedulius ipse deinde capiti 3 præfixit et ejusdem capituli argumentum postulat.*

p *Editio Vaticana cum codice nostro Ms. habet: Tertiodécimo, et infra, quartodécimo, quindécimo.*

q *Ego Vitam cum eadem capitulum partitione, capitulumque titulis recudam. Apud solum Sedulium subditur hic Bulla Canonizationis Gregorii PP. IX: verum hic titulus Bonaventuræ non est, sed a Sedulio additus.*

CAPUT I.

De conversatione S. Francisci in habitu sæculari.

Sanctus Assisii natus et vane educatus in mercatura,

Vir erat in civitate Assisii, Franciscus nomine, cujus memoria in benedictione est, pro eo, quod Deus ipsum in benedictionibus dulcedinis benigne præveniens, et de præsentis vitæ periculis clementer eripuit, et celestis gratiæ donis affluenter implevit. Etenim cum inter vanos fuerit hominum filios juvenili ætate nutritus in vanis, et post aliqualem litterarum notitiam a lucrativis mercatorum deputatus negotiis, superno tamen sibi assistente præsidio, nec inter lascivos juvenes, quamvis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiit; nec inter cupidos mercatores, quanquam intentus ad lucra*, speravit in pecunia et thesauris. Inerat namque juvenis Francisci præcordiis divinitus indita quædam ad pauperes miseratio liberalis, quæ secum ab infantia crescens, tanta cor ipsius benignitate repleverat, ut jam Evangelii non surdus auditor omni proponeret se petenti tribuere b, maxime si divinum allegaret amorem.

b *bonæ indolis indicia, maxime misericordiam in pauperes specimina dedit.*

* *Sur. solis*

7 Cum autem semel* negotiationis intentus tumultibus, pauperem quandam pro amore Dei petentem eleemosynam, præter morem solitum, vacuum repulisset, statim ad cor reversus, cucurrit post ipsum; et eleemosyna clementer impensa, promisit Domino Deo, quod nunquam ex tunc, dum adesset possibilitas, petentibus pro amore Domini se negaret; quod usque ad mortem indefessa pietate observans, copiosa in Deum dilectionis et gratiæ incrementa promeruit. Aiebat enim post, cum jam perfecte Christum induerat, quod etiam existens in habitu sæculari vocem divini expressivam amoris audire vix unquam sine cordis immutatione valebat. Porro mansuetudinis lenitas cum

elegantia morum, patientia et tractabilitas supra humanum modum, munificentia largitas ultra suppetentiam facultatum, quibus bonæ indolis Adolescens certis florere conspiciebatur indicis, quædam videbantur esse præiudicia, quod copiosior super eum foret in posterum divini benedictionis abundantia diffundenda.

8 Quidam sane vir de Assisio valde simplex (ut creditur, eruditus a Deo) cum aliquando per civitatem eunti obviam Francisco c, deponerat pallium, sternerat ipsius pedibus vestimentum; asserens, omni fore Franciscom reverentia dignum: utpote qui esset in proximo magna facturus et ob hoc ab universitate fidelium magnifice honorandus d. Ignorabat autem adhuc Franciscus circa se consilium Dei, pro eo, quod tam jussione patris ad exteriora distractus, quam corruptione naturalis originis ad inferiora depressus, nondum didicerat contemplari celestia, nec assueverat degustare divina. Et quia Spirituali auditui dat intellectum inflicta vexatio, facta est super eum manus Domini, et immutato dextera Excelsi; diutinis languoribus ipsius corpus affligens, ut coaptaret animum ad Sancti Spiritus unctionem. Cumque resumtis corporis viribus, sibi vestimenta decentia more solito præparasset, obvium habuit militem quandam generosum quidem, sed pauperem, et male vestitum, cujus pauperiem pio miseratus affectu, illum protinus, se exuto, vestivit: ut simul in uno geminum impleret pietatis officium, quo et nobilis militis verecundiam tegeret, et pauperis hominis penuriam relevaret.

9 Nocte vero sequenti, cum se sopori dedisset, palatium speciosum et magnum, cum militaribus armis, crucis Christi signaculo insignitis e, clementia sibi divina monstravit, ut misericordiam pro summi Regis amore pauperi exhibitam militi præstenderet, incomparabili compensandam essent mercede. Unde et cum quæreret, cujus essent illa omnia, sua fore, militumque suorum, superna fuit assertione responsum. Evigilans itaque mane, cum nondum haberet exercitatum animum ad divina perscrutanda mysteria, nesciretque per visibilibus species transire ad contuendam invisibilium veritatem; magnæ fore prosperitatis indicium aestimabat insolitam visionem. Disposuit itaque, divini adhuc dispositionis ignarus, in Apuliam ad quandam liberalem comitem se conferre, in ipsius sperans / obsequio decus adipisci militiæ, ut ostensa sibi visio prætendebat.

10 Cumque paulo post iter aggressus, ivisset usque ad proximam civitatem g, audivit in nocte Dominum familiari sibi allocutione dicentem: Francisce, quis potest melius facere tibi, Dominus an servus? dives an pauper h? Cui cum Franciscus respondisset, quod tam Dominus quam dives facere melius potest; intulit statim: Cur ergo relinquis pro servo Dominum, et pro paupere homine divitem Deum? Et Franciscus: Quid me vis, Domine, facere? Et Dominus ad eum: Revertere in terram tuam; quia visio, quam vidisti, spiritualem præfiguratur effectum, non humana, sed divina in te dispositione complendum i. Mane itaque facto, cum festinatione revertitur Assisium k securus et gaudens; et jam exemplar obedientiæ factus, expectabat Domini voluntatem. Ex tunc, a publicæ negotiationis tumultu se subtrahens, supernam devotè precabatur clementiam, ut, quid sibi foret agendum, ostendere dignaretur. Cum autem ex frequenti* orationis usu flamma desiderii celestis in eo vehementer succresceret; et jam pro amore supernæ patriæ, terrena omnia despiceret quasi nihil; thesaurum sentiebat se reperisse absconditum, ac velut prudens negotiator margaritam inventam excogitabat venditis omnibus comparare.

11 Adhuc tamen, qualiter id ageret, ignorabat; nisi quia ipsius suggereretur spiritui, quod spiritualis mercatio a mundi contemptu sumat initium, Christique militia sit a sui ipsius victoria inchoanda. Quadam

Quidam si bene vaticinatur: ægrotat, vestes suas donat nobili egeno:

c

d

E

divinum somnium male interpretatus, pergit militiam in Apuliam,

e

f

sed noctu divinitus montus, redit Assisium, omnino alter factus.

g

h

F

i

k

* *Wadd. frequentis*

Sui victor osculatur leprosum, qui mox evanescit ex oculis,

A Quadam itaque die, dum equitaret per planitiem, quæ subjacet civitati Assisii, leprosum quendam habuit obvium, cuius inopinatus occursum ei non parvum incussit horrorem. Recurrens autem ad perfectionis mente jam conceptæ propositum, et recolens, quod seipsum oporteret primum devincere, si vellet effici Christi miles; ad deosculandum eum, equo lapsus *l* adcurrit. Cui cum manum quasi aliquid accepturus leprosus protenderet *, pecuniam cum osculo reportavit. Statim autem equum ascendens, et se circumquaque convertens, cum campus pateret undique liber, leprosum illum minime vidit *m*. Admiratione itaque repletus et gaudio, laudes cæpit Domino decantare devote; proponens ex hoc semper ad majora conscendere.

l
* Wadd. præ-
tenderet

m

Solitaria
oranti Chri-
stus cruci affi-
xus apparet;
unde ille pie
affectus,

n

* Vatic. conti-
nere

B 12 Solitaria proinde loca quærebat, amica mœroribus; in quibus dum gemitibus inenarrabilibus incessanter intenderet, post longam precum instantiam a Domino meruit exaudiri. Dum enim una dierum sic sequestratus oraret, et præ nimietate fervoris totus esset absorptus in Deum, apparuit ei Christus Jesus, veluti cruci confixus; ad cuius conspectum liquefacta est anima ejus, et memoria passionis Christi visceribus cordis ipsius adeo *n* impressa medullitis, ut ab illa hora, cum Christi crucifixio veniret in mentem, vix posset a lachrymis et gemitibus exteriori contineri *; sicut ipse postmodum familiariter retulit, cum appropinquaret ad finem. Intellexit per hoc nempe Vir Dei illud Euangelicum sibi dici: « Si vis venire » post me, abnega teipsum, et tolle crucem » tuam, et sequere me *o*. »

o
leprosus sæpe
visit, tisque ac
aliis indigentibus
succurrit.

p q

r

Roma commu-
tatis cum pau-
pere vestibus,
inter mendico-
sum diem exi-
git etc.

15 Induit ex tunc spiritum paupertatis, humilitatis sensum, et affectum intimæ pietatis. Nam cum prius leprosum, non solum consortium, verum etiam longinquum contuitum vehementer horreret, jam propter Christum crucifixum, qui juxta verbum Propheticum contemptibilis ut leprosus apparuit *p*, ut semetipsum plene *q* contemneret, humilitatis et humanitatis obsequia leprosis benefica pietate præstabat. Visitabat enim frequenter domos ipsorum, liberaliter *r* elemosynas erogabat; et cum multo compassionis affectu manus eorum osculabatur et ora. Pauperibus etiam mendicantibus non solum sua, verum etiam seipsum cupiebat impendere; aliquando vestimenta exuens, aliquando dissuens, aliquando scindens, ad largiendum eis, cum præ manibus alia non haberet. Sacerdotibus etiam pauperibus reverenter subveniebat et pie, præcipue in ornamentis altaris; quo et cultus divini particeps fieret, et cultorum inopiæ supplementa præberet.

C 14 Cum autem religiosa devotione tunc temporis limina visitaret apostoli Petri, conspecta multitudine pauperum ante fores ecclesiæ, partim pietatis ductus dulcedine, partim paupertatis allectus amore, uni ex eis magis egenti proprias largitus est vestes, et semicinctis contactus illius diem illum in medio pauperum cum insolita spiritu jocunditate transegit, ut et sæcularem gloriam sperneret, et ad perfectionem Euangelicam gradatim conscendendo perveniret. Mortificationi carnis invigilabat attentius, ut Christi crucem, quam interius ferebat in corde, exterius etiam circumferret in corpore. Agebat autem hæc omnia vir Dei Franciscus, nondum habitu, vel convictu sequestratus a mundo.

ANNOTATA.

a Ubi Puerulus primas litteras didicerit, et quarum linguarum aliqualem notitiam acquisiverit, exposus in Commentario prævio § 4, num. 76 et sequenti.

b Lucæ cap. 6, § 50: Omni autem petenti te, tribue.

c Ita etiam habent codex noster Ms., et editio Surii, et Vaticana et Waddingiana Franciscus.

d Hoc factum solus e biographis Bonaventura tradidit, cujus auctoritate historice certum est.

e Arma crucis signaculo insignita fuisse, hic solus e biographis tradidit. Waddingi et Vaticana editio pro insignitis habent insignitum: sed Seduliana rectius: consentiunt Suriana et codex noster Ms.

AUCTOR
S. BONAVENTURA.

f Verbum sperans desideratur in nostro codice Ms.

g Spoletum dicunt Tres Socii.
h Editiones Waddingiana et Vaticana legunt: Dominus, aut servus? dives, aut pauper?

i Hæc nescivit Celanus, ut supra jam monui.

k In aliis editionibus et codice nostro: Versus Assisium, vel Assisium versus.

l Codex Ms. De equo lapsus, id est, ex equo descendens.

m Inuit hic sanctus doctor, leprosum illum non vulgarem hominem fuisse, sed spectaculum divinitus oblatum. Ceterum, non semper eundem hic, qui apud Tres Socios est, rerum ordinem servari, facile advertet lector; sive quod auctor, uti alias monuit, ordinem temporis non servaverit, sive, quod Tres Socios hic crediderit corrigendos.

n Apud Waddingum desideratur: Adeo.

o Ex Matthæi cap. 16, § 24.

p Lege Isaiam cap. 85, § 4.

q Vox plene desideratur in editione Waddingiana; in Vaticana vero male legitur plenum.

r Codex Ms.: et liberaliter eis etc.; vocem eis etiam addunt editiones Vaticana, Suriana et Waddingiana.

CAPUT II.

De perfecta conversione ejus ad Deum, et de reparatione trium ecclesiarum.

Quoniam autem Servus Altissimi doctorem non habebat aliquem in hujusmodi, nisi Christum, addidit adhuc ipsius clementia eum in gratiæ visitare dulcedine. Dum enim die quadam egressus ad meditandum in agro, deambularet juxta ecclesiam S. Damiani, quæ minabatur præ nimia vetustate ruinam, et in eam, instigante se spiritu, causa orationis intrasset, prostratus ante imaginem Crucifixi non modica fuit in orando spiritus consolatione repletus. Cumque lachrymosis oculis intenderet in Dominicam crucem, vocem de ipsa cruce dilapsam ad eum corporeis audivit auribus ter dicentem: Franciscus, vade, et repara domum meam, quæ, ut cernis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus, cum esset in ecclesia solus stupet ad tam mirandæ vocis auditum; cordeque percipiens divini virtutem * eloquii, mentis alienatur excessu.

A Crucifixo
jussus eccle-
siam S. Da-
miani, ut pu-
tabat, repara-
re.

* Vatic. vir-
tute

16 In se tandem reversus, ad obediendum se parat, et totum se recolligit ad perficiendum mandatum, de materiali ecclesia reparanda; licet principalior intentio verbi ad eam ferretur, quam Christus suo sanguine acquisivit; sicut eum Spiritus Sanctus edocuit, et ipse postmodum fratribus revelavit. Surrexit proinde, signo crucis se muniens, et assumptis pannis venalibus, ad civitatem, quæ Fulgineum dicitur, festinus accessit: ibique venditis, quæ portaverat, equum, cui tunc incederat, felix Mercator, assumpto pretio, dereliquit. Rediensque Assisium, ecclesiam, de cujus reparatione mandatum acceperat, reverenter intravit; et invento illic sacerdoti * pauperculo reverentiam decentem exhibuit, et ad reparationem ecclesiæ, et pauperum usum, pecuniam obtulit; et, ut secum se morari, pateretur ad tempus, humiliter requisivit. Acquivit sacerdos de mora ipsius; sed timore parentum pecuniam non recepit *a*, quam verus pecuniarum Contemptor in quandam fenestram projiciens, abjectam velut pulverem vilipendit.

pecuniam ex
rebus Fulgini
confectam ad
eam defert,
ubi commora-
tus,

F

* Vatic. et
Wadd. sacer-
dote

a

17 Moram autem faciente Servo Dei cum sacerdote prædicto, cum hoc intellexisset * pater ipsius, perturbatus animo cucurrit ad locum. At ipse, quia novus Christi erat athleta, cum audiret perse-
quentium

* Vatic. et
Wadd. intell.
xii

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

et a patre
frustra quasi-
tus, deinde in
publicum pro-
dians, a popu-
lo pessime ex-
cipitur.

b
* Wadd. qua
pia

c

a patre dome-
stico carceri
mancipatur,
ex quo a matre
emissus,

d

e

B

et a patre
rursus male
affectus et ad
episcopum ad-
ductus

f

g

* Wadd. arcta-
tur

h

i

k

hereditati suae
cedit, ipsique
etiam vestibus
redditis, pene
nudus manet.

l

m

* i. e. eidem

n

* Vatic. epi-
scopi

* Wadd. Chri-
stum

quentium minas, et eorum praesentire adventum, dare locum irae volens, in quadam occulta fovea *b* se abscondit, in qua diebus aliquibus latitando rogabat Dominum incessanter, lachrymarum imbre perfusus, ut liberaret de manibus persequentium animam suam, et pia, quae * inspiraverat vota, benigno favore completeret. Igitur excessiva quadam completus laetitia, cepit de pusillanimitatis ignavia semetipsum arguere; relictaque fovea, et abjecto pavore, versus civitatem Assisii iter aggressus est *c*. Quem cum cives cernerent facie squalidum et mente mutatum, ac per hoc alienatum putarent a sensu, luto platearum et lapidibus impetebant, et tamquam insano et dementi clamorosis vocibus insultabant. Famulus autem Domini nulla fractus aut mutatus injuria, ut surdus in omnibus pertransibat.

18 Cunque clamore hujusmodi pater audisset, statim accurrens, non ad liberandum eum, sed potius ad perdendum, omni miseratione subtracta, petra tractum domi primo verbis, deinde verberibus et vinculis angit. Ipse autem ad exequendum *d*, quod coeperat, promptior ex hoc *e* et validior reddebatur; recolens illud Evangelii verbum: « Beati, » qui persecutionem patiuntur propter justitiam: » quoniam ipsorum est regnum caelorum. » Post modicum vero tempus, patre a patria discedente, mater ejus factum mariti non approbans, et inflexibilem Filii constantiam emolliiri posse, non sperans, a vinculis absolutum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Deo referens, ad locum, in quo prius fuerat, est reversus. Rediens autem pater, et eum non inveniens domi, convitiis illatis uxori, fremens cucurrit ad locum, ut, si eum revocare non posset, saltem de provincia effugaret.

19 Franciscus vero confortatus a Deo obvium ultro se obtulit patri furenti, libera voce clamans, se pro nihilo ducere gratiae, pecunia jam nudatum, ducere coram episcopo civitatis, ut in ipsius manibus facultatibus renunciaret paternis, et omnia redderet, quae habebat; ad quod faciendum se promptum exhibuit verus paupertatis Amator. Perveniensque coram episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur * de aliquo, nec verba expectat *h*, nec facit; sed continuo depositis omnibus vestimentis, restituit ea patri. Inventus est autem tunc Vir Dei cilicium habere ad carnem sub vestibus delicatis *k*.

20 Insuper ex admirando fervore spiritu ebrius, rejectis etiam femoralibus, totus coram omnibus denudatur *l*, dicens ad patrem: Usque nunc vocavi te Patrem in terris; amodo autem secure dicere possum: Pater noster, qui es in caelis, apud quem omnem thesaurum reposui, et omnem spei fiduciam collocavi *m*. Hoc cernens episcopus, et admirans tam excedentem in Viro Dei fervorem, protinus exsurrexit, et inter brachia sua illum cum fletu recolligens, uti erat vir pius et bonus, pallio, quo erat amictus, operuit, praecipiens suis, ut aliquid sibi * darent ad membra corporis contenda. Oblatus est autem et mantellus *n*, pauper et vilis cujusdam agricolae, servientis episcopo *, quem ipse gratanter suscipiens, cum coemto, quod sibi occurrit, ad modum crucis manu propria consignavit, operimentum formans ex eo crucifixi hominis et pauperis seminudi. Sic igitur Servus Regis altissimi nudus relictus est, ut nudum sequeretur crucifixum * Dominum, quem amabat; sic utique cruce munitus, ut animam suam ligno salutis committeret, per quod de mundi naufragio salvus exiret.

21 Solutus exinde mundi Contemptor a vinculis

mundanarum cupidinum, civitate relicta, securus et liber secretum solitudinis petiit, ut solus et silens supernae audiret allocutionis arcanum. Dumque per silvam quandam iter faciens, laudes Domino lingua Francorum vir Dei Franciscus decantaret cum júbilo, latrones super eum ex abditis irruerunt. Quibus ferali animo, quis esset, interrogantibus, Vir Dei * confidentia plenus, Prophetica voce respondit: Praeco sum * magni Regis. At illi percipientes eum, in defossum locum plenum nivibus projecerunt, dicentes: Jace, rustice Praeco Dei. Ipse vero, recedentibus illis, exilivit de fovea, magnoque exhilaratus gaudio, altiori cepit voce per nemora laudes Creatori omnium personare *o*. Et veniens ad quoddam vicinum caenobium, eleemosynam petiit, ut mendicus, et recepit ut incognitus et despectus *p*. Inde vero progrediens, devenit Eugubium, ubi a quadam amico pristino agnitus et susceptus, paupere tunica, ut Christi pauperculus, est contactus.

22 Exinde totius humilitatis Amator se transulit ad leprosus; eratque cum eis, diligentissime serviens omnibus propter Deum. Lavabat ipsorum pedes, ligabat ulcera, educebat plagarum putredinem, et saniem abstergebat. Osculabatur etiam ex miranda devotione ulcerosas plagas ipsorum, Evangelicus medicus mox futurus. Propter quod tantam est a Domino consequutus virtutem, ut in spiritualibus et corporalibus morbis * mirabiliter expurgandis mirabilem efficaciam obtineret. Referam unum de multis, quod accidit, Viri Dei fama postmodum latius clarescente *q*. Cum enim cujusdam de comitatu Spoletano os pariter et maxillam morbus quidam horribilis depascendo corroderet, nec subveniri posset eidem * aliquo medicinae remedio, contigit, ut propter Sanctorum * exposcenda merita, Apostolorum visitatis liminibus, de peregrinatione rediens, Servo Dei occurreret. Cumque praedevotione vellet ipsius osculari vestigia, Vir humilis hoc non ferens, osculari volenti pedes, osculum oris dedit. Dum autem leprosum servus Franciscus mirabili pietate illam plagam horribilem ore sacro contingeret, omni flagitio morbo, subito aeger ille sanitatem recuperavit optatam *r*. Nescio, quod horum magis sit merito admirandum; an humilitatis profunditas in osculo tam benigno, an virtutis praeclearitas *s* in miraculo tam stupendo.

23 Fundatus jam in Christi humilitate Franciscus ad memoriam reducit obedientiam sibi e cruce injunctam de S. Damiani ecclesia reparanda *t*, et tanquam verus obediens Assisium rediit, ut saltem mendicando voci divinae pareret. Depositaque omni verecundia, propter amorem pauperis Crucifixi mendicabat apud eos, inter quos abundare solebat, debile corpus, attritum jejuniis, oneribus lapidum supponendo. Praedicta igitur ecclesia, juvante se Domino, et devotione civium assistente, refecta, ne post laborem corpus torperet ignavia, transtulit se ad reparandam ecclesiam, quondam B. Petri, longius a civitate distantem, ob devotionem specialem, quam ad Apostolorum Principem sinceram fidei puritate gerebat. Hac tandem ecclesia * consummata, pervenit ad locum, qui Portunculata dicitur, in quo ecclesia beatissimae * Virginis Genitricis Dei antiquitus fabricata extiterat, sed deserta tunc a nemine curabatur.

24 Quam cum Vir Dei sic derelictam conspiceret ob devotionem ferventem, quam habebat ad Dominam mundi, cepit illic assidue pro ipsius reparatione morari. Sentiens autem juxta nomen ipsius ecclesiae, quo ab antiquo S. Maria de Angelis vocabatur, * Angelicarum ibi visitationum frequentiam, pedem fixit ibidem, propter reverentiam angelorum, amoreque praecipuum Matris Christi. Hunc locum Vir sanctus amavit praeceteris mundi locis. Hic etenim humiliter cepit, hic virtuose profecit, hic feliciter consummavit: hunc in morte fratribus, tanquam Virgini carissimum commendavit *u*. De hoc frater quidam Deo devotus

D

A latronibus
conjectur in
foveam; men-
dicat, cessatur
ab amico:

* in Ms. deest

Dei

* ibid. add.

inquiens

o

p

inservit lepro-
sis, horribilem
plagam osculo
sanat.

E

* apud Wadd.

deest morbis

q

* Ms. ei de

* Sur ipsorum

Sanctorum

r

s

Reparat eccle-
sias S. Damia-
ni, S. Petri et
S. Mariae de
Angelis,

t

F

* apud Wadd.

deest ecclesia

* Ms. add.

Mariae

apud quam

sedem fixit,

quam praecetero-

ris amavit,

caelesti visione

claravit.

* Ms. add.

propter

u

ut

A tus ante conversionem suam visionem viderat relatione condignam. Innumeros cernebat homines cæcitate percussos, facie in cælum directa, et genibus flexis, in hujus ecclesiæ stare circuitu; qui omnes, protensis manibus in altum, lacrymabiliter clamabant ad Deum, misericordiam postulantes et lumen. Et ecce, ingens de cælo splendor advenit, se per omnes diffundens, qui lumen unicuique tribuit, et salutem desideratam concessit x.

et in qua Ordinem Minorum inchoavit, trium Ordinum Institutum.

25 Hic est locus, in quo Fratrum Minorum Ordo a S. Francisco per divinæ revelationis instinctum inchoatus est. Divinæ namque providentiæ nutu, qua Christi Servus dirigebatur in omnibus, tres materiales erexit ecclesias, antequam Ordinem inchoans, Euangelium prædiceret, ut non solum a sensibilibus ad intelligibilia, a minoribus ad majora, ordinato progressu conscenderet, verum etiam, ut, quid esset facturus in posterum, sensibili foris opere mysticaliter præsignaret. Nam instar reparatæ triplicis fabricæ, ipsius sancti Viri ducatu, secundum datam ab eo formam, regulam et doctrinam, Christi triformiter renovanda erat Ecclesia, trinaque triumphatura militia salvandorum, sicut et nunc cernimus esse completum.

ANNOTATA.

a Non receipt etiam legitur in codice nostro Ms., at editiones Vaticana, Suriana et Waddingiana legunt: Recusavit

b Ab aliis etiam cavea dicitur.

c Hæc post abscessum patris contigerunt.

d Omnes tres aliæ editiones hic addunt vocem Domino.

e In editione Surii desideratur: Ex hoc.

f Editiones Vaticana et Waddingiana pro Videns habent Ardens.

g In codice nostro Ms., et editionibus Vaticana et Waddingiana: Fenestrella, in Suriana: Fenestrella.

h Codex noster Ms.: Nec verba expectat, ut, quod petebatur, faciat, sed continuo etc.

i Intrans cameram episcopi (seorsum scilicet recedens) exiit omnia vestimenta de suis (paternis) rebus, inquit Tres Socii num. 20; quod ut magis congruum honestati, ita et verisimilius est.

k Accepit hæc S. Bonaventura ex Tribus Sociis in Appendice cap. 2, num. 20, ubi similiter legitur: Inventus est autem Vir Dei tunc cilicium habere ad carnem sub vestibus coloratis: quo loco tum tibi, tum in Commentario usus sum ad mitigandas aliorum phrasas duriusculas de sancti Viri nuditate.

l Cilicio tamen tectus, ut mox vidimus; imo forte etiam subligaculo.

m In editione Waddingi desiderantur, quæ ab initio hujus numeri huc usque recensui: habentur tamen etiam in codice nostro atque editionibus Vaticana et Surii, sanctoque Bonaventuræ prævicerunt Tres Socii in Appendice num. 20.

n Id est, palliolum.

o In editione Waddingi desiderantur omnia a vocibus Dumque per silvam huc usque; pro quibus ibidem tantum legitur: Dumque per silvas et nemora pergeret, altiori voce laudes Creatori omnium personabat. Veniensque ad quoddam vicinum cœnobium etc. Verum Sedulio consentiunt codex noster Ms. cum editionibus Vaticana et Surii; atque ipsemet Waddingus in Apparatu ad Annales § 6, num. 1 eadem narravit, laudans hunc ipsum locum ex S. Bonaventura.

p Adde, illum in hoc monachorum cœnobio saltem paucis diebus in culina servivisse; sed nuditate compulsus inde, ut sequitur, Eugubium recessisse.

q Waddingus totam hanc periodum, Referam unum etc. prætermisit. At Sedulio consentiunt codex noster Ms., et editiones Vaticana et Surii.

r Solus Waddingus hæc aliter legit; nam prætermissa, ut ad præcedentem litteram annotavi, una periodo, præcedentia cum sequentibus ita connexit: Ut visum est in quodam paupere Spoletano, quem

Romæ osculans in ipso putrefacto ulcere, statim sanum et integrum reddidit. Videntur hæc cujusdam abbreviatoris esse, non S. Bonaventuræ: nam Sedulio consentiunt codex noster Ms., et editiones Vaticana et Surii. Neque etiam satis recte abbreviata sunt; cum in iisdem exemplaribus iste leprosus, non Romæ, ut apud Waddingum legitur, sed, Apostolorum visitatis liminibus, de peregrinatione rediens, S. Francisco occurrisse, ab eoque sanatus esse dicatur.

s In codice nostro Ms.: Virtutis præclaræ raritas. Waddingus pro Nescio, quod habet: Nescio, quodnam, et omisit vocem merito.

t Consule hanc ipsam Vitam supra num 13.

u Waddingus brevitate gratia, ut opinor, omisis, quæ sequuntur, secundum caput clausit his verbis: Tres itaque reparavit ecclesias, tres prænuntiantes ab eo Ordines instituendos, quibus tripliciter Dei Ecclesiam repararet.

x Putant aliqui, per hanc visionem præsignatas fuisse celebres indulgentias, Portiunculæ vulgo dictas, de quibus fuse agam in Analectis.

CAPUT III.

De institutione Religionis, et approbatione Regulæ.

I In ecclesia igitur Virginis Matris Dei a moram faciente servo ipsius Francisco, et apud eam, quæ concepit Verbum plenum gratiæ et veritatis, continuis insistente gemitibus, ut fieri dignaretur Advocata ipsius, meritis Matris misericordiæ concepit * ac peperit spiritum Euangelicæ veritatis. Dum enim die quodam Missam * de Apostolis devotus audiret, perlectum est Euangelium illud, in quo Christus discipulis ad prædicandum mittendis formam tribuit Euangelicam in vivendo; ne videlicet possideant aurum vel argentum, nec in zonis pecuniam, nec peram in via, nec duas tunicas habeant, nec calceamenta deferant, neque virgam b. Quod audiens et intelligens, ac memoriæ commendans Apostolicæ paupertatis Amicus, Indicibili mox perfusus lætitia, Hoc est, inquit, quod cupio; hoc, quod totis præcordiis concupisco.

27 Solvit proinde calceamenta de pedibus, deponit baculum, peram rejicit c, et pecuniam exerat, unaque contentus tunicula, rejecta corrigia, pro cingulo funem sumit, omnem sollicitudinem cordis apponens, qualiter audita perficiat, et Apostolicæ rectitudinis regulæ per omnia se coaptet. Cœpit ex hoc Vir Dei divino instinctu Euangelicæ perfectionis emulatur existere, et ad poenitentiam ceteros invitare. Erant autem ipsius eloquia non inania, nec risu digna, sed virtute Spiritus Sancti plena d, medullas cordis penetrantia; ut in vehementem stuporem audientes converterent. In omni prædicatione sua pacem annuncians, dicendo: DOMINUS DET VOBIS PACEM, populum in sermonis exordio salutabat. Hanc quippe salutationem, Domino revelante, didicerat, sicut ipse postmodum testabatur. Unde factum est, ut juxta sermonem Propheticum et ipse Prophetarum spiritu afflatus annunciarer pacem, prædicaret salutem, ac salutaribus monitis fœderaret plurimos veræ paci, qui discordes a Christo prius exiterant a salute longinqui.

28 Innotescite itaque apud multos Viri Dei tam doctrinæ simplicis veritate, quam vitæ, cœperunt ipsius exemplo viri quidam ad poenitentiam animari, et eidem, rejectis omnibus, habitu * vitæque conjungi; quorum primus extitit * vir venerabilis Bernardus, qui vocationis divinæ particeps factus, Patris beati primogenitus esse promeruit, tam prioritatem temporis, quam privilegio sanctitatis. Hic enim Servi Christi sanctitate * comperta, ipsius exemplo disponens perfecte contemnere mundum, ab eodem, qualiter id perficeret, consilium requisivit. Quo audito, Dei Famulus, pro primæ * prolis conceptu sancti Spiritus consolatione repletus, A Deo est,

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

E
Audita Evangelii lectione, Apostolicam vivendi normam amplectitur.

a
* Ms. add. ipse
* ibid. quamdam Missam

b

aliosque ad poenitentiam incipit exhortari.

c

d

F

In societatem admittit Bernardum, virum sanctum.
* Ms. habitusque
* Wald. erat

* Sur. paupertate

* Sur. proprie

est,

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

est, inquit, hoc consilium requirendum. Intrave-
runt proinde ecclesiam sancti Nicolai, mane jam
facto; et oratione præmissa, cultor Trinitatis Fran-
ciscus ter Evangeliorum librum aperuit, trino
exposcens a Deo testimonio sanctum Bernardi pro-
positum confirmari. In prima libri apertione illud
occurrit: Si vis perfectus esse, VADE, ET VENDE OMNIA,
QUÆ HABES, ET DA PAUPERIBUS. In secunda: NIHIL TU-
LERITIS IN VIA. In tertia vero: QUI VULT VENIRE POST
ME, ABNEGET SEMETIPSUM, ET TOLLAT CRUCEM SUAM, ET
SEQUATUR ME. Hæc est (ait Vir sanctus) vita et Re-
gula nostra, omniumque, qui nostræ voluerint
societati conjungi. Vade igitur, si vis perfectus esse,
et perlice, quæ audisti.

den quinque
alios, inter
quos fuit
B. Egidius,

29 Non multo post vocatis eodem spiritu quin-
que viris, filiorum Francisci senarius numerus
completus est, inter quos tertium sortitus est locum
sanctus pater Egidius f, vir utique Deo plenus, et
celebri memoria dignus. Hic etenim postmodum
virtutum sublimium exercitatione præclarus (sicut
Famulus Domini de ipso prædixit) quanquam esset
idiota, et simplex, ad excelsum contemplationis
sublimatus est verticem g. Nam per multa curri-
cula temporum, sursum actionibus incessanter
intentus, adeo crebris in Deum rapiebatur excessi-
bus, (quemadmodum et ego ipse oculata fide con-
spexi) ut magis censeretur inter homines vitam
angelicam agere, quam humanam.

B ac Sylvestrum
sacerdotem,
mira visionem
inductum.

30 Illo quoque tempore cuidam sacerdoti civi-
tatis Assisii, nomine Silvestro, honestæ conversa-
tionis viro, quædam a Domino fuit ostensa visio
non taecnda. Cum enim modum et vitam h Franci-
scici fratrumque suorum humano spiritu abhorre-
ret, ne periclitaretur pro temeritate iudicii, respec-
tu fuit supernæ gratiæ visitatus. Videbat namque
in somnis, totam Assisii civitatem a dracone magno
circundari, præ cuius magnitudine nimia tota
regio videbatur exterminio subjacere. Contueba-
tur post hæc crucem quandam auream ex ore pro-
cedentem Francisci, cuius summitas cælos tange-
bat, cuiusque brachia protensa in latum, usque ad
mundi fines videbantur extendi; ad cuius etiam
aspectum præfulgidum draco ille teter et horridus
penitus fugabatur. Hoc dum sibi tertio monstra-
retur, divinum astimans esse oraculum, Viro
Dei et fratribus suis per ordinem enarravit; ac non
multo post tempore mundum relinquens, vestigiis
Christi sic perfecte adhæsit, quod vita ipsius in
ordine authenticam reddidit eam, quam in sæ-
culo habuerat, visionem. Ex hujus visionis auditu
Vir Dei non in gloria est elatus humana, sed boni-
tatem Dei in suis beneficiis recognoscens, fortius
animatus est ad hostis antiqui fugandam versutiam,
et Crucis Christi gloriam prædicandam.

In ecstasi mul-
ta cognosci,
solatur suos,
admittit septi-
mum socium.

31 Quadam autem die, dum in quodam solitario
loco annos suos in amaritudine recogitans deplora-
ret, Sancti Spiritus in eum superveniente lætitia,
certificatus est de remissione plenaria omnium
delictorum. Raptus deinde supra se, ac in quod-
dam mirandum lumen totus absorptus, dilatato
mentis sinu, quæ circa se et filios suos futura erant,
luculenter aspexit. Post hoc reversus ad fratres;
Confortamini, ait, carissimi et gaudete in Domino;
nec, quia pauci estis, efficiamini tristes, neque vos
terreat mea vel vestra simplicitas: quoniam, sicut
mihî a Domino in veritate ostensum est, in ma-
gnam multitudinem faciet nos Deus crescere,
suaque benedictionis gratia multipliciter dilata-
bit k. Eodem quoque tempore, quodam alio bono
viro l religionem intrante, ad septenarium nume-
rum Viri Dei soboles benedicta pervenit.

C

Ms. Vos
k
l

32 Tunc pius Pater omnes ad se filios convoca-
vit, et plura eis de regno Dei, de contentu mundi,
de abnegatione propriæ voluntatis, corporisque
castigatione pronuncians, propositum suum de
mittendo illos in quatuor partes orbis aperuit. Jam
enim sterilis et pauperula simplicitas sancti Patris
pepererat septem filios m, et desiderabat univer-
sitate fidelium, ad pœnitentiæ lamenta vocatam
Christo Domino parturire. Ite, inquit dulcis Pater

Discipulos
suos instruit
et in quatuor
partes mittit
ad prædican-
dum,

m

ad filios, annunciantes hominibus pacem: prædi-
cate pœnitentiam in remissionem peccatorum.
Estote in tribulationibus patientes, in orationibus
vigiles, in laboribus strenui, in sermonibus mo-
desti, in moribus graves, et in beneficiis grati;
quia pro his omnibus regnum vobis præparatur
æternum n. At illi coram Servo Dei humiliter se
prosternentes in terram, cum gaudio spiritus susci-
piebant obedientiæ sanctæ mandatum.

D

33 Ipse vero dicebat unicuique sigillatim: præcibusque
« Jacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enu-
triet o. » Hoc verbum dicere solitus erat *,
quotiescunque fratrem aliquem ad obedientiam
dirigebat. Tunc et ipse sciens, se datum aliis in
exemplum, ut prius faceret, quam doceret, cum
uno sociorum versus unam orbis partem perrexit,
reliquis sex ad modum crucis tribus aliis mundi
partibus deputatis. Modico autem elapso post tem-
pore, benignus Pater, caræ prolis exoptans præ-
sentiam, cum in unum eos per se convocare non
posset, per eum, orabat, hoc fieri, qui dispersione
congregat Israelis. Sicque factum est, ut absque
humana vocatione, omnes ex insperato post modi-
cum temporis, juxta ejus desiderium divina ope-
rante clementia, non sine ipsorum admiratione
pariter convenirent. Illis quoque diebus, quatuor
sibi adherentibus viris honestis, ad duodenarium
numerus p excreverunt.

precibusque
rursum con-
gregat: qua-
tuor alios ai-
mittit.

o

* Wadd. sole-
bat

34 Cernens autem Famulus Christi, paulatim
accrescere numerum fratrum, scripsit sibi et fra-
tribus suis simplicibus verbis formulam vitæ, in
qua sancti Evangelii observantia pro fundamento
indissolubili collocata, pauca quædam alia inseruit,
quæ ad uniformem vivendi modum necessaria vi-
debantur q. Desiderans autem, per summum Pon-
tificem approbati, quæ scriperat, disposuit cum
illo simplicium cœtu Apostolicæ Sedis adire præ-
sentiam, de sola confisus directione divina. Cujus
desiderium Deus ex alto respiciens, sociorum ani-
mos simplicitatis suæ consideratione perterritos,
ostensa Viro Dei visione hujusmodi, confortavit.

p
Scribit Regu-
lam, pro qua
approbanda,
E

q

35 Videbatur siquidem ei, quod per quandam
viam incederet, juxta quam stabat arbor celsitudi-
nis magnæ, ad quam cum appropinquasset, et sub
ea stans ipsius altitudinem miraretur, subito tan-
tum divina virtute levabatur in altum, ut cacumen
contingeret arboris, ejusque summa facillime cur-
varet ad ima. Hujus visionis præaugurium, Vir Deo
plenus intelligens, referri ad condensationem
Apostolicæ dignitatis r, exhilaratus est spiritu,
fratribusque suis in Domino confortatis, iter cum
eis aggressus est s. Videns autem t Christi Vicarius,
dominus Innocentius Tertius, vir utique sapientia
clarus, admirandam in Viro Dei simplicis animi
puritatem, propositi constantiam igiturque u vol-
untatis sanctæ fervorem, Christi Pauperem mentis
amore complectens, inclinatus est animo, ut pium
supplicanti præberet assensum. Distulit tamen
perficere, quod Christi postulabat Pauperculus,
pro eo, quod aliquibus de Cardinalibus novum ali-
quid et supra vires humanas arduum videretur.

confirmatus
visione pergit,
Roman: ubi
a Papa

r

s

t

u

F

36 Aderat autem inter Cardinales vir veneran-
dus dominus Joannes de sancto Paulo, episcopus
Sabinensis, omnis sanctitatis amator, et auditor x
pauperum Christi; qui divino spiritu inflammatus
summo Pontifici dixit, et fratribus suis: Si peti-
tionem Pauperis hujus *, tanquam nimis arduam
novamque refellimus, cum petat, confirmari sibi
formam Evangelicæ vitæ, cavendum est nobis,
ne in Christi Evangelium offendamus. Nam si quis,
intra Evangelicæ perfectionis observantiam et votum
ipsius, dicat, contineri aliquid novum aut
irrationabile, vel impossibile ad servandum, contra
Christum, Evangelii auctorem, blasphemare con-
vincitur. Quibus propositis, successor apostoli
Petri conversus ad Pauperem Christi, dixit: Ora
fili, ad Christum, ut suam nobis per te voluntatem
ostendat; qua certius cognita, tuis piis desideriis
securus annuamus.

jubetur vo-
luntatem Dei
exquirere,
x

* ap. Sur-
deest hujus

37 Omnipotentis autem Dei Famulus, totum se
conferens

A conferens ad orandum, precibus devotis obtinuit, et quod * exterius ipse proferret, et quid * interius Papa sentiret. Nam cum parabolam de divite rege, cum muliere formosa et paupere contrahente grante, et de prole suscepta, præferente generantis Regis imaginem, ac per hoc educanda de mensa ipsius, sicut a Deo acceperat, retulisset: ex illius interpretatione subiunxit: Non est formidandum, quod fame pereant æterni Regis filii et hæredes, qui ad imaginem Regis Christi per Spiritus sancti virtutem de paupere matre nati, et ipsi per spiritum paupertatis sunt in Religione * pauperula generandi y. Si enim Rex cælorum imitatoribus suis regnum promittit æternum, quanto magis illa ministrabit, quæ communiter largitur bonis et malis?

* Ms. regione y

qui etiam celesti visione motus Regulam approbat, atque largitur.

58 Hanc ergo parabolam, et intellectum ipsius Christi Vicarius cum diligenter audisset, miratus est valde; et indubitanter Christum loquentum in Homine recognovit z. Sed et visionem, quam tunc temporis e caelo perceperat, in hoc Viro fore complendam, Spiritu divino suggerente, firmavit. Videbat namque in somnis (ut retulit) Lateranensem basilicam fore proximam jam ruinæ; quam quidam homo pauperulus, modicus et despectus, proprio dorso submisso, ne caderet, sustentabat. Vere, inquit, hic est ille, qui opere et doctrina Christi sustentabit Ecclesiam. Inde præcipua devotione repletus, petitioni ejus se per omnia inclinavit, ac Christi Famulum speciali semper amore dilexit. Proinde postulata concessit et adhuc concedere plura promisit: approbavit Regulam, dedit de penitentia prædicanda mandatum, et laicis fratribus omnibus, qui servum Dei fuerant comitati, fecit coronas parvulas fieri aa, ut verbum Dei libere prædicarent.

aa

ANNOTATA.

a Waddingus legit: Virginis Mariæ.

b Pro his alisque ad habitus vitæque mutationem, anno 1209 factam, spectantibus lege Commentarium prævium num. 131 et aliquid sequentibus.

c In Ms. nostro codice et apud Surium deest: Rejicit.

d In eodem Ms., et in editione Vaticana: Plena erant.

e Leguntur hæc etiam apud Tres Socios in Appendice num. 29

f Tertius hic fuit S. Francisci discipulus: nam secundum fuit Petrus, qui, ut alibi vidimus, cum Bernardo venit, quemque Bonaventura primum ex istis quinque, suppresso nomine, voluit indicare. Lege Vitæ primæ caput 4.

g Hanc periodum Waddingus sic habet: Fuit enim inter ceteros virtutum sublimium exercitatione præclarus (sicut Famulus Domini de ipso prædixit) quamquam esset idiota et simplex, ad excelsæ contemplationis sublimatus est verticem. B. Egidius colitur die 25 Aprilis, ubi de eo actum est in Opere nostro.

h Ms. Codex, Surius et editio Vaticana legunt: Viam.

i In editione Vaticana, Waddingi et Surii: Existimans.

k Apud Waddingum tota hæc periodus sic paucis redditur: Tunc fratres verbis consolatoriis admo- nit, parvum gregem in magnam familiam a Domino dilatandum.

l Alio bono viro desideratur in editione Waddingi.

m In Ms. et Surio deest: Filios.

n In editione Waddingiana pro hac brevi allocatione legitur: Misit ergo eos prædicare penitentiam: ac tunc subditur: Qui humiliter coram Servo Dei se prosternentes in terram etc.

o In vulgata Psalm. 54, v. 25 est: Jacta super Dominum curam tuam, et ipse te enutriet.

p Annumerato S. Francisco.

q Hæc alia Regula nobis fuisse videtur ab ea, Octobris Tomus II.

quam velut omnium primam edidit Waddingus, ut alibi dictum est.

r Consonat Celanensis in Vita prima num. 55, et Tres Socii in Appendice num. 55.

s Narrationem, quæ hic subditur in editionibus Seduliana, Vaticana et Suriana, atque etiam in nostro codice Ms., veluti S. Bonaventuræ Opusculo insertam, prudens prætermitto. Rationes exposui in Commentario prævio num. 25 et sequenti; ac rursus num. 245 et tribus sequentibus, ubi eandem recitavi et expendi.

t Waddingus, qui omissam narrationem, tamquam Bonaventuræ suppositam, brevius recensuit, præcedentia cum sequentibus sic conjunxit: Videns itaque etc.

u Waddingus: Ingenitumque.

x Adjutor rectus legitur in aliis editionibus et Ms. nostro. Huic Cardinali negotium suum ante commendaverat S. Franciscus, teste Celanensi in Vita num. 52 et sequenti; in ejusque notitiam venerat per Vidonem vel Guidonem, episcopum Assisiensem, ut habent Tres Socii in Appendice num. 47.

y Consule Tres Socios in Appendice num. 50. z Apud Waddingum plura post hæc verba, Quod interius Papa sentiret, compendiose traduntur hoc modo: Nam proposita quadam parabola de rege divite, et sponsa paupere, quibusdam additis verbis, Pontificis animum ad Regulam approbandam inclinavit. Post hæc etiam reliqua omittuntur usque ad initium capitis 4.

aa Etiam ipsi S. Francisco, ut expresse asserunt Tres Socii in Appendice num. 32.

CAPUT IV.

De profectu Ordinis sub manu ipsius, et confirmatione Regulæ prius adprobate.

Fretus exinde Franciscus superna gratia et auctoritate Papali, cum fiducia multa versus vallem Spoletanam iter arripuit, ut Evangelium Christi faceret et doceret. Dum autem in via conferret cum sociis, qualiter Regulam, quam susceperant, sincere servarent; qualiter in omni sanctitate et justitia coram Deo incederent; qualiter in se ipsis proficerent, et essent aliis in exemplum, diutius collatione protracta, hora pertransiit. Et cum jam lassati essent ex diuturnitate laboris, esurientes in quodam loco solitudinis substituerunt. Sane cum omnis via deesset, qua possent sibi de victu necessario providere, statim affuit providentia Dei. Nam subito apparuit homo, afferens panem in manu, quem pauperulus Christi dedit, subitoque disparuit, incognitus, unde venerit, aut quo iret.

40 Cognoscentes autem per hoc pauperes fratres, supernum sibi in comitatu Viri Dei adesse præsidium, magis dono liberalitatis divinæ, quam cibo carnis propriæ sunt refecti. Insuper divina consolatione repleti, statuerunt firmiter, et irrevocabiliter confirmaverunt, nullius inedia aut tribulationis impulsu a sanctæ paupertatis resilire promisso. Exinde in vallem Spoletanam cum sancto proposito redeuntes, tractare cœperunt, utrum inter homines conversari deberent, an ad loca solitaria se conferre a. Sed Christi servus Franciscus, non de sua vel suorum confidens industria, per orationis instantiam divinæ super hoc voluntatis beneplacitum requisivit.

41 Supernæ igitur revelationis illustratus oraculo intellexit, se ad hoc missum a Domino, ut Christo lucraretur * animas, quas diabolus conabatur auferre: ideoque magis omnibus, quam sibi soli, vivere præelegit, illius provocatus exemplo, qui unus pro omnibus mori dignatus est. Recollegit itaque se Vir Dei cum ceteris sociis in quodam tugurio derelicto juxta civitatem Assisii b, in quo secundum sanctæ paupertatis formam in labore multo et inopia victitabant, magis lacrymarum, quam deliciarum, panibus refici sata-

80 gentes.

AUCTORE
S. BONA-
VENTURA.

Cum sociis
Roma rediens,
a divina pro-
videntia pas-
citur:

in Ms. deest
jam

Post consul-
tum precibus
Deum,

a

habitat apud
Rivum-tor-
tum,
* Wadd.
lucrifacere

b

AUCTOR
S. BONAVEN-
TURA.

tradit illis
formam oran-
di.

Absens fratri-
bus miro modo
apparet in
curru igneo

* apud Sur.
deest corpora-
liter
* Wadd. vere

* ap. Wadd.
deest ex
cum mirabili
effectu: multa
de Ordine
praedicit.

Tertium Ordi-
nem instituit,
e
* Sur. Domini

gentes. Vacabant enim ibidem divinis precibus incessanter, mentaliter potius, quam vocaliter, studio intendentes orationis devotae, pro eo quod nondum ecclesiasticos libros habebant, in quibus possent horas Canonicas decantare; loco tamen illorum librum crucis Christi continuatis aspectibus, diebus ac noctibus, revolvebant, exemplo Patris et eloquio eruditi, qui jugiter faciebat eis de cruce Christi sermonem.

42 Rogantibus autem fratribus, ut eos doceret orare, dixit: Cum orabitis, dicite, Pater noster. Et: « Adoramus te, Christe, ad omnes Ecclesias » tuas, quae sunt in toto mundo, et benedicimus » tibi; quia per Crucem tuam sanctam redemisti » mundum. » Docuit insuper eos c, Dominum laudare in omnibus et ex omnibus creaturis; honorare praecipua reverentia sacerdotes, fidei quoque veritatem, secundum quod sancta Romana tenet et docet Ecclesia, et firmiter credere, et simpliciter confiteri. Servabant illi Patris sancti documenta per omnia, et ad omnes ecclesias et cruces, quas e longinquo videre poterant, juxta datam sibi formam orantes, se humiliter prosternebant.

43 Contrahentibus autem fratribus moram in loco praefato, Vir sanctus die quadam Sabbathi civitatem Assisii intravit, praedicaturus mane diei Dominicae, ut moris erat, in ecclesia cathedrali. Cumque in quodam tugurio, sito in horto canonicorum, Vir Deo devotus in oratione Dei more solito pernoctaret, corporaliter * absentatus a filiis, ecce fere * media noctis hora, quibusdam ex fratribus quiescentibus, quibusdam perseverantibus in orando, currus igneus mirandi splendoris per hostium domus intrans, huc atque illic per domicilium tertio se convertit, super quem globus lucidus residebat, quisolis habens aspectum, noctem clarere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, excitati simul et exterriti dormientes, et non minus senserunt cordis claritatem, quam corporis, dum ex * virtute mirandi luminis alterius alteri conscientia nuda fuit.

44 Intellexerunt namque concorditer omnes, videntibus invicem universis in cordibus singulorum, sanctum Patrem absentem corpore, praesentem spiritu, tali transfiguratum effigie, supernis irradiatum fulgoribus, et ardoribus inflammatum supernaturali virtute, in curru splendenti simul et igneo, sibi demonstrari a Domino, ut tanquam veri Israelitae post illum incederent, qui virorum spiritualium, ut alter Elias, factus fuerat a Deo currus et auriga. Credendum sane, quod ille horum simplicium aperuit oculos ad preces Francisci, ut viderent magnalia Dei, qui oculos quondam aperuerat pueri ad videndum montem plenum equorum et igneorum curruum in circuitu Elisaei d. Regressus autem Vir sanctus ad fratres, cepit conscientiarum ipsorum secreta rimari; confortare ipsos de visione illa mirabili, et de profectu Ordinis multa futura praedicere. Cumque patefaceret plurima, quae sensum transcendebant humanum, vere cognoverunt fratres, super servum suum Franciscum Spiritum Domini in tanta plenitudine quievisse, quod post ipsius doctrinam et vitam erat eis proficisci tutissimum.

43 Post haec pusilli gregis pastor Franciscus ad sanctam Mariam de Portiuncula duodenarium illum fratrum numerum e, superna gratia praeeunte, deduxit; ut, ubi meritis Matris Dei * Minorum sumpserat Ordo initium, ipsius illic susciperet auxiliis incrementum. Ibi quoque factus Euangelicus praeco, civitates circuibat et castra, non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in virtute spiritus annuncians regnum Dei. Videbatur intuentibus homo alterius saeculi: quippe qui mente ac facie in caelum semper intentus, omnes sursum trahere conaretur. Cepit ex hoc Christi vinea germinare germen odoris Domini, et productis ex se floribus suavitatis, honoris, et honestatis, uberes fructus afferre.

46 Nam praedicationis ipsius fervore succensi D quam plurimi utriusque sexus f in conjugali pudicitia Domino famulantes secundum formam a Dei Viro acceptam, novis se poenitentiae legibus vinciebant; quorum vivendi modum idem Christi Famulus Ordinem Fratrum de poenitentia nominari decrevit g. Nimirum, sicut in caelum tendentibus poenitentiae viam omnibus, constat, esse communem, sic et hic status, clericos et laicos, virgines et conjugatos in utroque sexu admittens, quanti sit apud Deum meriti, ex pluribus per aliquos ipsorum patris miraculis innotescit. Convertentibus etiam virgines ad perpetuum caelibatum, inter quas virgo Deo carissima Clara, ipsarum plantula prima, tanquam flos vernans et candidus, odorem dedit, et tanquam stella praefulgida radiavit. Haec nunc glorificata in caelis, ab Ecclesia digne veneratur in terris, quae filia fuit in Christo sancti patris Francisci pauperuli, et mater pauperum dominarum h.

47 Multi etiam non solum devotione compuncti, sed et perfectionis Christi desiderio inflammati, omni mundanorum vanitate contempta, Francisci vestigia sequebantur; qui quotidianis succrescentes profectibus, usque ad fines orbis terrae celeriter pervenerunt. Faciebat namque sancta paupertas, quam solam deferrebant pro sumptibus, ipsos ad omnem obedientiam promtos, robustos ad labores, et ad itinera expeditos. Et quia nihil terrenum habebant, nihil amabant, nihilque timebant amittere, securi erant ubique, nullo favore suspensi, nulla cura distracti; tanquam qui absque mentis turbatione vivebant, et sine sollicitudine diem crastinum et serotinum hospitium expectabant. Multa quidem eis in diversis partibus orbis * inferebantur convitia, tanquam personis despiciabilibus et ignotis: verum amor Evangelii Christi adeo ipsos patientes effecerat, ut quaerere potius ibi esse, ubi persecutionem paterentur in corpore, quam ubi, cognita sanctitate ipsorum, mundano possent gloriari favore.

48 Ipsa quoque rerum penuria superabundans eis videbatur ubertas, dum juxta consilium Sapientis pro magno ipsis minimum complacebat i. Sane cum ad infidelium partes aliqui ex fratribus pervenissent, contigit, ut quidam Saracenus, pietate commotus, pecuniam eis offerret pro necessario victu: illis autem recusantibus arripere, admiratus est homo, cernens, quod inopes essent. Intellecto tandem, quod pauperes effecti amore Dei, pecuniam possidere nolebant, tanta est eis affectione conjunctus, ut offerret se ad ministrandum omnia necessaria, quam diu facultatum sibi aliquid superesset. O inestimabilis pretiositas paupertatis, cujus miranda virtute mens feritatis barbaricae in tantam miserationis est immutata dulcedinem! Horrendum est proinde ac nefarium scelus, ut hanc margaritam nobilem vir Christianus conculect, quam tanta veneratione extulit Saracenus.

49 Eo tempore Religiosus quidam de Ordine Cruciferorum k, Moricus nomine, in hospitali quodam prope Assisium languore tam gravi, tamque prolixo laborans, ut jam morti foret adjudicatus a medicis, Viro Dei supplex factus, per nuncium postulabat instanter, ut pro se ad Dominum intercedere dignaretur. Cui beatus Pater benigne assentiens, oratione praemissa, panis micam accepit, et cum oleo accepto de lampade, quae coram Virginis ardebat altari, commiscens, quasi quoddam electuarium per manus fratrum infirmanti transmisit, dicens: Medicinam hanc fratri nostro deferte Morico; quia * ipsum Christi virtus non solum plene sanitati restituet, verum etiam robustum bellatorem effectum aciei nostrae perseveranter adjunget. Statim autem ut antidotum illud sancti Spiritus adinventum confectum aeger homo gustavit, sanus exurgens tantum mentis et corporis a Deo vigorem obtinuit, ut paulo post Viri sancti Religionem ingressus, et unica tantum operiretur

magno cum
fructu, ut et
pauperum do-
minarum,
praevante
S. Clara.

f

g

h

Augetur Ordo
fratribus et
virtutibus,

E

* ap. Wadd.
deest orbis

quorum volun-
tariam pau-
peritatem Sa-
racenus sus-
cepit.

i

F

Moricum divi-
nitatis sanat et
in Ordinem
recipit:

k

* al. qua

A operiretur tunica, sub qua longo tempore loricam portabat ad carnem, et crudis duntaxat cibariis, herbis videlicet *, leguminibus, fructibusque contentis, per plura temporum lustra, nec panem gustaret nec vinum, fortis tamen et incolumis perseverans l.

* Sur. vel

item insignem musicum mira visione verberisque illius motum,

m

qui etiam signum Thau in fronte ejus vidit, et primus Minister in Francia fuit

B

n Comitia celebrat, Deo victum procurante,

o

p

C

absens apparens in aere, congregatos gaudio replet.

q

r

s

t

50 Crescentibus quoque virtutum meritis in parvulis Christi, odor opinionis bonæ circumquaque diffusus ad præsentiam sancti Patris videndam plurimos e diversis mundi partibus attrahebat. Inter quos quidam sæcularium cantionum curiosus inventor, qui ab imperatore propter hoc m fuerat coronatus, et exinde Rex versuum dictus, Virum Dei contemptorem mundialium adire proposuit. Cumque apud castrum sancti Severini eum prædicantem reperisset in monasterio quodam, facta manu Domini super se, vidit eundem Crucis Christi prædicatorem Franciscum duobus transversis ensibus valde fulgentibus, in modum crucis signatum; quorum unus a capite ad pedes, alius a manu in manum per pectus transversaliter tendebatur. Non noverat facie Servum Christi, sed tanto monstratum miraculo mo agnovit.

51 Subito stupefactum ad visum incipit meliora proponere; tandemque verborum ipsius compunctus virtute, tanquam si esset gladio spiritus ex ejus ore procedente transfixus, sæcularibus pompis omnino contentis, beato Patri professione cohasit. Propter quod videns ipsum Vir sanctus ab inquietudine sæculi ad Christi pacem perfecte conversum, Fratrem Pacificum appellavit. Hic postmodum in omni sanctitate proficiens, antequam fieret Minister in Francia (siquidem primus ibidem ministerii gessit officium) meruit iterato magnum Thau in fronte Francisci videre, quod colorum varietate distinctum faciem ipsius miro venustabat ornatu. Hoc quippe signum Vir sanctus magno venerabatur affectu, frequenti commendabat eloquio, et in eis, quas dirigebat, litterulis manu propria suscribebat, tanquam si omne ipsius studium foret signare Thau, juxta dictum Propheticum, super frontes virorum gementium et dolentium n, ad Christum Jesum veraciter conversorum.

52 Processu quoque temporis multiplicatis jam fratribus, cepit eos Pastor sollicitus in loco sanctæ Mariæ de Portiuncula ad generale capitulum convocare, ut in funiculo distributionis divinæ in terra paupertatis eorum unicuique tribueret obedientiæ portionem o. Ubi, licet omnium necessariorum esset penuria, fratrumque multitudo ultra quinque millia conveniret aliquando p, divina tamen opitulante clementia, et victus sufficientia suberat, et salus comitabatur corporea, et spiritualis jucunditas affluebat. Capitulis vero provincialibus, quia corporalem præsentiam exhibere non poterat, per sollicitam curam regiminis, instantiam precis, et efficaciam benedictionis, spiritu præsens erat, quamvis aliquando, mira Dei faciente virtute, visibiliter appareret.

53 Dum enim egregius prædicator, qui et nunc Christi præclarus confessor, Antonius q, de titulo crucis, JESUS NAZARENUS, REX JUDEORUM, in Arelatensi capitulo fratribus prædicaret, quidam frater probatæ virtutis, Monaldus nomine, ad ostium capituli, divina commotione r respiciens, vidit corporeis oculis beatum Franciscum in aere sublevatum, extensis velut in cruce manibus, benedicientem fratres. Tanta vero, et tam insolita fratres omnes consolatione spiritus repletos se fuisse, senserunt, ut de vera sancti Patris præsentia certum eis intra se spiritus testimonium perhiberet, licet postmodum id non solum per evidentia signa, verum etiam per ejusdem sancti Patris verba exteriori fuerit attestatione compertum. Credendum sane, quod omnipotentis Dei virtus, quæ Ambrosium, pium et s sacrum antistitem, tumulationi gloriosi concessit interesse Martini t, ut pium Pontificem pio veneretur officio, etiam servum suum Franciscum prædicationi præsentavit veracis sui præconis Antonii, ut approbaret veritatis eloquia,

præcipue Crucis Christi, cujus erat baiulus et minister.

54 Cum autem dilatato jam Ordine, vivendi formam, per dominum Innocentium approbatam, disponeret per successorem ipsius Honorium u in perpetuum facere roborari, hujusmodi fuit a Deo revelatione commonitus. Videbatur quidem sibi de terra micæ panum subtilissimas collegisse, multisque famelicis fratribus ipsum circumstantibus debere tribuere. Cumque micæ tam tenues distribuere formidaret, ne forte inter manus exciderent, vox ei desuper ait: Francisce, unam de micis omnibus hostiam x facito, et manducare volentibus tribue. Quo id agente, quicumque illud non devote recipiebant aut receptum contemnebant donum, mox lepra infecti notabiles apparebant. Recitat mane Vir sanctus hæc omnia sociis, dolens, se non percipere mysterium visionis.

55 Sequenti vero die, cum vigil in oratione persisteret, hujusmodi vocem de cælo delapsam audivit: Francisce, micæ præteritæ noctis verba Evangelica sunt, hostia Regula, lepra iniquitas. Volens igitur confirmandam Regulam, ex verborum Evangelii aggregatione profusius * traditam, ad compendiosorem formam, juxta quod dictabat visio monstrata, redigere, in montem quandam cum duobus sociis y, Spiritu Sancto ducente, conscendit; ubi pane tantum contentus et aqua jejuniens z, conscribi eam fecit, secundum quod oranti sibi divinus Spiritus suggererat. Quam cum de monte descendens servandam suo vicario commisisset, et ille paucis elapsis diebus assereret per incuriam perditam aa; iterato sanctus Vir ad locum solitudinis rediit, eamque instar prioris, ac si ex ore Dei verba susciperet, illico reparavit, et per supradictum dominum Papam Honorium, octavo Pontificatus illius anno bb, sicut optaverat, obtinuit confirmari.

56 Ad cujus observantiam fratres ferventer inducens, dicebat, se nihil ibi possuisse secundum industriam propriam, sed omnia sic scribi fecisse, sicut sibi fuerant divinitus revelata cc. Quod ut certius constaret testimonio Dei, paucis admodum evolutis diebus, impressa sunt ei stigmata Domini Jesu dd, digito Dei vivi, tanquam bulla summi Pontificis Christi, ad confirmationem omnimodam Regulæ, et commendationem Auctoris; sicut post suarum enarrationem virtutum suo loco inferius describetur.

ANNOTATA.

a Cum munus prædicandi penitentiam a summo Pontifice accepissent, non erat, cur hac de re deliberarent. Quapropter existimo, solum deliberasse eos, præstarene sibi habitare in locis solitariis, ex quibus aliquoties ad prædicandum prodirent; an in civitatibus, vel juxta eas, quo proximo suo magis prodessent.

b Nimirum in Rugo-torto, vel Rivo-torto, ut docent alii biographi.

c Præmissa ab initio hujus numeri rursus contracta leguntur in editione Waddingi his verbis: Quos et breviter orare docuit, et Dominum laudare etc.

d Lib. iv Regum, cap. 6, v. 17.

e Nempe ipse Sanctus erat duodecimus. Occasionem e Rivo-torto illuc commigrandi vide supra in Vita prima num. 44.

f In codice nostro Ms. et in editione Surii desunt hæc voces: utriusque sexus.

g Extra locum suum institutio hujus Ordinis hic relata est, cui S. Franciscus initium dedit anno 1221, ut videre licet in Commentario prævio § 20.

h Pauperum dominarum, seu, ut nunc passim vocantur, Clarissarum Ordinis institutio præcessit Ordinem Fratrum et Sororum de Penitentia, quippe facta anno 1212. Ad Commentarium prævium § 15.

i Ecclesiastici cap. 29, v. 50: Minimum pro magno placeat tibi, et improprium peregrinationis non audies.

k Extinctus

AUCTORE S. BONAVENTURA. divina visione voceque edoctus secundam Regulam u

bis dictat, suggerente Spiritu sancto, quam Honorius III confirmavit. * Wadd. per-fusius

y E z aa bb et Christus sacris stigmatibus Sancto impressis signavit. cc dd

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

k *Extinctus hic in Italia Ordo est ab Alexandro VII anno 1636 per Bullam, quæ incipit: Vineam Domini, quæ est ejus Ecclesia; quæque exstat in Bullario Romano tom. VI.*

l *Tota hæc Morici ad Ordinem Minorum accessio, seu totus hic numerus a capite usque ad calcem, consideratur in editione Waddingi. Ceterum voces istæ initio positæ: Eo tempore late accipiendæ sunt; quia Tres Socii in Appendice eandem Morici accessionem expresse præmittunt itineri Romano supra relato.*

m *Propter hoc deest apud Surium: Waddingus legit: Propterea.*

n *Ezechielis cap. 9, v. 4.*

o *Tres Socii in Appendice num. 37 scribunt, id factum esse, post... locum sanctæ Mariæ obtentum a præfato abbate, nimirum de Monte Subasio; tuncque a S. Francisco sanctum fuisse, ut in posterum ibi capitulum fieret bis in anno, scilicet in Pentecoste, et in Dedicacione sancti Michaelis. Statutum hoc in Commentario prævio num. 285 cum Waddingo retuli ad annum 1212.*

p *Vox aliquando desideratur in editione Waddingi, sed exstat etiam in Vaticana et Suriana, et in codice nostro Ms. Annus autem, quo comitia tam numerosa fuere, incertus est; at verisimiliter fuerit unus e supremis vitæ S. Francisci, quando illius Ordo jam plurimum erat propagatus.*

q *S. Antonius, cognominatus Patavinus. Vide Annotata ad Vitæ primæ lib. 1, cap. 6, lit. h.*

r *Apud Waddingum est: Divina virtute et com-
monitione.*

s *In codice Ms. desideratur pium et; in Vaticana legitur pium sacrum.*

t *Examinanda hæc venient ad diem 11 Novembris, quo S. Martinus Turonensis episcopus colitur.*

u *Honorius III Innocentius III successit an. 1216.*

x *Id est, panem, qualis usus est in Sacrificio Missæ ad Corpus Domini conficiendum.*

y *Waddingus ad annum 1225, num. 9 duos hos socios Leonem et Bonizium, montem vero Columbæ seu Rainerii, ab urbe Reatina secundo lapide ad Meridiem situm, appellavit, in margine præter S. Bonaventuram laudans Marianum et Platum.*

z *Laudatus Waddingus jejuniæ hoc quadraginta dierum fuisse, fortasse ex eodem Mariano, asserit.*

aa *Idem Annalista ibidem num. 10 scribit, vicarium Eliam dissimulasse, seu simulasse, eam perditam, quasi revera perditam tunc non fuerit, sed quod nimis aspera videretur, occultata vel aliter amissa. Ibidem etiam alia narrat ad hanc Regulam spectantia, quæ certioribus testimoniis cuperem probari. Adi Commentarium prævium num. 483 et seqq.*

bb *Id est, anno Christi 1225, mense Novembri, ut alibi ostensum est. Ceterum causam, quæ sanctum Institutorem ad Regulæ confirmationem scriptam petendam impulit, ceteraque huc spectantia lege in Appendice Trium Sociorum num. 62 et sequentibus.*

cc *Huc faciunt, quæ S. Brigitta lib. vii Revelationum cap. 20 a Christo sibi dicta asseruit, scilicet hæc: Istius Francisci Regula, quam ipse incepit, non fuit dictata et composita ab ipsius humano intellectu et prudentia, sed a me secundum voluntatem meam. Quodlibet enim verbum, quod in ea scriptum est, a Spiritu meo fuit sibi aspiratum; et postea ipse aliis Regulam illam protulit et porrexit.*

dd *Confirmata fuit, ut dictum est, Regula anno 1225, mense Novembri exeunte; sacra vero stigmata S. Franciscus accepit anno 1224 circa medium Septembrem, ideoque decimo mense post Regulæ confirmationem; quapropter paucos illos dies, quos S. Bonaventura inter utrumque medios facit, latius accipiendi sunt. Adi Commentarium prævium num. 391.*

* t. e. eidem

CAPUT V.

De austeritate vitæ ejus, et quomodo creaturæ præbebant ei solatium.

Cum igitur cerneret vir Dei Franciscus, suo exemplo ad crucem Christi baulandam ferventi spiritu plurimos animari, animabatur et ipse, tanquam bonus dux exercitus Christi, ad palmam victoriæ per culmen invictæ pervenire virtutis. Attendens enim illud Apostoli verbum: « Qui » autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt » cum vitis et concupiscentiis a, » ut crucis armaturam suo ferret in corpore, tanta disciplinæ rigiditate sensuales appetitus arcebat, ut vix necessaria sumeret sustentationi naturæ. Difficile namque fore dicebat, necessitati corporis satisfacere et pronitati sensuum non parere b; propter quod cocta cibaria sanitatis tempore vix admittebat, et raro; admissa vero aut conficiebat cinere, aut condimenti saporem admixtione aquæ ut plurimum reddebat insipidum. De potu vini c quid dicam? cum et de aqua frigida * dum sitis æstualet ardore, vix ad sufficientiam biberet

38 Modos adinveniebat abstinentiæ potioris *, et quotidie exercitatione crescebat; licetque jam perfectionis culmen attingeret, tanquam incipientis semper aliquid innovabat, afflictionibus carnis puniendo libidinem. Egrediens tamen exterius, propter verbum Evangelii d, conformabat se suscipientibus ipsum in qualitate ciborum; cum tamen ad interiora regressus districte servaret rigidam abstinentiæ parcitatem. Sicque seipsum austerum sibi, humanum proximo, subjectum Evangelio Christi, per omnia reddens; non solum abstinendo, verum etiam manducando, præbebat aedificationis exemplum. Nuda humus, ut frequentius, lectus erat lassato corpusculo, et sæpius sedens, ligno vel lapide ad caput positio, dormiebat, unica paupere contentus e tunicula, in nuditate Domino serviebat et frigore. Interrogatus aliquando, quomodo vestitu tam tenui se posset ab hiemalis algoris austeritate * tueri, in spiritus fervore respondit: Si supernæ patriæ flamma per desiderium contingeremur f interius, frigus istud exterius facile portaremus.

39 Vestis horrebat molliciem, asperitatem amabat; asserens, propter hoc Joannem Baptistam ore divino fuisse laudatum g. Si quando vero in data sibi tunica lenitate sentiret, chordulis eam contexebat interius, quia non in casulis pauperum, sed in palatiis principum, juxta Veritatis verbum, vestimentorum dicebat requirendam esse molliciem h. Experientia enim certa didicerat, demones asperitate terreri; delitiosis autem et mollibus ad tentandum fortius animari. Unde cum nocte quadam propter infirmitatem capitis et oculorum præter solitum morem cervical de pluma positum haberet ad caput, dæmon in illud ingressus, ipsum usque ad horam matutinalem inquietatum multimode, a sanctæ orationis studio perturbavit; donec vocato socio, pulvinar cum dæmonio fecit extra cellulam longius exportari. Egressus autem cum pulvinari frater de cella, membrorum omnium vires amisit et usum; quo usque ad vocem sancti Patris, hoc cognoscentis in spiritu, vigor pristinus cordis et corporis sibi fuit plenarie restitutus.

60 Rigidus in disciplina super custodiam suam stabat; curam permaximam gerens de utriusque hominis puritate servanda. Quapropter circa conversionis suæ primordia, tempore hiemali, in foveam glaciæ plenam seipsum plerumque mergebat, ut et domesticum sibi hostem perfecte subigeret *, et candidum vestimentum pudoris a voluptatis incendio præservaret. Tolerabilius viro spirituali fore incomparabiliter, asserbat, magnum sustinere frigus in carne, quam ardorem carnalis libidinis vel

D

Sanctus corpus suum subicit jejuniis, *

a

b

E

* in Ms. deest frigida

nisi ratio alter poscat, humi cubationibus, frigore, * Wadd. potiores

d

e

* al. asperitate

f

aspera tunica, expertus in molli pulvinari dæmonem tentatorem

g

h

F

Ab eodem fallaciter invitatus ad vitam molliorem,

* Vatic. et Wadd. subiceret

A vel modicum sentire in menti *i*. Cum autem apud eremum de Sarthiano *k* nocte quadam orationi vacaret in cellula, vocavit eum hostis antiquus, tertio dicens: Francisce, Francisce, Francisce. Cui cum, quid quaereret, respondisset, fallaciter ille subjunxit*: Nullus est in mundo peccator, cui, si conversus fuerit, non indulgeat Deus; sed quicumque semetipsum poenitentia dura necaverit, misericordiam non inveniet in aeternum.

64 Statim Vir Dei per revelationem cognovit hostis fallaciam, quo modo nisis fuerit eum ad tepida revocare: nam hoc sequens indicavit eventus. Continuo enim post hoc, ad insufflationem illius, cujus halitus prunas ardere facit *l*, gravis ipsius carnis tentatio apprehendit. Quam ut praesens castitatis Amator, deposita veste, chorda coepit se verberare fortissime; Eia, inquit, frater asine, sic te decet manere, sic subire flagellum. Tunica religioni deservit, sanctitatis signaculum praefert: furari eam libidinoso non licet. Si quo vis pergere, perge. Insuper et mirando fervore spiritus animatus, aperta cella, foras exivit in hortum, et in magna demergens nivem corpusculum jam nudatum, septem ex ea plenis manibus coepit compingere massas, quas sibi proponens, suo sic exteriori homini loquebatur.

65 Ecce, inquit, haec major uxor tua est; quatuor istae duo filii et duae filiae; reliquae duae servus, et ancilla, quos ad serviendum habere oportet. Festina igitur omnes induere, quoniam frigora moriuntur. Si vero eorum multiplex sollicitudo molestat, uni Domino solliciti servi. Illico tentator victus abscessit, et Vir sanctus cum victoria in cellam rediit: quia dum bene poenaliter arsit *m* foris, ardorem interius sic extinxit libidinis, ut deinceps tale aliquid minime sentiret. Quidam autem frater, qui tunc orationi vacabat, haec omnia, luna clarius incedente, prospexit. Comperto Vir Dei, quod haec ille nocte vidisset, reseraus ei tentationis processum, praecipit, ut, quamdiu ipse viveret, nulli viventi rem, quam viderat, propalaret *n*.

66 Non solum autem mortificari debere, docebat, vitia carnis, et ejus incentiva frenari; verum etiam exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam, summa vigilantia custodiri. Mulierum familiaritates, colloquia et aspectus, quae multis sunt occasio ruinae, sollicitus *o* evitari jubebat; asserens per hujusmodi debilem frangi, et fortem saepe spiritum infirmari. Harum contagionem evadere conversantem cum eis, nisi probatissimum virum, tam facile dixit, quam juxta Scripturam in igne ambulare et non comburere plantas *p*. Siquidem ipse adeo avertit oculos suos, ne hujusmodi vanitatem viderent, quod (sicut aliquando socio dixit) quasi nullam recognoscebat in facie. Non enim securum esse putabat, earum formarum introitus haurire imagines, quae possunt aut edomitate carnis resuscitare igniculum, aut pudicae mentis maculare nitorem. Asserebat etiam, frivolum esse mulieris colloquium, excepta sola confessione, vel instructione brevissima, juxta quod et saluti expedit et congruit honestati. Quae sunt, inquit, Religioso cum muliere tractanda negotia, nisi cum sanctam poenitentiam, vel melioris vitae consilium religiosa petitione deposcit? Ex nimia securitate minus cavetur hostis; et diabolus, si de suo capillum potest habere in homine, cito crescere facit in trabem.

64 Otium autem, omnium malarum cogitationum sentinam, docebat summopere fugiendum, exemplo demonstrans, rebellem carnem et pigram disciplinis continuis et fructuosis laboribus esse domandam. Unde corpus suum Fratrem asinum appellabat, tanquam laboriosis supponendum oneribus, crebris cadendum flagellis, et vili pabulo sustentandum. Si quem vero cernebat, otiosum et vagum aliorum velle manducare labores, Fratrem muscam nominandum censebat; eo quod talis nihil boni faciens, sed benefacta inficiens, vilem et abominabilem se omnibus reddat. Propter quod

dixit aliquando: Volo, fratres meos laborare et exercitari, ne otio dediti per illicita corde aut lingua vagentur *q*. Evangelicum siquidem * volebat a fratribus observari silentium, ut videlicet ab omni otioso verbo omni tempore abstinerent solite, tanquam reddituri in die iudicii de hujusmodi rationem *r*. Sed et si quem invenisset fratrem verbis assuetum inanibus, acriter arguebat *s*; taciturnitatem modestam et puri cordis affirmans custodiam, et non modicam esse virtutem, pro eo quod mors et vita fore dicuntur in manibus linguae *t*, non tam ratione gustus, quam ratione loquelae.

65 Licet autem pro viribus ad vitam austeram fratres induceret, non tamen ei placebat districtio- nis severitas, quae pietatis non induit viscera, nec est discretionis sale condita. Cum enim quadam nocte unus ex fratribus praenimietate abstinentiae admodum fame cruciatus nullam posset habere quietem; intelligeretque pius Pastor, ovi suae imminere periculum, vocavit fratrem, apposuit panem, et, ut ruborem illi tolleret, coepit ipse prior comedere, eumque ad manducandum dulciter invitare. Deposuit frater verecundiam, sumsit cibum, gavisus quamplurimum, quod per circumspectam condensationem Pastoris et corporis evasisset dispendium, et non modicum accepisset aedificationis exemplum. Mane facta, fratribus convocatis in unum Vir Dei referens, quod acciderat nocte, provida commotione subjunxit: Sit vobis, fratres, non cibus, sed caritas in exemplum. Docuit insuper eos discretionem sequi *u*, ut aurigam virtutum, non eam, quam caro suadet, sed quam edocuit Christus; cujus sacratissimam vitam expressum constat esse perfectionis exemplum.

66 Et quoniam Agnum sine macula, Christum *x* crucifixum, non est possibile homini, carnis infirmitate circumdato, sic perfecte sectari, quin aliquas contrahat sordes; ideo documento certo firmabat, eos, qui perfectioni vitae invigilant et intendunt, quotidianis debere se lacrymarum emundare fluentis. Licet enim *y* jam * esset adeptus cordis et corporis puritatem mirabilem, non cessabat tamen lacrymarum in tribus jugiter oculos expiare mentales, corporeorum luminum non ponderando jacturam. Cum enim ex continuo fletu infirmitatem oculorum incurrisset gravissimam, suadente sibi medico, quod abstinere a lacrymis, si corporei visus caecitatem vellet effugere, Vir sanctus respondit: Non est, frater medice, ob amorem luminis, quod habemus commune cum muscis, visitatio lucis aeternae repellenda vel modicum: quia non spiritus propter carnem, sed caro propter spiritum beneficium lucis accepit *z*. Malebat siquidem corporalis visus lumen amittere, quam lacrymas, quibus oculus mundatur interior, ut Deum videre valeat, repressa * devotione spiritus impedire.

67 Cum autem semel daretur consilium a medicis, et instanter suaderetur a fratribus, ut pateretur sibi per remedium subvenire cocturae *aa*, humiliter Vir Dei assensit; quia salutarum hoc simul et asperum esse cernebat. Vocatus itaque venit chirurgus *, instrumentum ferreum igni submittens ad faciendam cocturam. At Christi Servus, corpus jam horrore concussum confortans, sicut amicum, coepit ignem alloqui, dicens: Mi, frater ignis, praeter ceteris rebus aemulandi decoris, virtuosum, pulchrum et utilem te creavit Altissimus; esto mihi hac hora propitius, esto curialis. Precor magnum Dominum, qui te creavit, ut tuum mihi calorem temperet, quo suaviter urentem valeam sustinere. Oratione finita, contra igne candescens ferreum instrumentum signum crucis edidit, ac deinceps intrepidus persistebat. Profundatum est crepitans ferrum in tenera carne, et ab aure usque ad supercilium coctura protracta. Quantum irrogaverit ignis ille dolorem, Vir ille * sanctus expressit. Laudate, inquit ad fratres, Altissimum, quia vere dico vobis, nec ignis ardorem sensi, nec carnis ullum dolorem. Et conversus ad medicum: Si non est,

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

q
* in Wadd.
deest siquidem

r

s

t

(acto et verbis
docet, severi-
tatem vite
charitate tem-
perandam.

E

u

Ex continuo
lachrymis pe-
riclitans de
visu

x

y

* Vatic. tam

F

* Sur. regressa

cauterium sine
dolore susti-
net,

aa

* Vatic. chi-
rurgicus

* apud Wadd.
deest ille

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
* *ibid. add.*
ferrum
stupente chi-
rurgo; potu
aque in vinum
conversæ sub-
ito convalescit.
* *in Ms. deest*
in
* *Sur. devene-*
rat
* *Ms. Factori*
bb

* *Wadd. Viri*
sanctitas

cc

Graviter
agrotans caele-
sti musica re-
creatur;

est, inquit, caro bene decocta, imprime iterum *.
68 Expertus medicus in * invalida carne virtu-
tem spiritus tam potentem, miratus est, et divinum
hoc miraculum extulit, dicens: Dico vobis, fratres,
vidi mirabilia hodie. Quia enim ad tantam perve-
nerat * puritatem, ut caro spiritui, et spiritus Deo
harmonia mirabili concordarent, divina ordina-
tione fiebat, ut creatura Creatori * suo deserviens,
voluntati et imperio ejus mirabiliter subjaceret.
Alio enim tempore apud eremum S. Urbani *bb*
Servo Dei ægritudine gravissima laborante, cum
ipse, naturæ defectum sentiens, vini poculum pos-
tulasset, nihilque de vino, quod sibi dari posset,
responderetur adesse, jussit quam adferri, et allatam
signo crucis edito benedixit. Mox vinum
efficitur optimum, quod fuerat aqua pura; et quod
deserti loci paupertas non potuit, Viri sancti puritas
* impetravit. Ad ejus gustum tanta protinus
facilitate convaleuit, ut saporis novitas, et innovatio
sanitatis gustabile ac gustantem supernaturaliter
innovantes, perfectam in ipso expoliationem ven-
teris hominis et inductionem novi *cc* duplici atte-
statione firmarent.

69 Non solum creatura Servo Dei serviebat ad
nutum, sed et Creatoris ubique providentia con-
descendebat ad placitum. Cum enim tempore quo-
dam, ex multarum infirmitatum concursu aggra-
vato corpore, ad jucunditatem spiritus excitandam
alicujus audiendi soni harmoniaci desiderium ha-
buisset; nec id honestatis decentia per ministerium
fieri pateretur humanum, adfuit angelorum obse-
quium ad Viri sancti placitum adimplendum.
Nocte etenim quadam, vigilante ipso, et meditante
de Domino, repente insonuit cithara quædam
harmonia mirabilis, et suavissimæ melodiam. Non
videbatur aliquis; sed transitus et reditus citha-
redæ ipsa hinc inde auditus volubilitas innuebat.
Spiritu in Deum directo, tanta fuit in illo dulcisono
carmine suavitate perfruitus, ut aliud se putaret
sæculum commutasse. Hoc et fratres sibi familia-
res non latuit, qui per certa frequenter conspice-
bant indicia, eum tam excessivis et crebris conso-
lationibus a Domino visitari, ut nec ipsas omnino
occultare valeret.

Extra nocte
cum socio per
viam divinitus
illustratur.
dd

ee

* *Ms. alias*

70 Alio quoque tempore, Viro Dei prædicationis
causa inter Lombardiam et Marchiam Tervisina-
nam *dd* iter agente cum fratre socio juxta Padum,
tenebrosa noctis supervenit obscuritas. Cumque
via esset exposita periculis magnis et multis propter
tenebras, fluvium et paludes, dixit socius ad
Virum sanctum: Ora, Pater, ut de instantibus
periculis liberemur. Cui Vir Dei cum fiducia multa
respondit: Potens est Deus, si placet suæ dulce-
dini *ee*, tenebrarum effugata caligine, beneficium
nobis impendere lucis. Vix sermonem compleverat,
et ecce, tanta lux illico cœpit circa eos superna
radiare virtute, ut nocte aliis * existente obscura,
ipsi luce clara viderent non solum viam, verum
plurima circumquaque: cujus lucis ducatu corpora-
liter directi, et spiritualiter confortati, usque ad
locum hospitii per non modicum viæ spatium cum
divinis hymnis et laudibus incolumes pervenerunt.
Perpende, quam mirandæ fuerit Vir iste mundi-
tiæ, quantæque virtutis, ad cujus nutum suum
ignis ardorem temperat, aqua saporem com-
mutat, angelica præbet melodia solatium, et lux
divina ducatum, ut sic sanctificatis Viri sancti
sensus, omnis probetur mundi machina de-
servire.

ANNOTATA.

a *In Epistola ad Galatas cap. 3, v. 24. In editione Waddingi deest vox autem.*

b *In editione Waddingi desunt ista Difficile namque etc. huc usque.*

c *De potu vini etiam habet codex noster Ms.; sed editiones Vaticana, Suriana et Waddingiana solum de potu. Videtur tamen prior lectio præferenda, quia mox sequitur: Cum et de aqua etc.*

d *Nimirum quia Christus Dominus in Evangelio Lucae cap. 10, v. 8 septuaginta duos discipulos mitens ad prædicandum ait: Et in quamcumque civitatem intraveritis, et susceperint vos, manducate, quæ apponuntur vobis.*

e *In Ms. nostro et tribus sæpe dictis editionibus: contactus, quæ lectio videtur genuina; ut suspicer, contentus ex solo typhothetæ vitio apud Sedulium legi.*

f *Consentit codex noster Ms.; sed editio Vaticana et Suriana habent: contereurur. Waddingus vero totam hanc periodum prætermisit.*

g *Matthæi cap. 11, v. 8.*

h *Vide Matthæum loco mox citato.*

i *Hæc quoque tota periodus deest in editione Waddingi.*

k *Sarthianum Hetruriæ oppidum est in agro Senensi, non procul a civitate Clusio, vulgo Chiusi, prope quod oppidum, secundo scilicet ab illo lapide, S. Franciscus pauperculum conventum construxisse dicitur apud Waddingum ad annum 1212, num. 1.*

l *Lib. Job cap. 41, v. 12.*

m *Arsit etiam legit Surrus; sed sine dubio legendum est: Alsit cum codice nostro Ms. et editione Vaticana, in qua legitur Alxit.*

n *Surius post præmissa verba ipsum carnis tentatio apprehendit, cetera huc usque paucis his verbis non satis accurate reddidit: Quam ut Vir Dei sensit, illico se durissimis cadendo flagellis et in nives se projiciendo effugavit.*

o *Codex noster Ms. cum editionibus Vaticana et Suriana rectius habent: sollicitus. Waddingus hic rursum omnia usque ad finem hujus numeri omisit.*

p *Proverbiorum cap. 6, v. 28.*

q *Hæc quoque a vocibus Propter quod desiderantur in editione Waddingi.*

r *Matthæi cap. 12, v. 56.*

s *Reliqua usque ad finem hujus numeri desunt apud Waddingum.*

t *Proverbiorum cap. 18, v. 21.*

u *Tres quoque Socii in Appendice num. 39 observant, soluisse Sanctum in comitiis generalibus arguere Fratres, qui nimis erant sibi ipsis austeri, vigiliis, jejuniis et corporalibus exercitiis nimium insudantes etc.*

x *In Ms. nostro et editionibus Vaticana et Suriana deest: Christum.*

y *Surius: Ipse vero, licet.*

z *Deest hæc periodus apud Waddingum.*

aa *Id est, cauterii. Vaticana et Waddingi editiones pro subvenire rectius habent: subveniri.*

bb *Waddingus ad annum 1215, ad quem factum hoc ex Mariano retulit, castrum S. Urbani situm ait in comitatu Narniensi, ac prope illud S. Franciscum habuisse eremiticum quemdam et derelictum in asperissimo monte... locum. Sed in Commentario prævio § 18 monuimus, castrum illud locumque fuisse in Piceno apud Æsinates. Lege dicta ibidem.*

cc *A Collossenses cap. 5, v. 9 et 10.*

dd *Editiones Vaticana et Waddingiana habent: Tervisanam. Est autem Marchia Tarvisina, cujus caput Tarvisium episcopalis civitas est, ampla Italiæ provincia sub dominio serenissimæ reipublicæ Venetæ.*

ee *Waddingus: Si sibi placet.*

CAPUT VI.

De humilitate ejus et obedientia, et de condescensionibus divinis ei factis ad nutum.

Omnium virtutum custos et decor humilitas copiosa Virum Dei ubertate repleverat. In propria quidem reputatione nihil erat, nisi peccator; cum in veritate speculum esset et splendor omnimodæ sanctitatis. Super hanc studuit edificare seipsum, ut sapiens architectus fundamentum præjiciens, quod a Christo didicerat. Dicebat, propter hoc Filium Dei de altitudine sinus paterni ad nostra despiciabilia

Humilitatis
sectator exi-
mius horret
a laudibus.

a A despiciabilia *a* descendisse, ut tam exemplo, quam verbo, Dominus et Magister humilitatem doceret. Propter quod studebat, tanquam Christi discipulus, in oculis suis et aliorum vilescere; a summo dictum esse Magistro, commemorans: « Quod altum est » apud homines, abominatio est apud Deum *b*... Sed et verbum hoc dicere solitus erat: Quantum homo est in oculis Dei, tantum est, et non plus.

b *delectatur opprobriis, suos defectus publice manifestat*
c **72** Stultum proinde iudicans, mundanis extolli favoribus, gaudebat de opprobriis et de laudibus tristabatur *c*. Malebat loquens de se vituperium audire, quam laudem; sciens, quod hoc ad emendandum induceret, illa impelleret ad cadendum. Et ideo sæpe, cum populi merita in eo sanctitatis extollerent, præcipiebat alicui fratri, ut in contrarium verba ipsum vilificantia suis auribus inculcando proferret. Cumque frater ille, licet invitus, eum rusticum, et mercenarium imperitum et inutilem diceret, exhilaratus tam mente, quam facie, respondere: Benedicti tibi Dominus, fili carissime, quia tu verissima *d* loqueris, et talia filium Petri Bernardonis decet audire. Ut autem se ceteris despiciabilem redderet, non parebat rubori, quin in prædicatione coram omni populo proprios manifestaret defectus.

d **73** Accidit semel, ut infirmitate gravatus rigorem abstinentiæ pro recuperanda sanitate modicum relaxaret. Viribus autem corporis utcumque reumptis, verus sui contemptor ad propriæ carnis animatus opprobrium, Non est, inquit, conveniens, ut populus abstinentem me credat, et ego e contrario carnaliter reficiam in occulto. Surrexit propterea sanctæ humilitatis spiritu inflammatus, et in platea civitatis Assisi populo convocato, solenniter cum fratribus multis, quos secum adduxerat, majorem introivit ecclesiam, funeque ad collum ligato, nudum cum femoralibus *e* solis in oculis omnium se trahi præcepit usque ad lapidem, in quo malefactores puniendi consueverant collocari *f*. Super quem conscendens, licet quartanarius *g* esset et debilis, acerbi frigoris tempore cum multo vigore animi prædicavit.

e **74** Audientibusque cunctis, asseruit se, non tanquam spiritualem honorandum fore; quinimo, tanquam carnalem et gluttonem, ab omnibus contemnendum *h*. Igitur qui convenerant, tam ingenti viso spectaculo, admirati sunt; et quia ipsius austeritatem jam noverant, devotione compuncti, humilitatem huiusmodi magis admirabilem, quam imitabilem, proclamabant. Licet autem id magis videatur portentum fuisse, instar prophetæ vaticinii, quam exemplum; tamen vere documentum exstitit humilitatis perfectæ, quo Christifactor instruitur, transitoria laudis præconium debere contemnere, tum mentis quoque jactantiæ comprimere fastum, et fraudulentæ simulationis mendacium confutari *i*. Multa quidem in hunc modum sæpius faciebat, ut exterius tanquam vas perditum fieret *k*, et sanctificationis spiritum interius *l* possideret.

f **75** Studebat bona Domini sui arcano pectoris condere, nolens patere gloriæ, quod posset occasio esse ruinæ. Nam sæpe cum beatificaretur a pluribus, verbum huiusmodi proferebat: Filios et filias adhuc habere possum *l*, nolite laudare nondum securum *m*. Nemo laudandus, cujus incertus est exitus. Ista quidem laudantibus; ad se autem sic: Latroni si tanta contulisset Altissimus, gratior te foret, Franciscus. Dicebat fratribus sæpe: De omni eo, quod peccator potest, nemo sibi debet iniquo applausu blandiri. Peccator, ait, jejulare potest, orare, plangere, carnemque propriam macerare: hoc solum non potest, Domino scilicet suo esse fidelis. In hoc itaque gloriantium, si suam Domino gloriam reddimus; si fideliter servientes, ipsi, quicquid donat, fideliter adscribimus *n*.

g **76** Ut autem pluribus modis Negotiator hic Evangelicus lucraretur, ac totum præsens tempus conflaret in meritum, non tam præsepe voluit, quam subesse, nec tam præcipere, quam parere. Idcirco generali *o* cedens officio, guardianum petiit,

h **77** Cum vero vice quadam quæreretur ab eo, quis esset verus obediens iudicandus; corporis mortui similitudinem pro exemplo proposuit. Tolle, inquit, corpus exanime, et ubi placuerit, pone: videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet. Si collocetur in purpura, duplo pallescet. Hic, ait, verus obediens est, qui, cur moveatur, non iudicat; ubi locetur, non curat; ut transmutetur, non instat; euectus ad officium solitam tenet humilitatem; plus honoratus plus reputat se indignum. Dixit aliquando socio suo: Non mihi videor frater Minor, nisi fuero in statu, quem tibi descripsero. **E** Ecce, prælatus existens fratrum, vado ad capitulum, prædico, et commoneo fratres, et in fine dicitur contra me: Non convenis nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota et simplex: tandem ejicior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisi eodem vultu, eadem mentis lætitia, et eodem sanctitatis proposito hæc verba audiero, frater Minor nequaquam sum. Et addebat: In prædicatione casus, in laude præcipitium, in humilitate subditi animæ *o* lucrum est. Cur ergo periculis plus, quam lucris, attendimus, cum acceperimus tempus ad lucrum?

i **78** Hac igitur de causa humilitatis forma Franciscus *r* fratres suos voluit vocari Minores, et prælatos sui Ordinis dici Ministros, ut et verbis uteretur Evangelii, quod observare promiserat, et ex ipso nomine discerent discipuli ejus, quod ad descendam humilitatem ad scholas humilis Christi venissent. Magister siquidem humilitatis Jesus Christus, ut informaret discipulos ad humilitatem perfectam, dixit: « Quicumque voluerit inter vos major fieri, » sit vester minister: et quicumque voluerit inter *s* vos primus esse, erit vester servus *s*. Cum autem requireret ab eo Dominus Hostiensis, Ordinis Minorum protector et promotor præcipuus (qui postmodum, juxta quod idem Vir sanctus prædixerat, ad summi Pontificatus sublimatus honorem, Gregorius Nonus est dictus) utrum sibi placeret, quod fratres sui promoverentur ad ecclesiasticas dignitates, respondit: Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. Si vultis, ait, ut faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos et conservate in statu vocationis eorum, et ad prælationes ecclesiasticas nullatenus ascendere permittatis.

j **79** Et quoniam humilitatem tam in se, quam in subditis, cunctis præferebat honoribus, amator humilium Deus altioribus ipsum dignum iudicabat fastigiis, secundum quod uni fratri, viro virtutis et devotionis præcipue, visio cælitus ostensa monstravit. Cum enim esset in comitatu Viri Dei, et una cum ipso in quadam ecclesia deserta ferventi oraret affectu *t*; in ecstasi factus, vidit inter multas in caelo sedes unam ceteris digniorem, pretiosius ornatam lapidibus, et omni gloria refulgentem. Miratus intra se præcelsi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet assumi. Audivit inter hæc vocem dicentem sibi: Sedes ista unius de ruentibus *t* fuit, et nunc humili servatur Francisco.

k **80** Reversus demum frater ad se ab orationis excessu, Virum beatum exterius prodeuntem solito fuit

cujus voluntati per omnia subjaceret *o*. Tam enim uberem asserebat sanctæ obedientiæ fructum, ut eis, qui jugo ipsius colla submitterent, nil temporis sine lucro transiret *p*. Unde et fratri, cum quo erat solitus ire, semper obedientiam promittere consueverat, et servare. Dixit aliquando sociis: Inter alia, quæ dignanter pietas mihi divina concessit, hanc gratiam contulit, quod ita diligenter novitio unius horæ obedirem, si mihi guardianus daretur, sicut antiquissimo et secretissimo *q* fratri. Subditi, inquit, prælatum suum non hominem considerare debet; sed illum, pro cuius est amore subjectus. Quanto enim contemptibilior præsidet, tanto magis humilitas obediens placet.

77 Cum vero vice quadam quæreretur ab eo, quis esset verus obediens iudicandus; corporis mortui similitudinem pro exemplo proposuit. Tolle, inquit, corpus exanime, et ubi placuerit, pone: videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum. Quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet. Si collocetur in purpura, duplo pallescet. Hic, ait, verus obediens est, qui, cur moveatur, non iudicat; ubi locetur, non curat; ut transmutetur, non instat; euectus ad officium solitam tenet humilitatem; plus honoratus plus reputat se indignum. Dixit aliquando socio suo: Non mihi videor frater Minor, nisi fuero in statu, quem tibi descripsero. **E** Ecce, prælatus existens fratrum, vado ad capitulum, prædico, et commoneo fratres, et in fine dicitur contra me: Non convenis nobis, quia illiteratus es, elinguis, idiota et simplex: tandem ejicior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus. Dico tibi, nisi eodem vultu, eadem mentis lætitia, et eodem sanctitatis proposito hæc verba audiero, frater Minor nequaquam sum. Et addebat: In prædicatione casus, in laude præcipitium, in humilitate subditi animæ *o* lucrum est. Cur ergo periculis plus, quam lucris, attendimus, cum acceperimus tempus ad lucrum?

78 Hac igitur de causa humilitatis forma Franciscus *r* fratres suos voluit vocari Minores, et prælatos sui Ordinis dici Ministros, ut et verbis uteretur Evangelii, quod observare promiserat, et ex ipso nomine discerent discipuli ejus, quod ad descendam humilitatem ad scholas humilis Christi venissent. Magister siquidem humilitatis Jesus Christus, ut informaret discipulos ad humilitatem perfectam, dixit: « Quicumque voluerit inter vos major fieri, » sit vester minister: et quicumque voluerit inter *s* vos primus esse, erit vester servus *s*. Cum autem requireret ab eo Dominus Hostiensis, Ordinis Minorum protector et promotor præcipuus (qui postmodum, juxta quod idem Vir sanctus prædixerat, ad summi Pontificatus sublimatus honorem, Gregorius Nonus est dictus) utrum sibi placeret, quod fratres sui promoverentur ad ecclesiasticas dignitates, respondit: Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. Si vultis, ait, ut faciant fructum in Ecclesia Dei, tenete illos et conservate in statu vocationis eorum, et ad prælationes ecclesiasticas nullatenus ascendere permittatis.

79 Et quoniam humilitatem tam in se, quam in subditis, cunctis præferebat honoribus, amator humilium Deus altioribus ipsum dignum iudicabat fastigiis, secundum quod uni fratri, viro virtutis et devotionis præcipue, visio cælitus ostensa monstravit. Cum enim esset in comitatu Viri Dei, et una cum ipso in quadam ecclesia deserta ferventi oraret affectu *t*; in ecstasi factus, vidit inter multas in caelo sedes unam ceteris digniorem, pretiosius ornatam lapidibus, et omni gloria refulgentem. Miratus intra se præcelsi refulgentiam throni, anxia cœpit cogitatione perquirere, quis ad illum deberet assumi. Audivit inter hæc vocem dicentem sibi: Sedes ista unius de ruentibus *t* fuit, et nunc humili servatur Francisco.

80 Reversus demum frater ad se ab orationis excessu, Virum beatum exterius prodeuntem solito fuit

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

Vatic. et
Wadd. Gene-
ralis

o

p

q

obedientiam et
humilitatem
commendans
et similitudine
illustrans;

E

Vatic. animi

fratres suos
Minores voca-
vit, et ad eccle-
siasticas dig-
nitates noluit
promoveri.

r

s

F

Videt socius
ejus sedem
ejecti angeli
ipsi paratam:
Sur. homi-
num

ibid. effectus

t

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA
ipse vero ss
peccatorum
maximum
reputat.
* Sur. humili-
ter

u
Sacra reliquia
ex ejus voto
divinitus
transferun-
tur.

x

y

z
* Sur. Sancto-
rum

Episcopum
Imolensem
humilitate
sibi devincit :
aa

* Vatic. repu-
lerit
* ibid. ample-
xus

C
Aretinos dis-
sidentes, fuga-
tis demonibus,
conciliat ;

* Ms. succe-
dentes

ab his male
excepit in
palato,

fuit more secutus. Cumque incedentes per viam de Deo invicem loquerentur, frater ille, visionis suae non immemor, solerter ab eo quaesivit, quid de seipso sentiret. Ad quem humilis* Christi Servus, videor, ait, mihi maximus peccatorum. Cui cum frater diceret ex adverso, quod hoc non posset sana conscientia dicere, nec sentire; subjunxit : Si quantumcumque sceleratum hominem tanta fuisset Christus misericordia prosecutus, arbitrator sane, quod multo, quam ego, Deo gravior esset. Confirmatus fuit frater ex tam admirabilis humilitatis auditu de veritate visionis ostensa. Evangelio sacro testante, cognoscens, quod ad excellentiam gloriae, de qua superbus ejicitur, vere humilis exaltetur u.

81 Alio quoque tempore, cum in deserta quadam oraret ecclesia, in provincia Massae, apud montem Casalem x, intellexit per spiritum, sacras ibidem remansisse reliquias, quas cum longo jam tempore defraudatas honorificentia debita, non sine moreore conspiceret; praecipit fratribus, ut eas cum reverentia deferrent ad locum y. Sed, cum poscente causa discessisset ab eis, mandati Patris immemores filii, obedientiae meritum neglexerunt. Die vero quadam, cum sacra celebrare vellent mysteria, superiori altaris operimento submoto, ossa pulcherrima et redolentia nimis non sine admiratione reperiunt, intuentes reliquias, quas non hominis manus, sed Dei virtus attulerat. Reversus paulo post Vir Deo devotus, diligenter cepit exquirere, si, quod de reliquiis mandaverat, esset impletum. Verum neglectae obedientiae culpam fratres confitentes humiliter, cum poena veniam meruerunt. Et ait Vir sanctus : Benedictus Dominus Deus meus, qui per seipsum implevit, quod vos facere debuistis. Considera diligenter z divinae providentiae curam circa pulverem nostrum *, et humilis Francisci excellentem in oculis Dei pendente virtutem. Nam cujus jussis non paruit homo, votis obedit Deus.

82 Quodam tempore deveniens Imolam aa, civitatis episcopum adiit, humiliterque poposcit, ut cum ipsius beneplacito posset populum ad praedicationem vocare. Cui episcopus dure respondens, Sufficit, inquit, frater, quod ego praedicem populo meo. Inclinauit caput versus humilis, et foras egressus, post modicam horam regreditur intro. A quo cum episcopus quasi turbatus requireret, quid iterato petere vellet, humili tam corde, quam voce respondit : Domine, si pater filium uno pepulerit * ostio, alio sibi reintrandum est. Humilitate victus episcopus, alacri vultu eum amplexatus * est, dicens : Tu, et omnes fratres tui de cetero in episcopatu meo, generali mea licentia, praedicetis : quia illud humilitas sancta promeruit.

85 Contigit, ipsum aliquando Aretium devenire, cum tota civitas, intestino bello quassata, propinquum sui minabatur excidium. Hospitatus vero in suburbio, vidit supra civitatem exsultantes daemones, ac perturbatos cives ad caedem mutuum succedentes *. Ut autem seditiosas illas effugaret aereas potestates, fratrem Silvestrum, columbinae simplicitatis virum, quasi praekonem praemisit, dicens : Vade ante portam civitatis, et ex parte Dei omnipotentis daemones in virtute obedientiae praecipe, ut exeant festinanter. Accelerat verus obediens Patris jussa perficere, et praecoccupans in laudibus faciem Domini, ante portam civitatis cepit clamare valenter : Ex parte omnipotentis Dei, et jussu servi ejus Francisci, procul hinc discedite, daemones universi. Redit ad pacem continuo civitas et civilitatis in se jura cives omnes cum magna tranquillitate reformant. Expulsa quippe daemones furibunda superbia, quae civitatem illam velut obsidione vallaverat, superveniens sapientia pauperis, videlicet Francisci humilitas, pacem reddidit, urbemque salvavit.

84 Humilis enim obedientiae ardua promerente virtute, super spiritus illos rebelles atque protervos tam potestativum fuerat assecutus impe-

rium, ut et ipsorum feroces protervis premeret, et D importunas violentias propulsaret. Fugunt quidem superbi daemones excelsas virtutes humilium, nisi cum interdum ad humilitatis custodiam divina eos clementia colaphizari permittit; sicut et Paulus apostolus de seipso scribit bb, et Franciscus experimento probavit. Rogatus enim a domino Leone Cardinale sanctae Crucis cc, ut secum aliquantum moraretur in Urbe, acquivit humiliter ob ipsius reverentiam et amorem. Prima igitur nocte, cum post orationem vellet quiescere, supervenerunt daemones, in Christi Militem atrociter insurgentes. Quem cum diu verberassent ac dure, ad ultimum quasi seminecem reliquerunt.

83 Discedentibus illis, socius vocatus advenit. Cui cum Vir Dei rei narrasset eventum, subjungens ait : Credo, frater, quod daemones, qui nihil possunt, nisi quantum providentia superna disponit, ideo in me nunc tam ferociter irruerunt, quia non bonam spem praefert mansio mea in curia magnatum *. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes, me cum Cardinalibus esse, suspicabuntur forsitan, implicari mundanis, efferris honoribus, et deliciis abundare. Ideo melius judico, eum, qui ponitur in exemplum, fugere curias, et humiliter inter humiles in locis conversari humilibus, ut sustinentes penuriam fortes efficiat similia sustinendo. Veniunt ergo mane, et humili excusatione proposita, valefacit Cardinali.

86 Abhorrebat nempe Vir sanctus superbiam, omnium malorum originem dd, et inobedientiam, ipsius possimam prolem; sed non minus humilitatem poenitentiae acceptabat. Accidit semel, ut eidem praesentaretur quidam frater, qui contra legem obedientiae aliquid fecerat, disciplina justitiae corrigendus. Videns autem Vir Dei, fratrem illum per signa evidentia veraciter esse compunctum, ad indulgendum ei amore fuit humilitatis inductus. Ne tamen facilitas veniae incentivum esset aliis delinquendi, jussit ablatum fratri capitium * in medio flammaram projici, ut omnes adverterent, quanta qualique vindicta offensa sit inobedientiae percellenda. Cumque per moram capitium fuisset in medio ignis, praecipit ipsum flammis detrahi, reddique fratri humiliter poenitenti, Mirabile dictu! Extrahitur capitium de medio flammaram, nullum habens adustionis vestigium : sique factum est, ut hoc uno Deus miraculo, et sancti Viri virtutem, et humilitatem poenitentiae commendaret. Digne itaque sectanda est Francisci humilitas, quae tam miram in terris etiam dignitatem obtinuit, ut Deum inclinaret ad votum, et hominis immutaret affectum *, daemones protervitatem suo jussu propelleret, et flammaram voracitatem solo nutu refraneret. Re vera haec est, quae possessores suos exaltans, dum omnibus reverentiam exhibet, ab omnibus promeretur honorem.

ANNOTATA.

a Ad nostra despicabilia ac mox infra Dominus et Magister desunt apud Waddingum.

b In Vulgata Lucae cap. 16 v. 13 : Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

c Apud Waddingum denuo ommissa hic sunt a vocibus Propter quod, huc usque.

d Quo sensu haec vere dici potuerint, exposui in Commentario praevio num. 275.

e Ita legendum esse, patet tum ex re ipsa, tum ex codice nostro Ms. et editionibus Vaticana et Suriana. In Seduliana legebatur femoribus.

f Vitiosam vocem hic habet Ms. nostrum.

g Id est, Licet quartana febris laboraret.

h Vide etiam Vitam primam num. 52.

i Waddingus hic rursus praetermisit omnia, quae toto hoc ac praecedenti numero recitata sunt; utque praecedentia cum sequentibus connecteret, post illa verba proprios manifestaret defectus, in fine numeri 72 posita, ita prosecutus est : Sique conatus est

bb

cc

ex quo postero
mane discedit;

* al. magna-
torum

E

penitentem de
inobedientia
clementer pu-
nit, Deo fa-
ctum miraculo
probante.
dd

* al. capitium

* Wadd. add.
multoties
F

A est Christi Socrator transitorie laudis præconium contemnere, et tumentis jactantiae fastum comprimere. Multaque in hunc modum etc., quæ hic subduntur.

k Ex Psalmo 50, v. 14.

l In codice nostro Ms., et editionibus Vaticana et Suriana: possem.

m In eodem codice et editione Vaticana: Nolite laudare securum: in Suriana: Ut securum.

n Hæc denuo omnia a verbis illis quod posset occasio esse ruinæ desiderantur in editione Waddingi.

o Ex hoc loco credunt aliqui, S. Franciscum aliquando generale Ordinis ministerium sponte sua deposuisse; sed, ut mihi quidem videtur, perperam. Consule Commentarium prævium num. 594 et sequentibus.

p Hæc periodus desideratur apud Waddingum, qui præcedentia cum subsequentibus connexuit hoc modo: Imo et fratri socio, cum quo ire solebat, semper obedientiam promittere consueverat, et servare. In omnibus rebus et factis obedientiam et humilitatem sectabatur. Post hæc rursus rescidit omnia usque ad initium numeri 78.

q Ms. codex noster et duæ aliæ laudatæ editiones melius habent: Discretissimo.

B r Waddingus: Ob humilitatis formam fratres suos voluit vocari Minores.

s Matthæi cap. 20 v. 26 et sequenti. Apud Waddingum rescissa sunt sequentia usque ad initium num. 79.

t Id est, unus ex angelis rebellibus.

u Waddingus hæc omnia compendiose sic retulit: Et quoniam humilitatem tam in se, quam in subditis, cunctis præferbat honoribus, amator humilium Deus altioribus ipsam dignum judicabat fastigiis, secundum quod cuidam fratri, sancti Viri socio, ostendit, fulgentissimam in cælis sedem, quæ unus ex ruentibus angelis erat, sibi (id est illi) reservari, ut ad excellentiam gloriæ, de qua superbus ejectus est angelus, vere humilis exaltaretur.

x Waddingus ad annum 1215, num. 17 hæc referens, montem Casalem supra Burgum sancti Sepulchri situm ait. Quod si ita sit, per provinciam Massæ videtur hic indicari Massa, quæ, ut ab aliis distinguitur, Trabaria appellatur, estque tractus in ducatu Urbinate et ditionis Pontificiæ.

y Waddingus: Fratrum deferret ad locum; quod certe sensui conforme est.

z Waddingus: Considera, quæso lector.

aa Imola, olim Forum Cornelii, episcopalis civitatis ditionis Pontificiæ in provincia Romandiola. Codex noster Ms. hic mendose habet: In Nosam pro Imolam. In editione Waddingi omnia desiderantur, quæ toto hoc ac tribus sequentibus numeris referuntur.

bb Ad Corinthios 2, cap. 12, v. 7; cujus tamen loci explicationem lege apud interpretes.

cc Waddingus factum hoc anno 1225 affigens, num. 18 Cardinalem hunc Leonem Brancalonem appellat.

dd Waddingus narrationem hic resumens, sic habet: Superbiam etiam Vir sanctus, tamquam malorum omnium originem, et inobedientiam, ipsius pessimam prolem, in subditis abhorrebat, et non minus humilitatem patientiæ in eisdem acceptabat.

CAPUT VII.

De amore paupertatis, et mira suppletionem defectuum.

Inter cætera charismatum dona, quæ a largo Datore Franciscus obtinuit, prærogativa quadam speciali promeruit in divitiis simplicitatis excrescere per altissimæ paupertatis amorem. Hanc Filio Dei Vir sanctus familiarem attendens, et jam quasi toto orbe repulsam, caritate sic studuit desponsare perpetua, quod non solum pro ea Octobris Tomus II.

Eximia paupertatis exemplar et doctor

patrem matremque reliquit; verum etiam, quæ habere potuit, universa dispersit. Nemo tam auri, quam ipse cupidus paupertatis; nec thesauri custodiendi sollicitior ullus, quam iste hujus Evangelicæ margaritæ. In hoc præcipue suis offendeatur aspectus, si quicquam videret in fratribus, quod paupertati non per omnia consonaret. Re vera ipse a principio Religionis usque ad mortem tunica, chordula, et femoralibus dives, iis contentus fuit.

88 Christi Jesu paupertatem et Matris frequenter cum lacrymis revocabat ad mentem: inde hanc virtutum asserens esse reginam, quia in Rege regum, et in regina Matre ipsius tam præstanter effulsit a. Nam et fratribus in conclavi quærentibus, quæ virtus magis amicum redderet Christo, quasi secretum sui cordis aperiens, respondebat: Paupertatem noveritis, fratres, specialem * viam esse salutis, tanquam humilitatis fomentum, perfectionisque * radicem, cujus est fructus multiplex, sed occultus. Hæc enim est Evangelici agri thesaurus absconditus, pro quo emendo vendenda sunt omnia b; et quæ vendi non possunt, illius compactione spernenda. Ad hujus, inquit, culmen qui cupit attingere, non solum mundanæ prudentiæ, verum etiam litterarum peritiæ renunciare quodammodo debet, ut tali expropriatus possessione introeat in potentias Domini, et nudum se offerat brachiis Crucifixi. Nequaquam enim sæculo perfecte renuntiat, qui proprii sensus oculos intra cordis arcana reservat.

89 Sæpe vero de paupertate sermonem faciens, ingerebat fratribus Evangelicum illud: « Vulpes » foveas habent, et volucres cæli nidos: Filius » autem hominis non habet, ubi caput suum reclinat c. » Propter quod docebat fratres d, ut pauperum more pauperulas casulas erigerent, quas non inhabitarent ut proprias, sed sicut peregrini et advenæ alienas. Leges namque peregrinorum esse, dicebat, sub alieno colligi tecto, sitire ad patriam, pacifice pertransire. Mandabat, dirui aliquando domos erectas, aut fratres exinde amoveri, si aliquid in eis perciperet, quod ratione appropriationis vel sumptuositatis contrarium esset Evangelicæ paupertati e. Hanc sui dicebat Ordinis fundamentum, cui substrato primarie sic omnis structura Religionis innititur, ut ipsius firmitate firmetur, et eversione funditus evertatur.

90 Docebat proinde, sicut revelatione didicerat, sacræ Religionis ingressum ab illo fore inchoandum Evangelico verbo; Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus f. Ideoque non nisi expropriatos et nihil penitus retinentes admittebat ad Ordinem; tum propter verbum sancti Evangelii, tum etiam ne forent in scandalum loculi reservati g. Unde in Marchia Anconitana cuidam petenti ad Ordinem recipi, verus pauperum Patriarcha respondit: Si vis Christi pauperibus jungi, pauperibus * tua distribue. Quo audito, perrexit homo, et ductus amore carnali sua suis reliquit, nilque pauperibus. Verum cum hæc, illo referente, Vir sanctus audisset, dura eum increpatione feriens dixit: Vade viam tuam, frater musca; quoniam nondum existi de domo et cognatione tua. Consanguineis tuis dedisti, et defraudasti pauperes, dignus non es pauperibus sanctis sociari h. Incepisti a carne; ruinorum fundamentum spirituali fabricæ collocasti. Rediit animalis homo ad suos, et repetiit sua, quæ pauperibus relinquere nolens, virtutis propositum citius dereliquit.

91 Alio quoque tempore, cum in loco sanctæ Mariæ de Portuicula tanta esset inopia, quod non posset hospitibus fratribus supervenientibus secundum necessitatis exigentiam provideri, adiit Virum Dei vicarius suus, allegans penuriam fratrum, et petens, ut intransium novitiorum res aliquas reservare liceret, ad quas expendendas recurrere possent fratres tempore oportuno. Ad quem Vir sanctus, superni consilii non ignarus. Absit, inquit, a nobis, frater carissime, ut pro quovis

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

eam fratribus
suis maxime
commendabat

a

* Sur. spiri-
tualem
* Vatic. pro-
fectionisque

b

E

nihil passus
hunc Ordinis
fundamento
contrarium:
c d

e

repellit, qui
sua consan-
guineis, nihil-
que pauperi-
bus, distribu-
erat:

f

F

g

* Ms. mundi
pauperibus

h

vetat, aliquid
anovitiis dari:

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

* Ms. vestito

in bursa, qua
videbatur pe-
cunia plena,
demonem la-
tere ostendit.

* Ms. appello-
vit

Obvias habet
tres pauperu-
las, mox eva-
nescentes ex
oculis:

k
l

m

* Ms. similitu-
dinis

C
cupit omnium
esse pauperrim-
us:
* al. deest igitur

n

pransurus
apud magna-
tes, cibum
prius mendi-
cat ostendit:

quovis homine impie agamus in Regulam. Malo, te altare Virginis gloriosae nudare, cum necessitas id requirit, quam contra paupertatis votum et observantiam Evangelii, aliquid vel modicum attendere. Gratius enim habebit beata Virgo, sancti Evangelii perfecte servato consilio, suum altare detegi, quam altari suo ornato *, Filii sui promissum consilium praetermitti.

92 Transiens autem quodam tempore Vir Dei cum suo socio per Apuliam juxta Barrum i, invenit in via bursam magnam, quasi plena esset denariis, tumescentem, quam usitato vocabulo, FUNDAM appellant *. Monetur a socio Pauper Christi, et instanter inducitur, ut bursa tollatur e terra, et pecunia pauperibus erogetur. Renuit Homo Dei, commentum affirmans fore diaboli in bursa inventa, et fratrem non suadere rem meriti, sed peccati, aliena scilicet surripere ac donare. Recedunt de loco, festinant iter perficere ceptum. Sed nondum quiescit frater vacua pietate delusus, Virum Dei molestans, quasi qui de relevanda pauperum penuria non curaret. Acquivit tandem Vir mitis redire ad locum; non ut fratris voluntatem perficeret, sed ut detegeret diabolicam fraudem. Reversus est ergo ad Fundam cum fratre, et juvene quodam, qui erat in via. Oratione praemissa, jubet socio illam levare. Tremefactus frater obstupuit, diabolicum jam praesentiens monstrum; propter obedientiae tamen sanctae mandatum, dubietatem abigens cordis, manum extendit ad bursam. Et ecce serpens non modicus de bursa exsilens, simulque cum ipsa subito evanescens, diabolicam deceptionem fratri monstravit. Hostilis itaque verus utia deprehensa fallacia, dixit Vir sanctus ad socium: Pecunia servus Dei, o frater, nihil aliud est, quam diabolus et coluber venenosus.

95 Accidit post haec k quoddam mirabile Viro sancto, dum se ad civitatem Senensem, causa exigente, transferret. Tres quidem mulieres pauperulae, statura, aetate ac facie per omnia similes, in quadam ei magna planitie inter Campilium et Sanctum Quirinum l occurrerunt, novum salutationis munusculum ei offerentes. Bene veniat, inquit, domina paupertas. Quo audito, verus paupertatis Amator indicibili repletus est gaudio; utpote qui nihil in se salutandum ab m hominibus tam libenter haberet, quam quod illae decreverant. Subito disparentibus illis, considerantes fratres socii tam admirabilem in eis similitudinem *, salutationis, occursum, et disparentiae novitatem, mysticum aliquid designari circa Virum sanctum non irrationabiliter perpenderunt. Sane per illas tres, ut videbatur, mulieres pauperulas, sic uniformi facie occurrentes, sic salutantes insolite, sic subito disparentes, Evangelicae perfectionis formositas, quantum ad castitatem scilicet, obedientiam et paupertatem, satis convenienter ostenditur in Viro Dei pari forma perfecte fulsisse; licet gloriari praeelegerit in privilegio paupertatis, quam modo Matrem, modo Sponsam, modo Dominam nominare solebat.

94 In hac ceteros cupiebat excedere, qui ex ipsa didicerat inferiorem se omnibus reputare. Si quando igitur * pauperiorem, se, quempiam secundum exteriorem habitum cerneret, semetipsum protinus arguens, excitabat ad simile, tanquam si aemula paupertate concertans, vinci se timeret in illo n. Accidit enim, ut pauperulum quemdam obvium haberet in via, cujus cum nuditatem aspiceret, compunctus corde lamentabili voce dixit ad socium: Magnam verecundiam intulit nobis hujus inopia; quia nos pro magnis divitiis paupertatem elegimus, et ecce, magis relucet in isto.

93 Propter sanctae paupertatis amorem omnipotentis Dei Famulus eleemosynis ostiatim quaesitis utebatur multo libentius, quam oblati. Si quando enim invitatus a magnis personis mensis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas vicinorum domos panum fragmenta petebat, ac deinde sic ditatus inopia discumbebat. Et cum aliquando id fecisset, invitatus a domino Hostiensi, qui Pau-

perem Christi praecipuo complexabatur affectu, conquerenti episcopo, quod suo derogasset honori; utpote qui in ejus comesturus domo *, pro eleemosynis isset, Servus Dei respondit: Magnum, mi domine, vobis honorem exhibui, dum majorem Dominum honoravi: siquidem beneplacitum est Domino in paupertate, et ea maxime, quae voluntaria pro Christo mendicitas est. Hanc dignitatem regalem, quam pro nobis Dominus Jesus egenus factus assumpsit, ut sua nos ditaret inopia, ac vere pauperes spiritu regni caelorum reges institueret et haeredes, nolo relinquere pro feudo * divitiarum falsarum, nobis * ad horam concessio.

96 Nonnunquam fratres ad petendum eleemosynam hortans, verbis utebatur hujusmodi: Ite, inquit, quoniam hac novissima hora fratres Minores commodati sunt mundo, ut electi in eis impleant, unde a Iudice commendatur, illud audientes suavissimum verbum: « Quam diu feci- » stis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feci- » stis o. » Jucundum proinde dicebat, sub fratrum Minorum titulo mendicare, quem in retributione justorum Evangelicae veritatis Magister ore suo tam signanter expressit. In festis quoque praecipuis p, ubi opportunitas auferat, mendicare solitus erat, dicens, in sanctis pauperibus propheticum illud impleri: « Panem angelorum manducavit » homo q. » Illum sane panem angelicum * esse dicebat, quem pro Dei petiit amore, et beatis suggerentibus angelis, pro ipsius caritate largitum, sancta paupertas colligit ostiatim.

97 Unde cum semel die sancto Paschae moram faceret in eremitorio quodam adeo ab hominum habitatione remoto, quod commode mendicare non posset, memor illius, qui discipulis euntibus in Emaus ipso die in specie peregrini apparuit r, ab ipsis fratribus eleemosynam petiit, ut peregrinus et pauper. Quam cum accepisset humiliter, sacris eos informavit eloquiis, quod transeuntes per mundi desertum, tanquam peregrini et advenae, verique Hebraei, Pascha Domini, hoc est, transitum ex hoc mundo ad Patrem, in paupertate spiritus continue celebrarent. Et quoniam in petendis eleemosynis non quaestus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, pater pauperum Deus specialem de ipso curam gerere videbatur.

98 Accidit enim, ut infirmitate gravatus Domini Servus in loco Noceriae reduceretur Assisium per solennes nuncios, ad hoc Assisinitis populi devotione transmissos; qui Christi Famulum deducentes, ad villam quandam devenerunt pauperulam, nomine Sarthianum s; ubi cum fames et hora cibum expeterent, euntes et nihil invenientes venale, vacui redierunt. Ad quos Vir sanctus: Ideo nihil invenistis, quia plus in muscis vestris, quam in Domino, confiditis: muscas nempe denarios vocavit. Sed revertimini, ait, per domos, quas circumstis, et amorem Dei offerentes * pro pretio, humiliter eleemosynam postulate. Nec falsa id estimatione verecundum putetis aut vile: quoniam universa in eleemosyna * post peccatum dignis et indignis Eleemosynarius ille magnus largiflua pietate concessit. Deponunt erubescunt milites t, et eleemosynam sponte petentes, plura pro Dei amore, quam denariis, emunt. Siquidem divino nutu corde compuncti pauperes incolae non solum sua, sed et seipsos liberaliter obtulerunt. Sicque factum est, ut inopiam, quam pecunia relevare non poterat, Francisci pauperes opulenta suppleret u.

99 Tempore, quo infirmus jacebat in eremitorio prope Reate x, medicus quidam opportuno eum frequentabat officio. Cum autem Christi pauper impotens esset ad rependendam mercedem labori condignam, liberalissimus Deus, ne ipsum sine praesenti remuneratione dimitteret, pium ejus obsequium hoc novo * beneficio, vice Pauperis, compensavit. Hujus enim medici domus, quam tunc temporis ex omni lucro suo de novo construxerat, parietum patula scissione a summo usque deorsum, adeo de proximo minabatur ruinam, quod non videbatur

D
* Ms. hospitio

* Ms. feodo
* Vatic. vobis
fratres suos ad
mendicandum
hortatur.

o

p

E

q
* Ms. perpe-
ram Euange-
licum

a quibus ipse-
met, cum ab
aliis non pos-
set, aliquando
mendicavit:

r

nobiles ex ejus
consilio cibos,
quos pecunia
obtinere nequi-
verant, pro
Dei amore
accipiunt.

s

F
* Vatic. offe-
rentis

* Ms. et Sur-
in eleemosy-
nam

t

u
Obsequium me-
dici illius Deus
mirabiliter
pensat.

x

* Ms. uno

A debatur per humanæ artis industriam possibile ipsius casui obviare. Ipse vero de sancti Viri meritis plene confidens, cum magnæ fidei devotione petivit a sociis eius aliquid sibi concedi, quod idem Vir Dei manibus contractasset. Cum igitur modicum de capillis ipsius, multa precum obtentum instantia, posuisset de sero y intra muri scissuram, mane consurgens tanta invenit aperturam illam soliditate conclusam, ut nec reliquias ibi positas posset extrahere, nec scissuræ prioris vestigium aliquid invenire. Factumque est, ut, qui ruinoso corpusculo Servi Dei sedule ministrabat, ruituræ domus propriæ periculo præcaveret.

aquam e rupe
educti sitiendi
in Sancti ob-
sequio,

100 Alio quoque tempore Vir Dei ad quandam eremum transferre se volens, ut ubi liberius contemplationi vacaret; quia debilis erat, cujusdam Viri pauperis vectabatur asello. Cumque diebus æstivis, Famulum Christi sequendo, vir ille montana conscenderet, asperioris et longioris vitæ z itinere fatigatus, nimioque sitis ardore deficiens, instanter cœpit clamare post Sanctum: En morior, inquit, siti, nisi poculi alicujus beneficio continuo refociller. Absque mora Vir Dei prosilivit de asino, et fixis in terra genibus, palmas tetendit in cælum, orare non cessans, donec se intellexit auditum. Oratione tandem finita, Festina, inquit viro, ad petram, et illic aquam vivam invenies, quam tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quæ servis suis tam facile se inclinat. Bibit sitiens homo aquam de petra, orantis virtute productam aa, et poculum hausit de saxo durissimo. Aquæ decursus ibidem ante non fuit; nec, ut est diligenter quæsitum, deinceps potuit inveniri.

et cibos multi-
plicat Sancto,
isique, qui cum
illo naviga-
bant.

bb

* Sur. ductio-
ne

cc

* Sur. subven-
ientiam cibi
* Vatic. jam

101 Qualiter autem per merita sui Pauperis Christus multiplicaverit cibos in mari, cum suo sit loco inferius adnotandum bb, hoc tantum commemorasse sufficiat, quod de elemosyna modica sibi collata nautas a famis et mortis periculo per dies plurimos liberavit: ut ex hoc liquido possit adverti, quod omnipotentis Dei Famulus, sicut in eductione aquæ de petra conformis exstitit Moysi; sic in multiplicatione victualium Eliseo cc. Procul igitur a pauperibus Christi diffidentia omnis abscedat. Si enim paupertas Francisci adeo copiosæ sufficientiæ fuit, ut subvenientium sibi * defectus tam mira virtute suppleret, quod nec cibis, nec potus, nec domus deesset, cum pecunia et artis et naturæ facultas defecerat; multo magis illa merebitur, quæ usitato divinæ providentiæ ordine communiter conceduntur. Si, inquam, petræ siccitas ad Pauperis vocem abundans poculum sitiendi propinavit pauperulo, nil jam inter omnia suum denegabit obsequium his, qui pro Auctore omnium omnia reliquerunt.

ANNOTATA.

C a Quæ sequuntur usque ad Hanc sui dicebat, desiderantur in editione Waddingi.

b Matthæi cap. 15, v. 44.

c Matthæi cap. 8, v. 20; et Lucæ 9, v. 38.

d Ms. codex noster: Præcepit fratribus, et mox infra casas pro casulas.

e Quantam hujus rei curam sanctus Institutior habuerit, liquet etiam ex Testamento suo, in quo ait: Caveant sibi fratres, ut ecclesias et habitacula, et omnia alia, quæ pro ipsis construuntur, penitus non recipiant, nisi essent, sicut decet sanctam paupertatem, quam in Regula promissum, semper ibi hospitantes, sicut advenæ et peregrini.

f Matthæi cap. 19, v. 21.

g Quæ sequuntur usque ad finem numeri 92, desunt in editione Waddingi.

h In Suriana editione deest sanctis; in codice nostro Ms. et editione Vaticana non legitur sociari.

i Ms. codex et editio Vaticana habent: Barum. Est porro Barium, Italis Bari, regni Neapolitani civitas archiepiscopalis in Apulia, Bariani agri caput, et S. Nicolai Myrensis episcopi corpore celeberris.

k Waddingus: Accidit semel; ac mox infra omittit: Causa exigente.

l Sanctum Quiricum legendum est cum Ms. nostro ac tribus aliis editionibus sæpe laudatis. Est autem Fanum S. Quirici, incolis San-Quirico, oppidulum Hetruriæ in agro Senensi, inter montem Radicosanum et Senas. Non procul a Radicosano versus prædictum fanum in Tabulis geographicis invenio vicum vel castrum Campiglia, quod forte est Campillum hic in Vita memoratum.

m In Ms. nostro et editionibus Vaticana et Waddingiana non legitur ab.

n Sequentia usque ad illa verba: In festis, num. 99 posita, desiderantur in editione Waddingiana.

o Matthæi cap. 23, v. 40.

p Hic telam narrationis resumit Waddingus: In festis præcipuis, ubi opportunitas aderat, mendicare solitus erat; sed cetera rursus rescidit usque ad initium numeri sequentis.

q Psalmo 77, v. 23.

r Lucæ cap. 24.

s Ms. codex Sathrianum; Surius Sathianum. Vide, quæ de hoc ac Noceræ loco, eodemque Sancti itinere dici in Commentario prævio num. 611 et duobus seqq.

t Id est, viri nobiles, qui ea ætate milites dicebantur.

u Hæc denuo rescidit Waddingus, præmissa cum sequentibus sic connectens: Et quoniam in petendis elemosynis non quæstus agebatur cupidine, sed spiritus libertate, Pater pauperum Deus specialem de ipso curam gerere videbatur; ut, cum nec elemosynam petere poterat, nec necessitatibus supervenientibus, aut hospitibus adventantibus, necessaria aderant, provide et misericorditer Deus omnia ministrabat, et ei beneficientibus aut ministrantibus largissima præmia impendebat. Cujus unum vel alterum exemplum breviter proponam. Tum subdit, quæ hic sequuntur in Vita, quam edo.

x Adi Commentarium prævium num. 605 et sequenti.

y Id est, vesperi.

z Cum Ms. nostro et Surio lege viæ. Editiones Vaticana et Waddingiana habent: Asperiori et longiori itinere.

aa Vox productam non legitur in Ms. nostro, nec in aliis tribus editionibus.

bb In editione Waddingi desunt ista: Cum suo sit loco inferius adnotandum. Annotatur autem infra in hac Vita cap. 9.

cc De Moyse vide Exodi cap. 17, de Eliseo lib. iv Regum, cap. 4.

CAPUT VIII.

De pietatis adfectu, et quomodo ratione carentia adfeci videbantur ad ipsum.

Pietas vera, quæ secundum Apostolum ad omnia valet a, adeo cor Francisci repleverat ac penetraverat *, ut totum videretur Virum Dei in suum dominium vendicasse. Hæc est, quæ ipsum per devotionem sursum agebat in Deum, per compassionem transformabat in Christum, per condensationem inclinabat ad proximum, et per universalem conciliationem ad singula refigurabat ad innocentiam statum. Cumque per hanc pie moveretur ad omnia, specialiter tamen animas, Christi Jesu sanguine pretioso redemptas, cum cerneret inquinari aliqua sorde peccati, tanta miserationis teneritudine deplorabat, ut eas, tanquam mater, in Christo quotidie parturiret. Et hæc penes ipsum causa præcipua venerandi verbi Dei ministros, quod semen fratri suo defuncto, Christo * videlicet, pro peccatoribus crucifixo, per ipsorum conversionem et pia sollicitudine suscitant, et sollicita pietate gubernent b. Istiusmodi miserationis officium Patri misericordiarum, omni sacrificio, firmabat, acceptius; maxime si studio fuerit perfectæ caritatis impensum:

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

E

F

Vir piissimus
plangit ani-
marum ja-
cturas, ac ma-
gni facit con-
cionatores,

a
* Ms add. vi-
scera

* apud Wadd.
deest Christo

b

AUCTORE
S. BONAVEN-
TERA.

qui non tam
verbo, quam
exemplo, eas
Christo lu-
crantur.

* Ms. provo-
caret

C

hinc bonis bo-
na, malis ma-
la precatur.
Deusque illum

* Vatic. Et

B

* in Vatic.
deest et

pro offensam
dantibus
orantem sola
tur.
* ibid. et Sur.
scandala

Sanctus de-
tractores odit,
et vult severe
castigari:

* l. quas

C

* al. repereris

in afflictis et
egenis Chri-
stum contem-
plans, punit
verbum durius
pauperi di-
ctum,
* al. compas-
sionis

d

impensum; ut ad id laboretur magis exemplo, quam verbo, magis lacrymosa prece, quam loquaci sermone.

105 Plangendum proinde dicebat prædicatorem, tanquam vera pietate privatum, sive qui in prædicatione non animarum quærit salutem, sed propriam laudem; sive qui pravitate destruit vitæ, quod ædificat veritate doctrinæ. Præferendum huic dicebat fratrem simplicem et elinguem, qui bono exemplo alios provocat * ad bonum. Illud quoque verbum: « Donec sterilis peperit plurimos e, » taliter exponebat: Sterilis, inquit, est frater pauperculus, qui generandi in Ecclesia filios non habet officium. Hic pariet in iudicio plurimos; quia, quos nunc privatis orationibus convertit ad Christum, suæ gloriæ tunc Iudex adscribet. Quæ multos habet filios, infirmabitur; quia prædicator vanus et loquax, qui multis nunc quasi sua virtute genitis gaudet, cognoscat tunc, se nil proprii habere in eis.

104 Cum igitur animarum salutem viscerosa pietate appeteret, et fervida æmulatione zelaret, suavissimis se dicebat repleti odoribus, et quasi unguento pretioso liniri, cum sanctorum fratrum, per orbem distantium, odorifera fama multos audiret ad viam veritatis induci. Ex * talium auditu exultabat in spiritu, benedictionibus omni acceptione dignissimis fratres illos accumulans, qui verbo vel opere ad Christi amorem inducerent peccatores. Sic etiam, qui Religionem sacram iniquis violarent operibus, maledictionis ejus gravissimam incurrerent sententiam. A te, Domine, inquit, sanctissime, et * a tota cælesti curia, et a me parvulo tuo sint maledicti, qui suo malo exemplo confundunt et destruunt, quod per sanctos fratres Ordinis hujus ædificasti, et ædificare non cessas.

103 Tanta frequenter afficiebatur mœstitia super scandalo * pusillorum, ut deficere se putaret, nisi divinæ fuisset clementiæ consolatione suffultus. Cum autem semel malis turbatus exemplis, anxio spiritu misericordem Patrem precaretur pro filiis, responsum hujusmodi reportavit a Domino: Cur tu, pauper homuncio, conturbaris? An ego te super Religionem meam sic pastorem institui, ut me principalem nescias esse patronum? Hominem simplicem ad hoc te constitui, ut, quæ in te fecero, non humanæ industriæ, sed supernæ gratiæ adscribantur. Ego vocavi, servabo, et pascam, et aliis excidentibus alios subrogabo: ita ut, si nati non fuerint, faciam illos nasci. Et quantiscumque fuerit impulsibus pauperula hæc concussa Religio, salva semper meo munere permanebit.

106 Detractionis quoque vitium, inimicum fonti pietatis et gratiæ, tanquam serpentinum abhorrebat morsum, et atrocissimam pestem, et piissimo Deo abominabile fore firmabat, pro eo, quod detractor animarum sanguine pascitur, quos * gladio linguæ necat. Audiens semel, fratrem quandam denigrare famam alterius, conversus ad vicarium suum dixit: Surge, surge, discute diligenter, et, si accusatum fratrem innocentem reperis *, accusantem dura correctione cunctis redde notabilem. Nonnunquam vero eum, qui fratrem suum famæ gloria spoliaret, judicabat habitu spoliandum; nec ad Dominum oculos posse levare, nisi prius, quod abstulerat, reddere pro posse curaret. Tanto major est (aiebat) detractorum impietas, quam latronum, quanto lex Christi, quæ in observantia pietatis impletur, magis animarum, quam corporum, nos astringit optare salutem.

107 Afflictis quoque qualicumque corporali molestia mira passionis * teneritudine condescendens, si quid penuriæ, si quid defectus in aliquo cernebat, pii cordis dulcedine regerebat in Christum. Sane clementiam habebat ingentem, quam superinfusa Christi pietas duplicabat. Itaque liquescebat animus ejus ad pauperes et infirmos; et quibus non poterat manum, exhibebat affectum d. Contigit semel, ut pauperi cuidam elemosynam importune petenti unus e fratribus durius responde-

ret; quod audiens pauperum pius Amator, fratri præcepit, ut ad illius pauperis pedes se nudatum e prosterneret, proclamaret culpabilem, orationis suffragium postularet et veniam. Quod cum ille fecisset humiliter, dulciter Pater adjecit: Dum pauperem vides, o frater, speculum tibi proponitur Domini, et pauperis Matris ejus. In infirmis similiter infirmitates, quas assumpsit, considera.

108 Cumque in pauperibus cunctis, et ipse Christianissimus pauper, effigiem Christi prospiceret, si qua etiam necessaria vitæ sibi collata fuissent, eis occurrentibus non solum liberaliter conferebat, verum etiam, ac si illorum propria essent, judicabat esse reddenda /. Accidit semel, ut eidem redeunti de Senis pauper quidam occurreret, cum occasione infirmitatis super habitum pallioli quodam esset amictus. Cujus miseria oculo clementi conspecta, Oportet, inquit ad socium, ut reddamus mantellum pauperulo isti, nam ipsius est: mutuo enim ipsum accepimus, donec pauperiore invenire contingeret. Socius autem, pii Patris necessitatem considerans, pertinaciter obsistebat, ne provideret alii, se neglecto. At ille: Pro furto, ait, mihi reputo a magno Eleemosynario imputandum, si hoc, quod fero, non dederò magis egeret. Propterea de omnibus, quæ sibi dabantur ad necessitatem corporis relevandum, solitus erata dantibus licentiam petere, ut licite posset, si magis egenus occurreret, erogare. Nulli prorsus rei parcebat, nec mantellis, nec tunicis, nec libris, nec etiam paramentis altaris, quin omnia hæc, dum posset, ut pietatis implet officium, indigentibus largiretur. Pluries, cum oneratis obviaret in via pauperibus, imbecilles humeros illorum oneribus supponebat

109 Consideratione quoque primæ originis omnium abundantiori pietate repletus, creaturas, quantumlibet parvas, Fratris vel Sororis appellabat nominibus; pro eo, quod sciebat, eas unum secum habere principium. Illas tamen viscerosius complexabatur et dulcius, quæ Christi mansuetudinem piam similitudine naturali prætendunt, et Scripturæ significatione figurant. Redemit frequenter agnos, qui ducebantur ad mortem g, illius memor Agni mitissimi, qui ad occisionem duci voluit pro peccatoribus redimendis. Hospitato quodam vice Servo Dei apud monasterium sancti Verecundi h, de episcopatu Eugubii, ovicula quædam agniculum peperit illa nocte. Aderat sus ferocissima, quæ vitæ innocentis non parcens, rapaci eum morsu necavit. Hoc audito, pius Pater mira compassione commotus, et Agni sine macula recordatus, lamentabatur pro morte agniculi, coram omnibus dicens: Heu me, frater agnicule, animal innocens, Christum hominibus representans! maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusque de ea comedat homo, vel bestia.

110 Mirabile dictu *. Statim infirmari cœpit porca malefica, et tribus diebus corpoream pœnam exsolvens, ultricem tandem pertulit necem. Projecta autem in vallem * monasterii, ibique longo tempore jacens, in modum tabulæ desiccata, nulli fuit esca famelico. Advertat igitur humana impietas, quali pœna sit ferienda finaliter, si tam horrenda morte percussa est ferocitas bestialis. Pependat et fidelis devotio, quam in Servo Dei pietas fuerit admirandæ virtutis, et copiosæ dulcedinis, ut ei applauderet suo modo etiam natura brutorum. Iter enim faciens juxta civitatem Senensem, invenit in pascuis magnum ovium gregem. Quas cum benigne (ut erat solitus) salutasset, relicto pastu, cucurrerunt omnes ad eum; levantesque capita sua, erectis in eum luminibus intendebant. Tantum quidem ei fecerunt applausum, ut et pastores mirarentur et fratres, cernentes circa ipsum tam ovium agnos, quam ipsos arietes, sic mirabiliter exultantes.

111 Alio quoque tempore apud Sanctam Mariam de Portiuncula quædam Viro Dei fuit ovis oblata, quam propter innocentiam et simplicitatis amorem, quas

nec sibi, nec
ulli rei parcat,
dum succur-
rat egentibus.

f

Creaturas om-
nes tenere
amabat, ma-
xime agnos:
ob quorum
unum neca-
tum

g

h

F
porca maledi-
cit: oves sibi
applaudentes
habet.

* Wadd. Mi-
rum!

* al. vallum

Alit ovem in conventu de Portiuncula, mira obsequentem, Ms. et ipsam

A quas ovis natura præterdit, gratanter suscepit. Monebat pius Vir oviculum, ut et laudibus divinis intenderet, et ab omni fratrum offensa caveret. Ovis autem, quasi Viri Dei pietatem adverteret, informationem ipsius sollicitè observabat. Nam audiens, fratres in choro cantare, et ipsa * ecclesiam ingrediens, sine alicujus informatione flectebat genua, vocem balatus emittens ante altare Virginis, Matris Agni, ac si eam salutare gestiret. Insuper et cum elevaretur sacratissimum Christi corpus inter Missarum solennia, flexis curvabatur poplitibus, tanquam si reverens pecus de irreverentia indevotos argueret, Christoque devotos ad Sacramenti reverentiam invitaret.

atque Romæ, quam nobili matronæ de Septem-Solis commisit.

i

* apud Wadd.

deest scilicet

k

* ibid. tardabat

* al. cornu

Alibi lepuseculum, alibi cuniculum sibi more blandientes habet;

112 Tempore quodam agniculum in Urbe i secum habuerat ob reverentiam illius mitissimi Agni, quem nobili matronæ, dominæ scilicet * Jacobæ de Septem-Solis *k*, in suo recessu conservandum commisit. Agnus vero, quasi in spiritualibus eruditus a Sancto, dominæ ad ecclesiam eunti, stanti et revertenti, societate inseparabili cohærebat. Si matutinali hora domina tardaret * exsurgere, agnus impellebat eam corniculis *, et balatibus excitabat, gestibus adhortans et nutibus, ut ad ecclesiam properaret. Propter quod agnus, Francisci discipulus, devotionis jam magister effectus, ut mirabilis et amabilis a domina servabatur.

115 Alio quoque tempore apud Græcium vivus Viro Dei oblatum fuit lepuseculus; qui liber in terra positus, cum posset, quo vellet, effugere, vocante se Patre benigno, in sinum illius propero cursu saltavit. Quem ipse pio cordis affectu circumfrensus, videbatur eidem compati quasi mater; dulcique allocutione communitum, ne se iterum capi permitteret, liberum abire permisit. Cumque pluries in terra positus, ut abscederet, semper in sinum Patris rediret (tanquam si sensu quodam oculo cordis ipsius perciperet pietatem) tandem jussu Patris a fratribus delatus est ad loca solitudinis tutiora. Modo quoque consimili in insula lacus Perusini cuniculus quidam captus, et Viro Dei oblatum, cum ceteros fugeret, manibus ejus et sinui se domestica securitate commisit.

simile quid experitur in avi fluviali et pisce.

114 Per lacum Reatinum eidem ad eremum de Græcio properanti piscator unam ex devotione fluviale obtulit avem, quam cum libenter susceptam apertis invitaret manibus ad recessum, nec illa vellet abire, erectis in cælum oculis, diu in oratione permansit; et quasi aliunde post longam horam ad se reversus, dulciter iterato mandavit aviculæ, ut Dominum laudatura recederet. Suscepta itaque cum benedictione licentia, gestu corporis quoddam prætendens gaudium, avolavit *l*. In eodem lacu similiter oblatum fuit ei piscis magnus et vivus, quem more solito fraterno nomine vocans, in aquam reposuit juxta navem. Piscis vero coram Viro Dei ludebat in qua, et quasi amore illius allectus, nullatenus recessit a navi, nisi prius ab eodem cum benedictione licentia sibi data.

Inter aves ambulans, eis silentium et cantum imperat:

113 Alio quoque tempore ambulans cum quodam fratre per paludes Venetiarum, invenit maximam avium multitudinem, residentium et cantantium in virgultis. Quibus visis, dixit ad socium: Sorores aves laudant Creatorem suum: nos itaque in medium ipsarum euntes, laudes et horas canonicas Domino decantemus. Cumque in medium ipsarum intrasset, non sunt aves motæ de loco. Et quia propter garrum ipsarum in dicendis horis se mutuo audire non poterant, conversus Vir sanctus dixit ad aves: Sorores aves, a cantu cessate, donec laudes Deo debitas persolvamus. At illæ continuo tacuerunt, tãdiu in silentio persistentes, quamdiu dictis horis spatiosæ, et laudibus persolutis, a Sancto Dei cantandi licentiam receperunt. Dante autem eis Viro Dei licentiam, statim more solito cantum suum resumpserunt *m*.

m
cicadæ sibi obsequentem ac familiariter experitur,

116 Apud sanctam Mariam de Portiuncula, juxta cellam Viri Dei, super ficum cicada residens et decantans, cum Servum Domini (qui etiam in parvis rebus magnificentiam Creatoris admirari

didicerat) ad divinas laudes cantu suo frequentius excitaret, ab eodem quadam die vocata, velut edocta calitus, super manum volavit ipsius. Cui cum dixisset: Canta, soror mea cicada, et Dominum Creatorem tuo júbilo lauda; sine mora obediens canere cœpit; nec destitit, donec jussu Patris ad locum proprium revolavit. Mansit autem per octo dies ibidem, quolibet die veniendo, cantando, et recedendo ejus jussa perficiens. Tandem Vir Dei ait ad socios: Demus jam sorori nostræ cicadæ licentiam; satis enim nos suo cantu lætificans ad laudes Dei octo dierum spatio excitavit. Et statim ab eo licentiata recessit, nec ultra ibidem apparuit; ac si mandatum ipsius non auderet aliquatenus præterire *n*.

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

117 Eidem Senis infirmo phasianus quidam, de novo captus, a nobili quodam transmissus est vivus; qui continuo, ut Virum sanctum audivit et vidit, tanta ei amicitia cohæsit, ut nullo modo pateretur ab ipso sejungi. Nam pluribus vicibus extra locellum fratrum in vinea positus, ut abiret, si vellet, rapido semper cursu redibat ad Patrem, tanquam si ab eodem omni fuisset tempore educatus. Deinde cuidam collatus viro, qui ex devotione Servum Dei visitare solebat, velut sibi molestum foret a pii Patris absentari conspectu, escam recusavit omnino. Reportatus tandem ad Famulum Dei, statim ut conspexit eundem, quibusdam hilaritatis præsentis gestibus, avide manducavit.

n
et alibi phasianum mirabiliter adductum.

118 Cum ad eremum pervenisset Alvernæ propter Quadragesimam celebrandam in honorem archangeli Michaelis *o*, diversi generis aves circa ipsius cellulam volitantes concentu sonoro et lætitiæ gestibus, quasi de ejus adventu gaudentes, Patrem piùm invitare ac allicere videbantur ad moram. Quo viso, dixit ad socium: Cerno, frater, voluntatis esse divinæ, quod hic aliquamdiu commoremur; tantum sorores aviculæ de nostra videntur præsentia consolari.

o
In eremo Alvernæ ab avibus lotanter excipitur.

119 Cum igitur contraheret ibi moram, falco ibidem nidificans magno se illi amicitia fœdere copulavit. Nam semper horam nocturno tempore, in qua Vir sanctus ad divina officia surgere solitus erat, cantu suo præveniebat et sono; quod Famulo Dei gratissimum erat, eo quod tanta sollicitudo, quam circa eum gerebat, omnem ab ipso torporem desidie excuteret. Cum vero Servus Christi infirmitate plus solito gravaretur, parcebat falco, nec tam tempestivas indicebat * vigilas; siquidem velut instructus a Deo, circa diluculum suæ vocis campanam levi tactu pulsabat. Divinum certe videtur fuisse præsagium, tam in exultatione multimodi generis avium, quam in cantu falconis; cum Dei Laudator et Cultor, pennis contemplationis subvectus, tunc foret illic apparitione Seraphica sublimandus *p*.

p
miraque falconis obsequio utitur.

120 Moram eo faciente tempore quodam in eremitorio Græcii, loci illius indigenæ malis multiplicibus vexabantur. Nam et luporum rapacium multitudo non solum bruta, sed et homines consumebat, et grando annua tempestate blada *q* et vineas devastabat. Dum igitur sic afflictis Præco sacri Evangelii predicaret, dixit ad eos: Ad honorem et laudem Dei omnipotentis fidejubeo vobis, quod pestilentia hæc omnis abscedet, et respiciens vos Dominus, multiplicabit in temporalibus bonis, si mihi credentes misereamini vestri, ut, vera * confessione præmissa, dignos faciatis pœnitentiæ fructus. Iterum hoc annuncio vobis, quod, si beneficiis ingrati ad vomitum conversi fueritis, innovabitur plaga, duplicabitur pœna, et major * in vos ira deserviet.

q
* Wadd. indicabat

p
Pœnitentiæ acturis spondet et præstat

q

* Sur. vestra

* Vatio. et Wadd. majori

121 Ab illa utique * hora, pœnitentiæ ad exhortationem ipsius agentibus illis, cessaverunt clades, periere pericula; nec molestiæ quicquam lupi intulere, vel grandines. Imo, quod majus est, si quando vicinorum arva grando pervaderet, istorum terminis appropinquans terminabatur ibidem, aut in partem aliam divertebat. Cessavit * grando, servaverunt et lupi pactionem Servi Dei; nec contra

immunitatem a luporum ferocia et grandine.

* Ms. itaque

* Ms. servavit

tra

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

tra pietatis legem in homines ad pietatem conversos attentaverunt amplius deservire, quamdiu juxta conductum contra piissimas Dei leges impie non egerunt. Pie igitur sentiendum est de pietate Viri beati, quæ tam miræ dulcedinis et virtutis fuit, ut domaret ferocia, domesticaret silvestria, mansueta doceret, et brutorum naturam, homini jam lapsò rebellem, ad sui obedientiam inclinaret. Vere hæc est, quæ cunctas sibi creaturas confederans, valet ad omnia, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ r.

ANNOTATA.

- a *Epist. 1 ad Timotheum cap. 4, v 8.*
 b *Sequentia usque ad initium numeri 107 rescidit Waddingus.*
 c *Libro 1 Regum cap. 2, v 3.*
 d *Sequentia usque ad finem hujus numeri non sunt apud Waddingum.*
 e *Retentis tamen haud dubie femoralibus.*
 f *Sequentia usque ad verba Propterea de omnibus, omnia sunt in editione Waddingi.*
 g *Exempla habes in Vita prima num. 77 et duobus seqq.*
 h *Augustinus Lubinus in brevi Notitia abbatiarum Italiæ pag. 124 et sequenti, vocat hanc abbatiam titulo S. Verecundi de Spiritis, Ordinis S. Benedicti, notatque aliter etiam appellari S. Verecundi de Spissis et de Spicis, ac citam esse septem circiter mill. pass. ab Eugubio, et in colle, dicto VALL'INGEGNO.*
 i *Id est, Romæ.*
 k *Waddingus in Annalibus ad annum 1226, num. 28 fatetur, sese in hujus illustris femine, apud scriptores Franciscanos celebris, familiam frustra inquisivisse. Hæc eadem matrona creditur S. Francisco moribundo, ejusdemque funeri adfuisse. Lege Commentarium prævium § 27.*
 l *In editione Vaticana vitiose: Advolavit. Waddingus hoc de ave fluviatili omittens, ad sequens prodigium sic perrexit: In lacu Reatino ex devotione fuit etiam oblatas etc.*
 m *Andreas Danulus hujus prodigii etiam meminuit in Chronico, ac contigisse scribit, quando B. Franciscus, de ultra mare rediens, in paludibus Venetorum deambulabat; ut dixi in Commentario prævio num. 589.*
 n *Sequentia omnia usque ad finem numeri 117 desiderantur in editione Waddingi.*
 o *Hoc quadragesimale jejunium a S. Francisco quotannis observari soluisse, docet idem sanctus biographus infra num. 189.*
 p *Dum scilicet sacra Christi stigmata accepit; uti cap. 15 latius exponetur. Contigerunt ergo ista anno 1224.*
 q *Id est, segetes.*
 r *Epist. 1 ad Timotheum cap. 4, v 8: Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, et futuræ.*

CAPUT IX.

De fervore caritatis ejus, et desiderio martyrii.

Caritatem ferventem, qua Sponsi amicus Franciscus ardebat, quis enarrare sufficiat? Totus namque, quasi quidam carbo ignitus, divini amoris flamma videbatur absorptus. Subito enim ad auditum amoris Domini excitabatur, afficiebatur, inflammabatur; quasi plectro vocis extrinsecæ chorda cordis interior tangeretur a. Talem pro eleemosynis censum offerre, nobilem prodigalitate dicebat, et eos, qui minus ipsum, quam denarios reputarent, esse stultissimos, pro eo, quod solius divini amoris impretabile pretium ad regnum cælorum sufficit comparandum, et ejus, qui nos multum amavit, multum sit amor amandus.

125 Ut autem ex omnibus excitaretur ad amorem divinum, exsultabat in cunctis operibus ma-

num Domini, et per jucunditatis specula * in vivificam consurgebat rationem et causam. Contuebatur in pulchris Pulcherrimum, et per impressa rebus vestigia prosequabatur ubique Dilectum, de omnibus sibi scalam faciens, per quam conscenderet ad apprehendendum eum, qui est desiderabilis totus. Inaudita namque devotionis affectu fontalem illam bonitatem in creaturis singulis, tanquam in rivulis, degustabat, et quasi cælestem concentum perciperet. in consonantia virtutum et actuum, eis datorum a Deo, ipsas ad laudem Domini more Prophetæ David dulciter hortabatur b.

124 Christus Jesus crucifixus intra suæ mentis ubera, ut myrrhæ fasciculum jugiter morabatur c, in quem optabat per excessivi amoris incendium totaliter transformari. Prærogativa quoque peculiaris devotionis ad ipsum ab Epiphaniæ festo, usque ad continuos quadraginta dies, eo scilicet tempore, quo Christus latuit in deserto, ad solitudinis loca declinans, cellaque reclusus, quanta poterat artitudine cibi et potus, jejuniis et orationibus et laudibus Dei sine intermissione vacabat d. Tam fervido quidem in Christum ferebatur affectu, sed et Dilectus * illi tam familiarem rependebat amorem, ut videretur ipsi Famulo Dei, quasi jugem præ oculis ipsius Salvatoris sentire præsentiam, sicut aliquando sociis familiariter revelavit.

123 Flagrabat erga Sacramentum Dominici Corporis fervore omnium medullarum, stupore admirans permaximo illam carissimam dignationem et dignantissimam * caritatem. Sæpe communicabat, et tam devote, ut alios devotos efficeret, dum ad immaculati Agni degustationem suavem, quasi spiritu ebrius, in mentis ut plurimum rapiebatur excessum. Matrem Domini nostri Jesu Christi e indicibili complectebatur amore, eo quod Dominum Majestatis fratrem nobis effecerit, et per eam simus misericordiam consequuti. In ipsa post Christum præcipue fidens, eam sui ac suorum advocatam constituit, et ad honorem ipsius a festo Apostolorum Petri et Pauli usque ad festum Assumptionis devotissime jejunabat f.

126 Angelicis spiritibus, ardentibus igne mirifico ad excendendum in Deum, et electorum animas inflammandas, inseparabilis erat amoris vinculo copulatus, et ob devotionem ipsorum ab Assumptione Virginis gloriosæ quadraginta diebus jejunans, orationi jugiter insistebat g. Beato autem Michaeli archangelo, eo quod animarum representandarum haberet officium, speciali erat amore devotior propter fervidum, quem habebat zelum ad salutem omnium salvandorum. Ex recordatione Sanctorum omnium, tanquam lapidum ignitorum, in Deificum recalescebat incendium; Apostolos omnes, et præcipue Petrum et Paulum, propter fervidam caritatem, quam habuerunt ad Christum, summa devotione complexans, ob quorum reverentiam et amorem quadragesimæ specialis jejunium Domino dedicabat h.

127 Non habebat aliud Christi Pauper, nisi duo minuta, corpus scilicet * et animam, quod * posset liberali caritate largiri. Sed hæc per amorem Christi sic offerebat continue, ut quasi omni tempore per rigorem jejunii corpus, et per ardorem desiderii spiritum immolaret, exterius in atrio sacrificans holocaustum, et in templo interioris cremans thymiana. Sic autem eum caritatis excessiva devotio sursum in divina ferebat, ut ejusdem affectuosa * benignitas ad naturæ consortes et gratiæ dilataret. Quem enim creaturis ceteris germanum pietas cordis effecerat, mirum non est, si Creatoris insignitis imagine, et sanguine redemptis Auctoris, germaniorem Christi caritas faciebat.

128 Non se Christi reputabat amicum, nisi animas foveret, quas ille redemit. Saluti animarum nihil præferendum esse, dicebat, eo maxime probans, quod Unigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in cruce pendere. Hinc sibi in oratione luctamen, in predicatione discursus, et in exemplis dandis excessus i. Unde, quoties austeritas nimia reprehenderetur

D
Deum in omnibus creatis speculatur et laudat.
* Ms. spectacula

b
Amor ejus in Christum crucifixum,

d
* Wadd. Ille-cus

E
in Sacramentum Eucharistiæ, in Virginem Matrem,
* Wadd. dignissimam

e

f
in angelos, in Sanctos omnes, maxime Apostolos, et varia illius jejunia.

g

F

h
Animam suam per amorem, corpus per jejunium Christo continue offert,
* in Ms. deest scilicet
* ibid. quæ
* Wadd. effectuosissima

i
ejus Sanguine redemptas animas indolesse quoque curat.

i

Divino amore totus accensus

a

A reprehenderetur in ipso, respondebat, se datum aliis in exemplum. Licet enim innocens ejus caro, quæ jam se sponte subdebat spiritui, nullo egeret flagello propter offensas; tamen exempli causa renovabat illi pœnas et onera, custodiens propter alios vias duras. Dicebat enim: Si linguis hominum loquar et Angelorum, caritatem autem in meipso non habeam, et proximis virtutum exempla non monstrem, parum prosum aliis, nihil nihil.

Ex martyrii desiderio in Syriam navigans, in Slavoniam ventis pellitur;

k

hinc navem, Anconam petentem cum socio clam ingressus.

B

* Ms. hæc omnia

ex modica elemosyna vectoribus omnibus succurrit.
* Vatic. et
* Sur. modica
* Vatic. pluribus

m

Eadem de causa navigaturus in Africam, morbo impeditus ex Hispania ad suos rediit.

n

* Wadd. pascendas

Projectus ad Soldanum Babylonie, cum Christianis bellantem,

o

129 Ferventi quoque caritatis incendio gloriosum sanctorum Martyrum æmulabatur triumphum, in quibus nec amoris flamma extingui, nec fortitudo potuit infirmari. Desiderabat propterea, et ipse illa perfecta caritate succensus, quæ foras mittit timorem, per martyrii flammam hostiam Domino se offerre viventem, et vicem Christo pro nobis morienti rependeret, et ad divinum amorem ceteros provocaret. Sexto namque conversionis suæ anno k, desiderio martyrii flagrans, ad prædicandam fidem Christianam et penitentiam Saracenis et aliis infidelibus, ad partes Syriæ transfretare disposuit. Cumque navem quandam, ut illuc tenderet, conscendisset, ventis contrariis flantibus, compulsus est in Slavonia partibus applicare.

150 Cum igitur moram aliquandiu contraxisset ibidem, nec invenire posset navem tunc temporis transfretantem, fraudatam a suo desiderio se sentiens, nautas quosdam Anconam tendentes, ut amore Dei eum secum ducerent, exoravit l. Verum illis propter expensarum defectum pertinaciter recusantibus, Vir Dei plurimum de Domini bonitate confusus navem cum socio latenter conscendit. Aduit quidam, a Deo, ut creditur, pro Paupere suo missus, qui secum ferens necessaria victus, quandam timentem Deum de navi ad se vocatum sic alloquutus est: Hæc * pro pauperibus fratribus in navi latitantibus conserva fideliter, ac necessitatis tempore amicaliter subministra.

151 Sicque factum est, ut nautis propter vim ventorum per dies plurimos nusquam applicare valentibus, omnia consumerentur ipsorum cibaria, et sola pauperi Francisco collata desuper elemosyna superesset. Quæ cum esset permolida *, tantum divina virtute suscepti augmentum, ut diebus plurimis *, in mari propter tempestatem continuam contrahentibus moram, usque ad portum Anconæ omnium necessitatibus penarie subveniret. Videntes itaque nautæ, per Servum Dei multa se mortis evasisse discrimina, tanquam qui maris horrenda pericula senserant, et miranda opera Domini viderant in profundo, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui semper in suis amicis et servis mirabilem et amabilem se ostendit. Cum m autem, relicto mari, terram perambulare cœpisset, jactato in eam salutis semine, reportabat manipulos fructuosos.

152 Verum quia martyrii fructus adeo cor ejus allexerat, ut pretiosam pro Christo mortem super omnia virtutum merita peroptaret, versus Marrochium iter arripuit, ut Miramolino et genti ejus Christi Evangelium prædicaret, si quo modo ad concupitam palmam valeret attingere n. Tanto namque desiderio terebatur, ut, quamvis esset imbecillis corpore, peregrinationis suæ præcurreret comitem; et ad exsequendum propositum festinus, et tanquam spiritu ebrius advolaret. Sed cum jam usque in Hispaniam perrexisset, divina dispositione, quæ ipsum reservabat ad alia, gravissima ei supervenit infirmitas, qua præpeditus, quod cupiebat, adimplere nequivit. Sentiens igitur Vir Dei, quod necessaria erat adhuc proli, quam genuerat, ipsius vita in carne, quamvis mortem sibi lucrum putaret esse, rediit ad pascendum * oves suæ sollicitudini commendatas.

155 Verum caritatis ardore spiritum ipsius ad martyrium perurgente, tertia adhuc vice pro fide Trinitatis effusione sui sanguinis dilatanda, versus infideles proficisci tentavit o. Tertio decimo namque conversionis suæ anno ad partes Syriæ pergens, multis se periculis constanter exposuit, ut

Soldani p Babylonie posset adire præsentiam. Inter Christianos enim ac Saracenos tunc bellum tam implacabile * erat, exercituum castris hinc inde in campo cominus ex adverso locatis g, ut via mutui transitus sine mortis discrimine non pateret. Excitrat siquidem * a Soldano edictum crudele, ut, quicumque caput alicujus Christiani afferret, Bisantium r aureum pro mercede reciperet. At intrepidus Christi miles Franciscus, sperans in proximo suum adipisci posse * propositum, definivit iter arripere, mortis pavore non territus, sed desiderio provocatus.

154 * Oratione namque præmissa, confortatus a Domino, confidenter illud propheticum decantabat: « Nam etsi ambulavero * in medio umbræ » mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum » es s. » Assumpto igitur socio fratre, Illuminato nomine, viro utique luminis et virtutis, cum iter cœpisset, obvias habuit oviculas duas; quibus visis, exhilaratus Vir sanctus, dixit ad socium: Confide, frater, in Domino, nam in nobis Evangelicum illud impletur: « Ecce, ego mitto vos, sicut oves in » medio luporum t. » Cum autem processissent ulterius, occurrerunt ei satellites Saraceni, qui tanquam lupi celerius accurrentes ad oves, servos Dei feraliter comprehensos crudeliter et contemtiliter pertractarunt u, afflicientes convitiis, affligentes verberibus, et vinculis alligantes. Tandem afflicto multipliciter et attrito ad Soldanum, divina disponente providentia, juxta Viri Dei x desiderium perduxerunt.

153 Cum igitur princeps ille perquireret, a quibus, et ad quid, et qualiter missi essent, et quomodo advenissent; intrepido corde respondit Christi servus Franciscus, non ab homine, sed a Deo altissimo se fuisse transmissum, ut ei et populo suo viam salutis ostenderet, et annunciaret Evangelium veritatis. Tanta vero mentis constantia, tanta virtute animi, tantoque fervore spiritus prædicto Soldano prædicavit Deum trinum et unum, et Salvatorem omnium Jesum Christum, ut Evangelicum illud in ipso claresceret veraciter esse completum: « Ego dabo vobis os, et sapientiam, cui » non poterunt resistere, et contradicere omnes » adversarii vestri y. » Nam et Soldanus admirandum in Viro Dei fervorem Spiritus conspiciens et virtutem, libenter ipsum audiebat, et ad moram contrahendam cum eo, instantius invitabat z. Christi vero Servus superno illustratus oraculo, Si vis, inquit, converti tu cum populo tuo ad Christum, ob illius amorem libenter vobiscum commorabor.

156 Quod si hæsitas, propter fidem Christi legem Mahumeti * dimittere, jube ignem accendi permaximum; et ego cum sacerdotibus tuis ignem ingrediar, ut vel sic cognoscas, quæ fides certior et sanctior non immerito tenenda sit. Ad quem Soldanus: Non credo, quod aliquis de sacerdotibus meis se vellet igni propter fidem suam defensandam exponere, vel genus aliquod subire tormenti. Viderat enim, statim quandam de presbyteris suis, virum authenticum et longævum, hoc audito verbo, de suis conspectibus aufugisse. Ad quem Vir sanctus: Si mihi velis promittere pro te et populo tuo, quod ad Christi cultum, si ignem illæsus exiero, veniat; ignem solus introibo: et si combustus fuero, imputetur, peccatis meis; si autem divina me protexerit virtus, Christum Dei virtutem et sapientiam, verum Deum et Dominum Salvatorem omnium agnoscatis. Soldanus autem optionem hanc accipere se non audere, respondit; quia seditionem populi formidabat.

157 Obtulit tamen ei multa munera pretiosa, quæ Vir Dei, non mundanarum rerum, sed salutis animarum avidus, sprexit omnia *, quasi lutum. Soldanus autem videns Virum sanctum, tam perfectum rerum mundalium contemptorem, admiratione permotus, majorem erga ipsum devotionem concepit. Et quamvis ad fidem Christianam transire nollet, vel forsitan non auderet, rogavit tamen devote Famulum Christi, ut prædicta susciperet pro salute insius,

AUCTORE S. BONAVENTURA.

P

* Ms. guerra tam implacabilis

g

* Wadd. namque

r

* Apud Wadd. deest posse

ab illius satellitibus captus,

pesimeque mulcatus, et ad ipsum adductus

* Ms. in

ibid. ambularem

s

t

u

x

E

Christum libere prædicat stupenti faventique Soldano,

y

z

fidem suam per ignem probare paratus; quod Soldanus, suos metuens, abnuat;

* Ms. Machomedi, Sur. Mahometi

F

sed multa ei dona offert, quæ Sanctus acceptare recusans,

* ap. Wadd. deest omnia

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

nihilque se
profecturum
cognoscens, ad
Christianos
regreditur.

aa

bb

Ms. patentes

ipsius, Christianis pauperibus vel ecclesiis eroganda. Ipse vero, quia pondus fugiebat pecuniae, et in animo Soldani veræ pietatis non videbat radicem, nullatenus acquievit.

158 Videns etiam, se non proficere in conversione gentis illius, nec suum assequi posse propositum aa, ad partes fidelium, divina revelatione præmonitus, remeavit. Sic itaque Dei ordinante clementia, et sancti Viri promerente virtute, misericorditer et mirabiliter factum est, quod Christi Amicus mortem pro ipso viribus totis exquiret, et tamen nullatenus inveniret; ut et merito non careret optati martyrii, et insigniendus servaretur in posterum privilegio singulari bb. Sic utique factum est, ut ignis ille divinus adhuc perfectius ipsius æstualet in corde, ut post potentius * evaporaret in carne. O vere beatum Virum, cujus caro, etsi tyrannico ferro non cæditur, occisi tamen Agni similitudine non privatur! O, inquam, vere ac plene beatum, cujus animam etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrii non amisit!

ANNOTATA.

a *Sequentia usque ad finem hujus numeri omissa sunt in editione Waddingi.*

B b *Lege Psalmum 148, ac luce clarius agnosces, quam inepte et impie quidam heterodoxi sugillare ausi sint sermones S. Francisci, bruta animantia ad Dei laudem exhortantis.*

c *Ex Canticorum cap. 1, v. 12.*

d *In Regula a Waddingo primo loco edita cap. 5 inter jejunia Ordinis præcipitur jejunium ab Epiphania, quando Dominus noster Jesus Christus incepit jejunare, usque ad Pascha. At in altera, qua nunc utuntur Fratres Minores, cap. 5 dicitur: Sanctam vero quadragesimam, quæ incipit ab Epiphania usque ad continuos quadraginta dies, quam Dominus suo sancto jejunio consecravit, qui voluntarie eam jejunant, benedicti sint a Domino; et qui nolunt, non sint adstricti. Hinc Waddingus ad priorem locum hæc annotavit: In secunda Regula cap. 5 jejunium hoc spontaneum est, nec eo (ad Pascha) usque protenditur, sed tantum per quadraginta dies. De hoc dierum numero videtur hic loqui S. Bonaventura.*

e *In Ms. nostro: Matrem Domini Jesu,*

f *Festum sanctorum apostolorum Petri et Pauli celebratur die 29 Junii; festum assumptionis beatissimæ virginis Mariæ 15 Augusti, diebus quadraginta sex inter hoc et illud intermediis.*

C g *Nimirum usque ad festum Dedicationis S. Michaelis archangeli, quod quadragesimo quinto die post festum Assumptionis sanctissimæ Dei Genitricis, seu die 29 Septembris colitur.*

h *Libet hic paucis advertere, S. Franciscum quinque jejunia quadragesimalia, quorum quodlibet quadraginta dies complectebatur, aut etiam excedebat, quotannis observare soluisse; nam tribus in hoc capite memoratis addenda sunt annum quadragesimale ex præcepto Ecclesiæ observandum, alterumque a festo Omnium Sanctorum usque ad Nativitatem Domini in Regula Minorum cap. 5 præscriptum; nullum e tribus prioribus voluit suis esse præscriptum.*

i *Quæ sequuntur usque ad finem hujus numeri, rescidit Waddingus.*

k *Id est, anno Christi 1212, uti ostensum est in Commentario prævio § 15, num. 292, ubi plura de itinere in Syriam frustra tentato leges. De eodem itinere agit Celanensis in Vita prima lib. 1, cap. 7; ubi etiam consule Annotata, hic non repetenda.*

l *Sequentia fere usque ad finem numeri 151 prætermisit Waddingus.*

m *Waddingus, recisis, ut mox monui, præmissis, ita hic pergit: Cum autem illi (navatæ) eum in Italiam portassent, terram perambulare cæpit, et jactato in eam salutis semine, reportabat manipulos fructuosos.*

n *De hoc quoque suscepto versus Africam itinere anno 1215, quod S. Francisci morbus in Hispania*

abrupit, scribit Celanensis in Vita primæ lib. 1, cap. 7, et ego pluribus egi in Commentario prævio § 14; quapropter ne actum agam, lectorem ad utrumque locum remitto.

o *Hoc tertium iter, quod in annum Christi 1219 incidit, etiam legitur apud Celanensem in eodem libro 1, cap. 7, quod consule, uti et Commentarium prævium toto § 16 et 17.*

p *Surius pro voce Soldanus, quæ Mahometanorum regem aut principem significat, semper habet Sulthanus, quæ vox ejusdem significationis est.*

q *Loquitur S. Bonaventura de exercitiis Crucesignatorum, qui anno 1219 urbem Damiatam in Ægypto obsidebant, et Saracenorum, qui cum principe suo, Soldano Babylonæ seu Ægypti, haud procul inde sua castra habebant, ut urbi succurrerent. In ista Christianorum castra S. Franciscum tunc advenisse, narrat alia occasione Bonaventura inferius num. 134 et sequenti; et Jacobus de Vitriaco, testis oculatus, cujus testimonium recitavi in Commentario prævio num. 537 et 538.*

r *In Ms. nostro et editione Vaticana: Bizantium; apud Surium et Waddingum: Byzantium. Est autem Byzantium aureus nummus seu moneta quædam imperatorum Constantinopolitanorum, sic dicta a Byzantio, quo nomine Constantinopolis etiam veniebat.*

s *Psalmo 22, v. 4.*

t *Matthæi cap. 10, v. 16. In editione Surii desunt hæc voces: Sicut oves.*

u *Waddingus: Qui tamquam lupi celerius accurrentes ad eos, veluti ad oves, servos Dei feraliter pertractarunt.*

x *Viri Dei etiam legitur in Ms. nostro; at in aliis tribus editionibus omittitur Dei.*

y *Lucæ cap. 21, v. 15.*

z *Videns eum bestia crudelis (Soldanus Ægypti) in conspectu Viri Dei in mansuetudinem conversa, per dies aliquot ipsi sibi et suis Christi fidem prædicantem attentissime audivit, inquit Cardinalis de Vitriaco, laudatus in Commentario prævio num. 537.*

aa *Videlicet martyrium.*

bb *Intelligit sacra stigmata, ut sequitur.*

CAPUT X.

De studio et virtute orationis.

Sentiens Christi servus Franciscus, corpore se peregrinum a Domino, cum jam ad terrena foris desideria per Christi caritatem totus esset insensibilis factus, non foret absque consolatione Dilecti, sine intermissione orans, spiritum Deo contendebat exhibere præsentem. Erat quidem oratio contemplanti solatium, dum supernarum circuitu mansionum, angelorum concivis jam factus, ferventi desiderio quærebat Dilectum, a quo solus eum carnis paries disjungebat. Erat et operanti præsidium, dum in omnibus, quæ agebat, de sua diffidens industria, et de superna pietate confidens, per ipsius instantiam, totum in Domino cogitatum jactabat.

140 Orationis gratiam viro religioso desiderandam super omnia, firmiter asserebat, nullumque credens sine ipsa in Dei prosperari * servitio, modis, quibus poterat, fratres suos ad ejus studium excitabat. Nam ambulans et sedens, intus et foris, laborans et vacans, orationi adeo erat intentus, ut illi videretur, non solum, quicquid erat in eo cordis et corporis, verum etiam operis et temporis, dedicasse. Solitus erat nullam visitationem Spiritus cum negligentia præterire. Siquidem cum offerebatur, sequebatur eam, et quamdiu Dominus concedebat, dulcedine perfruebatur oblata. Cum autem intentus itinere divini Spiritus aliquos sentiret afflatus, sociis præcedentibus, gradum figebat, novamque inspirationem ad fruitionem convertens, gratiam non recipiebat in vacuum.

141 Suspensebatur multoties tanto contempla-

Orationi,
quam facit
maximi,
F

perpetuo et
ubique inten-
tus;
* Ms. prospere
rare

A tionis excessu, ut supra semetipsum raptus, et ultra humanum sensum aliquid sentiens, quid ageretur circa se exterius, ignoraret *a*. Transiens namque semel per Burgum sancti Sepulchri *b*, castrum utique populosum, pro debilitate corporis subvectus asello, obvias habuit turbas, in eum præ devotione ruentes. Tractus autem et detentus ab eis, compressus quoque, ac multipliciter attrectatus, insensibilis videbatur ad omnia, et velut exanime corpus, de iis, quæ fiebant circa ipsum, nihil penitus advertabat. Unde cum jam diu transitu castro, turbisque relictis, pervenisset ad quoddam domicilium leprosororum, quasi aliunde rediens, caelestium Contemplator, sollicitè requisivit, quando

propinquarent * ad Burgum. Mens quidem ipsius, in caelestibus fixa splendoribus, varietates non senserat locorum, nec temporum, nec occurrentium personarum. Quod ipsi accidisse frequentius, sociorum ejus experientia multiplex comprobavit.

142 Et quia in oratione perceperat, Sancti Spiritus desideratam presentiam tanto familiarius se offerre precantibus, quanto plus invenit elongatos a strepitu mundanorum, ideo loca solitaria quaerens, ad solitudines et ecclesias derelictas oraturus nocte pergebat, ubi demonum pugnas horribiles frequenter sustinuit, qui secum sensibilibus confligentes, nitebantur ipsum ab orationis studio perturbare. Ipse vero armis munitus caelestibus, quanto vehementius impetebatur ab hostibus, tanto fortior in virtute, et ferventior reddebatur in prece *c*, fidenter dicens ad Christum: « Sub umbra alarum » tuarum protege me a facie impiorum, qui me » affligerunt *d*. » Ad demones autem: Facite, quicquid in me valetis, maligni spiritus, et fallaces; non enim potestis, nisi quantum vos manus superna relaxat, et ego ad perferendum omnia, quæ illa infligenda decreverit, cum omni jucunditate paratus assisto: quam mentis constantiam superbi demones non ferentes abscedebant confusi.

145 Vir autem Dei, solitarius remanens et pacatus, memora replebat gemitibus, loca spargebat lacrymis, pectora manu tundeat, et quasi occultius secretarium nactus, confabulabatur cum Domino suo. Ibi respondebat Judici, ibi supplicabat Patri, ibi colloquebatur Amico. Ibi quoque a fratribus ipsum pie observantibus aliquoties auditus est clamoris *e* gemitibus apud divinam pro peccatoribus interpellare clementiam, deplorare etiam alta voce, quasi coram se positam, Dominicam passionem. Ibi visus est nocte orans, manibus ad modum crucis protensis, toto corpore sublevatus a terra, et nubecula quadam fulgente circumdatus, ut illustrationis mirabilis intra mentem mira circa corpus perlustratio testis esset. Ibi etiam, sicut certis est comprobatum iudiciis, incerta sibi et occulta divinae Sapientiae pandebantur; quamvis illa non vulgaret exterius, nisi quantum Christi urgebat caritas, et proximorum utilitas exigebat. Dicebat enim: Levi mercede rem impretiabilem contingit amitti, et illum, qui dedit, ad non dandum iterum facile provocari *f*.

144 Quando a privatis redibat orationibus, quibus pene in virum alterum mutabatur, summopere studebat conformare se cæteris, ne forte, quod foris ostenderet, aura favoris intus a mercede evacuetur. Cum in publico subito afficeretur visitatus a Domino, semper aliquid objiciebat astantibus, ne Sponsi familiares contactus *g* forinsecus vulgarentur. Exsecrationes, gemitus, duros anhelitus, extrinsecos nutus, orans inter fratres devitabat omnino; sive quia diligebat secretum, sive quia ad interiora reintrans, totus ferebatur in Deum. Sæpe *h* talia familiaribus dixit: Quando Servus Dei orans visitatur divinitus, dicere debet: Istam consolationem mihi peccatori et indigno de cælo misisti, Domine, et ego illam tuæ committo custodiæ; quia thesauri tui me sentio esse latronem. Cum autem ab oratione revertitur, sic debet se pauperulum et peccatorem ostendere, ac si nullam sit novam gratiam consecutus.

143 Orante autem Viro Dei in loco de Portiuncula, contigit, assinatem episcopum venire ad eum, ut erat solitus, visitandum *. Qui mox, ut locum fuit ingressus, ad cellam, in qua Christi Servus orabat, plus debito fidenter accessit: pulsatoque ostiolo, intraturum se ingerens, dum caput immisit, Sanctumque orantem conspexit, repentino timore concussus, obrigescentibus membris, etiam loquelam amisit; subitoque voluntate divina per vim foras propulsus, retrogrado pede procul abductus est. Stupefactus episcopus, ad fratres festinavit, ut potuit, Deoque sibi restituyente loquelam, primo verbo confessus est culpam.

146 Contigit *i* tempore quodam, abbatem monasterii sancti Justini de episcopatu Perusii, obviam Famulo Christi. Quo viso, abbas devotus celeriter de equo descendit, ut et Viro Dei reverentiam faceret, et de salute animæ aliqua cum ipso conferret. Tandem habita collatione suavi, abbas abscedens, orari pro se, humiliter petiit. Cui Vir Deo carus respondit: Orabo libenter. Parum itaque discedente abbate, dixit fidelis Franciscus ad socium: Expecta, frater, modicum; quia debitum volo solvere, quod promisi. Orante autem * illo, subito abbas insolitum calorem et dulcedinem hactenus inexpertam sensit in spiritu: ita quod in excessu mentis effectus totus a seipso in Deum defecit. Parva morula substitit, et in se reversus, virtutem orationis sancti Francisci cognovit. Majore proinde circa Ordinem semper amore flagravat, multisque factum pro miraculo retulit.

147 Solitus erat * Vir sanctus Horas canonicas non minus timorate Deo persolvere, quam devote. Nam licet oculorum, stomachi, splenis et hepatis ægritudine laboraret, nolebat tamen muro vel parieti inhaerere, dum psalleret; sed Horas semper erectus, et sine caputio *, non gyrovagis oculis, nec cum aliqua synopa *k* persolvebat. Si quando esset in itinere constitutus, fugebat tunc temporis gressum, hujusmodi consuetudinem reverentem et sacram propter pluviarum inundantiam non omitens. Dicebat enim: Si quiete comedit corpus cibum suum, futurum cum ipso vermium esca; cum quanta pace et tranquillitate accipere debet anima cibum vitæ *l*? Graviter etiam se putabat offendere, si quando orationi deditus, vanis phantasmatibus interius vagaretur. Cum aliquid tale accideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Hoc studium sic in usum converterat, ut rarissime muscas hujusmodi pateretur.

148 Fecerat in Quadragesima quadam vasculum unum, ut minutias temporis, ne omnino exciderent, occuparet. Quod cum dicenti Tertiam in memoriam veniens paululum ipsius animum distraxisset, motus fervore spiritus vasculum igne consumpsit, dicens: Sacrificabo illud Domino, cujus sacrificium impedivit *m*. Psalmos cum tanta mentis et spiritus attentione dicebat, quasi Deum presentem haberet; et cum nomen Domini in eis occurreret, præ suavitatis dulcedine labia sua lingere videbatur. Ipsum quoque Domini nomen, non solum cogitatum, verum etiam prolatum et scriptum, reverentia volens honorare præcipua, fratribus persuasit aliquando, ut omnes schedulas scriptas, ubicunque repertas, colligerent, mundoque loco reponerent, ne forte sacrum illud nomen ibi scriptum, contingeret, conculcari *n*. Nomen autem Jesu cum exprimeret vel audiret, jubilo quodam repletus interius, totus videbatur exterius alterari, ac si mellifluus sapor gustum, vel harmonicus *o* sonus ipsius immutasset auditum.

149 Contigit autem anno tertio ante obitum suum, ut memoriam nativitatis pueri Jesu, ad devotionem excitandam, apud castrum Græcii disponeret agere, cum quanto majori solemnitate valeret *o*. Ne vero hoc levitati posset adscribi *p*, a summo Pontifice petita et obtenta licentia, fecit præparari præsepium, apportari fenem, bovem et asinum ad locum adduci. Advocantur fratres, adveniunt populi, personat silva voces, et venerabilis

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

Assisiensis
episcopus, ad
orantem teme-
ra ingressus,
divinitus re-
pellitur:
* Ms. et Wadd.
ad visitandum

quidam abbas
mirabilem ti-
litis orationis
vim experitur.

* Ms. namque

Horas canoni-
cas ubique re-
verenter per-
solvit; evoga-
tiones mentis
expiat.
* Wadd. sole-
bat
* al. caputio

et vindicat:
nomen Domi-
ni eximie ve-
neratur, eoque
suaviter affic-
tur.

m

n

* al. harmo-
nicus

Christi diem
natalem pecu-
liari solemnitate celebrat.

o p

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

q

bilis illa nox luminibus copiosis et claris, laudibusque sonoris et consonis, et q splendens efficitur et solennis. Stabat Vir Dei coram præsepio, pietate repletus, respersus lachrymis, et gaudio superfusus. Celebrantur Missarum solennia super præsepio, levita Christi Francisco sacrum Euangelium decantante. Prædicat deinde populo circumstanti de nativitate Regis pauperis, quem cum nominare vellet, PUERUM DE BETHLEHEM præ amoris teneritudine nuncupabat.

et puerum Je-
sum amplecti
conspicitur :
factum mira-
cula confirma-
runt.

r

Ms. quidem,
Waddingiana
equidem

130 Miles autem quidam virtuosus et verax, qui, propter Christi amorem seculari relicta militia, Viro Dei magna fuit familiaritate conjunctus, dominus Joannes de Gracioso, se vidisse, asseruit, puerulum quandam valde formosum in illo præsepio dormientem; quem beatus pater Franciscus ambobus complexans brachiis, excitare videbatur a somno. Hanc siquidem devoti militis visionem non solum videntis sanctitas credibilem facit, sed et designata veritas comprobatur, et miracula subsequuta confirmant. Nam exemplum Francisci consideratum a mundo, excitativum est cordium, in fide Christi torpentium; fœnum præsepit, reservatum a populo, mirabiliter sanativum fuit brutorum languentium, et aliarum repulsivum pestium diversarum s, glorificante Deo per omnia Servum suum, sanctæque orationis efficaciam evidentibus miraculorum prodigiis demonstrante.

ANNOTATA.

a *Sequentia usque ad voces, Mens quidem ejus ommissa sunt in editione Waddingiana.*

b *Burgum S. Sepulchri, Italici Borgo di S. Sepolcro, nunc civitas Umbriæ est prope Tiberim in limite Hetruriae, olim ditionis Pontificiæ, sed nunc dudum Magni ducis, et sæculo XVI a Leone X Papa episcopatu illustrata.*

c *Reliqua usque ad voces Quam mentis constantiam non habet Waddingiana.*

d *Psalmi 16, v. 8 et 9.*

e *Ms. nostrum, editiones Vaticana et Waddingiana: clamorosis.*

f *Hæc ultima periodus prætermittitur est apud Waddingum.*

g *Monet hic in margine Sedulio, alibi legi attractus, uti etiam legit Waddingus.*

h *Hæc usque ad finem hujus numeri rescidit Waddingus.*

i *Sequentia usque ad finem hujus numeri prætermisit Waddingus.*

k *Id est, sine interruptione.*

l *Hæc quoque periodus non est in editione Waddingiana.*

C m *Præmissa ab initio hujus numeri omisit Waddingus.*

n *Hæc etiam leguntur in Vita primæ lib. 1, cap. 10, ubi vide Annotata ad lit. d.*

o *Contigerunt hæc anno Christi 1225. Consule etiam Vitam primam lib. 1, cap. 10 et Annotata ibidem.*

p *In Ms. nostro desunt ista: Ne vero hoc levitati posset adscribi.*

q *Vocem et non habent editiones Vaticana et Waddingiana; at Sedulio consonant Ms. noster codex et Surius.*

r *Is ipse, qui, petente S. Francisco, omnia ad hanc sollemnitate paraverat, ut habemus ex Vita prima, lib. 1, cap. 10, num. 84.*

s *Consentit Celanensis in Vita prima, loco mox laudato, num. 87; sed addit, ob rei gestæ memoriam in eodem loco ecclesiam fuisse exstructam.*

CAPUT XI.

De intelligentia Scripturarum, et spiritu prophetiæ.

Dicimus il-
lustratus sa-
cras Scriptu-
ras intelligit,

Ad tantam autem mentis serenitatem indefessum orationis studium cum continua exercitatione virtutum Virum Dei perduxerat, ut, quamvis non

habuerit sacrarum Litterarum peritiam per doctrinam, æternæ tamen lucis irradiatus fulgoribus Scripturarum profunda miro intellectus scrutaretur acumine. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum abscondita; et ubi magistralis scientia foris stat, affectus introibat Amanitis. Legebat quandoque in libris sacris, et, quod animo semel iniecerat, tenaciter imprimebat memoriæ: quia non frustra mentalis attentionis percipiebat auditu, quod continuæ devotionis ruminebat affectu.

132 Quærentibus aliquando fratribus, utrum sibi placeret, quod litterati, jam recepti ad Ordinem, intenderent studio sacræ Scripturæ, respondit: Mihi quidem placet; dum tamen exemplo Christi, qui magis orasse legitur, quam legisse, orationis studium non omittant: nec tantum studeant, ut sciant, qualiter debeant loqui, sed ut audita faciant, et cum fecerint, aliis facienda proponant. Volo, inquit, fratres meos discipulos Evangelicos esse, sicque in notitia veritatis proficere, quod in simplicitatis puritate concrescant, ut simplicitatem columbinam a prudentia serpentina non separent, quas Magister eximius ore suo benedicto conjunxit a.

135 Interrogatus Senis a quodam religioso viro, Theologiæ sacræ doctore, de quibusdam quæstionibus difficilibus intellectu, tanta claritate doctrinæ divinæ sapientiæ patefaciebat arcana, ut vehementer stupeferet vir ille peritus, et cum admiratione referret: Vere Theologia sancti Patris istius, puritate et contemplatione, tanquam alis in altum subvecta, est aquila volans; nostra vero scientia ventre graditur super terram. Licet enim esset imperitus sermone, scientia tamen plenus enodabat dubia quæstionum, et abscondita producebat in lucem. Nec absolum, si Vir sanctus Scripturarum a Deo intellectum acceperat, cum per imitationem Christi perfectam veritatem ipsarum descriptam gestaret in opere, et per Sancti Spiritus unitionem plenariam doctorem earum apud se haberet in corde.

134 Adeo etiam in ipso claruit spiritus prophetiæ, ut et prævideret futura, et cordium conduceret occulta; absentia quoque velut præsentia cerneret, et se præsentem absentibus mirabiliter exhiberet. Tempore namque, quo Damiatum Christianorum obsidebat exercitus, aderat Vir Dei, non armis, sed fide munitus b. Cum igitur die belli Christiani pararentur ad pugnam, hoc audito, Christi Servus vehementer ingemuit, dixitque socio suo c: Si belli fuerit attentatus congressus, ostendit mihi Dominus, non prospere cedere Christianis. Verum, si hoc dixerò, fatuus reputabor: F si tacuero, conscientiam non evadam. Quid igitur tibi videtur? Respondit socius ejus, dicens: Frater, pro minimo tibi sit, ut ab hominibus judicaris; quia non modo incipis fatuus reputari. Exonera conscientiam tuam, et Deum magis time, quam homines.

135 Quo audito, exsiliens Christi Præco, salutaribus monitis Christianos aggreditur; prohibet bellum, denunciat casum. Fit veritas in fabulam; induraverunt cor suum, et noluerunt reverti. Igitur committitur et bellatur, totaque in fugam vertitur militia Christiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum d. Tanta vero strage Christianorum imminutus est numerus, ut circa sex milia fuerint inter mortuos et captivos. In quo evidenter innotuit, quod spernenda non erat sapientia Pauperis, cum anima viri iusti enunciet e aliquando vera, quam septem circumspectores, sedentes in excelso ad speculandum.

136 Alio quoque tempore, cum post reversionem ipsius de ultra mare, Celanum f prædicaturus accederet, miles q quidam supplici cum devotione cum instantia magna invitavit ad prandium. Venit itaque ad militis domum, omnisque familia pauperum hospitum exsultavit ingressu. Ante vero quam cibum sumerent, juxta solitum morem Vir mente devotus offerens Deo preces et laudes, oculis stabat elevatis

quarum studium vult cum oratione et simplicitate conjungi:

* Vatic. tamen

a
difficiles quæstiones solvit.

E

Exercitus Christiano apud Damiatum prædicat stragem, si pugnet,

b

c
al. ingressus

F

isque, spreto Sancti monito, cæditur.

* al. Iur

d

e

Invitatus ad prandium, hospiti suo proximam mortem prædicat,

f

g

elevatis

A elevatis in cælum. Oratione completa, benignum hospitem, familiariter advocatum in partem, sic allocutus est : Ecce, frater hospes, tuis victus precibus, ut manducarem, domum tuam intravi : meis nunc cito monitis acquiesce; quoniam non hic, sed alibi manducabis. Confitere nunc peccata tua, veræ pœnitentiæ dolore contritus; nec in te remaneat quicquam, quod veridica confessione non pandas. Reddet tibi Dominus hodie vicem; quoniam tanta devotione suos pauperes suscepisti.

qui ad eam se comparant subito pie moritur.

137 Acquivit continuo vir ille sermonibus Sancti, socioque ipsius universa peccata in confessione detegens, disposuit domum suam, et ad mortem suscipiendam se, quantum valuit, præparavit. Intraverunt tandem ad mensam, et incipientibus aliis manducare, hospes subito spiritum exhalavit, iuxta verbum Homini Dei repentina morte sublatus. Sicque factum est, hospitalitatis gratia promerente, ut iuxta verbum Veritatis prophetam recipiens, mercedem prophetæ acciperet *h*, dum per sancti Viri prænunciationem * prophetam miles ille devotus sibi contra mortis subitaneum providit, quatenus armis pœnitentiæ præmunitus perpetuam damnationem evaderet, et in æterna tabernacula introiret.

h
Vatic. prænuntiationem

Luxurioso peiora minatus, si ad vomitum rediret, sanitatem confert, *i*

Ms. add. et

B

at ille non stans promissus, sub eorum ruenae domo exspirat.

138 Tempore, quo Vir sanctus Reate jacebat infirmus, præbendarius *i* quidam, nomine Gedeon, lubricus et mundanus, infirmitate gravi correptus * lectulo decubans, cum ad eum fuisset delatus, lacrymose rogabat cum simul assistantibus, ut ab ipso crucis signaculo signaretur. Ad quem ille : Cum vixeris olim secundum desideria carnis, non veritus judicia Dei, quomodo te cruce signabo? Verum propter devotas intercedentium preces signo te crucis signabo in nomine Domini. Tu tamen scito, te graviora passurum, si ad vomitum redieris liberatus; propter peccatum enim ingratiitudinis semper peiora prioribus inferuntur. Signo itaque crucis super eum facto, statim, qui contractus jacuerat, surrexit sanus, et in laudem Dei prorumpens : Ego, inquit, sum liberatus. Insonuerunt autem ossa renum ejus, audientibus cunctis, veluti cum manu ligna sicca franguntur.

139 Paucis autem interlapis temporibus, Dei oblitus, corpus impudiciæ reddidit : cumque sero quodam cœnasset in domo cujusdam canonici, nocteque illa dormiret ibidem, subito super omnes corruit tectum domus. Ceteris autem evadentibus mortem, solus ille miser interceptus atque interemptus est. Justo igitur Dei judicio facta sunt novissima hominis illius peiora prioribus propter ingratiitudinis vitium, Deique contentum, cum de accepta venia gratum esse oporteat, et duplo displiceat flagitium iteratum.

Nobilis matrona prædicit subitam viri sui emendationem ;

140 Alio quoque tempore mulier quædam nobilis, Deo devota, venit ad Sanctum, ut suum ei explicaret dolorem, ac remedium postularet. Habebat quidem virum valde crudelem, quem adversarium patiebatur in servitio Christi, et ideo petebat a Sancto, quatenus oraret pro illo, ut sua Deus cor ipsius dignaretur emollire clementia. Ipse vero hoc audiens, ait illi : Vade cum pace, indubitanter expectans de viro tuo consolationem tibi de proximo adfuturam. Et adjecit : Dices ei ex parte Dei et mea, quod nunc est tempus clementiæ, postmodum æquitatis. Benedictione accepta, revertitur mulier, invenit virum, denuntiat verbum. Cecidit super eum Spiritus Sanctus, et novum factum de veteri sic facit cum mansuetudine respondere : Domina, serviamus Domino, et salvemus animas nostras. Suadente igitur sancta uxore, pluribus annis calibem vitam agentes, eodem die ambo ad Dominum migraverunt. Miranda certe in Viro Dei spiritus prophetici virtus, qua et membris jam arentibus restituebatur vigorem, et duris imprimebat cordibus pietatem.

alteri viro quædam alia, alteri secretum scrupu-

141 Quanquam non minus ejusdem spiritus sit stupenda limpitas, qua sic futurorum præcognoscebat eventum, ut etiam conscientiarum scrutaretur arcanum *h*, quasi alter Eliseus duplicem

Eliæ spiritum assequutus. Nam cum Senis viro cuidam sibi familiari quædam superventura finaliter prædixisset, et vir ille peritus (de quo supra mentio facta est *l*, quod de Scripturis cum eo conferebat aliquando) his auditis, ab eodem sancto Patre dubitando perquiret, an hæc ipse dixisset, quæ illius viri relatione cognoverat, non solum, se illa dixisse, asseruit, verum etiam quærenti alienum eventum, proprium exitum prophetando prædixit. Quod ut certius cordi ejus imprimeret, quendam secretum conscientiæ illius scrupulum, quem nulli viventi vir præfatus expresserat, et mirabiliter revelando explicuit, et salubriter consulendo rese-

AUCTORE S. BONAVENTURA. *lum explicat et vite exitum prænuntiat.*

h

l

Ms. reseavit *ibid. deest* vir

Cuidam fratris illius vanam cogitationem insinuat;

m

n

Vatic. Hoc

142 Eo *m* quoque tempore, quo revertebatur de ultra mare, socium habens fratrem Leonardum de Assisio, contigit, eum fatigatum et lassum parumper asellum conscendere. Subsequens autem socius, et ipse non modicum fessus, cepit dicere intra se, humanum aliquid passus : Non de pari ludebant parentes ejus et mei *n*; en ipse equitat, et ego pedester asinum ejus duco. Hæc * illo cogitante, protinus descendit de asino Vir sanctus, et ait : Non, frater, convenit, ut ego equitem, tu venias pedes; quia nobilior et potentior in sæculo tu me fuisti. Obstupuit illico frater, et rubore suffusus, deprehensum se recognoscens, procidit ad pedes ipsius, et lacrymis irrigatus nudum exposuit cogitatum, veniamque poposcit.

E

alterum secreta cogitatione ananiam pie solatur : *o*
Vatic. hujusmodi

143 Frater quidam *o*, Deo devotus et Famulo Christi, frequenti cogitatione versabat in pectore, superna fore gratia dignum, quem Vir sanctus familiari complecteretur affectu; quem vero tantam extraneum reputaret, extra numerum electorum reputandum a Deo. Cum igitur cogitationis hujus * crebrius vexatus impulsu, Viri Dei familiaritatem vehementer optaret; nec tamen cordis sui secretum revelaret alicui, advocans eum ad se, dulciter Pater pius sic alloquutus est : Nulla te turbet cogitatio, fili; quoniam te carissimum habens inter præcipue mihi caros, libenter tibi munus familiaritatis et dilectionis impendo. Miratus exinde frater, factusque devotior ex devoto, non solum in amore * crevit Homini sancti, verum etiam per Spiritus Sancti gratiæ munus donis est majoribus cumulatus.

Vatic. et Sur. in anorem

144 Cum autem * in monte maneret Alvernæ, cella reclusus, unus et sociis magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini aliquod scriptum, manu ipsius breviter annotatum; gravem enim, qua * vexabatur, tentationem, non carnis, sed spiritus, ex hoc credebat evadere, vel certe levius ferre. Tali desiderio languens anxiabatur interius; quia verecundia victus reverendo Patri rem pandere non audebat. Sed cui homo non dixit, spiritus revelavit. Portari namque sibi jussit a fratre prædicto atramentum et chartam, laudesque Domini juxta fratris desiderium propria manu scripsit, et ultimo benedictionem ipsius, dicens : Accipe tibi chartulam istam, et usque ad diem mortis tue custodias diligenter. Accepit frater donum illud optatum; et statim omnis illa tentatio effugatur. Servatur littera *p*, et cum in posterum miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit.

alii, ut diu optaverat, oculum tentationem scripto suo tollit. *Wadd. etiam* Ms. cum qua

F

145 Frater *q* quidam erat, quantum a foris videbatur, sanctitate præclarus, conversatione insignis; tamen admodum singularis. Omni tempore orationi vacans, tanta districtione silentium observabat, quod consueverat non verbis, sed nutibus confiteri. Accidit autem, sanctum Patrem venire ad locum, videre fratrem, et de ipso cum aliis fratribus habere sermonem. Commendantibus autem omnibus et magnificentibus illum, respondit Vir Dei : Sinite, fratres, ne mihi in eo diabolica figmenta laudetis. In veritate sciatis, quod diabolica tentatio est, et deceptio fraudulenta. Dure acceperunt hoc fratres, tanquam impossibile judicantes, quod tot perfectionis indicis fraudis se commenta facerent.

aliorumque lapsus ac emendationem prævidet ac prædicit.

q

AUCTORE
S. BONAVENTURA.

al. fuscarent

Absens inobedientiam cuiusdam videt, et per nuncium salubriter corrigit.

Duobus, eorum desiderio divinitus cognito, bene precatur;

alterius per-versi lapsum vaticinatur.

Absentibus apparet.

Wadd. rationes
al. deest enim

fucarent *. Verum non post multos dies eo Religionem egresso, evidenter apparuit, quanta luculentia interioris contuitus Vir Dei cordis ejus secreta perspexit. Multorum quoque per hunc modum, qui stare videbantur, ruinam, sed et plurium perversorum conversionem ad Christum immobili veritate prænunciando, appropinquasse videbatur ad æternæ lucis speculum contemplandum, cujus fulgore mirabili absentia corporaliter, tanquam si essent præsentia, mentis ejus cernebat obtutus.

166 Quodam namque tempore vicarius suus tenebat capitulum; ipse vero, in cella orans, sequester erat et medius inter fratres et Deum. Cum igitur unus ex ipsis, defensionis quodam contextu pallio, non se subderet disciplinæ; videns hoc Vir sanctus in spiritu, vocavit quandam de fratribus, et dixit ad eum: Vidi, frater, diabolum super illius fratris inobedientis dorsum, collum ejus tenentem strictum, qui tali sessore subactus, obedientiæ freno spreto, instinctus ejus sequebatur habenas. Et cum rogarem Deum pro fratre, subito demon confusus abscessit. Vade igitur, et dic fratri, ut obedientiæ sanctæ jugo collum sine mora submittat. Monitus per internuncium frater, statimque conversus ad Deum, ad pedes vicarii humiliter se projecit.

167 Alio quoque tempore contigit, duos fratres ad eremitorium Græci de remotis venire, ut Virum Dei cernerent, et benedictionem multo desideratam jam tempore reportarent. Venientes autem, et non inventientes, quia de publico jam ad cellam redierat, desolati abibant. Et ecce recedentibus illis, cum de ipsorum adventu vel recessu nihil secundum humanum sensum percipere potuisset, præter solitum morem egressus e cella, clamavit post eos, et ipsos, juxta quod optaverant, signo crucis facto, in Christi nomine benedixit.

168 Duo fratres venerunt aliquando de terra Laboris r, quorum antiquior nonnulla intulit scandala juniore. Cum autem pervenissent ad Patrem, quaesivit ille a juniore, qualiter erga ipsum se frater socius habuisset in via: quo respondente: Utique satis bene; subjunxit: Cave, frater, ne sub humilitatis specie mentiaris; scio enim, scio, sed expecta modicum, et videbis. Miratus est per plurimum frater, quomodo tam absentia per spiritum cognovisset. Igitur non post multos dies, contempta Religione, foras egreditur, qui scandalum fecerat fratri, et a Patre non petierat veniam, nec correctionis debitam receperat disciplinam, simulque duo in una illius claruere ruina; æquitas scilicet divinæ justitiæ, et perspicacitas spiritus prophetiæ.

169 Qualiter autem absentibus se præsentem exhibuit, divina faciente virtute, evidenter ex superioribus innotescit, si revocetur ad mentem, qualiter absens in curru igneo fratribus transfiguratus apparuit; et quomodo se Arelatensi capitulo in crucis effigie præsentavit s. Quod factum esse divina dispositione credendum est, ut ex præsentia corporalis apparitione mirabili patenter claresceret, quam præsens et pervius spiritus ejus luci sapientiæ foret æternæ, quæ omnibus mobilibus, mobilior est, et ubique attingens propter sui munditiam, per nationes* in animas sanctas se transfert, et Dei amicos et prophetas constituit t. Simplicibus enim* et parvulis sua solet pandere mysteria Doctor excelsus, sicut prius apparuit in David, prophetarum eximio, et post in Apostolorum principe Petro, et tandem in pauperculo Christi Francisco. Hi enim, eum essent litterarum imperitia simplices, facti sunt Sancti Spiritus eruditione illustres; is quidem pastor, ut gregem pasceret synagogæ de Ægypto eductum; iste piscator, ut sagenam repleret Ecclesiæ multiformitate credentium; hic autem negotiator, ut margaritam emeret Evangelicæ vitæ, venditis et dispersis omnibus propter Christum.

ANNOTATA.

a Totum hunc numerum omisit Waddingus.

b Lege supra caput 9, num. 155, et Annotata ibidem.

c Fratri Illuminato, ut videre est supra loco mox citato.

d Adi Commentarium prævium num. 548 et duobus sequentibus.

e Waddingus habet: Plus annuntiet; sed in Vulgata Ecclesiastici cap. 57, v. 18, unde hæc sumpta sunt, legitur: Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores, sedentes in excelso ad speculandum.

f Oppidum est prope lacum Fucinum, in Marsis, seu in Aprutio Ulteriori, in regno Neapolitano, a quo oppido Thomam, primum S. Francisci biographum, De Celano, Celanum aut Celanensem dictum puto. Waddingus rursus prætermisit omnia, quæ toto hoc numero et quatuor sequentibus referuntur.

g Id est, vir nobilis, ut alibi annotavi.

h Matthæi cap. 10, v. 41.

i Præbenda est beneficium ecclesiasticum. Hinc præbendarius, qui hujusmodi beneficium obtinet.

k Waddingus, omisis, quæ supra diximus, ita hic progreditur: Miranda certe in Viro Dei spiritus prophetici virtus, qua non solum futurorum præcognoscebat eventum, sed etiam conscientiarum scrutaretur arcanum.

l Nempè num. 155.

m Hæc et quæ sequuntur usque ad initium numeri 164 prætermisit Waddingus.

n Proverbium est, quo frater Leonardus significabat, suos sanctique Francisci parentes non fuisse parisi fortunæ, sed suos scilicet opulentioris nobilitatisque, ut mox sequitur.

o Hunc dictum fuisse Richerium, docet Celanensis in Vita prima num. 49, ubi et numero sequenti idem factum refert.

p Sedulius in Commentario ad hanc Vitam ex Bartholomæo Pisano asserit, fratrem illum fuisse Leonem, scriptumque signo Thau signatum, continuisse hanc benedictionem: Benedicat tibi Dominus, et custodiat te; ostendat Dominus faciem suam tibi, et miseretur tui; convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem. Dominus benedicat fratrem Leonem. Waddingus in Annalibus ad annum 1224, num. 7 idem scriptum eodem fere, quo Sedulius, modo recitat, subditque: Post mortem ejus (Leonis) diligenter in hunc usque diem inter reliquias adservatum in sacrario S. Francisci Assisii, miraculose multis reddidit sanitatem.

q Sequentia usque ad initium numeri 167 non sunt in editione Waddingi.

r Terra Laboris, Italis la Terra di Lovaro, regni Neapolitani provincia est in ora maris Tyrrheni. Hæc et sequentia usque ad finem hujus numeri omissa sunt in editione Waddingi.

s Utrumque leges supra cap. 4.

t Lege librum Sapientiæ cap. 7, v. 24 et 27.

CAPUT XII.

De efficacia prædicandi et gratia sanitatum.

Fidelis re vera famulus et minister Christi Franciscus, ut cuncta fideliter et perfecte perageret, illis potissime virtutum exercitiis intendebat, quæ, sacro dictante Spiritu, Deo suo magis placere, cognoverat. Qua de re contigit, illum in magnam dubitationis cuiusdam agoniam incidere, quam multis diebus, ab oratione rediens, terminandam fratribus sibi familiaribus proponebat. Quid, inquit, fratres, consultis, quid laudatis? An, quod orationi vacem, an, quod prædicando discurram; siquidem ego parvulus, simplex et imperitus sermone, majorem orandi accepi gratiam, quam loquendi.

Sanctus dubitans, utrum Deo magis placeat orare,

Videtur

A Videtur etiam in oratione lucrum et cumulatam gratiarum; in prædicatione distributio quædam donorum cælestium acceptorum. In oratione etiam purificatio interiorum affectuum, et unio ad unum verum et summum Bonum, cum vigoratione virtutis; in prædicatione spiritualium pulverizatio pedum, distractio circa multa, et relaxatio disciplinæ.

an prædicare,
fratres suos
diu consulti,

171 Tandem in oratione Deum alloquimur, et audimus, et quasi angelicam vitam agentes, inter angelos conversamur; in prædicatione multa oportet condescensione uti ad homines et humane inter eos vivendo, humana cogitare, videre, dicere et audire. Sed unum est in contrarium, quod videtur præponderare his omnibus ante Deum, quod videlicet Unigenitus Dei Filius, qui est sapientia summa, propter animarum salutem de sinu Patris descendit, ut suo mundum informans exemplo verbum salutis hominibus loqueretur, quos sacri sanguinis et pretio redimeret et emundaret lavacro, et poculo sustentaret, nihil sibi omnino reservans, quod non in salutem nostram liberaliter erogaret. Et quia debemus omnia facere secundum exemplar eorum, quæ videmus in ipso, tanquam in monte sublimi, videtur magis Deo placitum, quod, intermissa quiete, foras egrediar ad laborem a. Cumque

a

b

B per multos dies verba hujusmodi ruminaret cum fratribus b, certitudinaliter nequibat percipere, quid horum sibi foret, ut Christo vere acceptus, eligendum.

divinamque
voluntatem
inquiri jubet
per fratrem
Sylvestrum

ap. Wad.
deest Deo

172 Cum enim miranda nosset per spiritum prophetiæ, hanc per seipsum quæstionem dissolvere non valebat ad liquidum; Deo melius providente, ut prædicationis meritum per supernum manifestaretur oraculum, et Servi Christi humilitas servaretur. Non erubescerat a minoribus parva quærere verus Minor, qui magna dicerat a Magistro supremo; studio namque præcipuo solutus erat exquirere, quali via, qualique modo Deo * posset secundum ipsius beneplacitum perfectius deservire. Hæc summa ejus philosophia, hoc summum ejus desiderium existit, quoad vixit, ut quæreret a sapientibus et simplicibus, perfectis et imperfectis, parvulis et grandævis, qualiter ad perfectionis culmen virtuosus pervenire valeret. Assumens itaque duos ex fratribus, misit ad fratrem Sylvestrum, qui crucem egredientem viderat de ore ipsius e, et tunc in montem * supra Assisium jugiter orationi vacabat, ut divinum super dubitatione hujusmodi responsum perquireret, quod sibi ex parte Domini demandaret.

c

al. in monte

et S. Claram;
qua cognita,
ad prædican-
dum prosilit.

173 Hoc ipsum demandavit sacre virgini Claræ, ut per aliquam puriorem et simpliciore de virginibus sub ipsius disciplina degentibus, et ipsa cum sororibus aliis orans, super hoc exquireret Domini voluntatem. Concordaverunt autem mirabiliter in idipsum, superno eis revelante Spiritu, venerabilis sacerdos, et virgo Deo dicata, beneplaciti scilicet esse divini, quod Christi Præco ad prædicandum exiret. Revertentibus * itaque fratribus, et Dei, juxta quod acceperant, indicantibus voluntatem, exurgens continuo succinxit se, nulla * prorsus contracta mora, iter agressus est. Ibat autem cum tanto fervore, ut divinum exsequeretur imperium, tamque celeriter percurreret, ac si facta manu Dei super eum, novam induisset e caelo virtutem.

C

Wadd. reve-
lantibus
al. et nulla
vel nullaque

Aves auseul-
tantes habet:
d

174 Cum igitur appropinquaret Bevanio d, ad quendam locum devenit, in quo diversi generis avium maxima multitudo convenerat; quas cum Sanctus Dei vidisset, alacriter cucurrit ad locum, et eas velut rationis participes salutavit. Omnibus vero expectantibus et convertentibus se ad eum, ita ut, quæ in arbustis erant, inclinantibus capitibus, cum appropinquaret ad eas, insolito modo in ipsum intenderent, usque ad eas accessit, et omnes, ut verbum Dei audirent, solite admonuit, dicens: Fratres mei volucres, multum debetis laudare Creatorem vestrum, qui plumis vos induit, et pennas tribuit ad volandum, puritatem concessit aeris, et

sine vestra sollicitudine vos gubernat. Cum autem eis hæc et his similia loqueretur, aviculæ modo mirabili gestientes, cœperunt extendere colla, protendere alas, aperire rostra, et in illum attente respicere. Ipse vero cum spiritus fervore mirando per medium ipsarum transiens, tunica contingebat easdem; nec tamen de loco aliqua mota est, donec signo crucis facto, et licentia data, cum benedictione Viri Dei omnes simul avolarunt *. Hæc omnia contuebantur socii, expectantes in via. Ad quos reversus Vir simplex et purus, pro eo, quod hactenus avibus non prædicaverat, cœpit se de negligentia inculpare.

ACCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

* Vatic. male
advolarunt

175 Exinde prædicando per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam, nomine Alviannum e, ubi congregato populo, et indicto silentio, propter hirundines nidificantes in eodem loco, magnisque garribus perstreptentes, audiri vix poterat. Quas Vir Dei, omnibus audientibus, allocutus est, dicens: Sorores meæ hirundines, jam tempus est, ut loquar et ego; quia vos usque modo satis dixistis; audite verbum Dei, tenentes silentium, donec sermo Dei compleatur. At illæ, tanquam intellectus capaces, subito tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donec fuit omnis prædicatione consummata. Omnes igitur, qui viderunt, stupore repleti glorificaverunt Deum. Istius miraculi fama circumquaque diffusa multos ad Sancti reverentiam et fidei devotionem accendit.

hirundinibus
silentium im-
perat.

e

176 In civitate namque Parisiensi scholaris quidam indolis bonæ, cum sociis aliis studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate e jusdam infestaretur hirundinis, dicere cœpit ad socios: Hæc hirundo una de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantem aliquando, donec silentium eis imponeret, molestabat. Et conversus ad hirundinem fiducialiter ait: In nomine servi Dei Francisci præcipio tibi, ut ad me veniens continuo conticescas. At illa, Francisci audito nomine, quasi Viri Dei disciplinæ edocta, et statim conticuit, et ipsius manibus, tanquam tutelæ custodiæ, se commisit. Stupefactus scholaris statim eam libertati restituit, et ejus garrutum amplius non audivit.

quod et quidam
alter fecit hi-
rundini in
ejusdem nomi-
ne.

177 Alio quoque tempore cum Famulus Dei Cajetanus f prædicaret in littore maris, turbis præ devotione ruentibus * ut eum contingerent, horrens Christi Servus tantum populorum applausum, in unam hærentem littori naviculam prosilivit solus. Illa vero tanquam si rationis particeps motore moveretur intrinseco; sine aliquo remige, cernentibus et mirantibus cunctis, se longius a terra protraxit. Cum autem aliquanto spatio in maris altitudinem secessisset, stetit inter fluctus immobilis, quamdiu Vir sanctus turbis expectantibus in littore prædicavit. Cumque audito sermone et viso miraculo, ac benedictione accepta, multitudo recederet *, ne ipsum amplius molestaret, navicula proprio ductu ad terram reversa est. Quis igitur tam * obstinata mentis esset et impia, ut prædicationem Francisci contemneret, ejus miranda fiebat virtute, ut non solum carentia ratione disciplinam suscipere; verum etiam inanimata corpora, tanquam animata, prædicanti servirent?

Miro navicu-
la obsequio
ulitur.

* Ms. et Wadd.
irruentibus

f

* Ms. cederet

* in Vatic. et
Wadd. deest
tam

178 Aderat equidem servo suo Francisco, ad quæcunque pergeret, is, qui eum unxerat et miserat, Spiritus Domini, et ipse Dei virtus et sapientia Christus, ut sanæ doctrinæ verbis afflueret, et magnæ potentiæ miraculis coruscaret. Erat enim verbum ejus velut ignis ardens, penetrans intima cordis, omniumque mentes admiratione replebat; cum non humanæ inventionis ornatum prætenderet, sed divinæ revelationis afflatum redoleret. Nam cum semel prædicaturus coram Papa et Cardinalibus, ad suggestionem domini Ostiensis sermonem quendam studiose * compositum commendasset memoriæ, stetissetque in medio, ut ædificationis verba proponeret, sic oblivioni tradidit omnia, ut effari aliquid omnino nesciret. Verum cum hoc veridica humilitate narrasset, conferens se ad Spiritus sancti gratiam invocandam,

Præparati
sermonis obli-
tus coram
Papa eximie
prædicat:

* Ms. studiose
copiose

tam

ACTORE
S. BONAVENTURA.

g
potens opere
et sermone
magnos fructus refert.
* Wadd. fidelissime

h

* al. non est

i

Puerum contractum, paralyticum, ac tertium fœde turgidum sanavit.

k l

m

* Vatic. et Wadd. perfecte

duobus aliis contractis membrarum usum:
n
* Ms. applicatum

o
* Wadd. perfecte

p q

duobus cæcis utriusque oculi, lusco alterius usum, restituit.
* Ms. male: Nardii

r

s t

Sui hospitii uxorem energumenam, alteramque alibi dæmone liberat.

u

x

y

tam efficacibus subito cepit verbis alluere, tamque potenti virtute illorum mentes virorum sublimium ad compunctionem inflectere, ut aperte claret, quod non ipse, sed Spiritus Domini loquebatur g.

179 Et quoniam primo sibi suaserat opere, quod aliis suadebat sermone, reprehensorem non timens, veritatem fidentissime * prædicabat. Nesciebat aliquorum culpas palpare, sed pungere; nec vitam fovere peccantium, sed aspera increpatione ferire. Eadem mentis constantia magnis loquebatur et parvis; eademque spiritus jocunditate paucis loquebatur et multis. Omnis ætas, omnisque sexus properabat Virum novum, mundo cælitus datum, et cernere et audire. Ipse vero per diversas regiones progrediens, euangelizabat ardentem, « Domino cooperante, et sermonem con- » firmante, sequentibus signis h ». In virtute namque nominis ejus veritatis præco Franciscus eiciebat dæmonia, sanabat infirmos; et, quod majus est, sui sermonis efficacia et * obstinatorum mentes ad pœnitentiam mollebat, simulque sanitatem corporibus reddebat et cordibus i; sicut aliqua comprobant operum ejus, exempli gratia inferius adnotanda.

180 In civitate Tuscanella k a milite l quodam hospicio devote susceptus, filium ejus unicum, a nativitate contractum, ad multam ipsius instantiam manu allevans, sic subito incolumem reddidit, ut, videntibus cunctis, protinus consolidarentur omnia corporis membra; et puer sanus et fortis effectus, confestim exsurgeret ambulans, et exsiliens et laudans Deum. In civitate Narniensi m, cum paralyticum quemdam, membrorum omnium destitutum officio, signo crucis a capite usque ad pedes ad instantiam signasset episcopi, perfectæ * restituit sanitati. In episcopatu Reatino puer quidam sic turgidus a quatuor annis, ut nullo modo propria crura cernere posset, a matre cum lacrymis præsentatus eidem, statim, ut Vir sanctus tetigit eum manibus sacris, incolumis est effectus.

181 Apud civitatem Ortensem n puer unus ita conglomeratus, ut caput pedibus portaret applicitum * et haberet ossa nonnulla contracta, signo crucis ad parentum lacrymabiles preces ab eodem suscepto, subito extensus extitit, et illico liberatus. Mulier quædam civitatis Eugubii, ambas contractas et aridas habens manus, adeo ut nihil per illas operari valeret, signo crucis ab eodem in nomine Domini sibi facto o, tam perfectam * obtinuit sospitatem, quod statim rediens domum, cibos p in ministerium ejus et pauperum, quasi altera socrus Simonis q, propriis manibus præpararet.

182 Puellæ cuidam in castro Mevanii r, oculorum privatæ luminibus, cum in Trinitatis nomine, sputo suo ter ipsius oculos linivisset, lumen concupitum restituit. Mulier quædam civitatis Narnii *, oculorum cæcitate percussa, signum crucis ab eodem suscipiens, lucem recuperavit optatam s. Bononiæ t puer quidam unum oculorum macula adeo habens obtectum, ut nihil prorsus videre posset, nec aliquo juvari remedio; post signum crucis, a capite usque ad pedes per servum Domini sibi factum, visum recuperavit tam limpidum, ut postmodum fratrum Minorum Ordinem ingressus, se longe clarius videre, assereret, de oculo prius infirmo, quam de oculo semper sano.

183 In castro sancti Geminiani u Servus Dei a quodam devoto viro susceptus hospicio, cujus uxor a dæmone vexabatur, post orationem factam in virtute obedientiæ imperavit dæmoni, ut exiret; eumque potestate divina tam subito effugavit, ut vere claresceret, quod obedientiæ sanctæ virtuti pervicacia dæmonum non obsistat x. In civitate de Castello y quidam furibundus et nequam spiritus quandam obsidens mulierem, a Viro sancto obedientiæ accepto mandato, indignabundus discessit; mente simul et corpore liberam, obsessam prius feminam, derelinquens.

184 Frater quidam infirmitate tam horribili gravabatur, ut magis esse vexatio dæmonis, quam

naturalis infirmitas, a pluribus firmaretur. Nam totus sæpe allidebatur et volutabatur spumans; membris corporis nunc contractis, nunc extensis, nunc plicatis, nunc tortis, nunc rigidis effectis et duris. Quandoque totus extensus et rigidus, pedibus æquatis capiti, levabatur in altum, horribiliter illico relapsurus. Hunc sic miserabiliter et irremediabiliter ægotantem plenus misericordia Christi Servus commiserans, vellecellam sibi panis, de quo edebat, transmisit. Tantam vero gustatus panis contulit ægro virtutem, ut deinceps hujus infirmitatis molestiam non sentiret z.

185 In comitatu Aretii cum diebus pluribus mulier quædam laborasset in partu, essetque jam proxima morti, nullum omnino desperanti de vita supererat remedium, nisi Dei. Cum autem ego vectus propter corporis infirmitatem Christi Famulus per partes illas transitum habuisset, contigit reduci animal per villam, in qua mulier torquebatur. Homines vero loci, visus equo, cui Vir sanctus insederat, extraxerunt frænum, ut superponerent mulieri; ad cujus contactum mirificum, omni remoto periculo, mulier illico peperit cum salute aa.

186 Vir quidam de Castro Plebis, religiosus ac timens Deum, chordam apud se, qua cinctus fuerat sanctus Pater, habebat. Cumque multitudo virorum ac mulierum in castro illo variis infirmitatibus laboraret, ibat per infirmitatis domos, et intincta chorda in aqua, dabat bibere patientibus; si que per hunc modum plurimi sanabantur bb. Sed et de panibus a Viro Dei contactis gustantes ægroti, divina operante virtute, consequebantur celeriter remedia sanitatum cc.

187 Cum his et aliis multis miraculorum prodigiis Præco Christi prædicans coruscaret, attendebatur his, quæ dicebantur ab eo, acsi angelus Domini loqueretur. Excellens namque in ipso prærogativa virtutum, prophetiæ spiritus, efficacia miraculorum, oraculum de prædicando coelitus datum, obedientia creaturarum ratione carentium, vehemens immutatio cordium ad verborum ipsius auditum, eruditio ejus a Spiritu sancto præter humanam doctrinam, prædicandi auctoritas a summo Pontifice non sine revelatione concessa; insuper et Regula, in qua forma prædicandi exprimitur, ab eodem Christi vicario confirmata, summi quoque Regis signacula per modum sigilli corpori ejus impressa, tanquam testimonia decem toti sæculo indubitanter affirmant, Christi præconem Franciscum et venerandum officio, et doctrina authenticum, et admirabilem sanctitate, ac per hoc, tanquam vere Dei nuntium, Christi Evangelium prædicasse.

ANNOTATA.

a Waddingus præcedentia post verba, placere cognoverat, sic contraxit: Qua de re contigit, illum, an potius prædicationi, quam orationi, debuisse incumbere, satis anxie dubitasse.

b Waddingus: Cumque per multos dies circa dubium hoc fratres consuleret.

c Consule hujus Vitæ caput 5, num. 50.

d Bevanium, alias Mevania, Italis Bevagna, oppidum Umbriæ est dittonis Pontificiæ, ut supra dixi ad Vitæ primæ lib. 1, cap. 7, lit. t.

e Vide Annotata ad Vitæ primæ locum mox laudatum lit. z.

f Cajeta, indigenis Gaeta, episcopalis civitas regni Neapolitani est in Terra Laboris et in ora maris Tyrrheni, probe munita, amploque portu instructa.

g Vide, quæ de hoc sermone, quem S. Franciscus anno 1225 coram Honorio III Pontifice et sacro Cardinalium collegio habuit, annotavimus in Commentario prævio num. 302 et aliquot sequentibus.

h Marci cap. ultimo v. ultimo.

i Waddingus hic subdit: Nullumque erat, quod non perpetrabat miraculum: unum autem vel alterum,

D
Religiosum a dæmone horribiliter vexatum, misso frusto panis sui, reddit incolumem.

z

In portu periclitans, tacto freno equi, cui Sanctus insederat, prospere parit:

aa

chorda, qua cinctus fuerat, panisque ab eo tactus multis salutares.

E

bb

cc

Conclusio auctoris de Sancti prædicatione.

F

A alterum, dimissis innumeris, subjiciemus. Deinde pauca tantum miracula refert, de quibus lectorem suis in locis monebo.

k Tuscania, Italis Toscanella, dittonis Pontificiae civitas est in provincia Patrimonii, de qua supra jam memini.

l Id est, viro nobili.

m De hac quoque civitate superius facta fuit mentio. Miraculum hoc etiam legitur apud Waddingum.

n Alias Hortensem, sive Hortanam, cujus jam crebro memini.

o Eadem habet Celanensis in Vita prima num. 67; sed ibi dicitur mulier illa, tactis a Sancto manibus suis, sanata fuisse. Forsan Sanctus et tactum et signum crucis adhibuit.

p Casseam, seu caseam, id est, placentam ex caseo fuisse, scribit Celanensis mox laudatus. Hoc et sequens miraculum etiam relitit Waddingus.

q Lege Matthaei cap. 8.

r Vaticana et Suriana editiones: Bevanii. Vide mox Annotata hic ad lit. d.

s In Ms. nostro codice hic legitur: Signo Crucis ab eodem lumen recuperavit optatum.

t Bononia, incolis Bologna, clarissima civitas, Romandiolae primaria, notissima est.

u Editio Vaticana: S. Gemini. Vide Annotata ad Vitae primae librum 1, cap. 8, lit. m.

x Celanensis in Vita num. 69 etiam alia addens adjuncta, ait, mulierem hanc tam subito liberatam fuisse, ut S. Franciscus crederet, eam non fuisse energumenam, sed sibi ab illa illusum esse.

y Verisimiliter indicatur Tiferinum, Italicae Civitatis dictum, quae dittonis Pontificiae episcopalis civitas est in Umbria. Vide etiam Vitae primae num. 70 et Annotata ibidem.

z Lege etiam Vitam primam num. 68 et Annotata ibidem. Sequentia usque ad finem hujus capituli etiam habet editio Waddingi.

aa Ad Vitam primam num. 65, ubi hoc factum paulo latius refertur.

bb Haec quoque habet Celanensis in Vita num. 64, ubi vir iste religiosus, Castris plebis incola, Gualfredus vocatur, diciturque aquam, intincta corda, vel ex pilis ipsis (Sancti) aliquod (eidem aquae) commiscens, infirmis potandum dedisse.

cc Offerebant ei populi (inquit Celanensis in Vita num. 65) panes ad benedicendum, quos longo reservantes tempore, ad eorum gustum a diversis aegritudinibus sanabantur.

CAPUT XIII.

De stigmatibus sacris.

Sanctus tempus inter contemplationem proximique curam dividens,

a

dum in monte Alvernae quadragesimam S. Michaelis servat,

c

Mos erat angelico viro Francisco nunquam otiosi a bono: quin potius instar supernorum spirituum in scala Jacob, aut ascendebat in Deum, aut descendebat ad proximum a. Nam tempus sibi concessum ad meritum dividere sic prudenter didicerat, ut aliud proximorum lucris laboriosis impenderet, aliud contemplationis tranquillis excessibus dedicaret. Unde cum secundum exigentiam locorum et temporum alienae condendisset procurandae salutis, inquietationibus derelictis turbarum, solitudinis secreta petebat, locumque quietis, quo liberius Deo vacans extenderet, si quid pulveris sibi ex conversatione hominum adhaesisset. Biennio itaque antequam spiritum redderet caelo b, divina providentia duce, post labores multimos perductus est in locum excelsum seorsum, qui dicitur Mons Alvernae.

189 Cum igitur juxta solitum morem Quadragesimam ibidem ad honorem sancti archangeli Michaelis e jejunare cepisset, supernae contemplationis dulcedine abundantius solito superflusus, ac caelestium desideriorum ardentiori flamma succensus, supernarum cepit immissionum cumulatius dona sentire. Ferebatur quidem in altum, non

ut curiosus Majestatis perscrutator opprimendus a gloria d; sed tanquam servus fidelis et prudens, investigans beneplacitum Dei, cui se conformare omnimode summo peroptabat ardore. Immissum est igitur menti ejus per divinum oraculum, quod in apertione libri Evangelici revelaretur ei a Christo, quod * Deo in ipso et de ipso maxime foret acceptum.

190 Oratione itaque cum multa devotione praemissa, sacrum Evangeliorum librum de altari sumptum in sanctae Trinitatis nomine aperiri fecit per socium, virum utique Deo * devotum et sanctum e. Sane cum in trina libri apertione semper Domini passio occurreret, intellexit Vir Deo plenus, quod, sicut Christum fuerat imitatus in actibus vitae, sic conformis ei esse deberet in afflictionibus et doloribus passionis, antequam ex hoc mundo transiret. Et licet propter multam austeritatem vitae praeteritae, crucisque Dominicae bauulationem continuam, imbecillis jam esset corpore, nequam est territus; sed ad martyrii sustinentiam vigorosus animatus. Excreverat quidem in eo insuperabile amoris incendium boni Jesu in lampades ignis atque flammaram, ut atque multae caritatem ejus tam validam extinguere non valerent f.

191 Cum igitur Seraphicis desideriorum ardoribus sursum ageretur in Deum, et compassiva dulcedine in eum transformaretur, qui ex charitate nimia voluit crucifigi, quodam mane circa festum Exaltationis sanctae Crucis g, dum oraret in latere montis, vidit Seraph unum, sex alas habentem tam ignitas quam splendorum sublimitate descendere: Cumque volatu celerrimo pervenisset ad aeris locum Viro Dei propinquum, apparuit inter alas effigies hominis crucifixi, in modum crucis manus et pedes extensos habentis, et cruci affixos. Duae alae super caput ipsius elevabantur, duae ad volandum extendebantur, duae vero totum velabant corpus.

192 Hoc videns, vehementer obstupuit, mixtumque mœrore gaudium cor ejus incurrit. Laetabatur quidem in gratioso aspectu, quo a Christo sub specie Seraph cernebat se conspici; sed crucis affixio compassivi doloris gladio * ipsius animam pertransibat. Admirabatur quamplurimum in tam inscrutabilis visionis aspectu, sciens, quod passionis infirmitas cum immortalitate spiritus Seraphici nullatenus conveniret. Intellexit tandem ex hoc, Domino revelante, quod ideo hujusmodi visio sic divina providentia suis fuerat praesentata conspectibus, ut Amicus Christi praenosceret, se non per martyrium carnis g, sed per incendium mentis, totum in Christi crucifixi similitudinem transformandum.

193 Disparens igitur visio mirabilem in corde ipsius reliquit ardorem; sed et in carne non minus mirabilem signorum impressit effigiem. Statim namque in manibus ejus et pedibus apparere ceperunt signa clavorum: quemadmodum paulo ante in effigie illa viri crucifixi conspexerat. Manus enim et pedes in ipso medio clavis confixae * videbantur, clavorum capitibus in interiori parte manuum, et superiori pedum apparentibus, et eorum acuminibus existentibus ex adverso. Erantque clavorum capita in manibus et pedibus rotunda et nigra, ipsa vero acumina oblonga, retorta, et quasi reperiussa, quae de ipsa carne surgentia carnem reliquam excedebant. Dexterum quoque latus, quasi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod saepe sanguinem sacrum effundens, tunicam et femoralia respergebat.

194 Cernens autem Christi Servus, quod stigmata, carni tam luculenter impressa, socios familiares latere non possent, timens nihilominus publicare Domini sacramentum, in magno positus fuit dubitationis agone, utrum videlicet, quod viderat, diceret, vel taceret. Vocavit proinde aliquos ex fratribus, et generalibus verbis loquens, dubium coram eis proposuit, et consilium requisivit. Quiddam vero ex fratribus, gratia Illuminatus et nomine

AUCTORE
S. BONAVENTURA.
d

* al. quid

ex libro Evangeliorum intelligit, sibi adhuc multum pattendum esse.
* Sur. male: a Deo
e

f
Ibidem videt ad se volentem Seraphinum crucifixum,
g

E

intelligitque, se per amorem in Christi similitudinem transformandum.
* Ms. perperam gaudio

h

F
Evanescente visione, ipse quinque sacris stigmatibus insignitus mansit,
* l. confixi

et quod gestum fuerat, cum timore sociis narravit.

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA

mine *i*, intelligens, quod aliqua miranda vidisset, pro eo quod videbatur admodum stupefactus, dixit ad Virum sanctum: Frater, non solum propter te, sed etiam propter alios, scias, tibi ostendi aliquando sacramenta divina. Timendum propterea jure videtur, ne, si, quod pluribus profuturum accepisti, celaveris, pro talento abscondito reprehensibilis judicaris. Ad cuius verbum motus Vir sanctus, licet alias dicere solitus esset: « Secretum meum mihi *k*; tunc tamen cum multo timore seriem retulit visionis præfatæ *l*, addens, quod is, qui sibi apparuerat, aliqua dixerit, quæ nunquam, dum viveret, alicui hominum aperiret. Credendum sane, tam arcana illa fuisse sacri illius Seraph, in cruce mirabiliter apparentis, eloquia, quod forte non liceret hominibus ea loqui *m*.

m
Stigmata, quæ
Sanctus occultare nititur,
miraculis in-
clarascunt.

195 Postquam igitur verus Christi amor in eandem imaginem transformavit Amantem, quadraginta dierum numero, juxta quod decreverat, in solitudine consummato; superveniente quoque solennitate archangeli Michaelis, descendit angelicus vir Franciscus de monte, secum ferens Crucifixi effigiem, non in tabulis lapideis vel ligneis manu figuratam artificis, sed in carneis membris descriptam digito Dei vivi. Et quoniam sacramentum regis abscondere bonum est, ideo secreti regalis Vir conscius, signacula illa sacra pro viribus occultabat. Verum quia Dei est ad gloriam * suam magna revelare, quæ facit, Dominus ipse, qui signacula illa secreta impresserat, miracula quædam aperte per ipsa monstravit, ut illorum occulta et mira vis stigmatum manifesta pateret claritate signorum.

B
* Wadd. ad
magnam glo-
riam

Pestis animalium abigitur aqua, qua Sancti manus pre-desque fuerant loti.

196 In provincia namque Reatina *n* pestis inva- luerat valde gravis, quæ oves et boves omnes sic consumebat crudeliter, quod nullum poterat remedium adhiberi. Vir autem quidam, timens Deum, nocte fuit per visionem commotus, ut ad eremitorium fratrum festinanter accederet, et loturam manuum ac pedum famuli Dei Francisci, qui tunc temporis morabatur ibidem, acceptam super animalia cuncta respergeret. Mane itaque surgens, venit ad locum, loturaque hujusmodi per socios sancti Viri latenter obtenta, oves et boves languentes ex ea respersit. Mirabile dictu! Statim ut aspersio animalia languida et in terra jacentia quantumcumque paululum attingebat, pristino recuperato vigore, surgebant continuo, et tanquam nihil mali sensissent, ad pascua festinabant. Sicque factum est, ut per virtutem mirandam aquæ illius, quæ sacras plagas contigerat, omnis prorsus plaga cessaret, pestilensque morbus a gregibus fugaretur.

C
Apud montem
Alvernæ ces-
sat solita tem-
pestas.

197 Circa præfatum montem Alvernæ, antequam Vir sanctus ibi contraheret moram, nube ex ipso monte surgente, grandinis violenta tempestas, fructus terræ consuetudinarie devastabat; sed post illam apparitionem felicem non sine incolarum admiratione grando cessavit; ut cælestis illius visionis excellentiam, et stigmatum ibidem impressorum virtutem, serenata * præter morem ipsa cæli facies declararet.

* ai. serenati

Hiemali tempore sub rupes pernoctans, pauperem, frigus non ferentem,

198 Contigit quoque, eum tempore hiemali, propter debilitatem corporis, et asperitatem viarum, hominis unius pauperis subvectum asello, sub rupis cujusdam prominentis pernoctare crepidine, ut nivis et noctis supervenientium quoquo modo declinaret incommoda, quibus prepeditus ad hospitii locum non valuerat pervenire. Cum autem Vir sanctus, hominem illum, querulosus submurmurantem gemitibus, hinc inde seipsum jactare sensisset, tanquam qui tenui operimento contactus quiescere præ frigoris acerbitate nequibat, divini amoris fervore succensus manu illum protensa palpavit.

solo manus
attactu cale-
facit.
* In Vatic.
deest ad

199 Mirabile certe! Repente ad * illius sacræ manus contactum, quæ Seraphici calculi gerebat incendium, omni fugato frigore, tantus in virum intus et extra calor advenit, ac si quædam in eum vis flamma ex fornacis spiraculo processisset.

Nam illico et mente et corpore confortatus, suavius D inter saxa et nives usque mane dormivit, quam unquam in proprio lecto pausaverat, sicut ipse postmodum asserbat. Certis itaque constat indicis, sacra illa signacula illius impressa fuisse virtute, qui operatione Seraphica purgat, illuminat et inflamat: cum ipsa, forinsecus expurgando a peste, salutem, serenitatem, et calorem corporibus, efficacia mira conferrent; sicut et post mortem evidentioribus est demonstratum prodigiis, suo loco posterius adnotandis *o*.

200 Ipse vero licet thesaurum inventum in agro multa diligentia studeret abscondere, latere tamen non potuit, quin aliqui stigmata manuum viderent et pedum; quanquam manus quasi semper portaret contactas, et pedibus extunc incederet calceatis *. Viderunt enim, dum viveret, fratres plurimi, qui licet essent propter sanctitatem præcipuum viri per omnia fide digni, tamen ad omne dubium amovendum, sic esse *, ac se vidisse, tactis sacrosanctis, juramento firmarunt *p*. Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum Viro sancto habebant, aliqui Cardinales; laudes sacrorum stigmatum prosis et hymnis et antiphonis, quas ad ipsius ediderunt honorem, veraciter inserentes *q*, qui tam verbo, quam scripto perhibuerunt testimonium veritati. Summus etiam Pontifex dominus Alexander *, cum populo prædicaret, coram multis fratribus, et me ipso, affirmavit, se, dum Sanctus viveret, stigmata illa sacra suis oculis conspexisse *r*. Viderunt in morte plus quam quinquaginta fratres, virgoque Deo devotissima Clara cum ceteris sororibus suis, et sæculares innumeri, ex quibus, quemadmodum suo loco dicitur *s*, quamplurimi et osculati sunt ex devotionis affectu, et contrectaverunt manibus ad testimonii firmitatem.

o
Stigmata in
manibus ac
pedibus, dum
viveret multi
viderunt,
* Sur. calcea-
tus

* in Ms. deest
sic esse
p

q

E
* Wadd. add.
quartus

r

s

201 Vulneris lateris tam solite occultavit, ut illud nemo posset, nisi furtim, contueri, dum viveret. Uovus etenim frater, qui ei sedule ministrare solitus erat, cum pia eum cautela, ut ad excutiendum extraheret tunicam, induxisset, attente respiciens, vidit plagam: cui etiam tres veloci contactu digitos applicans, tam visu, quam tactu, vulneris quantitatem agnovit. Cum simili * cautela vidit etiam frater ille, qui tunc temporis erat vicarius ejus *t*. Frater vero socius mirandæ simplicitatis, dum infirmitatis causa languentes scapulas contrectaret, manu per capitium * missa, et casualiter vulneri sacro illapsa, magnum ei dolorem inflixit *u*. Proinde portabat ex tunc femoralia ita facta, ut usque ad axillas * pertingerent, ad vulnus lateris contegendum. Fratres quoque, qui illa lavabant, vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inveniebant eam sanguine rubricatam *x*, indubitanter per evidens signum in cognitionem sacri vulneris pervenerunt; quod postmodum in morte, revelata facie, ipsi cum aliis plurimis contemplati simul et venerati sunt.

sed vulnus lateris pauci, quod tamen post mortem ab innumeris conspectum.

* Vatic. et
Wadd. consi-
milli

t
* ibid. capu-
tium

u
* Ms. et Vatic.
ascellas

F

x

202 Eia nunc, strenuissime Miles Christi ipsius fer arma invictissimi Ducis, quibus munitus et insignitus * omnes adversarios superabis. Fer vexillum Regis altissimi, ad cuius intuitum omnes pugnatore divini exercitus animentur; fer nihilominus sigillum summi Pontificis Christi, quo verba et facta tua, tanquam irreprensibilia et authentica, merito ab omnibus acceptentur. Jam enim propter stigmata Domini Jesu, quæ in corpore tuo portas, nemo debet tibi esse molestus; quin potius quilibet Christi servus omni esse tenetur affectione devotus. Jam per hæc signa certissima, non duobus aut tribus testibus ad sufficientiam, sed quamplurimis ad superabundantiam comprobata, testimonia Dei, in te et per te credibilia facta * nimis, omne tollunt infidelibus velamen excusationis, dum credentes in fide stabilunt, spei fiducia * sursum agunt, et igne charitatis accendunt.

Sanctus doctor
sancto Patri
suo de his pie
gradatur,
* Ms. nunitus
insigniter

* Ms. add.
sunt

* Vatic. et
Wadd. fidu-
ciam

203 Jam vere impleta est prima visio, quam vidisti: videlicet, quod dux in militia Christi futurus, armis deberes cælestibus, signoque crucis, insignibus

A insignibus decorari *y*. Jam in principio tuæ conversionis Crucifixi visio compassivi doloris gladio mentaliter te transfigens, sed et auditus vocis de cruce, tanquam de throno Christi sublimi, et secreto propitiatorio, procedentis *z* (juxta quod tuo sacro firmasti eloquio) vera indubitanter fuisse creduntur. Jam in tuæ conversionis progressu et crucem, quam vidit frater Silvester ex ore tuo mirabiliter procedentem *aa*, et gladios in crucis modum tua viscera transfigentes *bb*, quos sacer vidit Pacificus, teque secundum Crucis figuram in aëre sublevatum, cum de crucis titulo sanctus prædicabat Antonius *cc*; juxta quod prospexit angelicus vir Monaldus, non phantastica visione, sed revelatione fuisse cælica conspecta, vere creditur et firmatur. Jam denique circa finem, quod simul tibi ostenditur et sublimis similitudo Seraph, et humilis effigies Crucifixi, interius te incendens, et exterius te consignans, tanquam alterum angelum ascendentem ab ortu solis *dd*, qui signum in te habes Dei vivi, et prædictis dat firmitatem fidei, et ab eis accipit testimonium veritatis.

et ad eam per
sex alias ap-
paritiones ab
illo perven-
tum.

B 204 Ecce jam septem apparitionibus crucis Christi, in te, et circa te, secundum ordinem temporum mirabiliter exhibitis et monstratis, quasi sex gradibus, ad istam septimam, in qua finaliter requiescis, pervenisti. Christi namque crux in tuæ conversionis primordio tam proposita, quam assumpta *; et dehinc in conversationis progressu per vitam probatissimam bajulata, in te ipso continue, et in exemplum aliis demonstrata, tanta certitudinis claritate ostendit, Euangelicæ perfectionis apicem te finaliter conclusisse, ut demonstrationem hanc Christianæ sapientiæ, in tuæ carnis pulvere exaratam, nullus vere devotus abiciat, nullus vere fidelis impugnet, nullus vere humilis parvipendat; cum sit vere divinitus expressa, et omni acceptione condigna.

ANNOTATA.

a *Geneseos cap. 28, v. 12.*
b *Igitur anno Christi 1224; nam 1226 obiit.*
c *Incipiebat hoc jejuniū a festo Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ, protrahaturque usque ad festum Dedicationis S. Michaelis archangeli, ut supra dictum est num. 126.*

d *Ex Proverbiorum cap. 23, v. 27.*
e *Apud Celanensem in Vita num. 95 legitur Sanctus ipsemet librum aperuisse. Verisimile est, Bonaventuram hoc adjunctum ab aliis Sancti sociis accepisse.*

f *Ex Cantorum cap. 8, v. 6 et 7.*
g *S. Bonaventuræ præverant Tres Socii, qui in Appendice num. 69 aiunt, id factum esse quodam mane circa festum Exaltationis sanctæ Crucis. Celebratur hoc festum die 14 Septembris. Cum vero nullus veterum diem ipsum impressorum stigmatum determinaverit, non eadem est recentiorum de eodem opinio, de quibus consule Commentarium prævium num. 390 et sequenti. Ceterum festum Impressionis sacrorum stigmatum annuo Officio in Ecclesia recollitur die 17 ejusdem mensis Septembris.*

h *Speraverat scilicet ex trina apertione libri Evangeliorum (ut num. 190 dictum est) S. Franciscus, fore ut pro Christi fide occideretur.*

i *Hic idem videtur cum illo Illuminato, qui supra num. 154 dicitur cum S. Francisco ad Soldanum Egypti accessisse.*

k *Isaïæ cap. 24, v. 16.*
l *Soluse biographis Bonaventura tradidit, S. Franciscum hæc aliquibus fratribus, quos sacra stigmata tamen latere non poterant, revelasse, haud dubie edoctus ab ipsius Sancti Sociis, quos consuluit. Et sane, nisi Franciscus revelasset, quis scire potuisset apparitionem Seraphini, quam nemo præter ipsum legitur vidisse? Verisimillimum tamen est, paucos illos socios, quibus revelaverat, secretum servasse, quamdiu Sanctus supervixit.*

m *Hoc certe malo cum S. Bonaventura suspicari, Octobris Tomus II.*

quam cum compilatore Speculi Vitæ S. Francisci et Sociorum credere, promissum tunc fuisse S. Franciscum fore, ut post obitum in die natalitii sui, singulis annis ad purgatorium descendens, omnes Trium Ordinum, quos instituerat, animas inde educeret in paradisum; hocque ab ipso Francisco post mortem suam, habitu peregrini fratris Minoris alteri Minori apparente, aliquando revelatum fuisse; ut legitur in ejusdem Speculi editione Metensi fol. 98 verso, et in Bosquieriana centuria secunda cap. 12.

n *Reate, incolis Rieti, civitas episcopalis est ditionis Pontificiæ in Umbria, uti alibi jam annotavi. Hinc provincia Reatina.*

o *In Waddingo desunt ista: Suo loco posterius adnotandis. Adnotantur autem infra cap. 16, § 1.*

p *Sacra Francisci stigmata a testibus oculatis fide dignissimis probata fuisse, diserte etiam asseruit Gregorius IX Papa in litteris super hoc argumento datis, quas vide in Commentario prævio § 25.*

q *Waddingus in Annalibus ad annum 1228, num. 78 nominat aliquot Cardinales, qui hujusmodi hymnos et prosas de S. Francisco scripserunt, quorum etiam apud me fiet mentio in Gloria posthuma.*

r *Hic Alexander IV sacra illa stigmata etiam litteris editis confirmavit, in quibus non immerito visus est S. Antonino innuisse, sese eadem propriis oculis vidisse. Ad Commentarium prævium num. 379 et sequenti; ubi etiam, se illa palpasse manibus suis, verisimiliter insinuat.*

s *Infra cap. 13.*
t *Nimirum Elias, ut habet Celanensis in Vita num. 95.*

u *Simile quid de fratre Ruffino narrat Celanensis loco mox citato.*

x *Ita etiam Surius: at codex noster Ms. cum editionibus Vaticana et Waddingiana rectius habent: Inveniebant ea sanguine rubricata, nempe femoralia et tunicam; præmisit enim S. Bonaventura num. 195 de sacro lateris vulnere: Sæpe sanguinem sacrum effundens, tunicam et femoralia respergebat.*

y *Adi hujus Vitæ num. 9.*
z *Vide ibidem num. 12 et 13.*
aa *Ibidem num. 50.*
bb *Ibidem num. 50.*
cc *Ibidem num. 55.*
dd *Lege Prologum huic Vitæ præfixum num. 2.*

CAPUT XIV.

De patientia ipsius, et transitu mortis.

Christo jam igitur cruci confixus Franciscus, tam carne quam spiritu, non solum Seraphico amore ardebat in Deum, verum etiam sitiēbat cum Christo crucifixo multitudinem salvandorum. Faciebat proinde, quoniam propter excrescentes in pedibus clavos ambulare non poterat, corpus emortuum per civitates et castra circumvehi, ut ad crucem Christi ferendam ceteros animaret. Fratribus quoque dicebat: Incipiamus, fratres, servire Domino Deo nostro, quia usque nunc parum profecimus *a*. Flagrabat etiam desiderio magno ad humilitatis redire primordia, ut leprosis, sicut a principio, ministraret; corpusque jam præ labore collapsum revocaret ad pristinam servitutem. Proponebat, Christo duce, se facturum ingentia, et fatiscens membris, spiritu fortis et fervidus, novo sperabat certamine de hoste triumphum. Neque enim languor vel desidia locum habet, ubi amoris stimulus semper ad majora perurget. Tanta autem in eo carnis ad spiritum erat concordia, tanta obedientiæ promptitudo, quod, cum ille ad omnem niteretur sanctitatem pertingere, ipsa non solum non repugnaret, sed præcurrere niteretur.

206 Ut autem Viro Dei cumulus meritorum accresceret, quæ omnia vere in patientia consummantur; cœpit infirmitatibus multimodis laborare tam

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

Fracto corpore, non animo ad perfectiora semper emittitur:

F

a

corporis infirmitates fert patientissime,

85 graviter,

AUCTORE
S. DONAVEN-
TURA.

b

graviter, ut vix in eo membrum aliquid remaneret absque ingenti passionis dolore. Ad hoc tandem per varias et diuturnas ac continuas ægritudines deductus est, ut, consumptis jam carnibus, quasi sola cutis ossibus cohereret. Cumque duris corporis angeretur doloribus, illas suas angustias non pœnarum censebat nomine, sed sororum *b*. Cum autem semel gravius solito dolorum urgeretur aculeis, quidam frater simplex dixit ad eum: Frater, ora Dominum, ut mitius tecum agat: manum enim suam plus debito super te gravare videtur.

pluresque, si
Deoplaceat, sibi infligi precatur.

207 Quo audito, Vir sanctus cum ejulato exclamans, ait: Nisi noscerem in te simplicem puritatem, tuum ex nunc abhorrerem consortium, qui ausus fueris circa me divina iudicia reprehensibilia judicare. Et licet totus esset attritus gravis prolixitate languoris, projiciens se in terram, ossa debilia duro casu collisit. Et deosculans humum, Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus, de omnibus his doloribus meis, teque, mi Domine, rogo, ut centuplum, si tibi placuerit, addas: quia hoc erit mihi acceptissimum, ut alligens me dolore, non parcas, cum tuæ sanctæ voluntatis adimpletio sit mihi consolatio superplena. Videbatur propterea fratribus, quod quasi alterum Job viderent, cui cum languor cresceret carnis, crescebat simul et vigor mentis.

B
Instantis mor-
tis præcius ad
S. Mariam de
Portiuncula
portatur,

c

208 Ipse autem obitum suum longe ante præscivit *c*, dieque transitus imminente, dixit fratribus, sui corporis tabernaculum deponendum in proximo, quemadmodum sibi fuerat revelatum a Christo. Cum itaque per biennium ab impressione sacrorum stigmatum, anno videlicet a sua conversione vigesimo *d*, multis fuisset angustiantium infirmitatum probativis tusionibus conquadratus, tanquam lapis in supernæ Hierusalem ædificio collocandus, et tanquam ductile opus sub multiplici tribulationis malleo ad perfectionem adductus, ad sanctam Mariam de Portiuncula se portari poposcit *e*, quatenus, ubi acceperat spiritum gratiæ, ibi redderet spiritum vitæ.

d
ubi nudus hu-
mi jacens, ac
deinde tunica
ex obedientia
tectus,
* Vatic. malo:
omni languori

209 Quo cum fuisset perductus, ut veritatis exemplo monstraret, quod nihil erat illi commune cum mundo, in illa infirmitate tam gravi, quæ omnem languorem * conclusit, super nudam humum se totum nudatum in spiritus fervore prostravit, quatenus hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaretur cum nudo. Decubans sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito more levavit in cælum, et intendens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulneris, ne videretur, obtexit, et ait ad fratres: Ego, quod meum est, feci: quod vestrum est, Christus edoceat. Illacrymantibus autem sociis Sancti, qui miro fuerant compassionis telo percussi *, unus ex eis, quem Vir Dei guardianum suum esse dicebat *f*, votum ipsius divina inspiratione cognoscens, festinus surrexit, et acceptam cum chorda * et femoralibus tunicam Pauperulo Christi obtulit, dicens: Hæc tibi, tanquam pauperi commodo, et tu illa suscipias obedientiæ sanctæ mandato.

e
* Ms. percussi

f

* Sur. chordula

210 Gaudet ex hoc Vir sanctus, et jubilat præ lætitiæ cordis *, quoniam fidem tenuisse dominæ paupertati usque in finem se vidit, palmasque levans ad cælum, Christum suum magnificat, pro eo, quod exoneratus ab omnibus liber vadit ad ipsum. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, ut nec habitum quidem vellet habere, nisi ab alio commodatum. Voluit certe per omnia Christo crucifixo esse conformis, qui pauper et dolens et nudus in cruce pependit. Propter quod et in principio conversionis suæ nudus remansit coram antistite *g*, et in consummatione vitæ nudus voluit de mundo exire, fratribusque sibi assistentibus in obedientia caritatis injunxit, ut, cum viderent, eum jam esse defunctum, per tam longum spatium nudum super humum jacere permitterent quo * unius milliarii tractum suaviter quis perficere posset. O vere Christianissimum Virum! qui et vivens Christo

mandat, ut
post obitum
certo tempore
nudus relin-
quatur,
* Wadd. jubi-
lat præsentia
cordis

g

* al. quod

viventi, et moriens morienti, et mortuus mortuo. D perfecta esse studuit imitatione conformis, et expressa promeruit similitudine decorari.

211 Hora denique sui transitus propinquantem, fecit, fratres omnes existentes in loco ad se vocari, et eos consolatoris verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem. De patientia et paupertate, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ fide servandis sermonem protraxit, ceteris institutis sanctum Evangelium anteponebat. Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos manus, in modum crucis brachiis cancellatis, pro eo quod hoc signum semper amabat, et omnibus fratribus tam presentibus quam absentibus in Crucifixi virtute ac nomine benedixit. Insuper et adjecit: Valet, filii omnes, in timore Domini, et permanete in eo semper. Et quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquet, felices, qui perseverabunt in his, quæ cœperunt; ego vero ad Deum propero, cujus gratiæ vos omnes commendo.

hortatur fra-
tres, eisque
bene precatur
ac vale dicit,

212 Saavi hujusmodi admonitione completa, jussit Deo Vir carissimum Evangeliorum sibi codicem apportari, et Evangelium secundum Joannem, quod incipit ab eo loco, ANTE DIEM FESTUM PASCHÆ *h*, sibi legi poposcit. Ipse vero, prout potuit, in hujus psalmi vocem erupit: VOCE MEA AD DOMINUM CLAMAVI, VOCE MEA AD DOMINUM DEPRECATUS SUM; et ad finem usque complevit: ME, inquit, EXPECTANT JUSTI, DONEC RETRIBUAS MIHI *i*. Tandem cunctis in eum completis mysteriis, anima illa sanctissima carne soluta, et in abyssum divinæ claritatis absorpta, beatus Vir obdormivit in Domino.

oransque san-
cte moritur:

h

i

215 Unus autem ex fratribus et discipulis ejus vidit animam illam beatam, sub specie stella præfulgidæ, a candida subvectam nubecula super aquas multas in cælum recto tramite sursum ferri *k*, tanquam sublimis sanctitatis candore prænitidam, et cælestis sapientiæ simul et gratiæ ubertate repletam, quibus Vir sanctus promeruit locum introire lucis et pacis, ubi cum Christo sine fine quiescit. Minister quoque fratrum in Terra Laboris *l* tunc erat frater Augustinus, vir utique sanctus et justus, qui in hora ultima positus, cum jam diu perdidisset *m* loquelam, audientibus, qui astabant, subito clamavit et dixit: Expecta me, Pater, expecta; ecce jam venio tecum. Quærentibus fratribus et admirantibus multum, cui sic loqueretur, audacter respondit: Nonne videtis patrem nostrum Franciscum, qui vadit ad cælum? Et statim sancta ipsius anima migrans a carne * Patrem est sequuta sanctissimum *n*.

et duobus Fra-
tribus apparet
in gloria,

k

l

m

214 Episcopus Assisinas * ad oratorium S. Michaelis in monte Gargano *o* tunc temporis peregrinationis causa perrexerat, cui B. Franciscus apparens nocte transitus sui, dixit: Ecce, relinquo mundum, et vado ad cælum. Mane igitur surgens episcopus sociis narravit, quæ vidit, et Assisium rediens, cum solite perquisisset, certitudinaliter comperit, quod ea hora, qua sibi per visionem innotuit, beatus Pater ex hoc mundo migravit. Alaudæ, aves lucis amicæ, et crepusculorum tenebras horrescentes, hora transitus sancti Viri, cum jam esset noctis sequituræ crepusculum *p*, venerunt in multitudine magna super tectum domus; et diu cum insolita quadam jubilatione rotantes, gloriæ Sancti, qui eas ad divinas laudes invitare solitus erat, tam jocundum, quam evidens, testimonium perhibebant *q*.

* Wadd. a cor-
pore

n

et absentis
episcopo Assi-
siani Vale di-
cit: alaudæ
mortuo gratu-
lantur.

o

* Ms. Assi-
sienis

p

q

ANNOTATA.

a Hoc fratribus datum monitum hic prætermisit Waddingus.

b Hinc usque ad verba illa, circa finem sequentis numeri posita: Videbatur propterea omisit Waddingus.

c Præsciverat hoc ante biennium, teste Celanensi in Vita prima, num. 109.

d Id est, Christi 1226.

e Ee

A e Ex palatio episcopali Assisiensi, ad quod ex cella Cortonensi delatus fuerat, ut tradit Celanensis in Vita prima lib. II, cap. 5, ubi et cap. 2 plura de illius infirmitate, curaque medendi adhibita legere est.

f Nota hinc, fratrem illum non fuisse vere guardianum seu superiorem S. Francisci, qui supremam Ordinis praelaturam nunquam deposuisse videtur; sed prorsus spontaneam fuisse istam sancti Viri obedientiam, qui, ne hujus virtutis merito careret, sponte parebat subdito, quem pro guardianum suo habebat.

g Vide hanc vitam supra num. 19 et 20, et Annotata ibidem.

h Joannis cap. 15, § 1.

i Psalm. 144.

k Consentunt fere Celanensis in Vita prima num. 110, et Tres Socii in Appendice num. 68.

l Terra Laboris, incolis la Terra di Lavoro, provincia regni Neapolitani est in ora maris Tyrrheni, uti alibi jam monui.

m In codice nostro Ms.: Cum diu jam pridem amississet.

n Hanc apparitionem, uti et sequentem, e biographis solus Bonaventura annotavit.

o Mons Garganus, Italice il monte Gargano, et il monte S. Angelo, mons regni Neapolitani est in Apulia Daunica, ubi sanctus archangelus Michael ecclesiam habet, sua apparitione, et fidelium peregrinationibus celebrem. Erat autem laudatus episcopus Assisiensis idem ille Vido vel Guido, coram quo S. Franciscus bonis omnibus quondam cesserat.

B p Obiit igitur S. Franciscus vespere post occasum solis; quod diei tempus cum more Italico ad sequentem diem referatur, a scriptoribus dicitur idem Sanctus obiisse quarto Nonas Octobris in die Dominico, cum secundum nostrum communioremque Europaeum loquendi modum obierit tertio Nonas Octobris in Sabbato. Consule Commentarium prævium § 29, ubi etiam de anno mortis, supremaeque Sancti aetate actum est.

q Haec quoque de claudarum applausu nullus e biographis nostris praeter S. Bonaventuram tradidit.

CAPUT XV.

De canonizatione ipsius, et translatione corporis sacri a.

In sanctissimi Viri corpore

Franciscus igitur, Servus et amicus Altissimi, Ordinis Minorum fratrum institutor et dux, paupertatis professor, patientiae forma, veritatis praeco, sanctitatis speculum, et totius Evangelicae perfectionis exemplar, superna praeventus gratia, ordinato progressu ab infimis pervenit ad summa. Hunc Virum mirabilem, utpote paupertate praevivitem, humilitate sublimem, mortificatione vividum, simplicitate prudentem, omnique morum honestate conspicuum, quem in vita Dominus mirabiliter effecerat clarum, in morte fecit incomparabiliter clariorum. Beato namque Viro migrante a saeculo, spiritus ille sacer domum aeternitatis ingrediens, fontisque vitae haustu plenario gloriosus effectus, expressa quaedam in corpore futurae gloriae signa reliquit, ut caro illa sanctissima, quae crucifixa cum vitis in novam jam creaturam transierat, et passionis Christi effigiem privilegii singularitate praerferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem praemonstraret.

conspiciuntur quinque stigmata caroque candida ac mollis,

216 Cernebantur quidem in membris illis felicibus clavi, ex ejus carne virtute divina mirifice fabrefacti, sicutque carni eidem innati, quod, dum a parte qualibet premerentur, protinus, quasi nervi continui et duri, ad partem oppositam resultabant. Inventa quoque fuit patentius in ipsius corpore, non inlicita humanitus neque facta, plaga vulneris lateralis, instar vulnerati lateris Salvatoris, quod redemptionis et regenerationis b humanae in ipso Redemptore nostro protulit Sacramentum. Erat autem similitudo clavorum nigra quasi ferrum; vulnus autem lateris rubeum, et ad orbic-

b

laritatem quandam carnis contractione * reductum * rosa quaedam pulcherrima videbatur. Caro vero ipsius reliqua, quae prius tam ex infirmitate, quam ex natura, ad nigredinem declinabat, candore nimio renitescens, illius secundae stolae pulchritudinem praetendebat. Membra ipsius adeo mollia et tractabilia se praebant palpantibus, ut conversa viderentur in teneritudinem puerilis aetatis, et quibusdam cernebantur evidentibus signis innocentiae decorata e.

217 Cum igitur in candidissima carne clavi nigrescerent, plaga vero lateris, ut vernans roseus flos, ruberet; mirandum non est, si tam formosa et miraculosa varietas jocunditatem et admirationem contuentibus ingerebat. Lacrymabantur filii pro subtractione tam amabilis Patris; sed et non modica perfundebantur laetitia, dum deosculabantur in eo signacula summi Regis. Miraculi novitas plantum vertebat in jubulum, et intellectus rapiebat indaginem in stuporem. Erat quippe tam insolitum, tamque insigne spectaculum contuentibus omnibus et firmamentum fidei, et incitamentum amoris; audientibus vero admirationis materia, et excitatio desiderii ad videndum. Audito siquidem transitu Patris *, et fama diffusa miraculi, accelerans populus confluebat ad locum, ut id cernebant oculis carnis, quod a ratione dubium omne repelleret, et affectioni gaudium cumlaret.

218 Admissi sunt igitur Assisinas cives quamplurimi ad stigmata illa sacra contemplanda oculis, et labiis osculanda. Unus autem ex eis miles d, litteratus quidam * et prudens, Hieronymus nomine, vir utique famosus et celebris, cum de hujusmodi sacris signis * dubitasset, essetque incredulus, quasi Thomas, ferventius et audacius coram fratribus et aliis civibus movebat clavos, Sanctique manus, pedes, latus manibus propriis contrectabat; ut, dum vulnere Christi veracia illa signa palpando contingeret, et de sui et omnium cordibus omnis dubietatis vulnus amputaret. Propter quod et ipse inter alios hujus veritatis, tam certitudinaliter agnitae, testis constans postmodum effectus est, et tactis sacro-sanctis, juramento firmavit. Fratres autem et filii, qui vocati fuerant ad transitum Patris, cum omni multitudine populorum noctem illam, in qua almus Christi Confessor decessit, sic divinis laudibus dedicarunt, ut non defunctorum exsequiae, sed angelorum excubiae viderentur.

219 Mane autem facto, turbae, quae conveniant, acceptis arborum ramis, et cereorum multiplicatis luminibus, cum hymnis et canticis sacrum corpus ad civitatem Assisii detulerunt. Transeuntes vero per ecclesiam S. Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nunc gloriosa in caelis, tunc inclusa, cum virginibus morabatur; ibique aliquantulum subsistentes, sacrum corpus, margaritis caelestibus insignitum, videndum et osculandum sacris illis virginibus obtulerunt e. Pervenientes denique ad civitatem cum jubilo, pretiosum thesaurum, quem portabant, in ecclesia sancti Georgii cum omni reverentia condiderunt. In eo siquidem loco Puerulus litteras didicit, ibique postmodum primitus praedicavit; postremo ibidem locum primum quietis accepit. Transiit autem venerabilis Pater ex hujus mundi naufragio anno Dominicae Incarnationis millesimo ducesimo vigesimo sexto, quarto Nonas Octobris, die Sabbati in sero, sepultus in die Dominico. f.

220 Caepit autem Vir beatus continuo, divinae faciei superirradiante respectu, magnis et multis coruscare miraculis, ut sublimitas sanctitatis ejus, quae, ipso vivente in carne, ad morum directionem per exempla perfectae justitiae innotuerat mundo, illo jam regnante cum Christo, ad omnem fidei firmitatem per miracula divinae potentiae comprobaretur e caelo. Cumque in diversis orbis partibus gloriosa ejus miracula, largaque per ipsum impetrata beneficia, plurimos ad Christi devotionem accenderent, et ad ipsius Sancti reverentiam inci-

ACTORE S. BONAVENTURA. Sur. concisione. Wadd. reductum

quae spectantes in admirationem et laetitiam rapiunt.

Ms. beati Patris

E

Permittitur accurrentibus civibus sacra stigmata videre et osculari:

d Vatic. quidem Wadd. stigmatibus

postridie id estiam S. Clara et sociabus ejus conceditur, et Assisii sepelitur anno 1226.

f

e

f Gregorius novus, qui ventem novem rat, post discussa probataque miracula

ACTORE
S. BONAVEN-
TURA.

tarent, acclamantibus tam linguis sermonum, quam operum, ad aures summi Pontificis domini Gregorii noni, quæ per servum suum Franciscum Deus operabatur, magnalia pervenerunt. Sane cum idem pastor Ecclesiæ, non solum ex miraculis auditis post mortem, verum etiam experimentis in vita ipsius, oculis visis et manibus contrectatis, sanctitatem ejus mirabilem plena fide certificatus agnosceret, ac per hoc, in cælis glorificatum a Domino, nullatenus dubitaret; ut Christo, cujus erat vicarius, concorditer ageret, hunc in terris redere celebrem, tanquam omni veneratione dignissimum, pia consideratione disposuit.

eundem anno
1228 Assisii
Sanctis sollem-
niter adscri-
bit.

* in Sur. deest
et

h

i

k

Ad ecclesiam
illi diocetam
transfertur
anno 1230,

l

m

* Vatie. et
Wadd. ardo-
rem

pergitque
miraculis
coruscare.

221 Ad omnem quoque certitudinem faciendam orbi terrarum de glorificatione Viri sanctissimi, inventa miracula, et conscripta et testibus idoneis approbata, examinari fecit per illos, qui minus inter Cardinales favorabiles negotio videbantur. Quibus diligenter discussis, et ab omnibus approbatis, de fratrum suorum et * omnium Prælatorum, qui tunc erant in curia, concordi consilio et assensu, canonizandum decrevit. h. Veniensque personaliter ad civitatem Assisii, anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo octavo, decimo septimo Calendas Augusti, die Dominico i, cum maximis, quæ longum foret enarrare, sollempniis, B beatum Patrem catalogo Sanctorum adscripsit.

222 Anno vero Domini millesimo ducentesimo trigesimo convenientibus fratribus ad capitulum generale, Assisii celebratum, ad basilicam, in honorem ipsius constructam l, corpus illud Domino dedicatum octavo Calendas Junii m translatum est. Dum autem ille sacer transportaretur thesaurus, bulla Regis altissimi consignatus, miracula plurima ille, cujus effigiem præferbat, operari dignatus est, ut per odorem * ipsius salvificum affectus traheretur fidelium ad currendum post Christum. Erat revera condignum, ut, quem Deus in vita sibi placentem et dilectum effectum in paradisum per contemplationis gratiam transtulerat, ut Enoch; et ad cælum in curru igneo per caritatis zelum rapuerat, ut Eliam, ejus, jam vernantis inter flores illos cælicos plantationis æternæ, ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent.

223 Porro sicut Vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita claruerat, sic a die transitus sui usque in præsens per diversas mundi partes præclaris miraculorum prodigiis, divina se potentia glorificante, coruscat. Nam cæcis et surdis, mutis et claudis, hydropicis et paralyticis, dæmoniis et leprosis, naufragis et captivis, ipsius meritis remedia conferuntur; omnibusque morbis, necessitatibus et periculis subvenitur. Sed et multis mortuis mirifice per ipsum suscitatis, innotescit fidelibus, mirificans Sanctum suum, magnificentia virtutis Altissimi, cui est honor et gloria, per infinita sæcula sæculorum. Amen n.

ANNOTATA.

a In codice nostro Ms. loco tituli hic legitur: In festo translationis beati Francisci caput 13, lectio prima; ad deinde caput hoc dividitur velut in tres lectiones, quarum ultima admodum proluxa est.

b Ita correxi ex Ms. nostro et tribus aliis editionibus, cum apud Sedulium vitiose legeretur: generationis, forte ex sola hypothetæ negligentia.

c Simillima leguntur in Vita prima lib. II, cap. 4.

d Id est, vir nobilis.

e Lege Vitam primam num. 116 et sequenti.

f Ad Commentarium prævium § 29, ubi etiam refutavi Franciscum Pagium, qui ex notis chronicis male intellectis contra omnium antiquorum sententiam mortem S. Francisci anno 1223 illigavit.

g Gregorius IX ante Pontificatum, quem anno 1227 obtinuit, Cardinalis episcopus Ostiensis, Hugo et Hugolinus dictus, mira familiaritate cum Sancto fuerat conjunctus, ut etiam constat ex præmissis.

h Hoc ipsum decrevisse Perusii, docet Celanensis in Vita primæ lib. I, cap. 1, in quo plura de hac canonizatione reperies.

i Optime se habent omnes hæ notæ chronicæ, D frustra que conatus est Franciscus Pagius eandem solennem canonizationem ad alium mensem aut diem referre. Vide Commentarium prævium num. 682 et sequentibus.

k Lege Vitæ primæ lib. III, cap. 1.

l De hujus ædificatione basilicæ egi in Commentario prævium § 31, quem consulte.

m Anno 1250 festum Pentecostes, (quod erat tempus capitulis generalibus habendis præstitutum) incidit in diem septimum Calendas Junii; itaque in Vigilia ejusdem festi contigit hæc sacri corporis translatio, cujus annua memoria etiam Martyrologiis Ordinum S. Francisci ad diem 25 Maji inscripta est. Ceterum lege Commentarii prævii, § 52, ubi plura hujus translationis adjuncta reperies.

n In codice nostro Ms. hic ponitur: Explicit Vita beati Francisci. Sequuntur tamen ibidem miracula. At Waddingus prætermittens miracula, lectorem hic monet his verbis: Ad finem hujus vitæ multa adnectit per varia capitula D. Bonaventura D. Francisci miracula, ab eodem post mortem patrata; quibus plura, nec inferiora, inveni et legi in bibliotheca conventus D. Francisci Assisiatum, in codice satis antiquo membraneo, manuscripto; quibus modo supersedendum duxi, ea cum cæteris, quæ hic desiderari possunt, de patria, genealogia et physiognomia sancti Viri suis locis producturus in lucem in Annalibus Minorum, quanto cyus edendis.

CAPUT XVI.

Miracula aliquot a S. Francisco post ejus obitum edita.

§ I. De virtute sacrorum stigmatum a.

Ad omnipotentis Dei honorem, et gloriam B. Patris Francisci, post glorificationem ipsius in cælis, aliqua ex approbatis * scriptura * miracula, ab illo præcipue censui sumendum fore initium, in quo crucis Jesu virtus ostenditur, et gloria innovatur. Novus igitur homo Franciscus novo et stupendo miraculo claruit: cum singulari privilegio, retroactis sæculis non concessio, insignitus apparuit, sacris videlicet stigmatibus decoratus, et configuratus in corpore mortis hujus corpori Crucifixi. De quo quicquid humana lingua dicatur, minus erit laude * condigna. Totum quidem Viri Dei studium, tam publicum quam privatum, circa crucem Domini versabatur; et ut crucis signaculo, cordi ejus a principio suæ conversionis impresso, corpus consignaret exterius, in ipsa se cruce recludens, habitum penitentis sumpsit, crucis imaginem præferentem b; quatenus sicut mens ejus intus Dominum crucifixum induerat, sic et corpus ejus indueret arma crucis: et in quo signo Deus potestates aereas debellarat, in eodem suo exercitus Domino militaret.

225 Sed et a principio temporis, quo Crucifixo militare coperat, diversa circa eum crucis præfulsere mysteria; sicut vitæ ipsius consideranti decursus clarius innotescit, qualiter apparitione crucis Dominicæ septiformi c, tam cogitatu, quam affectu et actu, totus fuit in Crucifixo effigiem per ipsius exstaticum transformatus amorem. Digne igitur summi Regis clementia, suis amatoribus ultra omnem æstimationem hominum condescendens, suæ crucis vexillum ipsius corpori deferendum impressit, ut, qui mirando fuerat crucis amore præventus, mirando etiam fieret crucis honore mirificus. At hujus stupendi miraculi irrefragabilem firmitatem, non solum videntium et palpan- tium testimonia per omnem modum credibilia, verum etiam apparitiones mirabiles, et virtutes post ipsius obitum coruscantes, ad omne mentis effugandum nubilum suffragantur.

226 Felicitas namque recordationis dominus Gregorius Papa nonus, (de quo Vir sanctus prophe- tando *

Sanctus doctor aliqua ex approbatis miraculis relaturs, * Ms. ex probatis * Ibid. et Sur. conscripturus

* Ms. et Sur. a laude

F

b

Incipit ab iis, quæ in confirmationem stigmatum contigerunt.

c

A
Gregorio IX
ezimtur du-
bium de vul-
nere lateris
* Sur. vel
prophetando
d

tando * prædixerat, quod ad dignitatem foret Apostolicam sublimandus) antequam crucis signiferum catalogo Sanctorum ascriberet, scrupulum quendam dubitationis in corde gerebat de vulnere laterali d. Nocte vero quadam (sicut ipse felix antistes referebat cum lacrymis) beatus ei Franciscus, quadam faciei prætensa duritia, in somnis apparuit, et hæsitationem cordis ipsius redarguens, elevavit brachium dexterum, detexit vulnus, phialamque poposcit ab ipso, ut scaturientem reciperet sanguinem, qui ex latere defluebat. Obtulit in visione summus Pontifex phialam postulatam, quæ usque ad summum sanguine influente de latere videbatur impleri. Ex tunc ad illud sacrum miraculum tanta cæpit devotione affici, et æmulatione fervere, ut nullo modo pati posset, quod aliquis præfulgentia illa sacra signa superba præsereret impugnatione fuscare, quin eum severa increpatione feriret.

e
quod et con-
tingit alteri
de stigmatibus
dubitanti.
* Sur. ex Or-
dine Minoro-
rum
* Ms. luctam

227 Frater quidam Ordine Minor *, officio prædicator, virtutis et famæ prærogativa præpollens, cui firmiter erat de sanctis stigmatibus persuasum; dum humano sensu miraculi hujus apud se rationem perquireret, dubitationis cæpit ejusdem scrupulo titillari. Cum igitur per dies plurimos, sensualitate sumente vigorem, luctamen * hujusmodi pateretur, nocte dormienti sanctus Franciscus pedibus lutulentis apparuit, humiliter durus, et patienter iratus. Et, Quæ sunt, ait, ista in te conflictationum certamina? Quæ dubitationum sordes? Vide manus meas et pedes meos. Cumque ille videret manus confixas, lutulentorum pedum stigmata non videbat. Remove, inquit, lutum a pedibus meis, et cognosce loca clavorum. Quos cum ille apprehendisset devote, lutum sibi videbatur abstergere, locaque clavorum manibus contrectare. Continuo, ut evigilat, lacrymis irrigatur, et priores affectus, quodammodo lutulentos, tam lachrymarum profluvio, quam publica confessione detersit.

B
Sancti imago
stigmatibus,
quæ appicta
non fuerant,

228 In urbe Roma matrona quædam, morum claritate ac parentum gloria nobilis, sanctum Franciscum in suum elegerat advocatum, ipsius hæbentem depictam imaginem in secreto cubiculo, ubi Patrem in abscondito exorabat. Die vero quadam, dum orationi vacaret, considerans imaginem Sancti, sacra illa signa stigmatum non habentem, dolore cæpit non modicum mirari. Sed non mirum, si in pictura non erat, quod pictor omiserat. Cumque per plures dies, quid causæ foret defectus hujusmodi, mente sollicita pertractaret; ecce, subito die quadam apparuerunt signa illa mirifica in pictura, sicut in aliis ipsius Sancti imaginibus pingi solent.

C
divinitus insi-
gnitur, quæ
in penam du-
bitantis subito
evanescent.
* Ms. sic olim

229 Tremefacta illa filiam suam, Deo devotam, advocavit protinus, requirens, si absque stigmatibus usque tunc imago fuisset. Affirmat illa, et jurat, olim * sine illis sacris stigmatibus exitisse, et nunc vere cum stigmatibus apparere. Verum, quia mens humana semetipsam frequenter impellit, ut cadat, et in dubium revocat veritatem, subintrat iterum cor mulieris dubitatio noxia; ne forte sic fuisset imago a principio consignata. At Dei virtus, ne primum contemneret miraculum, addidit et secundum: continuo namque disparentibus signis illis, nudata privilegii imago remansit, ut per sequens signum fieret probatio præcedentis.

f
Lethaliter vul-
nerato desper-
ratoque a
medicis

250 In Cathalonia quoque apud Ilerdam f accidit, virum quendam, nomine Joannem, B. Franciscus devotum, quodam sero per quandam incedere viam, in qua pro inferenda morte latitabant insidiæ, non quidem ipsi, qui inimicitias non habebat, sed alteri cuidam, qui videbatur similis ejus, et tunc erat in comitatu ipsius. Exsurgens autem quidam de insidiis, cum hostem suum hunc esse putaret, tam letaliter eum plagis plurimis gladiavit, ut nulla prorsus superesset spes recuperande salutis. Siquidem primo inflictæ percussio humerum cum brachio pene totum abscederat, et ictus alius sub mammilla tantam reliquerat aperturam,

ut flatus inde procedens circa sex candelas simul * junctas extingueret. Cum igitur consilio medicorum ipsius impossibilis esset curatio, pro eo quod, putrescentibus plagis, ex eis fetor tam intolerabilis exhalaret, ut etiam ipsa ejus uxor vehementer horreret, nullisque jam humanis juvari possit * remediis, convertit se ad beati Patris Francisci patrocinium, quanta poterat devotione poscendum; quem inter ipsos ictus, una cum beata Virgine fidentissime invocarat *.

251 Et ecce, misero in lectulo calamitatis solitario decubanti, cum Francisci nomen vigilans et ejulans frequentius replicaret, astitit quidam in habitu fratris Minoris, per fenestram, ut ei videbatur, ingressus; qui vocans eum ex nomine, dixit: Quia fiduciam habuisti in me, ecce Dominus liberabit te. A quo cum æger, quis esset, requireret, Franciscum illum * se esse, respondit. Et statim approprians, vulnere illius ligaturas resolvit; et eum * unguento per omnes plagas, ut videbatur, perunxit. Statim autem, ut sensit illarum sacrarum manuum, stigmatum Salvatoris virtute sanare valentium, suavem contactum, expulsa putredine, restituta carne, et vulneribus solidatis, restitutum est integre pristina sospitatum. Quo facto, beatus Pater * abscessit: et ipse sentiens se sanatum, et in vocem divinæ laudis, et B. Francisci latenter erumpens, vocavit uxorem.

252 At illa celerius currens *, et stare jam videns, quem sepeliendum credebat in crastino, cum esset stupore vehementi perterrita, viciniam totam clamore complevit. Accurrentes autem sui, cum illum niterentur, tanquam phreneticum, in lecto reponere, et ille econtra renitens, assereret, et ostenderet, se sanatum, tanto sunt stupore attoniti, ut quasi sine mente omnes effecti, phantasticum esse, crederent, quod videbant: quia, quem * paulo ante conspexerant plagis atrocissimis laniatum, et totum jam marcidum, plena cernebant incolumitate jucundum. Ad quos ille, qui factus fuerat sanus, Nolite timere, inquit, nolite credere inane, quod cernitis; quia S. Franciscus modo a loco recessit, et illarum sacrarum manuum tactu me integre ab omni plaga curavit g.

253 Crebrescente tandem hujus fama miraculi, accelerat populus omnis, et videntes in tam aperto prodigio stigmatum beati Francisci virtutem, admiratione simul et gaudio replebantur, Christique Signiferum magnis laudum præconibus extollebant. Digne quidem beatus Pater, carne jam mortuus, et vivens cum Christo, præsentia suæ ostensione mirabili, et manuum sacrarum palpatione suavi, vulnerato letaliter viro sanitatem concessit; cum illius etiam in se stigmata tulerit, qui misericorditer moriens, et mirabiliter surgens, vulneratum genus humanum et semivivum relictum plagarum suarum virtute sanavit.

254 Apud Potentiam, Apuliæ civitatem h, erat quidam clericus, Rogerus nomine, vir honorabilis, et ecclesiæ majoris canonicus. Hic cum infirmitate quassatus die quadam ecclesiam oraturus intrasset, in qua erat imago beati Francisci depicta, gloriosa stigmata representans, cæpit de illius sublimitate miraculi, tanquam de re omnino insolita et impossibili, dubitare. Subito igitur, dum mente plagatus interius cogitaret inania, in palma sinistra manus sub chirotheca graviter se, sensit, esse percussum, sonitum audiens percussuræ, velut cum spiculum prosilit de balista. Moxque tam vulnere sauciatus, quam sonitu stupefactus, chirothecam de manu traxit, ut visu dignosceret, quod tactu perceperat et auditu. Cumque nulla fuisset prius in palma percussio, conspexit in medio manus plagam, quasi sagittæ percussione inflictam, ex qua tanta vis procedebat ardoris, ut videretur ex illo deficere. Mirabile dictu! Nullum in chirotheca vestigium apparebat, ut latenti plagæ cordis latenter inflicti pœna vulneris responderet.

255 Clamat exinde per duos dies, et rugit, dolore gravissimo stimulatus, et increduli cordis velamen

ACTORE
S. BONAVENTURA.
* Sur. similiter

* Vatic. posset

* Vatic. invocaret
invocatus appa-
rens, tactu
sacrarum
manuum san-
tatem resti-
tuit:

* al. ille

* Ms. et Sur.
cum

* apud Sur.
deest Pater

E

quod ille uxori
aliisque, viz
suis oculis
credentibus,
* Ms. accur-
rens

* Sur. qui

g
exponit, et sua
incolumitate
probat.

F

De stigmatibus
dubitans
miro modo in
manu laeditur
cum ingenti
eruciatio,
h

penitensque,
post biduum
sanatur.

ACCITORE
S. BONAVEN-
TURAE.

velamen explicat universis : credere se veraciter, sacra stigmata in sancto fuisse Francisco, fatetur, et jurat contestans, omnis dubitationis abscessisse phantasmata. Orat suppliciter Sanctum Dei, per sacra sibi stigmata subvenire, et multas cordis preces multo impinguat profluvio lacrymarum. Mirum certe! Incredulitate projecta, sanationem mentis sanatio sequitur corporalis. Omnis quiescit dolor, frigescit ardor, nullum remanet vestigium percussurae. Sicque factum est, ut latens mentis infirmitas per patens carnis cauterium, superna providente clementia, curaretur; menteque sanata, et ipsa caro pariter sanaretur. Fit homo humilis Deo, devotus Sancto, et fratrum Ordini perpetua familiaritate subjectus.

Miraculum
hoc juramen-
tis et episcopi
litteris firma-
tum fuit.

256 Hujus rei tam solemne miraculum juramentis firmatum fuit, et litteris sigilli episcopi munimine roboratis ipsius ad nos notitia delata pervenit. De sacris ergo stigmatibus, nullus sit ambiguitatis locus; nullius in hoc, quia Deus bonus est, nequam sit oculus, quasi hujusmodi domi largitio sempiternae bonitati non congruat. Si enim illo amore Seraphico multa membra capiti cohaerent Christo, ut et in bello simili armatura invenirentur condigna, et in regno ad similem forent gloriam subvehenda, nullus hoc sanae mentis, nisi ad Christi gloriam, diceret pertinere.

ANNOTATA.

a Codex noster huic ultimo capiti istum titulum praefixum habet : Incipiunt quaedam de miraculis ipsius post mortem ostensis, et primo de virtutibus sacrorum stigmatum.

b Festem scilicet, cujus caputium velut summum crucis stipitem, duo vero brachia transversum stipitem utcumque repraesentarent. Ad vitam primam num. 22.

c Vide hanc vitam supra num. 205.

d Recte ait de vulnere laterali : nam pedum manuumque vulnera olim viderat, ut alibi observavi.

e Hoc sane liquet ex Apostolicis ejusdem summi Pontificis litteris, quas in Commentarii praevii § 23 recitavi.

f Ilerda, nunc Lerida vulgo appellata, episcopalis civitas Hispaniae Tarraconensis est in Catalonia.

g Cum S. Bonaventura hanc sanationem vere prodigiosam in confirmationem sacrorum stigmatum adducat, fortasse aliquod rei gestae adjunctum, (puta, quod infirmus sacra illa stigmata viderit aut senserit) hic praetermissum est : nam etiam infra legitur S. Franciscus suarum manuum tactu infirmos sanasse, quod tamen Bonaventura ibidem illius stigmatibus non attribuit.

h Potentia, incolis Potenza, episcopalis civitas est regni Neapolitani in provincia Basilicata.

§ II. De mortuis suscitatis.

Mortua ad
vitam, donec
conflatur,
revocata :

a

b

In castro montis Marani prope Beneventum a muliere quaedam, S. Franciscus peculiari devotione cohaerens, viam universae carnis intravit. Conventibus autem clericis nocte ad exsequias et vigilias cum psalteriis decantandas, subito, cunctis cernentibus, erexit se mulier super lectum, et unum de astantibus sacerdotem, patrum viderit licet suum, advocavit, dicens : Volo confiteri, pater b. Ego enim mortua duro eram carceri mancipanda; quoniam peccatum, quod tibi pandam, necdum confessa fueram. Sed orante, inquit, pro me S. Franciscus, cui, dum viverem, devota mente servivi, redire nunc ad corpus indultum est mihi, ut, illo revelato peccato, sempiternam promeream vitam. Et ecce, vobis videntibus, postquam illud detexero, ad promissam requiem properabo. Trementer ergo sacerdoti trementi confessa, post absolutionem receptam quiete se in lecto collegit, et in Domino feciliter obdormivit.

258 In castro Pamarco, in montanis Apuliaeposito, patri et matri unica erat filia, in tenera aetate tenere praedilecta. Qua infirmitate gravi ad

mortem perducta, parentes ejus successionem D aliam non sperantes, se in illa quasi mortuos reputabant. Convenientibus ergo consanguineis et amicis ad flebile nimis funus, jacebat mater infelix ineffabilibus completa doloribus, et absorpta suprema tristitia, de his, quae fiebant, nihil penitus advertebat. Interim S. Franciscus, uno tantum socio comitatus apparens, desolatam visitare dignatus est feminam, quam sibi senserat esse devotam; et piis eam affatus alloquiis, Noli flere, inquit; nam lucernae tuae lumen, quod deploras extinctum, mea tibi est intercessione reddendum. Surrexit continuo mulier, et, quae sibi dixerat Sanctus, omnibus manifestans, non permisit, extinctum corpus efferrī; sed cum magna fide S. Francisci nomen invocans, et mortuum filiam * apprehendens, vivam et incolumem, cunctis videntibus et mirantibus, allevavit.

apparens,
puellam resus-
citandam ma-
tri veraciter
spondet.

* Sur. felix

259 Cum fratres de Nocerā c peterent quoddam plaustrum a quodam viro, Petro nomine, quo aliquantulum indigebant, stulte respondit * eis, pro petito subsidio irrogando convitium, et pro elemosyna, ad honorem sancti postulata Francisci, in nomen ipsius blasphemiam jaculando. Poenituit hominem statim insipientiae suae, divino super eum irruente pavore, ne forte ultio Domini sequeretur, sicut et fuit protinus subsequuta. Nam infirmatus continuo primogenitus ejus, parvo elapso spatio, spiritum exhalavit. Volutabatur per humum pater infelix, et sanctum Dei Franciscum invocare non cessans, cum lacrymis exclamabat : Ego sum, qui peccavi, ego, qui inique locutus sum; me in persona propria flagellare debuisti. Redde, Sancte, jam poenitenti quod abstulisti impie blasphemanti. Tibi me reddo, tuis me obsequiis semper expono : nam et devotum sacrificium laudis pro tui honore nominis semper offeram Christo. Mira res! Ad haec verba surrexit puer, et placentum prohibens, se morientem eductum de corpore, per B. Franciscum deductum asseruit et reductum.

Puer ob bla-
sphemiam pa-
tris mortuus,
poenitenti vi-
tus redditur.

* Sur. respon-
det

E

240 Cujusdam urbis Romae notarii puerulus vix septennis, matrem ad ecclesiam S. Marci euntem puerili more sequi desiderans, dum remanere domi compelleretur a matre, per fenestram palatii se projecit, et ultima quassatione collisus continuo exspiravit *. Mater vero, quae nondum longe discesserat, ad sonitum corruentis praecipitium pignoris suspicata, celeriter rediit, filiumque reperiens tam miserabili casu repente subtractum, protinus sibi ipsi manus iniecit ultrices, ac dolorosis clamoribus totam excitavit viciniam ad lamentum. Frater vero quidam, nomine Baho, de Ordine Minorum, illuc se ad praedicandum conferens, propinquavit ad puerum, et fide plenus ait ad patrem : Credisne, sanctum Dei Franciscum posse filium tuum a mortuis suscitare propter amorem, quem semper ad Christum habuit, pro reddenda vita hominibus crucifixum? Quo respondente, se firmiter credere, et fideliter confiteri, servumque * Sancti in perpetuum se esse futurum, si tantum a Deo munus per ipsius merita recipere mereretur; prostravit se frater ille cum fratre socio in oratione, ceteros, qui aderant, excitans ad orandum. Quo facto, cepit puer aliquantulum oscitare, et apertis oculis, brachiisque elevatis, seipsum erexit, et statim coram omnibus ambulavit incolumis, per mirandam Sancti virtutem vitae simul redditus et saluti.

alter et lapsu
mortuus,

* Vatic. spir-
it

F

241 In civitate Capuae dum puer quidam super ripam Vulturini fluminis cum pluribus joculareretur, incautus cecidit in profundum; quem fluminis impetus celeriter vorans, sub sabulo mortuum sepelivit. Proclamantibus autem pueris, qui cum eo luserant circa flumen, populosa illuc multitudo convenit. Cumque universus populus suppliciter et devote beati Francisci merita invocaret, ut devotorum sibi parentum fidem aspiciens, prolem a mortis periculo dignaretur eripere, nator quidam procul astans, clamoribus auditis, accessit, et post diutinam inquisitionem, invocato tandem beati Francisci subsidio, locum invenit, in quo limus in modum

* Vatic. servum

alter submer-
sus, per Sancti
invocationem
vitae redditur.

d

A
* al. melius
dolens

modum sepulchri pueri cadaver obtexerat, quem effodiens, et extra deportans, docens * defunctum, inspexit. Licet autem populus, qui astabat, videret juvenem mortuum, nihilominus tamen flens et ejulans proclamabat: Sancte Francisce, redde puerum patri suo. Sed et Judæi, qui venerant, naturali pietate commoti, dicebant: Sancte Francisce, redde puerum patri suo. Subito puer, lætantibus et mirantibus cunctis, exurgens incolumis, duci se ad ecclesiam B. Francisci, suppliciter postulavit; ut gratias illi devotus exsolveret, cujus se noverat virtute mirabiliter suscitatum.

Alius item sub
corruente
domo.
e

242 In civitate Suessa e in vico, qui Ad columnas dicitur, repente quadam corruens domus unum absorbit juvenem, et subito interemit. Viri autem et mulieres ruinæ sonitu excitati, undique accurrentes, elevarunt hinc inde ligna et lapides, et miseræ matri mortuum filium reddiderunt. Illa vero amarissimis repleta singultibus, sicut poterat, dolorosis vocibus exclamabat: Sancte Francisce, sancte Francisce, redde mihi filium meum. Non solum autem illa, sed et omnes, qui aderant, beati Patris præsidium flagitabant. Sed cum non esset neque vox, neque sensus, cadaver posuerunt in lectulo, et * ad sepeliendum ipsum diem crastinum expectabant *. Mater vero fiduciam habens in Domino per merita Sancti ejus, votum emisit, nova se sindone B. Francisci oporturam altare, si filium suum revocaret ad vitam. Et ecce, circa horam noctis mediam cœpit juvenis oscitare, et calescentibus membris, vivus exurgens et sanus in laudis verba prorumpit *. Sed et clerum, qui convenerat, et populum universum excitavit ad laudes et gratias Deo et B. Francisco cum mentis lætitia persolvendas.

* in Vatic.
dest et
* ibid. expe-
ctantes

* Ms. proru-
pit

alius aliter,
contri et
extincti, ad
vitam revo-
cantur;
f

243 Juvenis quidam, Gerlandinus nomine, de Ragusa foriundus, vindemiarum tempore ad vineas exiens, cum in vase vinario, ut utres impleret, sub torculari se mitteret, repente prægrandes lapides, motis in se lignorum struibus, caput ipsius letali percussione quassarunt. Festinavit continuo pater ad filium, et desperans, obrutum non adjuvit, sed eum sub onere, sicut corruit, sic reliquit. Accurrerunt expeditius vinitores, magni clamoris vocem lugubrem audientes, multoque cum patre pueri dolore completi extraxerunt juvenem jam mortuum a ruina. Pater vero ipsius, Jesu pedibus provolutus, humiliter precabatur, ut filium suum unicum per S. Francisci merita, cujus tunc imminabat sollemnitas, sibi reddere dignaretur g. Ingeminabat preces, vovebat officia pietatis, et sancti Viri corpus se visitaturum cum filio, si suscitaretur a mortuis, repromisit. Mirum certe! Continuo puer, qui toto fuerat corpore conquassatus, restitutus vitæ et integræ sospitati, gaudens coram omnibus exsurrexit; plangentes objurgans, et S. Francisci suffragiis vitæ se redditum asseverans.

item alius in
Alemannia,
h

246 Quendam alium mortuum in Alemannia suscitavit, de quo Dominus Papa Gregorius tempore translationis ipsius Sancti fratres omnes, qui ad translationem et capitulum convenerant, per Apostolicas litteras certos reddidit h et gaudentes. Miraculi hujus seriem, quia ignoravi, non scripsi, credens, Papale testimonium omnis assertionis excellere instrumentum.

ANNOTATA.

a Beneventum, celebris vulgoque nota est archiepiscopalis civitas regni Neapolitani in principatu Ulteriori, sed ditionis Pontificiæ.

b In codice Ms. additur: Audi peccatum meum.

c Videtur Nuceria, Italice Nocera, indicari, cujus nominis gemina in Italia civitas est, una regni Neapolitani, altera Umbriæ.

d Capua urbs Italiæ in Campania Felice, seu in provincia Terræ Laboris est, archiepiscopatu insignita, ad fluvium Vulturnum.

e Suessa, nunc vulgo Sessa, Neapolitani regni civitas episcopalis est in provincia Terræ Laboris.

f In editione Vaticana: De Ragusia. Est autem Ragusa vel Ragusium urbs Dalmatiæ, libera et cognominis reipublicæ caput.

g In Ms. nostro codice additur: a mortuis; sed omititur prima sequens perodus.

h Ad Commentarium prævium § 52, ubi de hac translatione, anno 1250 sollemniter facta, egimus, ac num. 747 de significato per Gregorii IX litteras congregatis patribus mortui resuscitati miraculo ex secundo biographo meminimus, ipsas tamen ejusdem Pontificis litteras non vidimus hactenus.

§ III. De his, quos a mortis periculo liberavit.

In confinibus Urbis a vir quidem nobilis, Rodolphus nomine, cum Deo devota uxore fratres Minores suo recepit hospitio, tam hospitalitatis gratia, quam B. Francisci reverentia et amore. Nocte vero illa in summitate turris dormiens custos castri, cum jaceret super struem lignorum, in ipsa muri positorum crepidine, ipsorum soluta compage, in tectum palatii corruit, et exinde super terram. Excitata ad sonitum casus tota familia, et custodis intellecta ruina domus castri et domina cum fratribus accurrerunt. Is vero, qui ab alto corruerat, absorptus fuerat tam profundo sopore, ut nec ad casum evigilaret iteratæ ruinæ, nec ad strepitum accurrentis familiæ cum clamore. Trahentium tandem et impellentium manibus excitatus, conqueri cœpit, quod dulci fuisset quiete privatus, inter beati Francisci brachia suaviter asserens se dormisse. Cum vero de casu proprio doceretur ab aliis, et in imo se videret, qui in alto jacuerat, stupens, esse factum, quod fieri non perceptorat, pœnitentiam se facturum ob reverentiam Dei et B. Francisci, coram omnibus repromisit.

AUCTORE
S. DONAVEN-
TURA.

Vir e summo
turris lapsus
incolumis
inanet;
a

E

presbyter
præsenti sub-
mersionis pe-
riculo a San-
cto apparente
eripitur,
* al. defluebat
b

F

248 In castro Pophis, quod in Campania positum est, sacerdos quidam, Thomas nomine, accessit ad reparandum ecclesiæ molendinum. Deambulans autem incaute circa extrema canalus, quo gurgis profundus copioso influebat * influxu, subito casu caviloso h ligno intrusus est, cujus impulsu volvitur molendinum. Cum igitur consortus jaceret in ligno, et super os ipsius, quia supinus erat, aquarum impetus inundaret, corde tamen, quia lingua non poterat, S. Franciscum flebiliter invocabat. Per magnum vero spatium sic illo jacente, ac de vita ipsius jam penitus sociis desperatis, in contrariam partem molam cum violentia revolverunt: et sic ejectus sacerdos palpitans volutabatur in aquæ meatu. Et ecce quidam frater Minor, indutus tunica candida, et fuscis succinctus, cum magna suavitate arreptum per brachium extra flumen eduxit, dicens: Ego sum Franciscus, quem invocasti. Ille vero sic liberatus, nimis obstupuit; volensque ipsius osculari vestigia huc atque illic anxius discurrebat, quærens a sociis: Ubi est ille? Quo abiit Sanctus? Qua via discessit? Viri autem illi tremefacti, proni ceciderunt in terram, sublimis Dei gloriosa extollentes magnalia et virtuosa merita humilis Servi ejus.

249 Juvenes * quidam de Burgo Celani e pro metendis herbis exierant * ad campestria quædam, in quibus vetus latebat puteus, herbis in somno ore virentibus obumbratus, qui quasi per passus quatuor aquarum altitudinem continebat. Segregatim igitur per campum discurrentibus pueris, unus ex improvise decurrit in puteum. Absorbente autem profunda fovea corpus, spiritus mentis sursum recurrebat ad beati Francisci suffragium, clamans in ipso lapsu fideliter et fidenter: Sancte Francisce, adjuva me. Ceteri huc atque illic se vertentes, dum puer alius non compareret, clamore, circuitu, et lacrymis requirebant eundem. Comperto tandem, quod in puteum cecidisset, festinanter cum gemitibus redierunt ad Burgum, indicantes eventum, exposcentes auxilium. Reddeantibus autem illis cum multa hominum turba, demissus unus per funem in puteum, puerum respexit

uti et puer in
profundum
lapsus pu-
teum.
* Vatic. juve-
nis
c
* ibid. axierat
d

ACTORE
S. BONAVEN-
TURA.

respexit in aquarum superficie residentem, nihil passum penitus læsionis. Extractus vero de puteo puer dixit omnibus, qui astabant: Quando subito cecidi, beati Francisci patrocinium invocavi, qui corruenti mihi statim præsentialiter affuit, et manum porrigens, leviter apprehendit, nec unquam deseruit, donec una vobiscum puteo me eduxit.

Mulier sub
lapso lapide
mortua cre-
dita, sana
surgit:
d

230 In ecclesia beati Francisci apud Assisium, dum præsentem Romana curia prædicaret dominus episcopus Hostiensis, qui postmodum summus Pontifex exstitit Alexander d, quidam lapis ponderosus et magnus, incaute super pulpitem excelsum et lapideum derelictus, præ nimietate pressuræ impulsus, super caput cuiusdam cecidit mulieris. Existimantes * igitur circumstantes, perfecte ipsam jam mortuam, et caput ejus totaliter conquassatum, cooperuerunt eam pallio, quo erat amicta, ut, sermone finito, educeretur extra ecclesiam lugubre funus. Ipsa vero se beato Francisco, ante cuius jacebat altare, fideliter commendavit. Et ecce, prædicatione finita, mulier coram omnibus adeo surrexit incolumis, ut nullius in ea læsionis vestigium appareret. Sed et, quod est amplius admirandum, cum per longa tempora usque ad horam illam dolorem capitis quasi continuum habuisset, plene fuit ex tunc ab omni * morbi molestia liberata, sicut ipsa postmodum testabatur.

* al. estiman-
tes et estiman-
tes

B
* Vatic. ab
omnis

idem contingit
puero gravi
janua oppres-
so.

c
* Ms. exenium

231 Apud Cornetum e, cum in loco fratrum ad fusionem campanæ viri quidam convenissent devoti, puerulus quidam octennis, Bartholomæus nomine, xenium * quoddam fratribus laborantibus apportavit. Et ecce, subito ventus vehemens, concussa domo, ostium portæ, grave quidem et magnum, super ipsum puerulum ita valido projecit impulsu, ut, quem tam ingens pondus oppresserat, letali crederetur collisione quassatus. Sic enim totaliter jacebat tumulatus sub pondere, ut nihil exterius appareret. Accurrerunt omnes, qui aderant, beati Francisci virtuosam dexteram invocantes. Sed et pater ipsius, qui, rigescentibus membris, se movere non poterat præ dolore, votis et voce sancto Francisco filium offerebat. Levatum est denique funestum pondus desuper puerum, et ecce, quem credebant mortuum, quasi suscitatus a somno, lætus apparuit, nullam in se prorsus præferens læsionem. Igitur, cum quatuordecim esset annorum, factus est frater Minor, vir postea litteratus, et famosus in Ordine prædicator.

ac duobus
viris

f

C

232 Homines de Lentino / lapidem prægrandem abscederunt de monte, qui superponendus erat altari cuiusdam ecclesiæ B. Francisci, in proximo consecrandæ. Cum autem fere quadraginta homines lapidem illum superponere vehiculo niterentur, repetitis sæpius viribus, super quandam hominem lapis ille cecidit, et in modum sepulchri obtexit. Sed cum mente confusi, quid facerent, ignorarent, major pars hominum desperata discessit. Porro viri decem, qui remanserant, lugubri voce sanctum invocantes Franciscum, ne in suo servitio sic horrendo mori hominem pateretur, resumto tandem corde, tanta facilitate lapidem amoverunt, ut nullus dubitaret, virtutem adfuisse Francisci. Surrexit homo incolumis in omnibus membris, insuper et lumen recuperavit limpidum oculorum, quod prius habuerat obscuratum: ut sic omnibus daretur intelligi, quam in rebus desperatis beati Francisci merita validæ sint virtutis.

sub ingentis
saxi mole
compressis.

g

233 Simile quiddam accidit apud sanctum Severinum g in Marchia de Ancona. Dum enim lapis prægrandis, de Constantinopoli adportatus, ad basilicam beati Francisci multorum viribus traheretur, rapido lapsu est super quandam trahentium devolutus. Cumque ille non solum crederetur defunctus, sed etiam totaliter comminutus, assistente sibi beato Francisco et lapidem sublevante, absque omni læsione sanus et incolumis, lapidis projecto pondere, prosilivit.

h

234 Bartholomæus, Cajetanus civis h, cum ad constructionem cuiusdam ecclesiæ B. Francisci

non modicum desudaret, ruente trabe quadam infirmiter posita, ejusque opprimente cervicem, fuit graviter conquassatus. Ipse vero mortem sibi sentiens imminet, ut erat vir fidelis et pius, a quodam fratre Viaticum postulavit. Quod frater ille tam celeriter afferre non valens, quia mori subito credebatur, B. Augustini verbum protulit, dicens ei: Crede, et manducasti i.

D
Alitum a cor-
ruente trabe
lethaliter
suaviter

i
Sanctus appa-
rens sanat, et
ab opus suum
remitit:

* in Ms. deest.
adversus te

235 Sequenti vero nocte beatus Franciscus cum undecim fratribus illi apparuit; et inter ubera portans agniculum, ad lectum ejus accessit, vocavitque illum ex nomine, dicens: Bartholomæe, noli timere; quia non prævalebit adversus te * inimicus, qui te in meo servitio voluit impedire. Hic est Agnus, quem tibi dari petebas, quem et propter bonum desiderium suscepti, cuius etiam virtute consequeris utriusque hominis sospitate. Et sic per vulnera manum ducens, ad opus, quod cœperat, eum redire præcepit. Qui valde mane surgens, et iis, qui eum seminecem reliquerant, incolumis et lætus apparens, admirationem intulit et stuporem: sed et ipsorum mentes, ad beati Patris reverentiam et amorem, tam exemplo sui, quam Sancti miraculo excitavit.

alium multis
vulneribus
pene confe-
ctum, præstat
incolumem.

k

E

236 Quidam de castro Ceperani k, nomine Nicolaus, in manus inimicorum crudelium incidit die quadam, qui crudelitate ferali, vulneribus eum super vulnera concidentis, usque adeo super miserum sævierunt, donec vel extinctum crederent, vel protinus extinguendum. Clamaverat autem Nicolaus prædictus, cum primos ictus exciperet, alta voce: Sancte Francisce, succurre mihi, sancte Francisce, adjuva me. Hanc vocem a remotis audierunt quam plurimi, licet auxilium ferre non possent. Deportatus tandem domum, totus suo sanguine volutatus, fiducialiter asserebat, se mortem ex illis vulneribus non visurum, nec etiam se tunc sentire dolores: quoniam S. Franciscus sibi succurrerat, et, ut penitentiam ageret, a Domino impetravit. Quod et sequens confirmavit eventus: nam lotus a sanguine, continuo contra humanam spem extitit liberatus.

Morti proxi-
mos, oranti-
bus pro illis
parentibus.

l

m

237 Filius cuiusdam nobilis, in castro sancti Geminiani l valido languere detentus, omnique ulterius desperatus salute, ad extremum usque perductus est. Rivus etenim sanguinis ab oculis ejus emanabat, sicut ex vena brachii assolet ebullire m, ceterisque propinquæ mortis veris indicibus in reliquo corpore apparentibus, judicabatur pro mortuo. Sed et præ debilitate spiritus et virtutis, sensus et motus usu privatus, visus est penitus emigrasse. Congregatis autem ex more ad plantatum parentibus et amicis, ac de sola agentibus sepultura, pater ipsius fiduciam habens in Domino, concito gressu ad ecclesiam cucurrit B. Francisci, quæ in eodem erat castro constructa.

integræ sani-
tatis subito
restituit:

n

238 Et cingulo suspensus ad guttur, cum omni humilitate se prostravit in terram, sicque vota vovens, et multiplicans preces, suspiriis et gemitibus meruit apud Christum sanctum Franciscum habere patronum. Reversus itaque statim pater ad filium, et sanitati restitutum inveniens, luctum in gaudium commutavit. Simile quiddam meritis Sancti operatus est Dominus circa puellam quandam in Cathalonia, de villa, nomine Thamarit n; et circa aliam de Ancona, quæ cum esset præ nimietate ægritudinis in ultimo spiritu constitutæ, beatus Franciscus fideliter a parentibus invocatus, perfectæ continuo * restituit sanitati.

* Ms. add. eos
haustum a
clero vene-
num invoca-
tus expellit.

239 Clericus quidam de vico Albo, nomine Mathæus, veneno mortifero bibito, in tantum fuit gravatus, quod loqui aliquo modo non valens, solum finalem exitum expectabat. Sacerdos quidam, ut sibi confiteretur, admonuit, et verbum unum ab eo extorquere non valuit. Ipse vero in corde suo humiliter Christum orabat, ut per beati Francisci merita a mortis eum faucibus eripere dignaretur. Moxque ut confortatus a Domino beati Francisci nomen fidei devotione deprompsit, testibus, qui aderant, veneno evomito, liberatoris gratias egit.

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

- a *Id est, Romæ.*
 b *Ms. codex et editio Vaticana: Cavilloso; verum hæc lectio, æque ac altera, obscura est. Ex sequentibus tamen videtur cavilloso hic poni pro clavoso, seu clavis ligneis instructo.*
 c *Oppidum est prope lacum de Celano, seu Fucinum in Aprutio, ut alibi annotavi.*
 d *Fuit is Alexander IV ante summum Pontificatum, quem anno 1234 adeptus est, Raynaldus appellatus, et Cardinalis episcopus Ostiensis et Veliternensis.*
 e *Cornetum, de quo hic, esse Apuliæ oppidum, ait Waddingus in Annalibus ad annum Christi 1252, num. 18.*
 f *Nescio hunc locum: nec Waddingus ad annum 1228, num. 50 eundem memorans, de eo quidquam annotavit.*
 g *Fanum S. Severini, vulgo San-Severino, alias etiam Septempeđa, parva civitas episcopalis est ditionis Pontificiæ in Marchia Anconitana.*
 h *In Ms. nostro codice legitur: Bartholomæus Galetanus, ommissa voce civis: sed legendum videtur Caietanus civis a Caeta, incolis Gaeta, regni Neapolitani urbe in provincia Terræ Laboris, de qua jam alias memini.*
 i *In Tractatu 23 in Joannem.*
 k *Ceperanum ditionis Ecclesiasticæ castrum est in Campania Romana ad fluvium Lirim.*
 l *Hetruriæ castrum esse, dixi alibi.*
 m *Nimirum ex secta vena brachii.*
 n *In Ms. codice et editione Vaticana, Tamarit. Hispaniæ vicus est in Catalonia ad oram maris Iberici.*

§ IV. De liberatis a naufragio.

In magno maris periculo positi quidam nautæ, cum millaria decem a portu Barulitano a distarent, ingravescens nimium tempestate, jam de vita dubii anchoras submiserunt. Verum spiritu procellarum mari ferventius tumescente, fractis funibus, et relictis anchoris, incerto et inæquali cursu per æquora vagabantur *. Tandem nutu divino mari placato, ad resumendas anchoras, quarum funes superius enatabant, toto se conamine paraverunt. Cumque id perficere propriis viribus non valerent, plurimorum Sanctorum invocato subsidio, multisque jam sudoribus liquescentes, nec unam per totam diem resumere potuerunt.

261 Aderat autem nauta quidam, Perfectus nomine, sed moribus imperfectus, qui cum irrisione quadam dixit ad socios: Ecce, Sanctorum omnium invocastis auxilium, et, ut videtis *, nullus est, qui succurrat. Invoceum istum Franciscum, qui novellus est Sanctus; si quo modo in mare se mergat *, et anchoras perditas reddat. Consenserunt ceteri non irrisorie, sed veraciter, suasioni Perfecti, et ipsius objurgantem irrisorium verbum, firmaverunt cum Sancto spontaneum votum. Statimque in momento, sine aliquo adminiculo, naterunt anchoræ super aquas, quasi ferri natura versa foret in signeam levitatem.

262 Peregrinus quidam, invalidus corpore propter febris peracutæ symptomata, quam fuerat ante perpassus, navi quadam subvectus de ultramarinis partibus veniebat. Ferebatur autem * ipse ad beatum Franciscum præcipuo devotionis affectu, et eum sibi apud cælestem Regem elegerat advocatum. Cum igitur necdum perfecte liber a morbo sitis angustiaretur ardoribus, deficiente jam aqua, cœpit alta voce clamare: Itē fidenter, haurite poculum mihi: quia B. Franciscus vasculum meum aqua replevit. Mirum certe! Invenerunt vas aqua repletum, quod fuerat ante vacuum derelictum. Alio vero die, cum, tempestate suborta, operiretur navis fluctibus, et procellis quateretur pervalidis, ita ut jam naufragium * timerent; cœpit idem infir-

Octobris Tomus II.

mus subito clamore vociferari per navem: Surgite omnes, inquit, et B. Francisco venienti occurrite: ecce ad salvandum nos adest. Sicque cum voce magna et lacrymis in faciem proci dens, adoravit. Statim ad Sancti visionem omnem sospitatem resumpsit infirmus, et maris fuit tranquillitas subsecuta.

265 Frater Jacobus Reatinus, cum in navicula parva fluvium quendam cum aliis fratribus pertransiret, sociis primo super ripam * positus, postremo se ad exitum præparabat; sed modico illo ligno per infortunium revolutus, rectore natante, frater mersus est in profundum. Invocabant fratres extra positi affectuosius precibus beatum Franciscum, et ut filio succurreret, lacrymosis gemitibus supplicabant. Submersus autem frater de ventre gurgitis nimis immensi, cum ore non posset, corde clamabat, ut poterat, implorans pii Patris subsidium. Et ecce, auxiliante sibi beati Patris præsentia, per profundum, sicut per aridam, ambulabat, et demersam naviculam capiens, cum ea pervenit ad litus. Mirabile dictu! Vestimenta ejus madidata non sunt, nec aquæ gutta proximavit ad tunicam.

264 Frater, Bonaventura nomine, cum duobus viris per lacum quendam navigans, contrafacta ex parte navicula, propter aquæ influentis impetum, demersus est cum navi et sociis in profundum. Cum autem de lacu miseriæ misericordem patrem Franciscum invocarent cum multa fiducia, supernata vit b subito aqua plena navicula, et cum eis, Sancto præbente ducatum, salubriter pervenit ad portum. Sic et quidam frater de Esculo c, submersus in flumine, S. Francisci meritis extitit liberatus. Sed et in lacu Reatino d cum quidam viri et mulieres in consimili essent periculo constituti, ad invocationem nominis S. Francisci de aquarum multarum periculoso naufragio salubriter evaserunt.

265 Quidam nautæ Anconitani, periculosa tempestate jactati, submersionis periculum jam videbant. Cumque sic desperati de vita S. Franciscum suppliciter invocarent, lumen in mari magnum apparuit, et cum ipso lumine tranquillitas concessa divinitus, ac si beatus Vir sua miranda virtute et ventis imperare posset et mari. Quantis autem miraculorum prodigiis beatus hic Pater in mari clauerit et clarescat, quoties ibidem opem tulerit desperatis, nullatenus credo possibile per singula enarrare. Nec mirum, si jam regnanti in cælis colatum est imperium super aquas, cui et in hac mortalitate degenti omnis corporea creatura, ad suam refigurata originem, mirabiliter serviebat.

ANNOTATA.

a *Videtur hic indicari portus Baruli, quod oppidum regni Neapolitani est in agro Barensi, incolis Barletta dictum, situmque in ora maris Adriatici, qualemcumque portum, sed infidum, habens, teste Leandro Alberto in Descriptione Apuliæ Peucetiæ.*

b *Vaticana et Suriana editiones: Supernatavit; codex vero noster Ms.: Supernataverunt subito, aqua plena navicula, et cum eo, Sancto præbente ducatum, salubriter devenerunt ad portum.*

c *Fortasse legendum est: De Asculo, cujus nominis duas civitates habet Italia; unam in regno Neapolitano, Apulum cognominatam; alteram in Marchia Anconitana, cognomento Picenum.*

d *Adi Annotata ad Vitæ primæ librum 1, cap. 7, litt. cc.*

§ V. De liberatis a vinculis et carceribus.

In Romania a Græcum quendam, cujusdam domini servientem, contigit de furto fallaciter accusari; quem dominus terræ in alto carcere mandavit includi, et graviter vinculari. Domina vero domus miserta servi, quem indubitanter credebat a culpa sibi imposita innocentem, pro liberatione ipsius

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.Submersum
cum immersa
navicula, mi-
nime madida-
tum educit e
fluvio.
* Vatic. ripaAlios item
submersos
salvat;

E

b

c

d

nautis Anco-
nitatis ac in-
numeris aliis
periclitanti-
bus succurrit.Sanctus in-
sonem ser-
vum, sibi
commenda-
tum, apparen-
s e carcere edu-
cit:

84

apud

AUCTORE
S. BONAVENTURA.
a

apud virum precibus insistebat devotis. Verum non acquiescente viri sui duritia obstinata, recurrit domina supplex ad S. Franciscum, et ejus pietati voto commendavit insontem. Protinus adfuit miserorum Adjutor, et virum in carcere positum misericorditer visitavit. Solvit vincula, carcerem fregit, innocentem manibus apprehensum foras eduxit, et ait: Ego sum ille, cui domina tua te devote commisit. Cumque ille timore magno corripeteretur, et pro descensu altissimæ rupis voraginem circuiret, subito Liberatoris sui virtute inveniense in plano, rediit ad dominam suam; relataque per ordinem miraculi veritate, devotam dominam ad Christi amorem et reverentiam servi ejus Francisci ferventius inflammavit.

item debito-
rem, qui pro
illius amore
dilationem
frustra pete-
rat,
b c

* Vatie, con-
fracto
* in Vatie,
deest est

B
d
alterumque
injuste a
blasphemo
conjectum in
carcerem.

Ob hæresim
capto, sed
emendato in-
vocatus op-
parens.
e

C

vincula et
carcerem sol-
vit, mirante
curia Pontifi-
cia.

267 In Massa S. Petri b cuidam militi c debebat pecuniæ quantitatem pauperculus quidam. Cumque præ inopia facultas non suppeteret persolvendi, captus debitor a milite repetente misereri sibi orabat suppliciter, dilationem quærens amore beati Francisci. Sprevit superbus miles preces oblatas, et Sancti amorem, velut inane quid, inaniter vilipendit. Nam cervicose respondens: Tali te, ait, loco recludam, et tali retrudam carcere, quod nec Franciscus, nec aliquis, te poterit adjuvare. Tentavit, quod dixit: carcerem adinvenit obscurum, in quo hominem vinculatum conjecit. Paulo post adfuit B. Franciscus, et fracto * carcere, ruptisque compedibus, illæsum hominem reduxit ad propria. Sic fortitudo Francisci militem est * prædata superbum; captivum, qui se sibi subjecerat, liberavit a malo, militisque proterviam admirando miraculo in mansuetudinem commutavit d.

268 Albertus de Aretio, eum in vinculis atrocissimis teneretur pro debitis injuste ab eo petitis, suam innocentiam S. Franciscus humiliter commendavit. Ordinem quidem Fratrum Minorum plurimum diligebat, et S. Franciscum inter Sanctos speciali venerabatur affectu. Dixit autem creditor suus voce blasphema, quod nec Franciscus, nec Deus posset eum de suis manibus liberare. Factum est itaque in vigilia S. Francisci, cum vinctus ille nihil comedisset, sed ob Sancti amorem victum suum cuidam tribuisset egeno; nocte veniente, apparuit ei vigilanti S. Franciscus, ad cujus ingressum vincula de pedibus et catenæ de manibus ceciderunt, sponte aperta sunt ostia, prosilierunt tabulæ de solario, et liber abscessit homo ad propria rediens. Implevit ex tunc votum, jejunans vigiliam B. Francisci, et cereo, quem annuatim consuevit offerre, in accrescentis devotionis indicium annuatim unam unciam superaddens.

269 Residente in Sede B. Petri domino Gregorio nono, quidam, Petrus nomine, de civitate Alisia e, de hæresi accusatus, Romæ captus est, et de mandato ejusdem Pontificis ad custodiendum traditus episcopo Tiburtino. Quem sub pœna episcopatus accipiens, compedibus alligavit, obscuroque ipsum carcere, ne posset effugere, includi fecit, panem ei præbens in pondere, et poculum in mensura. Cæpit autem homo ille beatum Franciscum ad sui miserendum multis precibus et fletibus invocare, eo quod audierat, solennitatis ejus jam adesse vigiliam. Et quoniam fidei puritate omnem abdicaverat hæreticæ pravitatis errorem, totaque cordis devotione adhæserat fidelissimo Christi servo Franciscus, intercedentibus ipsius meritis, a Domino meruit exaudiri.

270 Instante enim jam nocte suæ festivitatis, circa crepusculum beatus Franciscus in carcerem miseratus descendit, et illum suo nomine vocans, ut cito surgeret, imperavit. Qui timore perterritus, quisnam esset, interrogans, beatum Franciscum adesse, audivit. Cumque virtute præsentia Viri sancti vincula pedum suorum confrica conspiceret cecidisse, et tabulas carceris, clavis ultro prosilientibus, aperiri, et apertum iter sibi ad exeundum præberi, solutus tamen, et obstupefactus fugere nesciebat; sed ad januam clamans, custodes omnes perterritus. Qui cum eum liberatum

a vinculis, episcopo * nunciassent, post intellectum ordinem rei ad carcerem pontifex devotus accessit, et manifeste Dei virtutem cognoscens, Dominum adoravit ibidem. Vincula quoque coram domino Papa et Cardinalibus delata fuerunt, qui videntes, quod factum fuerat, admirati plurimum benedixerunt Deum.

271 Guidolotus de sancto Geminiano f falso accusatus fuit, quod veneno interemerat quendam virum; et quod eodem genere mortis filium ejusdem viri et universam ejus familiam proposuerat enecare. Captus proinde a Potestate g terræ, gravissimis vinculis aggravatus in turri quadam * reclusus est. Ipse vero fiduciam habens in Domino pro sua innocentia, quam sciebat, causam commisit B. Francisci patrocinio defendendam. Excogitante igitur Potestate, qualiter criminis objecti confessionem eliceret per tormenta, qualibusque * pœnis confessum faceret interire, nocte illa, cum mane ad cruciatum deberet adduci, S. Francisci præsentia extitit visitatus, et immenso luminis fulgore usque mane circumdatus, repletusque gaudio et fiducia multa securitatem evasionis accepit.

272 Advenerunt mane tortores, et eductum de carcere eculeo suspenderunt, aggravantes super eum multa pondera ferri. Depositus est pluries, et iterum elevatus, ut, pœna pœna succedente, citius ad confessionem criminis arceretur. Sed spiritu innocentia lætabatur in vultu, nullam mœstitiam prætendens in pœnis. Deinde accensus est ignis sub ipso non modicus: nec propterea capillus est læsus; cum tamen capite dependeret ad terram. Tandem bulliente oleo superfusus, virtute Patroni, cui se commiserat defensandum, hæc omnia superavit; et sic dimissus liber, salvus abscessit.

ANNOTATA.

a Romania, alias Thracia, vulgo nota Europæ regio; nisi pro Romandiola Italiæ hic ponatur.

b Massa S. Petri, est Pagus S. Petri; ubi tamen hic fuerit, non comperi.

c Id est: Viro nobili.

d Editio Vaticana: Militemque protervum admirando miraculo in mansuetudinem commutavit. Surius: Militisque protervi admirando miraculo immansuetudinem commutavit.

e Waddingus ad annum 1228, num. 43 in editione Lugdunensi ista recitans, habet: de civitate Assisia: in posteriori Romana: De civitate Assisii: at in Ms. nostro codice, et editionibus Vaticana et Suriana etiam legitur: De civitate Alisia. Si hæc lectio genuina sit, non video, quæ civitas verisimiliter indicari possit per Alisiam, quam Alexia, alias F Alesia, Gallicæ Alise, olim Galliæ Celticæ urbs et Mandubiorum caput, nunc vicus ducatus Burgundiæ.

f Oppidum Tusciæ est.

g Podesta Italici magistratum sonat, puta Præ-torem, etc.

§ VI. De liberatis a periculo partus.

Quædam Comitissa in Sclavonia, sicut nobilitate illustris, sic et æmula probitatis, erga S. Franciscum devotione flagrabat; erga fratres vero sedula pietate. Tempore vero partus duos perpessa dolores a, tanta fuit angustia molestata, ut prolis futurus ortus præsens videretur matris occasus. Non videbatur infantem entis posse ad vitam, nisi expiraret e vita; nec tali nisu parere, sed perire. Subvenit cordi ejus S. Francisci fama, virtus et gloria: excitatur fides, inflammatur devotio. Convertit se ad auxilium efficac, ad fidem amicum, ad devotorum solatium, refugium afflictorum; Sancte Francisce, inquit, pietati tuæ supplicent omnia ossa mea, et mente voveo, quod explicare non possum. Mira celeritas pietatis! Finis dicendi finis fuit dolendi, parturiendi meta, pariendi principium. statim.

D
* in Ms. deest
episcopo

Falso crimine
accusatum
solatur in
carcere

f g
* Sur. in tur-
rim quadam

* Vatie. quali-
buscumque

de in tormen-
tis servato
illaso libera-
tem procurat.

E

Partu pericu-
tans post fa-
ctum votum
prosperè emi-
tur;
a

A Statim enim omni cessante pressura, partum edidit cum salute. Non fuit immemor voti, non propositi refuga: ecclesiam quandam pulchram construi fecit, et constructam ad Sancti honorem fratribus assignavit.

altera fatum
quadrivium
mortuum
ejicit.

* in Ms. pro-
ditum

274 In partibus Romanis mulier quædam, Beatrix nomine, vicina partui, cum per dies quatuor fœtum in ventre portaret exstinctum, multis infelix agitabatur angustiis, et exitialibus doloribus urgebatur. Mortuus fœtus matrem cogebat ad mortem; et nondum in lucem productum * abortivum publicum matris periculum pariebat. Tentabat medicorum auxilium; sed omne humanum remedium laborabat in vanum. Sic de primis maledictionibus b copiosius aliquid declinavit in miseram, ut sepulchrum facta conceptus sepulchrum pro certo proximum expectaret. Fratribus tandem Minoribus per internuncios tota se devotione committens, suppliciter aliquid de S. Francisci reliquiis fide plena poposcit. Contigit nutu divino, aliquantum inveniri de chorda, qua fuerat Sanctus quandoque præcinctus. Mox, ut super dolentem posita chorda fuit, omnis facillime solutus est dolor; mortis causa mortuus fœtus emissus, pristina sanitas restituta.

Immatura
prolium fune-
ra deploranti
spondet

c

B 275 Cujusdam de Narnio e nobilis viri uxor, Juliana nomine, pro filiorum morte annostrahabat lugubres, et continue infelices deplorabat eventus, pro eo quod omnes, quos cum pressura portaverat filios, modico interjecto tempore, cum vehementiori dolore sepulturæ tradiderat. Cum igitur quatuor mensium conceptus * haberet in utero, magisque propter eventus præteritos de conceptæ proli sollicitaretur obitu, qua de ortu; beatum patrem Franciscum pro vita nondum nati fœtus fideliter precabatur. Ecce autem nocte quadam dormienti sibi mulier quædam apparebat in somnis, formosum puerulum gestans in manibus, illumque lætissime offerebat eidem. Cum vero illa recipere recusaret, quem statim formidabat amittere, mulier illa subjunxit: Securo suscipias, quia, quem tuo mœrori compatiens sacer mittit Franciscus, vita vivet, et sospitate gaudebit.

* al. conceptum

filium diu vi-
cturum: a'ia
ejus patrio-
nio geminam
prolem mas-
culam obtinet.

276 Statim evigilans mulier intellexit, per ostensam sibi cœlitus visionem beati Francisci sibi adesse suffragium. Ex tunc abundantiori completa lætitia, pro suscipienda prole juxta promissum multiplicavit preces, et vota promisit. Impletum est denique tempus pariendi, et peperit femina masculum, qui juvenilis robore florens ætatis, tanquam per beati Francisci merita fomentum susceperet vitæ, incitamentum parentibus præbuit ad Christum et Sanctum ejus devotioris * affectus. Simile quiddam huic in Tiburis d civitate sanctus Pater effectus. Cum enim mulier quædam filias plurimas peperisset, desiderio proli fatigata virilis, apud S. Franciscum preces ingeminavit et vota. Concepti igitur ejus meritis mulier illa, et geminos ei parere dedit, qui pro uno fuerat exoratus.

* Sur. devotio-
nis

d

C 277 Apud Viterbium e partui propinqua mulier, morti propinquior censebatur, visceralibus tormentata doloribus, et tota calamitosa infortunii * mulierum. Cumque, naturæ succumbente virtute, omnis deficeret artis industria, invocato beati Francisci nomine, liberata confestim mulier partum salubriter terminavit. Sed assecuta, quod voluit, et oblita beneficii, quod accepit, honorem Sancto non deferens, die natalis ipsius ad opera servilia manus extendit. Et ecce subito dexterum brachium, ad laborem extensum, inflexibile remansit et aridum. Quod cum studeret ad se revocare cum altero, ultione consimili et illud exaruit. Timore igitur divino correpta mulier, redintegravit votum; usumque membrorum, quem propter ingratitude amiserat et contemptum, per misericordis et humilis Sancti merita, cui se iterato devotiv, recuperare promeruit.

Difficili partu
levata, violati
voti penam
lulit, pœni-
tens sanatur:

e

* Vatic. et Sur.
in infortunii

278 Mulier quædam de partibus Aretinis, cum per septem dies partus discrimina sustineret, et jam in nigredinem versa desperata esset ab omni-

bus, votum fecit beato Francisco, et ejus cepit moriens auxilium invocare. Emissa autem voto, celeriter obdormivit; viditque in somnis beatum Franciscum se dulciter alloquentem ac requirerentem, utrum faciem ipsius agnosceret, et an antiphonam illam Virginis gloriosæ SALVE REGINA MISERICORDIÆ fsciret ad honorem ejusdem * Virginis recitare. Qua respondente, se habere notitiam de utrisque; Incipe, ait Sanctus, antiphonam sacram, et antequam compleas, paries cum salute. Ad hanc vocem * evigilavit mulier, et cum timore cepit dicere: SALVE REGINA MISERICORDIÆ g. Cumque illos MISERICORDES OCVLOS precaretur, fructumque commemoraret uteri virginalis, continuo cunctis liberata pressuris infantem speciosum peperit, gratias agens Reginae misericordiae, quæ per B. Francisci merita ipsius fuerat dignata misereri.

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.

item alteri
apparens
Sanctus faci-
lem partum
concedit.

f
* Sur. hujus

* Sur. add. et
g

ANNOTATA.

a In Codice nostro Ms.: Duris pervasa doloribus.

b In Vaticana editione additur: Evæ; cui scilicet post peccatum dixit Deus: Multiplicabo ærumnas tuas, et conceptus tuos: in dolore paries filios. Gen. cap. 3, v. 16.

c Codex noster, et Surius vitiose habent: De Carvio. Est autem Narnium, seu Narnia, indigenis Narni, Pontificiæ ditionis civitas episcopalis in Umbria.

d Tibur, Italis Tivoli, episcopalis civitas est ditionis Ecclesiæ in Campania Romana.

e Viterbium, nunc vernacule Viterbo, insignis urbs episcopalis est, et provinciæ Patrimonii S. Petri caput.

f Ita etiam habent Ms. codex et editiones Vaticana et Suriana: sed Waddingus ad annum 1298, num. 34 legit: Salve Regina mater misericordiae, addita voce Mater pro more sui temporis, ut existimo. Etenim, dum pia ista antiphona primum composita et recitari cepta fuit, legebatur sine voce Mater; ut videri potest tum apud alios, tum apud Cætanum Meratum in Thesaurio sacrorum rituum Bartholomæi Gavanti recuso auctore, tom. II, part. 1, pag. 412, ubi etiam observatur, antiquum morem legendi Salve Regina misericordiae, apud Cartusianos perseverare.

g Waddingus hic rursus habet: Salve Regina Mater misericordiae.

§ VII. De cæcis illuminatis.

In conventu fratrum Minorum Neapoli * cum quidam frater, Robertus nomine, cæcus annis plurimis extitisset, crevit in oculis ejus caro superflua, motum * et usum impediens palpebrarum. Cum igitur fratres forenses, ad diversas mundi partes tendentes, ibidem plurimi convenissent, beatus pater Franciscus, speculum obedientiæ sanctæ, ut eos miraculi novitate hortaretur ad iter, prædictum fratrem, ipsis presentibus, tali modo curavit. Jacebat nocte quadam frater Robertus prædictus æger ad mortem, jamque sibi fuerat anima commendata: tum, ecce, astitit ei beatus Pater cum tribus fratribus omni sanctitate perfectis, videlicet S. Antonio a, fratre Augustino b, et fratre Jacobo de Assisio c; qui, sicut eum perfecte fuerant secuti, dum viverent, ita et ipsum alacriter comitabantur post mortem. Accipiens cultellum S. Francisci, carnem superfluum resecevit, lumen restituit pristinum, et a mortis eum fauce reduxit; dixitque illi: Fili Roberte, gratia, quam tecum feci, signum est fratribus ad remotas nationes euntibus, quod ego præcedam eos, et ipsorum dirigam gressus. Vadant, inquit, gaudent, et injunctam obedientiam alacri animo exsequantur.

Cæco simul ac
mortuando
lumen et sani-
tatem confert.
* Ms. de Nea-
poli
* ibid. natum
f

a b
c

280 Apud Thebas in Romania mulier cæca vigiliam S. Francisci in pane tantum et aqua jejuniens, ad ecclesiam fratrum Minorum summo mane festivitatis a viro suo perducta est. Quæ, dum Missa celebraretur, in elevatione corporis Christi, oculos

Cæca, Sancto
devota, in ejus
dem festo vi-
sum recipit:

AUCTORE
S. BONAVENTURA
* Sur. in vo-
cem

oculos aperuit, clare vidit, devotissime adoravit. In ipsa vero adoratione voce magna proclamans, Gratias, inquit, Deo et Sancto ejus; quia video corpus Christi. Omnibus, qui aderant, in voce * exultationis conversis, post Sacrorum expletionem reversa est mulier in domum suam cum gaudio spiritus et lumine oculorum. Exultabat quidem mulier, non solum quia lucis corporeae recuperarat aspectum, verum etiam, quia Sacramentum illud mirificum, quod est lumen animarum verum et vivum, respectu primario per B. Francisci merita, fidei suffragante virtute, meruerat intueri.

puero oculum
in maxillam
pendentem
et aridum
restituit,
* Ms. Prophis

284 In Campania, puer quidam quatuordecim annorum, de castro Pophis *, subita vexatus angustia, sinistram oculum amisit ex toto. Passionis acerbitas sic de loco suo propulit oculum, quod per octo dies, extra nervo relaxato, longitudine digiti unius ad maxillas dependens pene aridus est effectus. Sed cum sola superesset abscissio, et a medentibus foret penitus desperatus, pater ejus ad auxilium B. Francisci tota se mente convertit. Non defuit ille indefessus miserorum Adjutor precibus supplicantis. Nam oculum aridum mirabili virtute in locum suum pristinumque vigorem restituit, et lucis optatae radiis illustravit.

simile benefi-
cium, prae-
stavit
presbytero,
oculum exco-
ecatum,

282 In eadem provincia apud Castrum magni ponderis lignum ex alto prorupit, et cujusdam sacerdotis caput gravissime quassans, sinistram oculum excaecavit; qui humi dejectus cepit alta voce S. Franciscum luctuose clamare, dicens: Succurre, Pater sanctissime, ut ad festum tuum ire valeam, sicut fratribus tuis ire promisi: erat enim vigilia Sancti. Qui statim exurgens peroptime liberatus, in vocem prorupit laudis et gaudii, et circumstantes omnes, qui ejus miseriam condolebant, in stuporem convertit et jubilum. Ivit ad festum, narrans omnibus, quam in se expertus fuerat, clementiam et virtutem.

et viro alteri
oculum bisar-
tam sectum
habentibus.
d

285 Vir quidam de monte Gargano d, dum in vinea sua laborans, lignum quoddam ferro succideret, proprium percussit oculum, et sic divisit per medium, ut quasi media pars ipsius exterius dependeret. Cumque in tam desperato periculo desperaret, sibi posse per hominem subveniri, jejunaturum se in festo sancti Francisci, si ei succurreret, repromisit. Statim in loco debito viri oculum Sanctus Dei restituit; sicque divisum rejunxit et lumine pristino decoravit, ut nullius laesionis vestigia remaneret.

Caecus natus
donatur visu,
et Sancti Or-
dinem postea
ingreditur.

284 Filius cujusdam nobilis viri, a nativitate caecus, meritis B. Francisci lumen accepit optatum; qui nomen ab eventu sortitus, Illuminatus vocatus est. Assumpsit postea, cum in aetate esset, Ordinem beati Francisci, accepti beneficii non ingratus; tantumque profecit in lumine gratiae et virtutis, ut vere lucis filius videretur. Tandem, beati Patris promerentibus meritis, sanctum initium fine sanctiore conclusit.

Fratrum be-
nignum ho-
spitem jubet
moneri, ut
confiteatur,
e

285 In Zachanto, quod est castrum juxta Anagninam e, miles quidam, Gerardus nomine, oculorum lumen ex toto perdidit. Accidit autem, ut duo fratres Minores, ab exteris partibus venientes, ad domum ipsius hospitaturi divertent. Suscepti itaque devote propter reverentiam sancti Francisci a familia tota, et cum omni benignitate tractati, gratias agentes Deo et hospiti, ad locum fratrum devenere vicinum. Nocte igitur quadam beatus Franciscus uni fratrum illorum in somnis apparuit, dicens: Surge, festina cum socio ad domum hospitis nostri, qui Christum et me suscepit in vobis: volo enim * beneficia rependere pietatis. Caecus quidem effectus est, suis promerentibus culpis, quas poenitentiali non studuit confessione purgare.

* Ms. add. ei

et de peccatis
confesso amis-
sum oculorum
lumen reddit.

* in Ms. deest
non

286 Disparente quoque Patre, frater festinus surrexit, ut mandatum cum socio celeriter adimpleret. Venientesque ad hospitis domum, cuncta, quae viderat alter, per ordinem narraverunt eidem. Stupuit vir ille non modicum *, et universa, quae dicebantur, vera esse, confirmans, compunctus ad lacrymas confessus est libens. Tandem correctione

promissa, interiorique homine taliter renovato *, D
exteriorem continuo recuperavit aspectum. Hujus miraculi fama circumquaque diffusa, non solum ad reverentiam Sancti, verum etiam ad confessionem humilem peccatorum et hospitalitatis gratiam plurimos incitavit f.

ibid. totaliter
revocato

ANNOTATA.

a Est hic S. Antonius Lusitanus, cognomento Patavinus vel de Padua, cujus gesta in Opere nostro illustrata sunt ad diem 15 Junii, quo in universa Ecclesia festum habet.

b Procul dubio hic idem Augustinus est Fratrum Minorum Minister in Terra Laboris, qui moribundus vidit animam S. Francisci ad caelos ascendentem, eamque mox secutus est, ut praemisit sanctus doctor in hac Vita num. 215. Inscriptus is est ad diem 4 Octobris Menologio Franciscano Hueberi, et Martyrologio Arturi, sed cultum non reperi.

c Hunc quoque duo mox laudati martyrologi memorant die 7 Junii, ad quem in Opere nostro inter Praetermissos relatus fuit.

d Vide Annotata ad hujus Vitae caput 14, lit. o.
e Editio Vaticano et Suriana: Ananiam; sed retinendum est Anagninam, quae Italice Anagni dicta, Pontificia ditionis episcopalis civitas est in Campania Romana.

f Quod in editione Seduliana sequitur miraculum, abest a nostro codice Ms., editionibus Vaticana et Suriana; et recte, quia Bonaventura non esse, monui in Commentario praevio num. 25 et sequenti, ac etiam mox probabo. Quam ob rem ego illud e texto rescindendum censeo, atque hic inter Annotata recitandum, ne lector desideret. Quidam pro furti calunnia caecatus fuit rigore justitiae secularis apud Assisium, Othone milite per ministros publicos sententiam Octaviani judicis de eruentis accusato oculis exsequente. Qui taliter deformatus, effossis oculis, praescisis nervis opticis etiam cum cultello, ductus ad altare B. Francisci, implorata ipsius clementia, et sua in praedicti criminis impositione innocentia allegata, Sancti ipsius merito infra triduum novos recepit oculos, minores quidem illis, quibus orbatus fuerat, sed non minus limpide visus officium exercentes. Hujus autem stupendi miraculi testis fuit praenominatus miles Otho, juramento ad hoc adstrictus, coram domino Jacobo abbate S. Clementis, auctoritate domini Jacobi episcopi Tiburtini de ipso miraculo inquirente. Testis etiam extitit ejusdem miraculi frater Guillelmus Romanus, a fratre Hieronymo, generali Ministro Ordinis Minorum, ad veritatem dicendam, quam circa hoc noverat, praepropto et excommunicationis sententia obligatus. Qui taliter adstrictus coram pluribus Ministris provincialibus ejusdem Ordinis, et aliis magni meriti fratribus affirmavit, se dudum, adhuc saecularem existentem, vidisse eum habentem oculos, et postmodum actu executionis injuriam patientem; ac se excaecati oculos in terram projectos curiose cum baculo revolvisse; et postmodum virtute divina eundem, novae lucis receptis oculis, videntem clarissime conspexisse. Haec ibi apud Sedulium, quae fere accepta sunt ex Epistola (cujus authenticam ex Assisiensi conventus S. Francisci archivo copiam a RR. PP. Conventualibus Romanis accepit) Hieronymi Asculani, tunc generalis Ministri Ordinis Minorum, qui postea ad summum Pontificatum evectus, Nicolaus IV appellatus fuit. Hanc epistolam ille dedit ad custodem et guardianum mox dicti conventus, ut eos de certo testimonio tanti miraculi certiores faceret, Romae in Nonas Maii. Anno Domini mclxxvi. In eadem dicitur ista examinatio facta Romae in infirmaria nova, Kalendis Maii. Anno Domini mclxxvi; et in praesentia fratris Guidonis Ministri Romani, fratris Corradi Ministri Alamaniae Superioris, fratris Dominici penitentiarii summi Pontificis, fratris Bonegratie, fratris Monaldi visitatoris in Romana provincia monasteriorum Ordinis sanctae Clare et aliorum.

Dicitur

A Dicitur item *Guilielmus* seu *Guilielmus*, dum istud supplicium ac miraculum contigit, scutiferi munere functus esse apud dominum Gratianum Mathei de Lipernioni, tunc temporis Potestatem, seu prætorem civitatis Assisiensis, ex cuius mandato adversus istum falso accusatum actum fuit; Otho vero miles ibidem vocatur Otto Octavianus de Lacuntella, verum non nominatur ibidem, ut testis miraculi. De sanatione vero ibi sic legitur: Sed cecatus ductus ad ecclesiam beati Francisci, et ut ipse postmodum recitabat omnibus, allegans coram Sancto sue familie inopiam, et quod non juste fuerat condemnatus, in eadem ecclesia oculos recuperavit et visum meritis sancti Patris; et timens iterum execari, fugit Fulgineum, et ibi faciebat suas cum cultello lesas palpebras medicari. Ipse vero frater *Guilielmus* audiens, illum rehabere oculos, et videre, ivit Fulgineum, et vidit dictum hominem, quem viderat Assisii in sua presentia execari, habentem oculos, set minores, quam primo habuerat, et clare omnia intuentem; et audivit ipsum publice asserentem, quod meritis beati patris nostri Francisci sibi fuerant secundum modum oculi restituti. Porro miraculum hoc non esse a *S. Bonaventura* in *Vita* relatum, patet primo ex eo, quod *Hieronimus Asculanus*, cuius velut generalis *Ministri Ordinis Minorum* utraque relatio meminit, ad generale illud ministerium promotus fuerit *Lugduni Segusianorum* in comitis, anno 1274 die 20 *Maji* celebratis, vivente quidem *S. Bonaventura*, sed ad *Cardinalatum* jam evecto et consentiente, ut docet *Waddingus* ad eundem annum, num. 54, id est, tredecim circiter annis post scriptam a *Bonaventura* *Vitam S. Francisci*. Secundo ex eo, quod frater *Guilielmus*, in utraque narratione pariter laudatus, testimonium illud coram dicto *Hieronimo generali Ministro* ceterisque dixerit anno 1276, sive biennio fere post obitum *S. Bonaventurae*, qui contigit anni 1274 die 13 *Julii*. Mitto alia, quia res clara certaque est. Melius itaque *Sedulius* miraculum non inseruisset *Vita* per *S. Bonaventuram* scripta, quod se fecisse ex veteribus exemplaribus *Parisiensibus*, ibidem asserit in *Annotatis*.

§ VIII. De liberatis a variis infirmitatibus.

Surdo et mutato loquela et auditus datur:
 a Apud castrum *Plebis* a juvenis quidam mendicus surdus erat et mutus a nativitate sua, qui linguam adeo curtam habebat ac tennem, quod multoties exquisita a pluribus præcisa penitus videretur. Vir quidam, *Marcus* nomine, ipsum propter Deum suscepit hospitio; qui eum sibi benefacere sentiens, cepit cum ipso assiduus demorari. Sero quodam cum prædictus vir cœnaret cum conjuge, astante puero coram eis, dixit uxori: Hoc ego maximum miraculum reputarem, si *B. Franciscus* huic auditum redderet et loquelam. Et adjecit: Voveo Deo, quod, si hoc sanctus *Franciscus* dignabitur operari, propter amorem suum huic puero expensas conferam, donec vivet. Mirum certe! Subito lingua crevit, et locutus est, dicens: Gloria Deo, et sancto *Francisco*, qui mihi loquelam præbuit et auditum *b*.
 b 288 Frater *Jacobus* de *Iseo* *c*, cum puerulus esset in domo paterna, incurrit rupturam corporis valde gravem. Superno vero afflatus spiritu, licet esset juvenis et infirmus, *Ordinem S. Francisci* devotus intravit: nulli tamen, qua urgebatur, infirmitatem * detexit. Factum est autem, cum corpus sancti *Francisci* transferretur ad locum, ubi pretiosus sacrorum ossium ejus nunc thesaurus est conditus *d*, adfuit et tunc dictus frater translationis gaudius, ut glorificati jam Patris corpori * honorem debitum exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata, præ devotione spiritus sacrum tumultum complexatus, et cum lacrymis multis orans, subito miro modo

ad loca debita partibus revocatis, sanum se sensit, succinctorium deposuit, et ex tunc ab omni dolore præterito liber fuit. Ab infirmitate quoque consimili frater *Bartholus* * de *Eugubio*, frater *Angelus* de *Tuderto* *e*, *Nicolaus* sacerdos * de *Stichano* *f*, *Joannes* de *Fora* *g*, vir quidam de *Pisis*, et alius de castro *Cisternæ* *h*, *Petrus* quoque de *Sicilia*, et homo quidam de castro *Spelli* *i* juxta *Assisium*, et quam plures alii per Dei misericordiam et beati *Francisci* merita extiterunt mirabiliter liberati.

289 In maritima mulier quedam, mentis alienationem per quinquennium passa, visu et auditu privata est: indumenta dilaniabat dentibus, ignis et aquæ periculum non timebat, et caduci morbi ad summum incurreret horribilem passionem. Nocte vero quadam, cum disponderet sibi divina misericordia misereri, salutaris fulgore lucis superillustrata divinitus, vidit beatum *Franciscum* super solium sedere sublime, ante quem prostrata sanitatem suppliciter exposcebat. Illo vero nondum favente precibus, firmavit mulier votum, promittens, pro Dei amore ac Sancti petentibus, donec haberet, elemosynam non negare. Illico Sanctus pactum recognovit, quod olim cum Domino fecerat simile, et signans eam crucis signaculo, integram sibi restituit sanitatem. A consimili passione puellam quandam de *Nursia* *k*, et filium cujusdam nobilis viri, et alios quosdam, relatione veridica compertum est, sanctum Dei *Franciscum* misericorditer liberasse.

290 *Petrus* de *Fulgineo* ad visitandum limina beati *Michaelis* *l* quodam tempore pergens, dum minus reverenter peregrinationem peregit, fontis cujusdam aquam degustans a dæmonibus est invasus, et exinde per tres annos obsessus discerpatur in corpore, pessima loquens, et horrenda præterens. Habens tamen * aliquando lucida intervalla, Beati * virtutem, quam efficacem audierat ad effugandas aereas potestates, humiliter requisivit. Et ad sepulcrum pii Patris accedens, mox ut illud contigit manu, a dæmonibus eum crudeliter discerpentibus mirifice liberatus fuit *m*. Simili etiam modo mulieri cuidam de *Narnio*, habenti dæmonium, misericordia *Francisci* subvenit *n*, et aliis pluribus, quorum * vexationum angustias, et curacionum modos longum esset per singula enarrare.

291 Vir quidam, nomine *Bonus*, homo de civitate *Fani* *o*, paralyticus et leprosus, ad ecclesiam *B. Francisci* a parentibus deportatus, utriusque morbi plenam consecutus est sanitatem. Sed et alius juvenis quidam, *Acto* nomine de sancto *Severino* *p*, totus leprosus, voto emisso, et ad sepulcrum Sancti delatus, meritis ipsius a lepra mundatus est. Habuit quidem Sanctus super hujusmodi morbo curando præcellentem virtutem, pro eo quod humilitatis et pietatis amore leprosozum obsequis se * humiliter deputarat.

292 Nobilis quedam mulier, *Rogata* nomine, in episcopatu *Sorano* *q*, per viginti tres annos fluxu sanguinis fatigata, sed a quampluribus medicis quamplurima mala perpessa, præ nimietate quidem languoris sæpius videbatur * expirare. Sed et si quando fluxus hujusmodi stringebatur, tumescebat corpore toto. Audiens autem quemdam puerum Romano sermone canentem miracula, quæ Deus per *B. Franciscum* fuerat operatus, nimio dolore commota, tota prorupit in lacrymas: sicque intra se fide accensa dicere cepit: O beate pater *Francisce*, qui tantis coruscas miraculis, si me digneris ab hac ægritudine liberare, magna tibi accresceret gloria; quoniam adhuc tantum miraculum non fecisti. Quid plura? His dictis, sensit se *B. Francisci* meritis liberatam. Filium quoque ipsius, *Marium* *r* nomine, qui brachium habebat contractum, *S. Franciscus*, voto ad ipsum emisso, sanavit. Feminam etiam quandam de *Sicilia* per septennium fluxu sanguinis fatigatam, beatum *Christi* *s* Signifer salvam fecit.

293 In urbe *Roma* *Praxedis* quedam nomine, religiositate

AUCTORE
 S. BONAVENTURA.
 Ms. Bartholomeus
 e f
 * ibid. deest
 sacerdos
 g
 h i

Amentes sanos
 sensus restituantur:

k
 E

expelluntur
 dæmones:
 l

* in Vatic. et
 Sur. deest
 tamen
 Ms. beati
 Viri
 m

n
 * Ms. quarum

lepra simul et
 paralyti affectus,
 atque alter leprosus,
 o
 p
 F

* Ms. semet
 ipsum

mulier sanguinis fluxu laborans,
 contractus brachio,
 aliaque hæmorrhoidissa sanantur.

q
 * Vatic. add.
 mulier

r

s

AUCTORE
S. BONAVEN-
TURA.
Virgini reclu-
sa pedem cum
crure fra-
ctum, luxa-
tumque hume-
rum restituit.

* Vatic. narra-
vit

religiositate famosa, quæ a tenella ætate propter æterni Sponsi amorem arto se carcere per quadraginta jam fere annos abdiderat, apud B. Franciscum gratiam promeruit specialem. Nam cum die quadam pro rebus opportunis solarium suæ cellulæ ascendisset, et impulsione phantastica corruens, cum fractum haberet pedem cum crure, et humerum a positione debita sequestratum; apparuit ei benignissimus Pater vestimentis gloriæ candidatus, et dulcibus aflatibus alloqui cœpit eandem. Surge, inquit, filia benedicta, surge, ne timeas. Et apprehensa manu ipsius, allevans eam, disparuit. Ipsa vero per cellulam suam huc atque illuc se convertens, putabat, se visum videre; usquequo ad clamorem ipsius apportato jam lumine, perfecte se sentiens per servum Dei Franciscum esse sanatum, cuncta, quæ acciderant, per ordinem enarravit*.

ANNOTATA.

a Duo hujus nominis loca novi in Italia, unum ditionis Pontificiæ in Umbria, olim castrum, sed a Clemente VIII in civitatem episcopalem erectum; unde et Civitas Plebis atque Plebana Civitas appellatur. Alterum oppidulum est in Foro-Julio in tractu Cadubrii, quod propterea lingua vernacula etiam la Pieve di Cadore dicitur.

B b Cum hic juvenis a nativitate surdus et mutus fuisse dicatur, miraculo concessi auditus et auctæ linguæ addendum est miraculum acceptæ notitiæ sermonis.

c Castrum Iseum Leander Albertus in Lombardia Transpadana recenset ad fauces lacus Isei, alias Sebini, estque ditionis Venetæ in agro Brixiano.

d Loquitur ergo hic de translatione sacri corporis facta anno 1250 ex ecclesia S. Georgii, quæ intra Assisii muros erat, ad novam basilicam suburbanam, ipsius S. Francisci titulo erectam, in qua sacer ille thesaurus hactenus servatur.

e Tudertum, alias Tuder, nunc vulgo Todi, episcopalis civitas est ditionis Ecclesiæ in Umbria prope Tiberim fluvium.

f In Ms. nostro codice legitur: De Succano; at neutro nomine mihi locus iste notus est.

g Neque hunc locum in Lexicis reperi.

h Hujus nominis oppidulum est in Campania Romana: est et castrum, Citerna vulgo dictum, prope Tiberim in domino Florentino. In codice nostro Ms. hic legitur: Et alius de castro Spelli etc., omissis intermediis, quæ mox sequuntur.

i Id est, de castro Hispelli, quod Italicè dictum Spello, castrum vel oppidulum est Umbriæ, ditionis Pontificiæ.

C k Nursia, nunc vulgo Norcia, parva civitas, olim episcopatu insignita, magnique S. Benedicti patria est.

l Nimirum ad montem Garganum in Apulia.

m Hæc etiam leguntur in Vita prima num. 157, ubi dicitur vir ille, sive ex voto, sive ex pœnitentia sibi injuncta, istud ad S. Michaelis ecclesiam iter suscepisse.

n In Vita prima num. 458 additur, hanc mulierem a S. Francisco apparente per signum Crucis liberatam fuisse.

o Verisimiliter indicatur Fanum cognominatum Fortunæ, Italici Fano, quod ditionis Ecclesiasticæ civitas est intra limites ducatus Urbinatis, sed ab eo avulsam, ad mare Adriaticum.

p San Severino, alias Septempeda jam supra memorata fuit.

q Sora urbs regni Neapolitani est in provincia Terræ Laboris, illustrata episcopatu, soli Sedi Apostolicæ subjecto.

r In Ms. nostro codice: Marinum; in editionibus Vaticana et Suriana: Marcum.

s Ita correxi ex Ms. nostro codice et editis: nam apud Sedulium vitiose legitur: Christus.

§ IX. De non observantibus festum, et non honorantibus Sanctum.

In Pictaviæ a partibus, in villa, quæ Simo* dicitur, sacerdos quidam, Reginaldus nomine, beato Francisco devotus, festum ipsius parochianis suis indixerat sollemniter celebrandum. Unus autem de populo, ignorans Sancti virtutem, sui parvipendit sacerdotis mandatum. Egressus autem foras in agrum, ut ligna succideret, cum se preparasset ad opus, vocem audivit hujusmodi ter dicentem: Festum est; operari non licet b. Verum cum nec imperio sacerdotis, nec supernæ vocis oraculo servilis temeritas frænaretur, addidit divina virtus ad gloriam Sancti sui sine mora miraculum et flagellum. Mox enim, ut furcam una manu jam tenens, alteram cum ferreo instrumento levavit ad opus, sic divina virtute utraque manus utriusque instrumento cohæsit, ut ad neutrius dimissionem digitos aliquatenus relaxare valeret. Ex quo stupefactus nimis, et, quid ageret, nesciens, ad ecclesiam, multis undique ad videndum prodigium concurrentibus*, properavit.

295 Ubi mente compunctus ante altare, quodam ex assistentibus sacerdote monente (plures quippe ad festum vocati convenierant sacerdotes) B. Franciscum humiliter se devovit; tria, sicut ter vocem audierat, vota vovens: quod scilicet festum ipsius coleret, quod ad illam, in qua tunc erat, ecclesiam in festo veniret, et quod Sancti corpus personaliter visitaret. Mirum certe relatu! Uno emisso voto, unus digitus* factus est liber: ad secundi emissionem solutus est alius: sed tertio facto voto, laxatus est tertius, et postmodum tota manus, nec non et altera subsequenter, populo, qui jam multum advenerat, Sancti clementiam devotissime implorante. Sic homo pristinæ redditus libertati per seipsum instrumenta deposuit; cunctis laudantibus Deum, virtutemque Sancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat et sanare. Ipsa vero instrumenta usque hodie coram altari ad honorem B. Francisci fabricato, ibidem in memoriam facti dependent. Plura quoque illic et in locis vicinis patrata miracula, et Sanctum in cælis ostendunt eximium, et festum ipsius in terris venerabiliter excolendum.

296 In civitate quoque Cenomanensi c, dum in solemnitate S. Francisci mulier quedam manus ad colum extendere, et digitis apprehenderet fustum, obrigescentibus manibus, cœperunt digiti magnis ardoribus cruciari. Igitur pœna docente, Sancti recognoscens virtutem, corde compuncta cucurrit ad fratres. Cumque pro salute ipsius devoti filii sancti Patris clementiam precarentur, incolumis effecta est statim, nec aliquid læsionis remansit in manibus, nisi ad facti* memoriam solum vestigium combusturæ. Simili etiam modo in Campania majori mulier quedam, et in villa Oletti d mulier altera, et in castro Pyllei e tertia, dum beati Patris festum celebrare contemnerent, prævaricantes primum mirabiliter sunt punitæ; sed postmodum pœnitentes, per sancti Francisci merita mirabiliter liberatæ.

297 Miles quidam de Burgo in provincia Massæ f beati Francisci operibus et miraculorum signis impudentissime detrahebat; inferebat multa opprobria peregrinis ad ipsius memoriam venientibus, et contra fratres publica garriebat insania. Cum autem semel Sancti Dei gloriam impugnaret, addidit* super peccata sua blasphemiam detestandam. Si verum est, inquit, quod Franciscus iste sit sanctus, gladio cadat hodie corpus meum; si vero sanctus non est, evadam incolumis. Non distulit ira Dei condignum inferre supplicium, cum jam facta fuisset oratio* in peccatum. Mora enim modica interjecta, dum blasphemus nepoti suo inferret injuriam, accepit ille gladium, et patrum visceribus cruentavit. Eodem die mortuus est sceleratus,

D

Sancti festum
violantis ma-
nus instru-
mentis adha-
rescunt,

a
* Ms. Symo

b

* Vatic. occur-
rentibus
pœnitenti post
votum factum
relaxantur.

E

* Ms. unus de
digitis

Quatuor mu-
lieres eadem
de causa diti-
mitus punitæ.
ac deinde sa-
natæ.

c

F

* Sur. Sancti

d

e

In eundem
blasphemus
cruenta morte
sublatus,

f

* Sur. addit

* Sur. ejus
oratio

A leratus, inferni mancipium, et filius tenebrarum, ut ceteri discerent, miranda Francisci opera non blasphematoriis verbis impetere, sed devotis laudibus honorare.

298 Judex quidam, nomine Alexander, dum a beati Francisci devotione, quos poterat, venenata lingua retraheret, divino iudicio lingua privatus per sex annos obmutuit. Qui cum in eo, quo peccaverat, torqueretur, alta penititudine revocatus dolebat, se contra Sancti miracula oblatrasse. Itaque non perstitit misericordis indignatio Sancti; sed penitentem ac se humiliter invocantem, restituta loquela, recepit ad gratiam. Ex tunc linguam blasphemam consecravat laudibus Sancti, devotionem simul et disciplinam recipiens per flagellum.

ANNOTATA.

a Pictavium, Gallie Poitiers, episcopalis civitas Gallie est ad fluvium Clanium, Gallis le Clain, et Pictaviensis provincie caput.

b An tunc S. Francisci festum colendum erat cum cessatione ab opere servili ex generali præcepto Ecclesie, an ex singulari in diocesi aut loco?

c Cenomanum, vernacule le Mans, episcopalis urbs Gallie est ad Sartam fluvium, Cenomanensis provincie, Gallis le Maine dictæ, caput.

d Ms. codex et Surius: Oleti. Neutro vocabulo B miki villa hæc nota est.

e Editio Vaticana: Pilei; Suriana: Pelei; Ms. codex: Spelli: si posteriori modo legendum est, vide Annotata ad præcedentem §, lit. i.

f Forte hic indicatur ducatus Massæ, parvus Italiae tractus in Hetruria. Sunt tamen alie Massæ, variis adjunctis distincta in Italia.

§ X. De quibusdam aliis miraculis diversorum generum.

Mulieri deficienti præstiti fontem elicit, a al. add. erat

In castro Galliani Valvensis diocesis a, mulier quædam, nomine Maria, quæ Christo Jesu et B. Francisco famulata devoto subjecta, una dierum æstivo tempore exiit, ut manibus conquireret propriis necessarium victum. Cum igitur fervente nimium æstu, sitis deficere copisset ardoribus, omni privata beneficio poculi, pro eo quod in monte arido sola esset, quasi exanimis humi prostrata, patronum suum S. Franciscum invocabat pio mentis affectu. Dum autem perseveraret mulier in affectuosa et humili prece, labore, siti et æstu fatigata quamplurimum, paululum obdormivit. Et ecce, S. Franciscus adveniens, et eam vocans ex nomine, Surge, inquit, et bibe aquam, quæ divino munere tibi ac pluribus exhibitur.

C eidem altisque postea mirabiliter salubrem. al. silicem

500 Ad hujus vocis auditum surrexit mulier a somno, non modicum confortata. Et accipiens filicem *, quæ juxta se erat, radicibus evulsit a terra; effodiensque ligno parvulo circumquaque viventem reperit aquam; quæ cum primo videtur parvula stilla, subito divina virtute crevit in fontem. Bibit itaque mulier, et satiata oculos lavit, quos cum longa prius haberet ægritudine obumbratos, nova ex tunc sensit luce perfusus. Festinavit ad domum mulier, tam stupendum miraculum ad gloriam sancti Francisci denuncians universis. Concurrerunt undique multi ad miraculi famam, experientia magistra discentes mirabilem illius aquæ virtutem; dum ad ipsius contactum, confessione præmissa, a variis morborum cladibus plurimi liberabantur. Perseverat usque hodie fons ibi perspicuus, et in honore B. Francisci ibidem oratorium est constructum.

Arbori arefactæ vigorem reddit: frugum postea pellit: b c d

501 In Hispania apud S. Facundum b viri cujusdam cerasum arefactam ad vigorem frondium, florum et fructuum contra spem mirabiliter revocavit. Incolas quoque terræ apud Vilesios c a vermium peste, corrodentium vineas circumquaque, miraculose suffragio liberavit. Sacerdotis cujusdam juxta Palentiam d horreum quoddam, quod veribus frumentariis repleti quolibet anno solitum

erat, sibi fideliter commendatum penitus expurgavit. Terram quoque domini cujusdam de Petra mala in regno Apulia, sibi suppliciter commendatam, ab odiosa peste brutorum * penitus servavit indemnem: cum tamen in circuitu omnia essent prædicta pestilentia devorata.

502 Vir quidam, Martinus nomine, cum longe a castro suo boves minasset ad pascua, crus unius bovis casu quoddam sic fuit desperate contractum, ut nihil esset sibi de remedio aliquo cogitandum. Dum autem pro decoratione foret sollicitus, et instrumentum, cum quo id faceret, non haberet, domum reversus, B. Francisco bovis curam reliquit, ipsumque fidei Sancti custodiae fiducialiter commendavit, ne ante suum reditum devoraretur a lupis. Summo itaque mane ad bovem in silva relictum cum excoriatore reversus, pascentem ipsum ita reinvenit incolumem, quod nequaquam crus fractum ab altero discernebat. Gratias egit bono Pastori, qui diligentem de bove suo curam habuit, et medelam donavit. Succurrere novit humilis Sanctus omnibus invocantibus ipsum; nec quantumcumque parvas necessitates hominum designatur. Nam viro cuidam de Amiterno e jumentum restituit furto sublatum. Mulieri cuidam de Interduco f catinum novum, in multas partes casu divisum g, integre reparavit. Viro etiam cuidam de monte Ulmi h in Marchia, consolidavit vomerem in frusta contractum.

503 In Sabinensi i diocesi vetula quædam octogenaria erat, cujus filia moriens lactentem infantulum dereliquit. Cum igitur anus pauperula plena esset inopia, et vacua lacte, nullaque esset mulier, quæ sitiienti parvulo lactis stillicidum, juxta quod exigebat necessitas, erogaret: quo se verteret vetula, penitus ignorabat. Debilitato vero infantulo, nocte quadam omni humano destituta subsidio, ad beati patris Francisci auxilium implorandum, lacrymarum imbre perfusa, tota se mente convertit. Adfuit statim innocentis Amator ætatis; Ego, inquit, sum Franciscus, o mulier, quem cum tantis lacrymis invocasti. Pone, ait, mammas tuas in ore puerili k; quoniam abundanter tibi lac Dominus dabit. Implevit anus Sancti mandatum: et statim octogenariæ mammae lactis copiam effuderunt. Innuit omnibus mirabile Sancti donum, multis tam viris, quam mulieribus accelerantibus ad videndum. Et quia, quod testabantur oculi, lingua impugnare non poterat, excitabantur omnes ad laudandum Deum in Sancti sui virtute mirabili et amabili pietate.

F Tertio apparens jubet puerum fædo contractum aqua cujusdam putei ablu; l

504 Apud Spoletum l vir et uxor, unicum habentes filium, quotidie illum velut hereditarium opprobrium deplorabant. Brachiis siquidem collo connexis, junctisque genibus pectori et pedibus natibus * alligatis, non hominis proles, sed monstrum quoddam potius videbatur. Vehementiori mulier ex hoc afflicta dolore, crebris gemitibus clamabat ad Christum, S. Francisci auxilium invocando, ut infelici sibi, et tali in opprobrio constituta succurrere dignaretur. Nocte igitur quadam, cum propter hujusmodi tristitiam tristis eam somnus arriperet, apparuit ei S. Franciscus, piis eam affatibus mulcens, insuper et suadens, quod ad locum propinquum, suo nomini dedicatum, deferret puerum; ut ex aqua putei loci illius in nomine Domini superfusus plenam reciperet sospitatem.

505 Negligente autem illa Sancti adimplere quod dum fit, puer omnino restituitur.

506 Apud

ADCTORE. S. BONAVENTURA.

al. bruchorum

invocatus variis variis beneficiis præstat.

e

f

g

h

E etiam octogenariæ lac ad lactandum infantem.

i

k

F Tertio apparens jubet puerum fædo contractum aqua cujusdam putei ablu; l

Vatic. male naribus

AUCTORE
S. BONAVENTURA.
Sui Ordinis
novitium
amentem et
paralyticum
invisens
m n
*Ms. Hubertinus

manuque con-
tractans, sa-
num ad eccle-
siam mittit :

grave cruris
malum, signo
Thau consi-
gnans, tollit.
o

*Vatic. devo-
tionis

Observat au-
ctor, Sanctum
semper fuisse
Crucis amato-
rem

P

verumque cru-
cifixi Domini
imitatorem;
q

506 Apud *m* Segusiam *n* juvenis quidam de Riparolio, Ubertinus * nomine, Ordinem Fratrum Minorum ingressus, novitatus sui tempore horridi cujusdam perturbatione pavoris incurrit amentiam, totiusque dextræ partis paralysis morbo gravissimo auditum et linguam cum motu amisit et sensu. Cum autem sic miserabilis, non sine Fratrum multa mœstitia, per plures dies in lectulo decubasset, B. Francisci solemnitas supervenit; in cujus vigilia concesso sibi aliquo lucido intervallo, pium Patrem, licet voce informi, corde tamen fideli, prout poterat, invocabat. Hora vero matutinali, fratribus omnibus in ecclesia laudibus divinis intentis, ecce, beatus Pater, habitu fratrum indutus, in infirmariæ loco præfato novitio astitit, lumenque non modicum in habitaculo illo refulsit.

507 Et extensam manum super dextrum illius latus a capite ad usque pedes suaviter contingendo deducens, digitos in aurículas misit, quodamque in dextro humero impresso caractere, Hoc tibi, ait, signum erit, quod Deus per me, cujus exemplo ductus Religionem intrasti, plene te restituit sanitati. Chorda que illum succingens, quia sine chorda jacebat, dixit ad eum : Surgens, ecclesiam intra, ut laudes Deo debitas cum fratribus devotus exsolvas. Quibus dictis, cum puer ipsum manibus vellet contingere, et pedum ejus deosculari vestigia, ut B gratias ageret, ab ejus aspectu beatus Pater abscessit. Et juvenis, recuperata sanitate corporis cum rationis industria, vivacitate sensuum et loquela, ecclesiam ingressus cum multa fratrum et secularium admiratione, qui tunc aderant, et juvenem paralyticum viderant et amentem, laudibus divinis interfuit, et per ordinem narrato miraculo, multos ad Christum et beati Francisci devotionem accendit.

508 In castro Chore Ostiensis diocesis o vir quidam sic erus ex toto perdidit, ut nullo modo progredi vel movere se posset. Positus itaque in angustia vehementi, et auxilio desperatus humano, cœpit nocte quadam, ac si præsentem cerneret B. Franciscum, talem coram eo assumere materiam querulandi : Adjuva me, S. Francisce, recolens meum servitium et devotionem tibi impensam. Nam in asino meo te portavi, sanctos pedes tuos et sanctas manus tuas osculatus fui, semper tibi devotus, semper benevolus extiti : et ecce morior doloris hujus durissimo cruciatu. His pulsatus querelis statim adfuit beneficiorum memor et devotioni * gratus, et vigilantem viro cum uno fratre apparuit, ad vocationem ejus se venire dixit, et tulisse remedia sanitatis. Tetigit locum doloris cum baculo parvulo, qui figuram Thau in se habebat : et fracto mox apostemate, perfectam tribuit sanitatem; et quod mirabilis est, sacrum signum Thau, impressum super locum sanati ulceris, ad miraculi memoriam dereliquit. Hoc signo S. Franciscus suas consignabat litteras, quoties caritatis causa scriptum aliquod dirigebat.

509 Sed ecce, dum per diversa miracula gloriosi patris Francisci mens narrationis varietate distracta decurrit, promerente ipso crucis glorioso Signifero, in signum salutis Thau non sine divina directione pervenit; ut ex hoc possimus advertere, quod, sicut crux militanti post Christum fuit sublimitas meriti ad salutem, sic et triumphanti cum Christo facta est firmitas testimonii ad honorem. Hoc quippe crucis mysterium magnum et mirum, in quo charismata gratiarum, et merita virtutum, et thesauri sapientiæ et scientiæ tam alta profunditate velantur, ut a mundi sapientibus et prudentibus sit occultum *p*, tam plene fuit huic Christi Parvulo revelatum, ut omnis vita ipsius, non nisi Crucis vestigia sequeretur, non nisi Crucis dulcedinem saperet, non nisi Crucis gloriam prædicaret.

510 Vere namque in suæ conversionis principio dicere cum Apostolo potuit : « Mihi autem absit » gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi *q*. » Non minus etiam vere in conversationis progressu

addere valuit : « Quicumque hanc regulam secuti D » fuerint, pax super illos et misericordia *r*. Veris » sime autem in consummatione potuit subin- » ferre : » Stigmata Domini « Jesu in corpore meo » porto *s*. » Sed et illud nos quotidie desideramus ab ipso audire : « Gratia Domini nostri Jesu Christi » cum spiritu vestro, fratres, Amen *t*. »

511 Gloriare igitur jam secure in Crucis gloria, Christi Signifer gloriose, quoniam a cruce incipiens, secundum Crucis regulam processisti, et tandem in cruce perficiens, per Crucis testimonium, quantæ gloriæ sis in cælo, cunctis fidelibus innotescit *. Secure jam te sequantur, qui exeunt ex Ægypto; quia per baculum Crucis Christi mari diviso, deserta transibunt in repromissam viventium terram, Jordane mortalitatis transmissio, per ipsius Crucis mirandam potentiam ingressuri. Quo nos introducatur verus populi ductor, et Salvator Jesus Christus crucifixus, per merita Servi * Francisci. Ad laudem et gloriam unius Dei et trini, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen *u*.

ANNOTATA.

a Valvensis diocesis tractus Italiæ est in regno Neapolitano in Aprutio Citeriori, ejusque episcopatus conjunctus est cum Salmonensi.

b Fanum S. Facundi, incolis Sahagun, oppidum et monasterium Hispaniæ est in regno Legionensi.

c In Ms. codice Villesios, qui neutro vocabulo noti mihi sunt.

d Palencia Hispaniæ, Latinis Palancia, episcopalis civitas Hispaniæ est in regno Legionensi.

e Amiternum, quod alii Sabinis, alii Vestinis attribuerunt, urbs dudum excisa regni Neapolitani est in Aprutio Ulteriori prope vicum S. Victorini. Surlus male habet : Amitri.

f Interducus, alias Interdicus, regni Neapolitani in Aprutio Ulteriori oppidum est ad Velinum fluvium.

g Surlus habet : In multas partes casum.

h Surlus legit : De monte Ulini; at perperam : nam Mons Ulmus, Italis Monte dell'Olmo, oppidulum vel vicus Marchiæ Anconitanæ est ad fluvium Ufentem, vulgo Chienti.

i Sabina provincia Italiæ est ditionis Pontificiæ. Ullus episcopus, unus e S. R. E. Cardinalibus, sedem suam habet Malliani seu Magliani, quod præcipuum hodiernæ Sabinæ oppidum est prope Tiberim.

k Editio Vaticana : Pueruli; Ms. : Pueruli.

l Spoletum, Spoletani ducatus olim caput, episcopalis civitas Umbriæ est in ditione Ecclesiæ.

m Quæ hoc et toto sequenti numero recitantur, desiderantur in editionibus Vaticana et Surlus : leguntur tamen etiam in codice nostro et apud Waddingum ad annum 1228, num. 75.

n Segusia vel Segusium, vulgo Susa, Italiæ urbs est in Pedemontio, marchionatus cognominis caput, sub dominio ducis Sabaudicæ.

o Ostia, olim urbs Latii ad ostia Tiberis in ora maris Tyrrheni, quæ nunc in ruinis jacet, antiquum episcopatum habet, Veliternensi conjunctum, cujus episcopus semper est decanus Collegii S. R. E. Cardinalium.

p Vaticana editio : sit occulta; Surlus : sint occulta.

q In Epistola ad Galatas cap. 6, § 14.

r Ibid. § 16.

s Ibid. § 17.

t Ibid. § eodem.

u In codice nostro Ms. Subditur : Explicunt miracula post transitum beati Francisci ostensa.

